

MAGYAR
TÖRTÉNELMI TÁR.

A MAGY. TÖRTÉNETI KÚTFŐK ISMERETÉNEK
ELŐMOZDÍTÁSÁRA

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA
TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

SZERKESZTI

TOLDY FERENCZ,

BIZ. TAG ÉS ELŐADÓ.

XVI. VAGY

MÁSODIK FOLYAM NEGYEDIK KÖTETE.

PEST.

EGGENBERGER FERDINÁND MAGY. AKAD. KÖNYVÁRUSNÁL.

M. DCCC. LXXI.

MAGYAR TÖRTÉNETI ÉRTESÍTŐ
TÖRTÉNETI ÉRTESÍTŐ
A MAGYAR TÖRTÉNELMI KUTATÁSOK ÉRTESÍTŐJE
KÖZÖSSÉGI ÉS MŰVELTSÉGI TUDOMÁNYOK
A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA
SÁNDOR IMRE
TÖLDY FERENC

M. N. MUZEUM
Levéltári Osztálya
Cs. Sándor Imre
gyűjteménye
1934. év 40. szám.

VITNYÉDY ISTVÁN
L E V E L E I

1652—1664.

ADALÉKÚL
A XVII. SZÁZAD POLITIKAI ÉS ERKÖLCS-
TÖRTÉNETÉHEZ KÖZLI

FABÓ ANDRÁS,

M. AKAD. L. TAG.

MÁSODIK KÖTET.

PEST.

EGGENBERGER FERDINÁND MAGY. AKAD. KÖNYVÁRUSNÁL.

M. DCCC. LXXI.

A M. TUDOM. AKADEMIA
TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA

1871-ben.

HORVÁTH MIHÁLY, bizotts. elnök.
CSENGERY ANTAL.
IPOLYI ARNOLD.
KNAUZ NÁNDOR.
NAGY IVÁN.
SALAMON FERENCZ.
SIMONYI ERNŐ.
SZILÁGYI SÁNDOR.
THALY KÁLMÁN.
TOLDY FERENCZ, biz. előadó és szerkesztő.
WENZEL GUSZTÁV.

ÖTÖDIK KÖNYV.

1663.

Az 1663-ki év elődétől több függő ügyet örökölt. Ilyen volt a múlt évi országgyűlésnek, melyet a protestáns rendek odahagytak volt, törvényezikkei. Ezeket kivált a felföldi megyék legott az országgyűlés eloslása után elfogadni vonakodtak s e vonakodás ez évben is olyan izgatottságban tartá a kedélyeket, hogy 13 vármegye s 6 város (277. lev.) a törvényezikkekét Bécsbe visszaküldeni közakarattal elhatározták. Követekül Vay Péter, Baksa István és Szepessy Pált emlité a hir (259. lev.). Bécsben gyűlölt vala az ügy, mert azt a kormányférfiak nem a megyék, hanem csak néhány pártoskodó műveül tekinték (283. lev.); gyűlölt volt Szepessy személye is (264., 272. lev.). Nem csoda e szerint, hogy el lön híresztelve, Szepessy, daczára a követi menevédnek, Bécsből többé vissza nem jó s Vitnyédy hajlandó volt hinni, hogy a kormányférfiak a követ kivégeztetésére rábírnák a fejedelmet, kéri tehát Zrinyit, vesse magát Piccolomini- s másoknál közbe és előzze meg a veszélyes tanácsot, mert egy ember halálával „ő fölségének, sem az országnak, sem az közönséges jónak semmit nem használnának, hanem inkább exacerbálnák az embereket“ (261., 286. lev.). Szepessy kemény utasitással, egyenesen ő fölségével legyen szemben, a nádorhoz Beszterczére csakugyan feljött, onnan Bécsbe menendő. A nádor, mit tevő legyen? utasitást kért; a válasz letiltólag szólt, Szepessy tehát küldőihez visszatért (270., 271., 274. lev.). Vitnyédy helyeselte, hogy ez így történt, nemcsak azért, mert a követek aligha merték volna azt elmondani, a mit

a vármegyék megírhatnak (286. lev.), hanem azért is, mivel a kormány nem állithatja többé, hogy a felföld panaszait előadni nem akarta (274. lev.). S midőn utóbb, Szepessy visszatérte után, az hallatszék, hogy a megyék a kancellár útján mentegetőznek az udvarnál, Vitnyédy azt írja Keczer Ambrúsnak: „hagyjatok békét nekik, ne udvariaskodjatok velek, eljön az idő, hogy onnend járnak utánatok, mely ha leszen, kedvetlenséget mutassatok, assecurálak bennetek, azzal mint az udvarisággal többet használtok, mert mind az imperiumban, mind másutt nincsenek dolgaink igen jó karban“ (294. lev.).

A törvényezikkel nemcsak a felföldön gyűlt meg a baj. Voltak megyék, melyek azokat elfogadták; voltak, kivált Dunán túl, melyek elfogadásuktól vonakodtak (275. lev.). A közfigyelem Mosony felé fordult, melyről azt állíták, hogy ott ő fölsége a főispán, de a törvényezikkeket e megye sem fogadta el (260. lev.). Az ő fölsége főispán-sága alatti megye példáján neki bátorodva, nem fogadta el Zala, Somogy, Sopron, Veszprém, mindenik arra hivatkozván, azt leszen teendő, a mit más vármegyék.

A második függő ügy volt a német katonaság, melyről azt ígérte a lefolyt országgyűlésen ő fölsége, hogy sz. György napig kiviszi az országból. Ámde az ígélet csak papiroson maradt, a német katonaság pedig folyvást üzte máris fölöttébb megúnt garázdalkodását. Mily fokra hágott ellene az elkeseredés, mutatja nemcsak az, hogy pénzeért sem kaphatott semmit is (269., 270., 271., 273., 279. lev.), hanem Zemplénmegyének azon végzése is, hogy „ha az alá s föl járó és kóborló németek bemennek vármegyéjekben és százan lesznek, mindjárt kétszáz magyar insurgáljon ellenek és verjék ki az vármegyébül, ha többen, mindenkor duplán legyenek az magyarok“; Szathmár pedig és Ung „tisztviselőket választottak és zászlókat osztottak ki“ (246. lev.). Draskovics Miklós Montecuculi ezeredeből prédáláson kapott három németet törvényesen elítéltetett s Óváron ki is végeztetett, de tudván, mily néven fogja azt venni a németiség, Horvátországba menekült. A bécsi hadi tanács a kancellaria útján mind őt, mind a bírakat több

izben maga elé idézte. „Nagy ostor rajtunk“, fakadt ki Vitnyédy, „hogy három németért ily lármát kezdenek, az kik in flagranti fogattak meg és törvény szerint condemnáltattak, mi pedig, az kik országostúl miattok és hijábanvalóságok miatt megbecsülhetetlen kárt vallottunk, sok ezer lélek vágatott le és romlott, sok ezer vitetett rabságra, csak így nyögünk el“ (269. lev.). Draskovics és a birák aligha jelentek meg az illetéktelen külföldi törvényszék előtt. A zajgást úgy volt szándék elnémitani, hogy Draskovics az örökös tartományok könnyebbségére ezer németet fogadjon be szállásra óvári jószágába. Vitnyédy erre is feljajdul, mert ő fölsége megígérte, sz. Györgykor az egész országból kiviszi a német katonát, Draskovics pedig maga vinné be jószágába s ha egyszer bebocsátja, isten tudja, mikor vitetheti ki; továbbá, sérelem ejtve emigy az alkotmányon, az országgyűlésen panaszkodni sem lehetne, mert azt vetnék ellen, Draskovics maga fogadta be, volenti non fit injuria. Vitnyédy tehát azt vélte, a németeket nem kellene bebocsátani, hanem bevárni, „mit mivelnek az jó úrral, mivel propter justitiae administrationem contra praedones igazsággal ő Ngát senki nem damnificálhatná, nem is imponálhatnának ő Ngának semmi büntetést“ (281. lev.). A német katonák elleni nagy elkeseredésnek bizonyítványa az is, hogy Szepessy Bécs felé utaztában a nádornál létekor esküdve állita, a felföld csak az ő visszatértét várja, azonnal fellázad (279. lev.). A hangulatot s a közügyek menetével való elégületlenséget azon, utóbb alaptalannak bebizonyult hír is jellemzé, hogy a felföld jan. 28-kán összeül Kassára s fejedelmet választ (249., 254. lev.).

Ilyen közelégületlenség közepett a kormány is idejét látta, tegyen valamit, de nagyon habozott, kit küldjön el a kedélyek megnyugtata végett. A kiket kiszemelt, a felföldön nem volt hitelök. Szóba jött Zrinyi is, de Vitnyédy nem tanácsolta neki az elmenetelt, mert ha nem sikerülne jó rendbe hozni azt, a mit mások elrontottak, őt fognák okolni (249. lev.); de azért tapogatózott mind Farkas László-, mind Keczer Menyhértnél, lehetne-e az izgultság lecsillapodását reményleni, ha Zrinyi kassai táboruokká

vagy biztossá nevezetnék ki? (263., 264. lev.). A kormány pedig mart. 27-kére, utóbb april 1-jére Pozsonyba tanácskozmányt hitt össze. Tagjai voltak: a két érsek, a győri püspök, a nádor, az országbíró, Eszterházy Pál, Forgách Ádám. Zrinyi megbívatott ugyan, de a meghívó levélnek valahol elkésése (legalább mart. 23-án még nem kapta volt meg, 280. lev.) kétesse tette megjelenését. Azonban Vitnyédynek Zrinyihez april 11-kén irt levele ezen szavai: „Az elmúlt *gyűlés* alkalmatosságával *Posomban* alázatosan emlékeztem vala stb.“ arra mutatnak, Zrinyi is jelen volt. Mi vala a tanácskozmány tárgya? nehéz megmondani; Schwartz tübingai tanárhoz irt levelében Vitnyédy is csak sejti, hogy a felföldi izgultság lecsillapítása (377. lev.); ezt pedig valószínűvé teszi az is, mit a tanácskozmány eredményeül tekinthetni, hogy a nádor nemsokára a felföldre csakugyan el is ment (270., 272., 273., 278., 279., 281., 283. lev.), a hol utóbb a kassai generalisságba be is iktattatott (301., 305. lev.), de mivel a felföldön minden hitelét már elvesztette (270., 281. lev.), innen magyarázható két nagy úrnak véleménye a pozsonyi tanácskozmányról, hogy „nem ér egy babot minden consultatiójok“ (282. lev.).

Függőben volt, harmadszor, a békeügy, mely felett a bécsi kormány még múlt évben kezdett ugy Apaffyval, mint a portával alkudozni. Apaffy a követet, Kaisersteint, maga elé sem bocsátotta (247., 254., 270. lev.), helyébe azután Kászonyi küldetett (273. lev.). Sokkal fontosabb volt a törökökkel való alkudozás. Titok leple alatt történvén az, tarkánál tarkább, egymással ellenkező hírek valának forgalomban. Majd azt, meg van kötve a béke, majd annak ellenkezőjét állították; majd beszéltek, hogy a törökkel örök béke s azon fölül véd- és dacszövetség kötöttet, mit azzal támogattak, hogy ő fölsége bizonyos öszvegért legjobb katonái közül hat ezeret Spanyolországba küld; majd ismét, hogy a porta Magyarországot kéri Erdélylyel és szabad utat Velence ellen (273. lev.). Ilyen s ennyi hír ellenében bizonyos, hogy a török még a múlt évben Székelyhidat, Ecsedet, Nagy-Károlyt követelte (231. lev.) s e követelésén

most is nemcsak nem tágitott, hanem azon fölül, hogy Erdélyt még emliteni sem engedte, azt is kívánta, Erdélyből s Tiszántúlról a német katonaság vitessék ki (249. lev.), e követelések teljesítése nélkül szóba sem ered (254. lev.). A porta ultimátuma ez volt: eddigi költsége fejében Leopold „két millió pénzt“, s ennekutána évenként kétszáz-ezer tallért fizessen, Erdélyből katonáit vonja ki s a Tiszáig neki adja át az országot, Zerinvárt vagy maga rontassa le, vagy azt lerontani a töröknek engedje meg, végre Dalmatián át bocsássa Olaszország ellen (306. lev.).

A kormány, melynek követét, Goest, letartóztatta a török (261., 264. lev.), sejtette talán, hogy a béke felbomló félben van és segélyadás végett már februárban lépéseket tett a német birodalmi gyűlésen (258. lev.). A segély, katonában és pénzben, meg lön ígérve oly feltétel alatt, hogy a katonaságot német birodalmi tábornok, egyetértve a császári fővezérrel, vezényelje, a pénzt szintén német birodalmi ember kezelje (273., 292., 311. lev.). Vitnyédy e segélytől nem sokat várt, mert „az ekkoráig mindenkor az mi nemzetünknek terhére és romlására volt“ (275. lev.) és „mi segítséget várhatunk azoktól, a kik távol vannak, ha azok rontanak bennünket, a kik segítségre jöttek“ (283. lev.) s minő foganata volt a külföldi segélynek „mortuorum innocenter et sine ulla defensione interemptorum cadavera, captivorum inter barbaros gemitus, occupata praesidia, devastatum regnum, lamentabile praebent testimonium“, írja Schwartz tübingai tanárnak (262. lev.), s ugyanahoz irt másik levelében most sem titkolja aggodalmát, „ne totaliter nos in auxilium mittendi milites examinent et perdant“ (277. lev.); és a mi legfőbb, ha a német birodalmi tábornok a császári fővezértől függend, ez „az mi hazánk szerencsétlenségére nevelt átkozott madár és minemü csudákat cselekedett veszedelmünkre országuunkban, megmarad nevétek alatt“ (311. lev.).

A kormány tett lépéseket segély végett a külföldön, annál feltünőbb volt tehát, hogy itthon egészen tétlen maradt. „Az németek nem félnek“, írja Vitnyédy Zrinyinek, „nevetik az török felől való híreket, ők békeség felől talán

assecuratusok (281. lev.). A kormány nagy tétlensége bírhatta rá Vitnyédyt, hogy az utolsó pillanatig folyton állítsa, mikép a béke nemesak Székelyhid átengedésével, hanem bármi áron s gyalázatos föltételek alatt is bizonyosan meg fog köttetni s az Erdélyből érkezett hírek folytán nem tartotta lehetetlennek, hogy a testvérhazát pasasággá teszi a török, Apaffyt pedig Magyarországon kárpótolja (261., 271., 272., 294., 297. lev.¹⁾), de utóbb ezzel ellenkező hír érkezett (306. lev.). S noha Vitnyédy a béke megkötését hitte, azért mégis az éber örködést szükségesnek tartotta s mivel a kormányra nagyon támaszkodni nem lehetett, ajánlá Zrínyinek, a jó hazafiakkal tanácskozzék, tisztek-, katonák-, fegyver-, pénz-, lőszer-, élelemről gondoskodjék, a mainzi, szász-, rajnai választófejedelmektől segílyt kérjen, nehogy akár barátink, akár elleneink barátság színe alatt ártsanak az országnak (291., 315. lev.).

A kormány tétlenségével, kevés kivétellel, versenyt futott a hazai ügyek élén állók közönye, melyhez járult a köztügyek mindenkit elkedvetlenítő, megbúsító folyama. Ezt leveleinek több helyén szomorítólag, legélesb vonásokkal pedig a 251. levélben eként eseteli Vitnyédy: „*potentia est justitia, ideo regnum sine lege, corabula vult esse aquila, ideo nulla discretio in patria, denarius dat sententiam, ideo regnum male regitur, voluntas est consiliarius, ideo regnum male disponitur, deus est mortuus, ideo regnum potentioribus est repletum.*“

Így álltak az ügyek, midőn kelet felől csakugyan felvonúlt a vihar. Már márcziusban hire volt, hogy a török had 15-én indul, egy része Zerinvár, más része Magyarország ellen (273., 275. lev.). Aprilban már hírlék, Belgrádban négy vezér vagyon; a hidakat megcsinalták; Temesvárnál a sereg készen áll, csak indulnia kell, senki nem tudja hova; Apaffy köré török, tatár, havasalföldi, moldvai gyülekeznek, mit akar, senki sem tudja (281. lev.). Májusban annyira rossz hírek érkeztek a portáról, hogy a

¹⁾ A török e szándokát Kővári is említi: Erdély Történelme V. köt. 127. l.

kormány szükségesnek látta a fertő-, lajta- s dunamelléki vitézeket hadi tanácskozmányba sietve összehíni (288., 289. lev.). A tanácskozmány megtartott; részt vettek benne: az esztergomi s kalocsai érsek, a győri, veszprémi, váci és semendriai püspökök, az országbíró, Forgách Ádám, Pálffy Miklós, Zichy István, Illésházy Gábor és György, Palocsay Gábor, Lippay János, Osztrosith Mátyás, az alnádor, az alországbíró, Hölgyi Gáspár, Egresdy Boldizsár, Kerekes Menyhért. Végig tekintve e neveken, Vitnyédy azon megjegyzést teszi Zrinyinek írt levelében: „elitélheti Ngd, mit tudnak az olyanok svadeálni, az kik közöl igen kevesen láttanak három török holttestet.“ A három napi tanácskozásnak öt pontba volt foglalva eredménye: 1) A Csehország-, Silesia-, Morva- és Ausztriából téli szállásaikról már megindított német ezeredek, melyek közül Óvárhoz négy, Győrhez kettő, Komáromhoz is annyi, Pozsonyhoz négy volt rendelve, az országba, ennek felhívása nélkül, ne szállittassanak be; 2) a végbeliek zsoldját ő fölsége az egész országban fizettesse ki; 3) ő fölsége német hadai mellé magyar és horvát hadat fogadhatson; 4) személyes fölkelést hirdettesen; 5) kitérvén már a háború, szabadjon a magyaroknak, a hol csak alkalom lesz, a törökkel büntelenül összetűzniek (292., 294. lev.). E pontokra ő fölsége eként válaszolt: az elsőre, hogy a lovasságot az örökös tartományok határainál megállítják, de azért rebesgették, egy része számára Mosonymegyében elszállásolást rendeznek; a gyalogságot pedig a véghelyeken s a dunán-inneni és túli szabad királyi városokban helyezik el azon utasítással, hogy a török ellen semmit ne tegyenek. A második meg lőn ígérve. A személyes fölkelést nem akarták ugyan megengedni, de hogy zajt üthessenek s a német birodalomtól pénzt kaphassanak, megengedték, de úgy, hogy a mustra után mindenki menjen haza. A negyediket megígérték. Az ötödikre megvolt a válasz az elsőre adottban. „Micsoda defensio ez“, fakad ki Vitnyédy, „hogy idegen militiát hozzanak be s azok semmit sem cselekedjenek az ellenség ellen!“ A királyi válaszból ismét azt olvasta ki Vitnyédy, „reménylik az békeség megvételét mind pénzzel,

mind darabjával országunknak etiam iniquissimis conditionibus“ (294., 297. lev.).

A személyes fölkelés ki lön a felföldön is hirdetve (293., 306. lev.). A fölkelő hadak mustrája Nádasdy Ferencz országbíróra bízott (296., 297. lev.). Sopronmegye szintén mustrához készülve (304., 309. lev.), Vitnyédy, kötelességét teljesítendő a haza iránt, Pető Lászlótól sátort és paripát, Csúty Benedektől csak lovat kért (305., 307., 309., 312. lev.), hogy részt vehessen a mustrában, mely jul. 9-kén legalább ötezer emberrel meg is tartatott (318., 321. lev.), de Vitnyédy nélkül, kit betegsége gátolt a megjelenésben (310. lev.). Pozsonymegye is megmustrált (321. lev.). A mustrák után mindenki haza ment, de a sopronmegyeieknek azt irta Montecuculi, úgy készüljenek, hogy 15-kén Győrnél legyenek, mert ő Budát akarja megszállani. „Elhiszem“, írja Vitnyédy, „ha hallom bizonyos ott létét, mert nem poszata fészek Buda, hogy az kakuk az benne lévő monyakat megigya és másokat tojjék helyében“ (318. lev.).

És Bécsben? Még csak hire jött meg a nagyvezér Belgrádba érkezének, némelyek máris menekülni kezdének (292. lev.). A rémület és felelem a török had közeledésével fokozatosan nőtt elanuyira, hogy midőn Eszéknél átjött az ellenség, már az udvar is Linczbe készült (316. lev.).

Azon században a legnagyobb magyar, Zrinyi, mindent elkövetett, hogy készületlenül ne találja a török (303. lev.). Kikerülhetlennek látva a háborút, 35 ezernyi sereget gyűjtött, engedélyt kérve, hogy vele Eszéket megszállhassa s az ottani hidat hatalmába vehesse; mi ha neki megengedték vala, nem bizonyos ugyan, megveri a törököt, de útjába oly akadályt gördít mindenesetre, hogy azon évben nem kellett volna félnie a nemzetnek. Az engedély felsőbb helyen megtagadtatott, emigy Zrinyi a tekintélyes sereget haza bocsátotta (322., 324., 325. lev.).

A török tehát Eszéknél minden akadály nélkül kelt át (315., 316., 318., 319. lev.). Közbevetőleg legyen itt megemlítve, hogy az ellenség átlépve a haza határait, a varasdi és károlyvári tábornokok, amaz Regedébe, azonnal

elfutottak (322., 326. lev.). Az Eszéknél átkelt török táborral, vagy legalább egy részével történhetett, a mit Vitnyédy Schwartz tübingai tanárnak szárnyaló hírként írt meg, t. i. hogy 16 magyar lovas a táborra ütven, néhány törököt levágtak, kettőt foglyúl hoztak s annyira megrémíték az egész tábor, hogy ha néhány száz segélyökre jő, néhány száz török a Dunába ugrik. Továbbá, hogy törökül tökéletesen tudó 8 hajdú törökösen megorotválkozva, janicsároknak átöltözködve nyolcz napot és éjt kémekül töltöttek a török táborban s azt mindenkép megvizsgálva azon hírel tértek vissza, hogy a keresztyénség foganattal harezolhatna meg az ellenséggel, mert leszámítva az európai váröröket és janicsárokat, a többi nép inkább terhére van, mint hasznára az ellenfélnek (325. lev.).

Mindenki azt várta, a török legnagyobb ostora és annak vára ellen fordul. Ámde Vitnyédy megjósolta, „oda megyen a török, a hol Zrínyi Miklóst nem tud“ (322., 327. lev.). Csalódott, a mennyiben némi had csakugyan Zerinvár felé indult. A hír, hogy három pasa vezényli, nagyította számát. Zrínyi megtudta kémei által, hogy a nagynak állított sereg mintegy 120 török lovasból, kikhez még mintegy 180 cigány és hódolatlan rácz lovas csatlakozott, áll és Szigetvárnál táboroz, azon ágyúkat, melyeket a Kanizsán elégettekből újra öntöttek, beszállítandó. Zrínyi a csapat megtámadhatására azonnal kért engedélyt a gréczi titkos hadi tanácstól, ez pedig megtiltólag felelt s írt ő fölségének, azután „ha megengedi ő fölsége, megírják ő Ngának.“ Az irkálás eredményét Vitnyédy egy találó közmondásunkkal fejezi ki, utána vetve: „ilyen időben vagyunk, hogy a kinek mi kevés módja volna is, nem segítik, hanem tilalmaznak“ (322. lev.).

Utóbb, aug. 13-kán, mintegy 7 ezernyi török Zerinvárt csakugyan megtámadta, de 500 ember veszteséggel visszaveretett. Az elesettek közt a törökök leginkább fájalták egy Arnaut nevű ázsiai pasát s helyette inkább két várat veszítettek volna el (329., 330., 331. lev.). Azt hirsztelvén a visszavert törökség, hogy a nagyvezértől nyerdő segélylyel megerősödve vissza fog még jöni: Zrínyi

a Regedébe s onnan még tovább Labda várába menekült varasdi tábornokot segélynyújtásra öcsese, Péter, által hivatta fel s tőle azon választ nyerte, igenis eljő, ha katonáit Zrinyi fizeti és élelmezi. E boszantó felelet folytán Vitnyédy Rottalnak és a nádornak írt, istenre kérve őket, szó és biztatás helyett tettel is segítsék elvalahára a hőst, hogy ha nagyobb erő talál oda menni, „el ne rontsuk ő Ngát“ (329., 330. lev.). Mi lett az eredmény? a levelek nem említik.

A török had zöme Eszék-től Budához jött. Itt Érsekújvár megvívása lőn elhatározva. A seregnek Esztergomnál átkelt egy része elébe Forgách Ádám robogott, de Párkány-nál szerencsétlenül ütközött meg (327., 328. lev.), minek folytán az ellenség Érsekújvár alá szállt s nem lévén, a ki gátot vessen neki, Nyitramegyét pusztítólag előzönlé, utóbb Galgóczot fölégeté. A német birodalmi segély raklábön jött Montecuculi, a lovassággal Sempte felé vonult, a gyalogságot Pozsonynál hagyta, világos jeleül annak, hogy már csak a Vágvonalt akarja védeni (331. lev.).

A párkányi csatavesztésnek képzelhetjük hatását. Dunán innen iszonyú rémület, egyebütt valahára felriadás. Most már mindenki csak és egyedül Zrinyibe veté reményét elannyira, hogy még Leopold is poharat üritett ő érette. „Mit nem mivel a szükség!“ veti utána Vitnyédy (332. lev.). Generalissimusnak volt kiszemelve. Ha a generalissimusság csak Dunántúlra szoríttatnék, úgy annak elfogadását Vitnyédy neki nem javasolta, mert nem parancsolhatván valamennyi tábornoknak az országban és a sokak kormányzása nem lévén mindenkor egyező, sok jó alkalom felhasználatlanul szalasztatik el (326. lev.). De ha valódi fővezérnek választatnék, e tisztet fogadja el a következő föltételek alatt: ha Montecuculit nem is rendelik Zrinyi alá, legalább keményen parancsolják meg neki, hogy ütközetkor segélyül legyen; Zrinyi táborá élelmezéséről ő fölsége gondoskodik; ezen felül több német katonaságot adjon és a német tábornokok Zrinyivel egyetértve működjenek; fegyverben fogatkozás ne legyen, hogy a nép fölfegyvereztethessék; mivel pedig a néppel döntő csatákat nyerni nem lehet, sza-

badságában álljon Zrinyinek a horvát- és tótországi vég-házakból, úgy a Regede melletti katonaságból bizonyos számú katonákat magához vennie; a generalissimusságról pedig adassék ki patens, a mely olyan teljhatalommal ruházza fel Zrinyit, minő a nádoré, a kit különben is képviselni fogna (338. lev.).

Ezen ügy elintézése végett Pozsonyban vagy Semptén tanácskozmány volt tartandó (326. lev.), de a nádor és Rottal sept. 2-kán Sopronba érkeztek, hova Zrinyit is meghitták, megnyerendők őt a fővezérletre, készek levén, ha Sopronba nem jöne, Rohonczig, sőt, szükség esetén, egészen Csáktornyaig elébe menni. Vitnyédy kéri Zrinyit, tekintve a nádor beteges voltát, jöjön Sopronba (334. lev.). „Eljön-e“ írja Keczer Ambrúsnak Vitnyédy, „én bizony nem tudom, mert ember lévén ő Nga is, tagadhatatlan érzi mortificatióit, nem tudom, ha megemésztheti-e azokat és elhagyván magát, másnak oltalmára megyen-e. Ez inkább kívánható, mint reménylhető, noha bizony rajta vagyunk mindnyájan“ (335. lev.). A nádor és Rottal be nem várhatva Zrinyi megérkezését, újabb futárt küldének hozzá s magok Rohonzra mentek (337. lev.). Zrinyi engedett a felhívásnak s Német-Ujvárig jött (336. lev.), de az értekezlet Kőszegen tartatott meg olyan eredménnyel, hogy Dunán túl Batthyányi Kristóf, Dunán innen Pálffy Miklós tábornokoskodjék, Zrinyi pedig „a nádor után, mintha maga jelen volna, mindennek fog parancsolni“ (339. lev.), mit azután ő fölsége, némelyek mesterkedése daczára, megerősített (342. lev.). De Pálffy kineveztetésével a dunáninneniek nem voltak megelégedve. Csupán Csalóközben tíz ezer volt hajlandó Zrinyihez csatlakozni, de Pálffy személye miatt sokan elmaradni készültek (340. lev.).

Zrinyi tehát generalissimussá lön. Föltehetjük róla, hogy mindent elkövetett, a mi a töröknek ártalmára lehetett, elkövetett arnálinkább, mert híre volt, hogy a nagyvezér Pozsony felé nyomuland s oda vagy Nagyszombatba országgyűlést hi egybe (336., 337., 338. lev.). Ennek megátlására Érsekujvár volt megmentendő (328., 332. lev.). A készülétek megtételében Vitnyédy, súlyos betegsége da-

ezára, segítségére volt szeretett urának. A szeretetet, mint gondos apa, az övéin kezdve, már jóval azelőtt Batthyányi Kristóftól és Tökölytől gyermekei számára Borostyánkőben, vagy a körülmények szerint Árvában, menhelyet kért (299., 302., 307. lev.); de azután a hazáról sem feledkezett meg. Öcsésének, Vitnyédy Pálnak, meghagyta, hogy Kecskés számára 4, az övére pedig 12 vagy, ha lehet, több lovaszt fogadjon (300. lev.); Keczer Ambrústól lovat, két puskást, Tökölytől két csatlóst és paripát, Keczer András- és Menyhértől, ugy Zrinyitől öreg ember alá való lovat és sátort (302., 307., 335., 336., 341. lev.); Zrinyi számára Tökölytől néhány száz gyalogot, nyíri siposokat kért (307., 335. lev.) és el volt tökévelve s a szerint készült is, hogy ha betegsége megengedi, ő is táborba száll s ha többet nem tehet, legalább Zrinyi irodája igazgatását vállalja magára (335. lev.), mert ha eddig szolgált neki, most, szükségben, annál inkább kíván (341. lev.), ösétől tehát azt követeli, ő maradjon otthon s viselje gondját, halála esetében, megárvult gyermekeinek (339. lev.).

Mit tett azután, még 1663-ban, Zrinyi mint fővezér, tudva van történetiróinkból, de mitsem tudhatni Vitnyédy leveleiből, melyek sept. 16-án túl nem terjednek, azért-e, mivel Vitnyédy csakugyan a táborban volt, vagy — a mi valószínűbb, mert ő azon idő alatt is lehetetlen hogy leveleket nem irt volna — elvesztek? megmondani nem tudom.

Van még e levelekben egy érdekes dolog, de a melyről, nagy volta miatt, Vitnyédy egész világossággal még nem ír. A 328., 336. és 337. levelekből annyit ki lehet tisztán venni, hogy az oláhországi vajda valami hadi műveletre tétetett ajánlatot Zrinyinek, a végre pénzt ígért, Zrinyinek pedig „oda kellett volna menni táborozni és generalissimuskodni.“ A vajda talán hát mögött bajt akart szerezni a töröknek. Erre látszik mutatni Vitnyédy következő szavaival: „Az insinuált medium ha *in tempore* lehet vala, ugy tetszik, nem megvethető, kiváltképen ha az hadakozásra ígért pénzt in aliqua notabili summa az ember (t. i. a vajda) megadta volna.“ Bocskay István és Farkas László ajánlák az ajánlat elfogadását, Keczer András és

Menyhért nem, „ezigány és tökéletlennek mondván az vajdát.“ Vitnyédy azon elvből: „et omnibus credere, et nulli, utrumque vitium est“ kiindulva, amazokkal tartott s noha visszatetszett Zrinyinek, hogy nem maga a vajda irt neki, Vitnyédy mégis helyén találná, ha a vajdanak felelne s ha biztos benne, hogy a vajdát el nem árúlják, az egész dolgot ő fölségének is tudtára adná s Vitnyédy nem hiszi, „hogy még gratiát nem venne ő fölségétől ily hűséges szolgálatajáért.“ Amde a dologból most már misem lehet, mert a török benn az országban, Zrinyi kezében pedig fegyver vala. A válasz tehát aként hangzék, hogy ha Zrinyi generalissimussá lesz, bánsága alól és az ottani végekből 20 ezer embert hoz; Murától a Dunáig minden háztól egy ember állván ki a csatasikra, az urakkal igen könnyen 25 ezer gyűl össze; Ausztria, Morva, Silesia minden ötödik emberét kiállítva, azok is könnyen 20 ezeren lesznek; a fölség német katonasága is lesz 15 ezerig; e sereggel, Zrinyi vezényelvén azt, diadalt reménylhetni a török felett s ha a folyó évben Érsekujvár megoltalmazásánál nem is lehetne egyebet véghezvinni, megvan a készület a jövő évi hadjáráshoz, melyre ha ajánkozik a vajda, „időnk elég lévén, tractálhatunk, mert ez esztendőben már az üdő rövid.“

Az e levelekben foglalt kisebbszerű dolgokból csak kettőt emelek ki. Az egyik, hogy Vitnyédyt Apaffy is ohajtott szolgálatába megnyerni (279., 294. lev.). A másik, Zrinyiné fogadtatása. Zrinyiné t. i. Bécsben fektűt gyermekágyat; haza mentekor Sopron vidékének vette útját; Zrinyinek, mivel a töröknek behódolt földön át jött elébe, személye biztosságáról kelle gondoskodnia; lovasság a nagy havak miatt csapatosan nem járhatott, Zrinyi tehát 120., más levél szerint csak 100 szánnal jött nejeért; minden szánon három gyalog hosszú puskával, egy lobogó, és a szánok előtt két ló vala. Nevetségesnek mondja Vitnyédy a kiséretet, de Zrinyi önbiztositása végett mást nem tehetett (253., 258. lev.).

A levelek :

246.

Zrinyinek. A 241. levélben említett tábornokügy további folyama; Zrinyi a neki ajánlott lovat (243. lev.) nem fogadta el; Liszti ügye; Bécsben harag a kancellárra; Zemplén azt határozta, kiveri a németeket; Szathmár és Ung hasonlóan; a török Erdélyben; Medgyes elfoglalva; Zrinyi fia és neje; Bécs, jan. 2. 1663.

Kegyelmes uram. Csáktornyan karácsonyszerdán írt Ngd méltóságos levelét ultima dec. estve vettem. Gróf Bottyany generalis uram ő Nga felől való irását, ugy az többit is alázatosan megértettem, kinek ide föl való jöveteliről, itt létéről és dolgainak végben való viteléről valahány lineával való delineatiót és relatiót teszek. Ő Nga Sopronban érkezvén, kivánta följöjek, mivel Bory uram is itt várakozott ő Ngára, sz. János napján beérkezvén, ugy tetszett, az Ngd leveleit én adjam meg az hercegeknek, megadtam, az mi disznós Geczinknek hogy megadtam és megjelentetem, érzi Ngd azon dolgot s kiváltképen azért, lévén Ngdnak is végházai az ő Nga Battyány uram generalissága alatt, melyeket az földnek mivolta csaknem separált az generalisság alól, de mégis nem kivánta, sem nem kívánja eximáltatni propter boni ordinis confusionem, elbeszélvén az mit akartam, azt tudakozta, mi közü vagyon Ngdnak ezen dologhoz, azt feleltem, vére Ngdnak generalis uram, de ha az nem volna is, méltán minden jó magyar érezheti ez becstelen exemptiót és magára hasonló becstelenséget várhat, azután szokása szerint mondá, meglátja, mint és hogy kellessék ez kérdést accommodálni. Lobkovicz herceg, az ugyan sokat beszélett velem, summája az, generalis uram oka, miért az gyűlés alatt nem impediálta, erre pedig ő Nga azt mondja, azzal biztatta az herceg, akkor viszi dolgot végben az Ngd chameliomja, midőn ő megholt, vagy az udvarnál nem leszen. Ngd felől igen nagy bec sülettel emlékezett és hogy igen sokkal tartozik Ngdnak. Gonzaga rotunde megmondotta, az ő Nga hire nélkül lett ez aránt, az

mi lett, és ha jelenlétében proponáltatott volna az dolog, soha nem consentiált volna, segitei akarja, az mint tüle lehet. Ugy látom, mind az udvar perplexus mit cselekedjék, mind Nádasdy uram megbánta ebéli sollicitatióját, csak nem tudják mit miveljenek, ne sértsék az ő fölsége méltóságát. Én reményleném remediumját, csak hogy generalis uram nem akar itt késni, hogy sollicitálja. Némelyek úgy javallják, jobb leszen, ha ő Nga elmegyén, mert compositióra veszik az dolgot, ha nem accedál, nagyobb offensióval leszen vége ezen dolganak és akkor el nem mehetne, most pedig még offensio nélkül elmehet. Én külömb opinióban vagyok és nehezen hiszem változtassák ez resolutiót, de vagy változtatnák vagy sem, és tovább menne az dolog, az ő Nga részéről nagyobb plausibilitással lenne. Mert ezután akármit kezdjen ő Nga, de csak azt fogják szemire vetni, miért nem váraozott, satisfactiója lett volna, és így még az jövendő jó progressusnak is akadályára lehet ez mostani ő Nga elmenése; megmondottam ugyan ezeket, de praevaleál az más opinio. Elmenvén, hagyunk ugyan itt sollicitatorokat, mit vihetnek végben, meglátjuk. Azonban jövendőről is kell gondolkodnunk. Én, az mint feljebb is irám, nem hihetem satisfactiójára lehessen ő Ngának; az két medium vagon előttünk, az duelli provocatio, és az factum honorissa való evocatio, ez kettő közül valamelyikével éljünk elsőben, mert ha ad factum honoris evocáltatjuk, az bizonyos, nem compareál, impediáltatik-e palatinus uram, hogy ne procedáljon vagy nem, az kérdés, ha nem, és procedálhat, az bizonyos, nem compareál chameleon, per non venit sententia pronuciáltatván ellene, azután mint tisztessége veszett embert nem provocalhatná ad duellum, talán jobb volna, az duellumra való provocatiót, mely egyébaránt de lege uram (így) prohibeálván vagon, praemittálná generalis uram, úgy osztán az más evocatiót vehetné elől, ha nem compareálna ad duellum, azmint hogy nem is compareálna, hanem autoritate suae majestatis impediáltatná attúl magát; mivel pedig generalis uram totus quantus az Ngd akarátja és dispositiójátúl függ együtt palatinus urunkéval, az mit Ngd fog javallani, az tevő leszen. Az installatiója

Ngdra vagyon dirigálva, az mint ez annectált parokból meglátja Ngd, az commissio jó volna, de félő meg ne változódjék, avagy nem jó volna-e occasione installationis lenni az provocatiónak, kiváltképen ha ott lenne, hogy ő is magát az maga végházaiba installáltatná, ez aránt is ha maga tetszéséről tudósítja ő Ngát, igaz atyafiságot cselekeszik vele, mert ez bizony valóban ártatlan az maga dolgai tractálásában is. Én legalább nagy gyűlölséges haragot veszek magamra. Bory uramnak, ki még itt talált késni, megadtam az Ngd méltóságos levelét, megolvastván, nem győzött rajta eléggé örüvendezni, azt mondotta, azon Ngd levelét minden maga értékére becsüli, mert elhitte, ha valaha ezután egynéhány esztendővel exiliumban kelletnék menni és isten Ngdat éltetné, azon levél elegendő megorvoslására való alkalmatossága volna minden jövődő nyavalyáinak, ugy is fogja eltenni és óltalmazni, mint egy drága kincset. Asszonyát pedig, ha félig holt volna is, hiszi, haza mevé, azon Ngd levelével még egyszer életre hozná. Kéreti alázatosan Ngdat, ha ellenére nem leszen Ngdnak, irjon néhanéha mind urának, mind asszonyának, mert hűtíre mondja, igaz atyafia Ngdnak az asszonya, és ha hatalmában volna, bizony meg is mutatná, de szegény az, csaknem félig rab az sok jó urával való tétemény után. Sok ő Kglmével való beszélgetésem között annyit observálhattam, ily periculumban lévén asszonya élete az hectica miatt, örömost ugy disponálná, holta után is látúá Ngd és más atyafia is, hogy nem volt hamis atyafi, nem tudja inducalhatja-e urát vagy sem, ha nem, perplexa, mit cselekedhesék, ugy itéli Bory uram, ő Kglme haza mevé, meg kell lenni ezen dolognak. In discursu vékony gondolkodásomat megjelentettem, hogy tam de aviticis, quam vero praecipue de acquisitiis libere etiam invito marito testari potest, ajánlottam is, az Ngd tekintetiért, csak értsem az ő Nga akarátját, semmi fáradságomat nem szánom, de szerencse, ha nem érzi az tavali cselekedetemet az lipesei dolog végett, midőn azon dologban való egynéhány hivataljokra oda nem mentem, ha tetszik Ngdnak, egy levelivel azon errort corrigálhatja Ngd és nekem elegendő creditumot csinálhat

ő Ngánál, ha akarja. Minden kérdés kívül írom, ezen dologban akármely meghitt Ngd szolgálja ne n assistálhat ő Nga (igy) jobban nálamnál, fáradságával leszen ugyan, ily távol lévén ő Ngok, de én előttem Ngdért ez aránt és másként is semmi mind az fáradság, mind pedig az költség, Ngd én velem pro lubitu disponálhat. Szomorúan értettem, hogy az én lovammal való kedveskedő kötelességem nem talált Ngdnál gratiát, nem tehetek ugyan róla, legalább az én kedveskedő készségemet látta abeli aláztos ajánlásomban. Lisztius uram beszédjének olyan kimenetele lehet, mint az mely vadászok az koresmán megitták volt az medvebőr árát, mely még az erdön sétált, sok viz megyen addig az Dunán alá, és nyugodjék meg abban, az udvar nem jól contentus vele és nyilni kezd szemek az embereknek és én igazán írom, nem tudom mi vége leszen az ő sok gonoszságának; cancellarius uram itt benn nincsen, arra is igen nagy harag vagy az nyitravármegyei mustra végett, egynéhány naptól fogva Ortón tekereg, nem merészel bejönni. Az is male contentus cameleonnal, ugy is értem, soká jó akarója nem lenne. Az Ngd dolgaiban ha akarja valamit cselekedjem, sietve küldje föl az leveleket, melyek nélkül semmit sem tudok cselekednem, azonnal azt fogom elkövetni, az mivel tartozom, és ha hamar föl nem küldi Ngd, elmegyen jövendő Nga ha bejön is nem sokaig késik és ottan még továbbra halad az egész dolog, én rajtam semmi el nem múlik, csak jöjenek kezemhez az levelek, az melyeknek elküldésére aláztosan kérem Ngdát. Palatinus uram ő Nga híret írom Ngdnak. Zemlin (igy) vármegye azt végezte, ha ez alá s föl járó és kóborló németek bemennek vármegyéjekben és százan lesznek, mindjárt kétszáz magyar insurgáljon eilenek és verjék ki az vármegyéből, ha többen, mindenkor duplán legyenek az magyarok, kik az németeket kísérik, mert elűnták insolentiajokat. Zathar (igy) és Ungvármegyék tisztviselőket választottak és zászlókat osztottak ki, ha continuálódik, meghalljuk, Disznó Geczi igen consternatus, nem is akarná hinni, de félő, elébb el ne kelljen hinni, az mint nem kellemetes előttök, másönned azért én ezt nem tudom, hanem

hallottam azt. Erdélyben Medgyes városát az török occupálta, ugy hogy tizezer török, annyi tatár és annyi kurtán volna benne és hogy egyáltaljában reánk szándékoznak, mert az török az magyarral és horvással egyáltaljában nem akar békeséget szerzeni, hanem csak az németekkel, igaz leszen-e, ezt is meghalljuk. Megjövendöltem Ngduak, hogy előbb fogom én látni az én uramat, mint Ngd az maga fiát, de bizony ő is Bory urammal ugyan meghajtogatta az fejét és megnézett bennünket, megmutatta, hogy jó apának jó reménységgel teljes fia, az szent isten szent nevének dicséretire és ez mi szegény nemzetünknek s Ngtoknak örömeire ugy nevelje, hogy még fiainak fiait láthassa Ngtok. Kegyelmes asszonyunk, istennek neve dicsértessék, ugy nagyon, nem igen tetszik meg ő Ngán, hogy gyermekágyban fektüdt, valóban teljes ő Nga fia végett örömmel, csak isten tegye örömünket állandóvá, az melyért imádkozuunk áhítatosan mindnyájan tartozunk. Ezen órában voltunk Bory urammal generalis uram ő Ngával, ugy látom, föltett célja, elmegyen, mert sokad magával jött föl és nehezteli, méltán is, az haszontalan és hiában való költséget, nem impedialhattam semmi ratiókkal. Ezek után etc.

Viennae 2. jan. 1663.

247.

Zrinyinek. Követek a törökhöz, de sem Ali pasa, sem Apaffy nem akarja elfogadni; a szathmári kapitány a ref. templomot elfoglalta, Gyulaffy Lászlót üldözi; Liszti; Zrinyi Bécsbe ne menjen; markok kéne; külföldi hírek; Bécs, jan. 20. 1663.

. Én is ugy látom s hallom, naponként öregbülnek nyavalyáink. Az mi bőrünkrül nagyon az kérdés, követeket küldenek az törökhöz hirtünk nélkül, egy magyar nincsen vele, mint adnak el bennünk, az szent isten tudja, kinek vége talán olyan lehet, mint Szentgyörgyié, mert ugy hirdetik, Ali basa azt mondja, ő nem acceptálja az követséget, mert megfosztatott tisztitül, máshoz nem, hanem ő

hozzá küldetett, az fejedelem sem akarja acceptálni az hozzá küldött követet, talán istennek titkos tanácsából való operatiók ezek, hogy az ártatlan Dávid ellen Achitófel Absolonnak adandó böles tanácsot confundálja. Az szakmári kapitány az kálvinisták szentegyházát elfoglalta ¹⁾, Gyulaffy László uramat persequálja és fogni akarja s más több efele dolgok történnek az fölföldön is, avagy nem atyafia-e ezen dolog az basa cselekedetének, az melyről sokat munkálkodnak az mathematicusok, az esztendőbeli igneus strigonusnak alkalmatosságával. Frater György basa idejében sokat fáradott maga nemzete ellen, elvette utóljára egy kis gyanúságbul érdemes jutalmát azoktúl, kiknek kedveskedett, nem hihetem egyáltaljában, hogy az istennek ítélete és haragját az olyaténok elkerülhessék. Bory uramról most nem irhatok, hanem az mit tüle nagy assecuratiókkal hallottam, és hogy asszonya igaz Ngd atyafia, azon is gondolkodik, miképen azt cselekedetével megbizonyithassa. Ha mindennek hiszünk is, vétek, ha senkinek nem, az is az, köll már az sok tökéletlenek között valakinek hinnünk, ki ha engemet megcsal is, Ngdat meg nem csalja és azzal magának egyebet nem használ, hanem hogy ezután való hitelt elveszti. Okát nem láthatom, miért kellene engem megcsalni és magát megmocskolni, ezután való cselekedeti megtanítanak, mennyit köll az jámbornak hinnem Lisztius uram dolgában ugy látom nem reflectálta Ngd magát előbbi nekem irt levelére, az hol azt irta Ngd, hogy már Nádasdy bizonyosan elhitette magával, palatinus leszen és az judex curiaeséggel is osztoznak, arra irtam, olyan ez aránt való reménysége, mint az korcsmán részegeskedő vadászoké, kik az medvét meg se lötték és bőrét eladták, ugy tetszik az Ngd írására talán nem aenigma ez, megtörténhetik az, még előbb eltemethetik azt az jámbort, az ki más halálával várja és reményli az promotiót, noha egyébránt *corruptio unius est generatio alterius*. Az Ngd feljö-

¹⁾ E templomnak mikor történt elfoglalására, Bartók Gábor szerint (Szathmár-Németi sz. kir. város egyházi és polgári történetei. Szathmár, 1861. 115. l.), adat nincs. Vitnyédy e levele igazolja Ragályi Ferencz állítását (u. o.), hogy a templom csakugyan 1663-ban vétetett el.

vetele felől eléggé törődünk kegyelmes asszonyommal, mit kellene Ngdnak ez aránt válaszul adunk. Elhibeheti Ngd, hogy ő Ngának nagyobb kedvére való szerencséje nem contingálhatna annál, mert abból látná minden az Ngd nagy ő Ngához való szeretetét, de ha disgustusa történnék Ngdnak reménysége kívül, az lenne az ő Nga mortificatiója. Ha semmit nem kér Ngd, úgy hinné ő Nga, minden Ngdhoz nagy udvariságot mutatva, tart attúl, ha senki más nem adna offensióra való okot, csak Carlo Miglio is adhatna az ökörhajtás miatt, az mint ő Nga bőven fog errül irni Ngdnak, én Báthory István gondolkodásán volnék, ha eljönne Csáktornya velem, eljőnnék, másként veszteg ülnék és jövődöre való praeparatiókrúl gondolkodnám, mert lehetetlen az mostani conjuncturákban minekünk is részünk ne legyen, maradjon inkább maga semitajában Ngd. Bottyáni uram installatiója felől megmondottam még első itt létünkben gondolkodásomat, hogy minekelötte nem lenne válasszon ő fölségétül és megorvoslása sérelmemnek, én békét hagynék az jó installatiónak Az Ngd dolgához ma hozzá kezdettem, mi bizonyost reményljek, nem tudom. Mazarini az compositiót svadeálja és hogy ő akarna az Protheussal jelen lenni, de ezt én másra nem magyarázom, hanem hogy ez által akarja az embert Ngdnal insinualni, én megizentem neki, ha relaxatoriumot ad az mesterre, annyi honorariumot adunk neki peracto negotio, mint most az ki prae manibus sequestribus vagyon, Orbánnak is ígértem százat, az regestratornak ötvent, ha pedig ki nem adják, repetálok az nekik adott honorariumot, mert rosszul vagyon dolga az udvarnál és fél, elküldik az udvartúl s ellopják tisztit. Ugy értettem az török az lengyelek ellen akar hadakozni, melyet értvén az lengyelek, conveniáltak az confoederatusokkal, már most az török ellen praeparálják magokat. Az svecusok is offendáltattak az franczúztúl, mert nem akarnak több pénzt adni nekik ígéretek szerint, mindezeknek minemü végei lesznek, isten tudja

Viennae 20. jan. 1663.

248.

Zrinyi Péternek. A 242. levélben megírt ügy további folyama; Bécs, jan. 20. 1663.

Kegyelmes uram, irtam Ngdnak¹ Lipesérül, azután Sopronbúl az elmúlt decemberben, irtam az asszonyoknak ó Ngának is valahány szóval, bizonyosan elhittem, kezéhez jutottak leveleim Ngtoknak, vártam, várom is az választ óhajtvá, azonban egynéhány nappal ezelőtt vettem az includált Jakabffalvay uram levelét, melyet in specie küldök Ngdnak, megérti Ngd, mint vették az általa beküldött képet, kívánja tudni idejét és nevét, ugy tudom Kata az neve, ideje pedig tizenegyedik esztendő, hogy ne erráljak, kérem alázatosan Ngdat, adjon mentül hamarébb választ, rescribálhassak; ha válaszem nem leszen Ngdtúl, én is elhagyom mind egy mind másfelé való irásonat, mert azt köll magyaráznom az hallgatásbúl, kelletlen az én ez aránt való fáradozásom, az melyet nem kezdettem volna, ha Posomban Ngdnak ugy nem tetszett volna. Ferencz úrnak és anyjának emberei vannak itten, kik házat akarnak itt venni, ha azt cselekeszik, nem mondhatná-e ember felőlek, elveszett eszek. Ezek után etc,

Viennac, 20. jan. 1663.

249.

Zrinyinek. Követeléseiből a török mitsem akar engedni; a felföldiek fejedelmválasztó gyűlést hirdetnek; nagy habozás Bécsben, kit kelljen oda küldeni; Zrinyi is szóba jött, de Vitnyédy lebeszéli; a tábornok-ügy további folyama; Bécs, jan. 23. 1663.

. Ujságul irhatom Ngdnak, az török semmit ezelőtt való postulatumban remittálni nem akar, Erdélyről hogy az mi nálók lévő embereink csak emlékezzenek is, hallani nem akarja, Székelyhidat, Ecsedet, Karlot (Nagy-Károlyt) kéri és hogy Erdélybúl s az Tiszán túl való németek kijöjenek, serio kíváuja, mivel ázsiai hadait akarja

beszállítani, hallottam szava hihető helyen, az fölföldiek ad 28. praesentis gyűlést hirdettek, az hol fejedelmet akar-nak választani, ugy látom, nem veszik játékra, volt ily discursus, ha ugyan gyűlések leszen, kit köllene oda kül-deni, az mi kopos emberünknek, Mazarininak nincs egy fillér hitelek, Chameleon vagy az Protheusnak hírét sem akarják hallani, sőt még bíróságárul is gyalázatosan emlé-keztek vármegyék gyűléseiben, Ngd occurrált, de én azt mondtam, nem tudom, megcselekedné-e Ngd, oda menne, és az mit mások elvesztegettek, azt kívánna Ngd jó rend-ben hozui, mely ha nem succedálna, Ngd lenne vétkes, utóljára, azt mondák, az ő fölsége autoritásábúl el kellene menni Ngdnak, de ezekrül az én barátim egy szót sem irtak, és jóllehet igen plausibiliter mondták, de én igen gyanakodom fölöle, ha így lennének ezek, nagyobb existi-matióval esnék az Ngd följövetele az ő fölsége parancso-latjára, az titak is igen roszak lévén, talán alkalmasban esik, ha otthon marad Ngd. Bottyáni uram dolga végett cancellár uramnak vagyon udvartúl parancsolatja, ugy ér-tettem Nádasdyt beszélje el az congeneralisságrúl, mit vi-szen végben, meghalljuk, ugy mondják Nádasdy megtiltotta az fizető mester ne menjen alá, de csak ne volna Bottyány uramnak akadályja az miatt, gondolnám elmeune. Én azt itélem, ha Bottyány uram evocaltatná ad factum honoris, hamarébb vége lenne dolgának, mert akkor az inhibitio sollicitálásával lenne módja az cancellariusnak, hogy resi-gnáltatná vele az congeneralisságot, ne hagyja az urat maga jó tanácsa nélkül, mert egyedül Ngdban bizodalma. Ezek etc.

Viennae, 23. jan. 1663.

250.

Mednyánszky Jónásnak. A 245. levélben előfor-dúlt titkos ügy; Bécs, jan. 24. 1663.

Vettem Kgd 5. praesentis irt levelét nagy böcsülettel helyes és okos ratióit megértettem, de jobban esett volna az kívánt dolognak elküldése, mint halasztása, mert gya-

korta az dolgok hamarsággal conficiáltatnak, noha az haladék hasznos. Ugy vagyon derekas az dolog és méltó jól considerálni, míg ember hozzá kezd, az mely nem azon úton, az mint gondolja Kgd, fog tractáltatni. Generalis uram szolgálja vitte leveletem, és azt ítélte Kgd, ő leszen agens az dologban, de úgy tudja Kgd, hogy ő nem is tudója az dolognak, meggyónom Kgdnek, Rottal uram az udvarnál való agens, ki engemet lölke üdvössége, hiti embersége vesztése alatt assecurált, senkinek másnak meg nem jelenti, hanem urának, úgy lévén azért az dolog, az mint nekem István uram jelentette, közli urával egyedül, vagy persecuálják vagy nem, ha nem persecuálják és latorsága kinyilatkozik ura előtt és hitelét veszti el, ha persecuálni akarja, soha gratia nem leszen, Kgdnek mind protectioja, mind satisfactioja, s ha nem akarja persecuáltatni ura, az Kgd írása szerint, és leszen temetve az dolog, Kgd szabadságában áll, mit cselekeszik ezen levelemre, Rottal úgy itéli sok okokra nézve, hogy inkább és extreme fogják persecuálni, mint nem. Kgdet az istenért is kérem, jól meggondolja ezen dolgokat, mivel most azon emberre az udvartúl neheztelés vagyon. Kgd ne suspendálja, hanem most gyűjtsuk az tüzet, mely füstölög, hogyha elaluszik, nehezebb leszen megéleszteni, Kgd adja ezen emberemnek hit alatt maga peceéti alatt az kívánt dolgot, maga szóval való szükséges declaratiojával, úgy maga tetszésével is, mint kellenék ezen dologban procedálni, hogy lévén teljés informatio és elégségesnek találtatván, tractáltathassam úgy, az mint kívántatik, ha mégis tovább differálja Kgd, féltő, még aggásával és haladékjával ezen dolognak, mint egy buborék el ne müljön és az embert megneveljük ezzel, azt vélvén az emberek, hogy hiúság beszédünk és csak irigységes gyűlölségből mondjuk ellene és költjük ez dolgokat. Én assecurálok Kgdet, az mint engem az úr assecurált (ki halálos alattomban való ellensége), lölköm üdvössége, hitem és emberségem vesztése alatt, hogy senkivel mással nem közlöm, hanem vele, nem is originalját, hanem parját. Azért is kérem Kgdet maga declaratioját, mely ez dologhoz szükséges, magánosan írja, úgy az examen modalitását is,

és az maga satisfactiójáról való kívánságát, hogy tudjam tractálnom, az mint kívántatik, vagy soha birét se hallottam volna, ha Kgd-el nem küldi és hátor soha hozzá ne kezdtünk volna, mert bizony hallgatásunkkal vagy megestiggedésünkkel fogjuk az embernek ambitióját, autoritását és creditumát nevelni s annál ördögiebb leszen és jobban megront bennünket. Kgd kívánt válaszát elvárja köteleesen szolgáló igaz atyafia.

Viennae 24. jan. 1663.

P. S. Istenért consuláljon magának, maradékinak, nemzetének és hazájának és küldje el, az mit kérek, ezen embertől, ki mint az első, nem tudja miért jár.

251.

Zrinyinek. Az ország állapotának sötét képe; Sopron, jan. 27. 1663.

. Az Ngd dolgának Bécsben hogy orvossága lehessen, én csaknem desperáltam, noha biztatna az törvény, ha volna országunkban, de egy látom, potentia est justitia, ideo regnum sine lege, corabula vult esse aquila, ideo nulla discretio in patria, denarius dat sententiam, ideo regnum male regitur, voluntas est consiliarius, ideo regnum male disponitur, deus est mortuus, ideo regnum potentioribus est repletum

Sopronii 27. jan. 1663.

252.

Káldy Györgynek. Zrinyinét Vitnyédy zenével akarja fogadni; tizenkét hajdú hét törököt fogott el; Sopron, febr. 6. 1663.

Én ma kegyelmes urunktól és Kgtektől csak egy szaladék el, mint egy égett házból, az úton jutott eszemben, talán nem ártana, ha én is innét belől kimennék az mezőre, az hol kegyelmes asszonyunkat urunk ő Nga excipialja, és én is egy muzsikával, olyannal, az minemű nálunk vagyon, ő Ngát megbecsüleném. Még pedig az lenne,

nektünk egy tudós predikátorunk vagyon, a ki régen óbajtja az ő Ngával való szembe lételt, megpróbáljam-e, ha Loesmanra ki nem mehetnék, hogy Petersdorfra kimenvén elvigyem magammal, kérem Kgdet szeretettel, tudja meg ő Ngától és adja értésemre, én mint szolga azt cselekedném, ne offendáltatnék általam ő Nga, mégis kérem Kgdet, ezekről tudósítson, tudom az loesmani bíró ad Kgdnek postát, az behozza nekem szóló levelét, ha pedig nem ad Kgd, azt fogom abból magyarázni: qui tacet, consentire videtur. Forgáchné asszonyom ma betegem ide érkezett, mikor indulhat innét tovább, maga sem tudja. Pethő uram írja Kis-Komárról prima praesentis irt levelében, hogy Komáromban tizenkét hajdú hét törököt hozott, azok közt az berzencei Kara Amhat egyike, ki urunk ő Nga rabja is volt, azt maga háromszáz forinton vette meg, kegyelmes urunknak alázatos, jó akaróimnak pedig köteles szolgálatomat ajánlom, Kgdnek is maradok szeretettel szolgáló igaz jó akarója.

Sopronii die 6. ¹⁾ febr. 1663.

253.

Keczer Ambrúsnak. Zrinjiné fogadtatása Bécsből hazajöttékor; Sopron, febr. 5. 1663.

. Az én uram asszonyom elejébe jött, hogy haza kísérje, százhusz szánkával vagyon, mindenikén három ember, három gyalog, hosszú puska és egy zászló, az szának előtt két két ló: nevetséges kísérés, de mivel paripákon csapatos lovas nem járhat az nagy havak miatt és ő Nga az holdotságon (hódoltság) jött fel, ezt az szánkázást kellett adhibeálni pro sua securitate, hála istennek jó egészségben és ellenségei miatt csendességben vagyon ő Nga

Sempronii 5. febr. 1663.

¹⁾ Tollhiba lehet 5. vagy még korábbi datum helyett.

254.

Keczer Andrásnak. Gyulaffy ügye; Draskovich Miklós három prédáló németet kivégeztetett; a felföldi gyűlés (249. lev.) közsa hír volt; a békeügy; hír a felföld iránti szándékról; Sopron, febr. 5. 1663.

. Gyulaffy uram casusát mindnyájan sajnáljuk, kívánnánk is ő Kglmét tiszta szivbül segíteni, de minekutána az mi magyarink az jó magyarságtúl elfajultak, nincs ki nek, istentül megválva, az ki bennünket segíthessen, és az mint elsőben az nemességen kezdették el az haza szabadságának megrountását, úgy majd az urakat is követi, és nemcsak Kgték táján valókat, de még mifelénk valókat is, mert ez napokban Draskowith Miklós uram Montecucculi regimentjéből való prédáló és in flagranti megfogott három németnek törvényesen megsententiazott exequáltatása végett meg nem mervén Óváratt maradni, Horvátországban szaladott, hogy meddig feledékenységben jött ezen dolog, egy ideig oda be lakjék, így mutatja isten büntetésének jelét annak házában, az ki egyik oka az idegen nemzet hazánkban való bejövételének, volt olyan szó is, öt regimentet küldjenek be az vármegyében, kik az három prédáló németért az egész vármegyét feldülják és rabolják, megcsön-desedett, talán azért, hogy ő fölségének nagyobb része perpetuitása. Kérdhetné ám itt is valaki azt, az mit Szeben alatt az sánczoláskor egyik székely az másiktúl kérdett, komé, valjon látja-e az isten a mi nyavalyáinkat, kinek felett elég balgatagúl, látja ugyan, de isten úgy segítjen ő sem tehet róla, én ugyan azt nem mondom, de legalább, az mint penetrálhatom az dolgokat emberi mód szerint szólván, ő szent fölségétől megválván, senki minket ez nyavalyákból ki nem segíthet, mert az nagy halak mindenkor az fejektől kezdenek rothadni. Futamodott vala olyan hazug hír, hogy az felföld ad 28. jan. Kassára gyűlést hirdetvén, magoknak fejedelmet akarnának választani, de mind hazugság és buborékvizzé lött. Én meg nem tudom gondolni, ki autoritásával lehetne olyan gyűlés, nem ismerek oly embert, ki az praesességet magára merné vállalni, mert

nagy volna annak a notája, imádkozzunk, hajtsa isten kegyelmes koronás király urunk szívét az mi igazságunk oltalmára és teljességgel való romlásunknak eltávoztatására; volt olyan hír is, hogy se Ali basa Goeszt, se az fejedelem Kazerstant (Kaisersteint) acceptálni nem akarják, akarna ugyan az török tractálni, de nem különben, hanemha kívánságiba satisfactiót assequálna, az pedig notabilis ruinánk nélkül nem lehetne. Volt olyan is, mintha némelyek ugy gondolkodnának, az felföld bátor behődülván is nekik és magokat az hajdúsággal együtt conjungálván az török és tatárokkal az vitézlő rendet levágván és rabbá tévén az földnépet is épen elrablaná s ha nem conjungálnak is magokat az török és tatárral, ugy is azon fölföldet elrablanák és semmivé tennék, az mint Schwartzenburgh idejébe az Ipoly és Nyitra melléke, Mátyus földével az fejr hegyc, nagy idegen nemzetbül álló tábor lévén országunkban, otiosus spectatori lévén romlásunknak, miattok impune elraboltatott az ország. Bezzeg ennyi sok nyavalyáink között méltán kérdehetnénk Dáviddal, ki leszen szabadítónk minékünk ezekben? megfelel maga magának, azt mondja, hagyd az Úrra dolgaidat és bizzad ő reá, ő megcselekeszi, az miut feljebb is emlitém, bizzuk ő szent fölségére, gondot visel mi reánk alkalmas időben és Senecával mondjuk: qui sperare potest nihil, desperet nihil

Sempronii 5 febr. 1663.

255.

Barnának. A közügyek mibenléte; Sopron, febr. 5. 1663.

. Az mi illeti az mi közönséges nyavalyainkat, az ugy látom olyan, mint az embernek testén való rákbetegség, az melyet egy időben Bártfán¹⁾ megorvosolhatott

¹⁾ Aligha nem azon bártfai gyűlést érti, melyet I. Rákóczy György a hozzá ragaszkodott tizennégy megyéből s a körükbe eső királyi városokból 1645-ki febr. 16-kára hitt egybe. L. Szalay László: Magyarország Története. IV. köt. 597. l.

volna nemzetünk, ha ketten hárman (kik között talán Kgd is volt, ha vétkezem, bocsánatot várok) nem impediáltak volna és így quod cui contingit nil amplius optet et qui non prohibet malum, cum potest, fieri jubet, az mely igát magunknak faragtuk, nyögjünk és vonjunk benne, míg isten az halál által koporsóunkban való békeségre be nem szólít, mert qui blandi dulce nutritivum malum, sero recusat ferre sponte quod subiit jugum, az mi dolgunk már patientia. Ne búcsúzzék Kgd tőlünk, mert bizony nagy szüksége vagyon nemzetünknek és romlott hazánknek jó tanácsadására, melyben majd annyira jutuunk, hogy emberünk sem leszen, quocum possimus conjungere lachrymas nostras.....
Sempronii die 5. febr. 1663.

256.

Zrinyinek. Nürnbergből Zrinyinek megvétel végett fegyvereket kínálnak, de Vitnyédy gyanúsának tartja az ajánlót; Sopron, febr. 12. 1663.

..... Az midőn kegyelmes asszonyunk mentünk (így) Pordánnál az mely császár trombitását láttuk, az Ngd-hoz jött volt egy norimbergai áros ember szolgájával az végre, ha szüksége volna Ngdnek, fegyvert adna pretio tolerabili. Megmondottam nekik, nem hihetem, Ngd kívánjon most fegyvert venni, mivel szükségét az fegyverre Ngdnek nem tudom, máskülönben pénzünk sincsen az fegyver megvételére, ők mindazonáltal instáltak, insinualjam ezen dolgot Ngdnek és ezen includált specificatiót megküldjem, az melyet ime meg is cselekeszem. De valjon nem valamely subordinált kísértése ez? Akármilyen legyen és jóllehet mondtak olyat, hogy mezet elvennének Ngd-től, de én Tamás vagyok, vegyen tőlök valamit, mindazonáltal Ngd kegyelmes jó tetszése, mit parancsoljon ezen dologról, ha válszom nem leszen is, tudom az Ngd kegyelmes akaratját.....
Sempronii die 12. febr. 1663.

257.

Gyulaffy Lászlónak. Gyulaffy ügye; két vármegyében pusztaság; Lippay érsek jó hazafi; Bécs, febr. 14. 1663.

Az Darhocz familia jószága állapotjáról, melyet Pethő Zsigmond uram ő fölségétül, az mi kegyelmes urunktól impetrált, bő beszéddel és panaszszal irt levelét elvettem, adná isten Kgdnek igazságában szolgálhatnék, de vékony az én szolgálatom, az jó kivánság kívül, mindazonáltal az Kgd kamara praefectus uramnak és az consiliarius uraknak szóló levelét elküldöttem ő Ngának Posomban és kértem, mutassa Kgdhez és jó igazságához minden jó akaratját, mit cselekedtenek vagy mit cselekedendők, nem tudhatom, abban legalább bizonyos vagyok, inkább causálnak az Kgd jó igazságában rövidséget, mint az fiscusnak kárt, de azért kinek-kinek maga jó igazsága oltalmát el nem kell mulatni. Az két vármegyében való pusztaságról emlékezik Kgd, kérdem Kgdtül, hol látott Kgd szent hadat és az pusztaság nem az hadakozásnak gyümölcse-e, nem várhat jobbat senki magára, az mely felé azokat az szerencsétlenség fordítja. Nem újság az mi országunkban, negyedfél esztendeig benne lakott, mindent elpusztított és mégis megmaradott, ha az szent isten fatalis periodusát el nem hozta hazánk teljességgel való veszedelmének, még megmaradunk, biztatom Kgdet Virgiliusból azzal, az mivel Aeneas biztatta alatta valóit: O passi graviora, dabit deus his quoque finem. Az Kgd particularis ártatlanul szenvedett háborgatása minden jó magyart méltán megszoríthat, ugy értem méltóságos palatinus urunk ő Nga előtt lévén az dolog, az mi megorvoslásra való és lehetséges, el nem mulatja, bizonyosága is vagyok ő Ngának, hogy ide föl potenter irt intimus consiliarius jó akarójának, de akármit írjon, az Kgd szerencsétlenségét ugyan meg nem változtatja. Ide föl mi istennek neve dicsértessék békével vagyunk, mindazonáltal ha akar tudni az mi ide való állapotjainkról, Somogyi Ferencz uram szóval bővebben informálhatja Kgdet, az kihez is remittálok, Lippay György érsek urunk ő Nga most jó egészséges, mu-

tatja is hogy ő magyar és mondott szavainak s resolútiójának embere. Ezek után Kgd megismert köteles szolgálója.

Viennae 14. febr. 1663.

258.

Farkas Lászlónak. Zrinyiné fogadtatása; előterjesztvény a német birodalmi gyűlésre; Bécs, febr. 14. 1663.

. Az én uram ez elmúlt héten asszonyom eleiben jött és száz szánkával, kik mind lobogósok voltak, ugy excipiálta Soprony táján, ugy is kísérte haza, reménylem ma Csáktornyan lesznek, istennek szent neve dicsértessék, jó egészségben vannak ő Ngok, fiok is Ádám úr. Az imperialis gyűlésre az propositio meglett, continentiaját megérti Paalfalvay uramtúl, elhittem, csodálkozni fog rajta Kgd. Ugy értem, hízelkednek némely emberek, de ugy higgyetek, hogy meg ne csaljanak bennetek, megesmerte Kgtek az gyűlés alatt, kiben vagyon jó magyar vér

Viennae 14. febr. 1663.

259.

Mednyánszkyinak. Erdélyi hírek; a fölföld köveket küld Bécsbe; Bécs, febr. 16. 1663.

. Ide oly hir érkezett, Ali basa Erdélyt teljességgel elfoglalta és vezérséggé tette, az statusok ki akarván jönni, senkit el nem bocsátott, az passusokat bevágatta és vitézlő néppel assecurálta, ha igaz, valóban nagy veszedelem, az ki oka, nagy számadással tartozik ennyi sok ezer lelkeknek romlásáért. Vagyon olyan is, az fölföld köveket küld ő fölségéhez, Vay Péter, Baxa István és Szepesy Pál uramékat, mit hoznak, meglátjuk, vagy halljuk

Viennae, 16. febr. 1663.

260.

Lippicsnek és Sándor Györgynek. Az 1662 ki törvényezikkek kihirdetése; Sopron, febr. 17. 1663.

Íme mester uram maga ajánlata szerint elmegyen az Kgtek gyűlésére, tudom az articulusok publicatiója leszen legnagyobb kérdésben. Már egynehány vármegyékben tenálták publicatióját, ugy Moson vármegyében is, az hol azt praetendálják, hogy ő fölsége ott főispán, az ő fölsége maga főispánsága alatt lévő vármegyében is azt mondották fölölek közönségesen, hogy nem acceptálják, hanem az mit másutt az országban fölölek találnak, ahoz alkalmaztatják magokat. Ugy más vármegyék is, az hol publicáltattanak. Az felföld specialis követe Szepesy Pál által visszaküldik ő fölségének az articulusokat, mint fogják acceptálni, nem tudom. Talán nem alkalmatlanul esnék, ha Kgtek is mostani gyűlésében se ne contradicálna, mert az félelmes, se ne consentiálna, mert praejudiciummal jár, hanem az mit Moson vármegye és mások cselekedtek, annak lenne követője, az melylyel nem errálhatna. Mutassa meg Kgd, hogy magyar és dirigálja ez dolgot ugy, ne vegyék Kgteket mások in consequentiam. Elhittem urunk ő Nga is jó néven veszi Kgd-től abbeli cselekedetit

Sopronii 17. febr. 1663.

261.

Zrinyinek. Igazságszolgáltatás; a felföld misszaküldi a múlt évi törvényezikkeket; a békeügy; hír Erdélyről; Zrinyi leánya türkist akar küldeni Spanyolországba; a tábornokügy; Sopron, febr. 18. 1663.

Kegyelmes uram, én valék Bécsben, megadván secretarius uramnak az Ngd levelét, az nekem szólót meghagytam olvasni, szóval is megmondottam, az mit kellett, ő Kglme cancellarius uramhoz ment, relatiót tett ő Ngának, azután megint hozzá mentem, az ő Nga választat referálta és együtt ő Ngához mentünk. Nem tudom mi az oka, de nem hogy

offendáltatott volna, inkább azelőtt egyszer nagyobb készségét nem láttam, mint most, az náluk lévő ötszáz aranyat érzik-e és az ujonnan ígérteteket óhajtják-e, vagy félnek, ha in audientia proponáltatnék az dolog ő fölségének az szerint, az mint nekem írta Ngd, és in realitate az miben eddig forgott, vagy magának lévén valamely titkos okai, vagy félelme, mivel igen feketének mondják, vagy specialiter az Ngd személyéhez valamely nagy szükségért való consideratiója. Nagy hatalmas assecuratioval mondotta, hogy tiszta szüübül kíván Ngdnek szolgálni és hogy mind Portia, mind Lobkovith, mind Gonzaga hercegek, mind az tagadó aszszonyok injuriát tesznek ő Ngának, mert ők voltak okai, hanem csináljak egy rövid memorialét, melyben legyen az egész dologról való informatio, adjam be ő fölségének és magát is ő Ngát informáljam ujobban, mivel megfelekezett az dologról, látván igazságát Ngdnek, nem terheli tovább lölkét az Ngd igazságának megakadályozásával, hanem cselekedettel mutatja meg, hogy kíván Ngdnek szolgálni, és mivel azt akarná, ugy végezödnék el ezen kérdés, ezután soha ne recurrálna, tetszenék ő Ngának, maga alájövvő (igy) egyikét nappal az praefigálandó terminus előtt judex curiae urammal ha ugy tetszenék Ngdnek, és tentálna, amicabiliter sopiáltatnék, ha pedig ő Ngát nem akarná, mivel ha jelen lenne palatinus uram, bizonyos extreme offendáltatnék, nagy haragja lévén ő Ngának ellene — mindazonaltal az mint irám, az Ngd kegyelmes tetszése mit akar, ha ő Nga nem lehetne, nem tudnék senkit alkalmasbat Zichy uramnál, ő, ugy gondolnám, nemesak mi részünkrül volna mint jó akarónk, de speculatorunk is, azért ez aránt resolválja Ngd magát mentül hamarébb, mert azt mondotta ő Nga, még husvétig volna tiressége az Kűszöghre való jövetelre, csak tudja az Ngd akaratját, kit akar ő Nga mellé adhibeálni, pro tentanda compositione amicabili. Az informatiók, az mint azelőtt voltanak, ime Ngdnek küldöttem, ha annyi ideje lehetne Ngdnek, ottbenn való két három jó akarójával megláttathatna, talán nem volna alkalmatlan, mivel több szemek többet látnak, és azt is ugy küldené fel Ngd, hogy mindjárt effectusban vehetüenk ez mostani me-

leg resolútióját. Secretarius uram Ngdnak irt levelét is küldöm, melyből az ő készségét is általlátja Ngd. Az fölföld az elmúlt gyűlésbeli articulúsokat felküldi egy Szepessy Pál nevű emberséges embertől, az ki Ngdtől az evangelicusok nevével utolszor elbúcsúzott, az midőn az Ngd hozzájuk mutatott gratiáját megköszönte. Hallottam olyat, mintha unjobeliek tetszéséből nem menne vissza többé, de mi haszonra való volna, mert az egy embernek halálával, ő fölségének, sem az országnak, sem az közönséges jónak, semmit nem használnának, hanem inkább axacerbálnák az embereket, tudván azt, hogy az követek dolga inviolabilis. Mivel ezek az emberek megdühödtek-e vagy bolondultak, vagy fataliter veszedelmet keresnek, féltő, kegyelmes urunkat valamely káros resolútióra ne inducálják, nem jó volna-e, ha Ngd valamely ottfenn lévő jó akarójának, Pikolomininak, vagy másnak insinuálná és az által praeveniálná az illetén veszedelemre való tanácsadást. Cancellarius uram ő Nga parancsolá megírnom Ngdnak, hogy Goesztől jött volna egy oberster laytenambt levelekkel, ki azt írja, hogy az törökkel való békeség alkalmasint megvolna, Székelybida volna még in quaestione, úgy látja ha különben nem lehet, azt is oda adják, mert az fővezér Landor-Fejérvárra jöven, ott feles munitiót rakatott hajókra, úgy gondolják az lengyelek ellen lenne expeditiója, mivel Kamenieczre igen fájna fogok. Másoktól megint azt értettem s alkalmas helyről, hogy az mely curier és tolmács Goesztől jött az oberster laitenambtal, jóllehet felesége gyermeke vagyon Bécsben, törökké lett, félnek attól minden dolgokat prodál, Goesz fölöl pedig azt mondják, csaknem olyan dolga vagyon, mint Szentgyörgyinek, kitől elvette Ali basa az negyven ezer aranyat, de nem akarja pro legato tartani, gyanakodnak, Smid latorsága lehet, az ki örömost ment volna ez legatióban, és azért is tractáltatja így alattomban, hogy ötöt küldjek oda. Vayon is olyan hir is, hogy Ali basa Erdélyben bemenvén, oda való vezérnek declarálta magát, az statusok ki akarván jönni minden substantiájok elhagyásával, az passusokat bevágatván és vitézlő néppel assecurálván, senkit ki nem bocsátott. Ha ez igaz volna, ugyan keserves és nem-

zetünk nagy veszedelemre (így) való hír volna, távoztassa isten úgy ne legyen, mert nekünk is ő utánok hasonló sor-sunk lehetne. Egy meghitt jó akaró uram ir énnekem, kérévén ne távozzam meszsze házomtúl, mert szolgáját küldi hozzám, az többi közt így ir: Az én Mihály deákom (kit értsen általlatja Ngd nevéül) meg kezdi esmerni (így) magát, jó magyar s igaz haza fia kész volna lenni, ha miben szolgálni tudna. Ez egynehány szóból reménylem, nincsenek oly nagy veszedelemben, az mint hirdetik, noha én igazán írom, feltem őket az töröknek hitelenségétül, az mint ez annectált első levélnek parjából nem méltatlan gyanakodhatik ember, mindazonáltal az poetával azt mondom: Qui sperare potest nihil, desperet nihil. Ugy látom leszen nekem Ngdhoz való titkos írásra hamar nap szükségem, Ngdat alázatosan kérem, küldjön clavist, az mint Ngdtól való búcsúvételem korán emlité Ngd, hadd irbassak bátrabban, az hozzám küldendő szolgálta hoz derekas oly dolgot, melyet meg köll írnom Ngdnak, másomend is érkezik hasonló dolog. Bécsben az kisasszony és az én kis uram hála istennek jó egészségben vannak, az kisasszonynak egy szép türkesre volna szüksége, kit Hispaniában akar küldeni, keresetett ottfenn, de nem talált, nekem afféle marhám nincsen, ha Ngd egyet szépet küldhetne ő Ngának, elhittem, kedvesen venné Ngdtól. Ezek után Ngd holtig való alázatos szolgálta marad.

Sopronii 18. febr. 1663.

P. S. Generalis uram igen hallgat maga dolga félől, félől, el ne temetessék maga és familiájának örök gyalázatjával, adversariusának udvartúl nagy reménysége s ha különben nem lehet, mivel már cselekedetében német köntösét is megváltoztatná, Ngdtól félt, de azt hirdeti, reconciliálta Ngdat, az kit nem tudok, sem nem hihetek, ha így lenni megtudja palatinus uram, mind offendáltatik, mind scandalisáltatik, mert az is Ngdban bizott ezen ember ellen.

Második. P. S. Szintén hogy levelemet akartam becsinálnom, érkezék ez annectált Zichy uram levele, melyből megérti Ngd némelyek idegen gondolkodásit, talán ugyan

jól esett, hogy irtam volt ő Ngának. Nevetve olvasom, hogy nekem reménkedik, én conserváljam az Ngd gratiájában azt, az kinek mind valora, érdeme és tekinteti Ngdnál engemet megelőz, én fogok vele szemben lévén nála supplicálni, ő Nga cselekedje azt én velem Ngdnál. Az informatiókat vagy corrigálják az Ngd jó akarói, vagy sem, ha úgy tetszik Ngdnak, kegyelmes jó tetszésével visszavárom, talán ha cancellarius uramnak valabány szóval írna Ngdnak nem ártana.

262.

*Schwartz tübingai tanárnak. A hazai ügyek mi-
volta; akadémiai növendékeinek pénzt küld; Sopron,
febr. 19. 1663.*

Tacui hactenus, quia res nostrae hungaricae in alto exstiterunt silentio. Jam primum incipiunt et sapere et sentire mala publica. Superior regni Hungariae pars articulos in proxima diaeta conclusos pro publicis agnoscere nolentes per specialem legatum suum suae majestati sacratissimae remittunt, quomodo in aula acceptabitur, ubi rescivero, praenobili et excellentissimae dominationi vestrae perscribam. De germanorum perfidia meus Dömöteri dabit informationem, quorum in regnum adventus non auxilio genti, et liberationi ac defensionis patriae nostrae, sed maximae fuit ruinae. Excusatus quidem in propositionibus imperialibus error per ipsos commissarios, verum quomodo ea expeditio re ipsa suscepta et prosecuta fuerit, mortuorum innocenter et sine ulla defensione interemptorum cadavera, captivorum inter barbaros gemitus, occupata praesidia, devastatum regnum, lamentabile praebent testimonium et si quodpiam decernatur auxilium, non in sublevamen gentis et regni nostri, sed nescio in quem usum vel ulteriorem ruinam nostram convertetur, verendum est. Multa essent in hac materia scribenda, sed res ipsa silentium imponit, ex hisce paucis sufficientes possunt fieri consequentiae. Quid gallus intendat cum pontifice, quid in imperio, quid sveici moliantur? si mihi partes dederit, singularis amicitiae loco imputabo. Pec-

niam juxta consignationem transmissam domino Schrimpffio transmissi et centum ac quinquaginta florenos juxta literas et desiderium praenobilis atque excellentissimae dominationis vestrae superaddidi, quos ut meo Dömöteri assignet, peramanter rogo, insuper si contingat meum Fabricium ab hinc valedicentem Jenam proficisci, quantum desideraverit pecuniae, non gravetur eidem dare, promitto sancte, ubi de summa certificatus fuero, fideliter et cum gratiarum actione persolvam, ita etiam, si quid meo Dömötöri concesserit. In reliquo.

Sopronii 19. febr. 1663.

263.

Farkas Lászlónak. A közügyek mibenvolta; Gyulaffy üldöztetése; jó volna-e, ha Zrinyi kassai tábornoknak vagy biztosnak kinevezetnék? Pozsony, febr. 20. 1663.

Boczkón (igy) 2. praesentis irt Kgd levelét 17. itidem praesentis vettem, sok panaszolkodásit értem. Ugy látom ez az mi nagy nyavalyánk, hogy azokról csak panaszolkodni se legyen szabad, végét adja isten mikor akarja, az mi földünkön is majd hasonlók lesznek, az mint az elei az dolgoknak mutatják és isten annak haján (talán: házán) kezdeti el az boszúállást, ki nemzetének és hazájának poroszlójává lett, keves hazája és nemzete árulójának láttuk vagy olvastuk jó végét, talán ezeknek is megadja látnunk. Értettem Gyulaffy uram ártatlan persecutióját, boldogoknak mondja ugyan isten az aféle szenvedőket, de olyan boldogságot kevesen kíváunak, ő szent fűlsége ójon bennünket aféle szerencsétlenségtől. Az török ha csak holdültat, noha az is elég nehéz, de mégis tűrhető, csak teljességgel el ne foglalja az egész földet, mint Bosznát, és az népet törökké ne tegye. Szánom az édes kedves atyámfiat, az én holdült polgáromat, hogy az egész fölföld martýriumja leszen, kire valóban haragszik az az bires jó magyar, az Kgtek notariusának patrónusa, attúl ugyan igen

féltem, de mególtalmazza isten mind ő Kglmét, mind Kgdet, mind másokat, mert ő egyedül lévén, sokakat offendált tagadhatatlan, azért is sokaktól félni kell s megtörténhetik rajta, az mit az mi magyarink mondanak, hogy az sok agár bizonyos veszedelme az előtte lévő nyúlnak

Posonii 20. febr. 1663.

P. S Ha az én uramat vagy generalisságra Kassára küldenék, vagy commissióban, hogy az mostani állapotokat lecsendesitené, valjon jó volna-e elmenni, tudósítson Kgd tetszéséről.

264.

Keczer Menyhértnek. Zrinji kassai generalissága vagy biztosúl kiküldetése; a békeügy; Szepessy; Pozsony, febr. 20. 1663.

. Tudakozom Kgdőtől, ha az én uramat az kassai generalissággal megimádnák¹⁾, jó volna-e, ha fölvenné és szolgálhatna-e valamit hazájának és nemzetének, vagy ha mint commissariust aláküldenék, sedálná az mostani állapotokat, mert hogy más valaki ő Ngán kívül végbenvigye, kevés reménységek vagyon, mivel sokakban megfogyatkozott az nemzete és sokan, ki egy-, ki másképen, megcsalták Kgteket azon az földön. Bottyáni uram felől való jövendölése szerencse András öcsém uramnak be nem telik, adversariususa ugy obligálta magának az udvart, extremításokat cselekednek érette, hogyses megengedjék bücs-teleníteni. Az törökkel való békeséget hirdetik némelyek s azt mondják, Goesz árestomban vagyon mint Szentgyörgyi, Kaiserstein is az szerint, Kgtek közelebb lévén oda, mind-ezeket inkább tudhatja. Szánom Szepessy Pál följön, egyébaránt is exosus²⁾, adja isten igen szerencsésen járjon

Posonii, 20. febr. 1663.

¹⁾ Megimádni = megtisztelni, megkinálni. L. A magyar nyelv szótára. III. köt. 73. l.

²⁾ Németi Mihály „A négy evangyélisták szerint való Dominica“ czimű munkájának (Kolosvár, 1675.) ajánló levele szerint, Szepessy Pál, borsodi alispán, csakugyan Erdélybe menekült. (Lásd

265.

Borynak. A tábornokügy további folyama; Pozsony, febr. 22. 1663.

. Az mi generalisunk dolga most is in antiquis terminis vagyon, ez napokban az paradicsom kertében concurráltak volt az mostani világot gubernáló planeták és az mint fülhegygyel hallottam, oly tanácsos conclusiójuk volt, hogy az generalisságok sunt dignitates temporales et beneplacentariae, ha ő fölségének úgy tetszik, mindenikétül incognita causa pro lubitu elveheti és másnak conferálhatja, az mely tanács atyafia annak, midőn azt tanácsolták volt némelyek szegény Pálffy Pál ellen, hogy ha második Ferdinánd császár Dietrichstein herczeg hofmesterét egy itcze borért degradálhatta, az palatinust is degradálhatja azért, hogy Nádasdy uramat ő Ngát pro barone az ő fölsége parancsolatjára nem acceptálta. Mely ha subsistálna, senki az palatinusinkon kivül, melyet az ország választ, az többi tiszteket ő fölsége confirmálván, senki securus nem lehetne, az ki pedig megérdemli tisztit elvehessék, életét is elvesztette az, tudom ő Nga tehetsége szerint most is promoveálni kívánja, talán nem ártana, ha levelével esziben juttatná az jó úrnak, mert igen jámbor az maga dolgaiban is. Az én uram mind ez, mind más dolgokban is Miklós, semmi rajta el nem múlik, ki asszonyunk eleiben minő katonás szánozással jött, tudom hallotta Kgd

Posonii 22. febr. 1663.

266.

Jakabfalvaynak. A mult évi törvényczikkek; Pozsony, febr. 22. 1663.

. Mi ide ki néha hallgatásban, néha félelemben vagyunk, néha reménységben, isten az, ki megkönyö-

Tóth Mikály: „Magy. prot. egyházzsón. tört. I. köt. Debreczen. 1864. 128. l.) Wolfgang Frigyes cs. tábornok fejeért ezer, elevenen elfogatásáért kétezer tallért már annakelőtte ígervén. L. Győri történelmi és régészeti füzetek. III. köt. 343. l.

rülhet rajtunk és jobb napokat adhat érnünk. Ugy értettem, Kgték fölküldi az articulusokat, adja isten annak is jó végét. Némelyek újabb gyűlésért hogy instáljon Kgték sva-deálják, de én szegény Pálffy Páltól azt tanultam, az franczúkok azt tartják, az ki egyszer megcsal, vigye el az ördög, ha másodszor, engemet is, ha harmadszor, mindkettőnket ujabban, talán megválogatjátok, kinek higgyetek

Posonii 22. febr. 1663.

267.

Keczer Ambrásnak. Tököly és Keczer néha sok bort isznak; az utóbbi küldjön Zrinyinek három sípост; Sopron, febr. 24. 1663.

. Az mi gróf uram ő Nga felől irt minapi egy-néhány szómat illeti, abból nem magyarázom ugyan azt, hogy ő Nga igen részeges úr volna, de azt sem tagadhatni, hogy ne szeretné a bort ő Nga, az melyre néha hol egy, hol más ok adással inducáltatik akarátja ellen is és néha az boszúság is causál afele operatiót; az mit én drága pénzen tanultam, tudniillik, quod inedia et quiete multi magni morbi curentur, az melyet magam személyében tapasztalhatóképen látok, ha követnétek, mind ő Ngának, mind Kgdnek nem volna ártalmas; de ugy látom, a mikor kedvetek tartja, annyit isztok, a mennyit akartok, ha pedig megbetegültök a bortól, annyit kell szenvednetek, a mennyit nem akartok, akár mint magyarázátok, én ex sincero affectu írtam. Bezzeg ha elküldi vala Kgd igéreti szerint a három sípост, megékesíttettem volna velek uram szánkázását, ha akkorra nem lehetett, mikor a biutóért küld Kgd, eljöhethetnek és elolvadván az hó, az csata felszabadul, tudom megfújják Kanizsa előtt, kérem Kgdet, ha gróf uram ő Nga intentiója sérelme és fogyatkozása kívül meglehet, küldje el mentől hamarébb, uramnak nem küldhet kedvesebb ajándékot náloknál Az én árvai Jano kapitányomnak küldjön

Kgd egy neki való valaskát ¹⁾, az mint ők szoktak viselni, hogy elolvadván az hó, küldhessem el Légrádra cum modis et formis, az több szüksége megleszen, csak az valaska czimere hijával leszen

Sopronii, 24 febr. 1663.

268.

Szepessy Pálnak. Látogassa meg Vitnyédyt, vagy ha azt nem teheti, Bécsben hova szálljon; Sopron, febr. 28. 1663.

Ugy értettem Bay Mihály urammal Kgd ő fölségéhez jön követségben, reménylem én velem is szembe leszen Kgd. Kértem ugyan Burkstaller uramat, vigyázzon Kgdre és kérje, ne szánja ide való fáradságát, egy napi késését, hadd lathassam Kgdet és beszélhessek is kedvem szerint Kgd-dal; ha azért Kgd neheztellené az ide való jövetelt és Bécsben vendégfogadóba akar szállani, kérem Kgdet szálljon az Macsakerhoffba, az hova az soproni landkocsisok szoktak szállani és tudósítson ottfenn létéről, azonnal felmegyek, alig várom mentől hamarébb láthatnám Kgdet, mely szerencse mentől hamarébb contingáljon, nagy ohajtva kívánja az Kgdnek kötelesen szolgáló atyafia.

Sopronii 28. febr. 1663.

269.

Zrinyinek. A felföldi követ talán el sem jő; az ottani német katonáknak pénzért sem adnak valamit; Draskovics a három német katona kivégeztetéseért megidézett; Zrinyi fia egészséges; Bécs, mart. 10. 1663.

. Az fölföldi követ még el nem érkezett, talán el sem jön, mert egy rittmeister volt itt, kit Ónodból kül-

¹⁾ Kiczifrázott nyelű könnyű balta; hasonlít a magyar kánászbaltához, csakhogy nyele rendszeren hosszabb és vékonyabb; a felföldi juhászoknál (valasi) fényüzési czikk.

döttek föl az officerek, azt beszéllette maga és cseléde itt az háznál, hogy az fölföldön nekik se magoknak se lovaknak pénzékért se adnak semmit is, ha igaz, nagy dolog, én nem szintén hihetem. Forgács uram tegnapelőtt jött ide be. Draskovith uram három óvári németje miatt tegnap újabb decretumot küldöttek az magyar cancellariára az bellicumról, az végre, hogy mind magát az urat, mind az birákat ujonan citálják ide föl, sub poena contra inobedientes erga mandata suae majestatis, mi vége leszen, meglássuk. Bezzeg nagy ostor rajtunk, hogy három németért ily lármát kezdenek, az kik in flagranti fogattak meg és törvény szerint condemnáltattak, mi pedig, az kik országostul miattok és hijábanvalóságok miatt megbecsülhetetlen kárt vallottunk, sok ezer lélek vágatott le és romlott, sok ezer vitetett rabságra, csak így nyögünk el, valjon nem boszúlja-e meg az isten, de mivel ő fölségén kívül nincs kinek csak panaszanunk is, az mit meg nem változtathatunk, el kell szenvednünk, még az jó istennek tetszik Az én uram jó egészségben vagyon, nem láthattam, mert aludt. Ezek után etc.

Viennae, 10. mart. 1663.

270.

Zrinyinek. Szepessynek nem engedték meg Bécsben megjelennie; Kaisersteint Apaffy nem is fogadta; helyébe Kászonit küldötték; a német katonák pénzért sem kapnak valamit; a kancellár muraközi fiatal barackzfákat kér; a békeügy; harag Draskovicsra; Pozsonyban tanácskozmány fog tartatni; Sopron, mart. 18. 1663.

. Szepessy Pálnak, ugy vagyon, kemény instructiója volt, maga legyen ő fölségével szemben, de udvartul megtiltották, palatinus uram ő Nga föl ne bocsássa, ő is ugy tért vissza, talán jobban is esett és fato történt, hogy visszament. Kaiserstein megjött re infecta, az hova ment volt, nem is admittálták, hogy commissióját megmondhatta volna. Ujonnan az szegény székely papot, Kaszonit küldötték el, kit ha észrevesznek és megkaphatnak, nem

bújnám hőriben. Az németeknek, az mint értegetem, nem szenvednek annyit, mint azelőtt, pénzekért sem akarnak már nekik semmit is adni, szerencse ha Lengyelországban nem viszik által az confoederatusokhoz, mely ha úgy lenne, semmi jót nem várhatnánk oda való menetelekből. Az mi gyűlésünk alkalmatosságával minemű munkálkodása volt egy hazáját hogy már igen szerető és jó magyarnak, ez annectált írásból megérti Ngd, ha ekkoráig nem látta, ugyan nagy jutalmat érdemlene, ha ember tudná, ki volna. Jakabfalvy uram mit ír énnekem, meglátja Ngd, az melyet gróf Zriny Péter uramnak ő Ngának includáltam ugyan, de volanter hagytam leveletem, hogy láthassa Ngd, mind az kettőt, kérem alázatosan Ngdat mint kegyelmes uramat, ne nehezeltje ő Ngának megküldeni. Cancellarius uram ő Nga kivánt muraközi barackzfiatalokat, az melyekről Bécsből irt levelemben emlékeztem Ngdnak, kérem alázatosan Ngdat, ha ellenére nem volna Ngdnak, egy gyalog embertől küldene annyit, az mit elhozhatna, gratia gyanánt venném Ngdtul és obligálnák is az embert. Az törökkel való békeséghez igen biznak az emberek, mint fog lenni, ha jó magja leszen, kicsirázik. Ezek után Ngdnak holtig való alázatos szolgálja marad.

Sopronii 18. mart. 1663.

P. S. Gróf Draskovith Miklós uram ő Ngára ugyan haragusznak az németek azért az három törvényesen exequált tolvajért, talán jobb leszen vala oda nem menni, mert most arra magyarázzák, féltében szaladott el.

Második P. S. Hogy leveletem be akartam csinálnom, bizonyosan értettem, föl köll jöni palatinus uramnak Posomban, 27. praesentis leszen az consilium et sequen., ugy hinném Ngdnak is irtak az feljövétel felől és hacsak lehetséges, tudom, hazája szereteti elhozza Ngdat. Palatinus uram mit ír az fölföldi vármegyéknek, ez annectált parbúl meglátja Ngd, de elvesztette ő hitelét, akármit írjon és mondjon.

271.

Zrinyi Péternek. A békeügy; Szepessy; a német katonák pénzért sem kapnak valamit; Sopron, mart. 18. 1663.

. Az Ngd irt hir, az törökkel való békeségről, lehetséges ugy vagyon, hallottam én is olyant, ha Hernalszt kérne is Beznél, hogy nem hadat inditanánk ellenek, készebbek volnának odaadni nekik, de talán nem az ő akaratjokban áll, hogy az mi veszedelmünkkel vásároljanak magoknak securitast, noha ekkoráig az mi veszedelmes árnyékunk alatt voltak ők békeségben és az sok ellenünk való praktikák világosságra jöven, az nagy mély álombul fölébred nemzetünk és maga felől más gondolkodást veszen maga eleiben Szepessy Pált a fölföld expedialta volt az ő fölségéhez az articulusokkal, palatinus uram ő Ngához tért, az megtartóztatván magánál irt ide föl, ha fölbocsássá-e, inhibeálták ne bocsássá, volt neki ugyan kemény instructioja, szemben legyen ő fölségével, de ugyan talán fatio történt ez akadály, ő is visszatért Az németeknek, az mint értegetem, nem szenvednek annyit az fölföldön, mint azelőtt, pénzekért sem akarnak már nekik semmit is adni és az hol kaphatják, elfelejtetik velek az insolestalást, mi végét adja isten, az ki él közülünk, meglátja, legalább ugy látom, ők ha félnek is, de reménylenek és az poetát követik, ki azt írja: Qui sperare potest nihil, desperet nihil

Sopronii, 18. mart. 1663.

272.

Keczernek. Bory nem jó hazafi; Szepessy; a békeügy; Vitnyédyre felügyelnek; a pozsonyi tanácskozmány; Sopron, mart. 19. 1663.

. Bory uramat én sem jó magyarnak, sem sincerus embernek nem tarthatom (ha vétkezem ez aránt, bocsássá meg isten vétkezet), de nem kívánok vele barátkozni, ha szemben lehetek Kgd-dal és eszemben juttatja.

okait megmondom. Hogy kíván velem szemben lenni, értem Kgd irásából, én pedig ő Kglmével nem, hozzám ő Kglme tudom nem jön, én sem ő Kglméhez, és így nem látjuk egymást. Én jobbnak itélem, visszament Szepessy uram, mert nem szerencsételte volna, nagy levén reá az harag, az föl nem menetelről való inhibítio sem ártalmas, mert ők magok részéről okát adták volna cselekedeteknek, mint vindicálják rajtunk ezen cselekedetet, el kell várnunk Ha bejönnek az kiment és vitt emberek, elég azoknak az Henricus császár átka; úgy comportálok én magam dolgait, hogy nem praecipitálok magamat, akár mint observáljanak, nem is hiszik, az mit mondok, mert most ujobban az én jó akaró patronus uraimra meghozták az superabundant cum admonitione, az harmadikat is megadják Az törökel való békeség felől nem kételkedem és nemcsak Székelyhiddal, de nagyobb kárral is megszerzik, ha csak lehetséges. Palatinus uramnak föl köll jönni, vagy él vagy hal, és husvétkedden kell az consultatióknak meglenni, mi jó végét adja az szent isten, azt is el kell várnunk

Sopronii, 19. mart. 1663.

273.

Tökölynek. Hírek a török felől; Kaiserstein és Kászoni; a pozsonyi tanácskozmány; német birodalmi segély; a felföldi német katonák; Sopron, mart. 19. 1663.

Csüty uram tülem való elválása után nem láttam semmi válaszát Ngdnak, semmi hirt sem hallottam egyebet, az én Gáspárom Löcsértül 5. praentis irta, útjában Andrásfalván Pongrácz Gergely uram mondotta neki, bizonyosan írták volna Erdélyből, az török 15. praentis megindul, két felé megyen, egyik része Zrinyi várára, az másika erre Magyarországra, azért ha kinek mie vagyon, tegye erszényében. Melyben ha mi volna, előbb tudná Ngd mint Pongrácz Gergely, és nem hihetem az Ngd uramhoz való igaz atyafisága megengedné, errül ő Ngát jó idején ne praemoneálná. Jóllehet én azaránt nagy lehetetlenséget látok, mind az nagy

havakra, melyek még el nem olvadtak, mind az árvizek, mind az szüleségnek nagy szükségére nézve, fű nincsen, az nagy télben az széna szalma elkölt, mivel tartanak lovakot, lehetséges aféle gondolkodások vagyon, de meggátolhatja isten. Tömösvárrúl minemű levél érkezett, ime parját küldöm Ngdnak, az melybül meglátja Hallernek keves válorát. Az mi tüveges emberünk¹⁾ is irt énnekem ezen szókkal. Az török miatt nagy békeségben vagyunk, mert az hó őriz bennünket. Itt mi nálunk az a hir, hogy az török Magyarországot kéri Erdélyyel s velenczésekre passust. Már az nagyvezért feles törökkel, tatárral Eszék táján kvártélyokban hirdetik. Velenczében lévén nagy renden való emberektül, az kik az egész guberniumot dirigálják, azt érttetem, hogy az mi császárunk az törökkel nemcsak örökén való békeséget szerzenek, sőt defensive et offensive való ligát is. Ők hogy ezeket penetrálták magok ambassatori által mind Bécsben, mind Konstantinápolyban affirmálják; sőt ezen vélekedést neveli, mivel hat ezer legjobb hadat küldi ő fölsége Spanyolországban, bizonyos számú summa pénzt érettek vévén. Immár így van-e, nem-e, nem tudjuk, látjuk az töröknek készületét, minket pedig készületlenül lenni, látjuk minden circumstantiákat ezeknek; isten jóra fordítsa azon imádkozunk. Ha ezek így volnának, nem kérkedhetnénk az magunk jó és boldog állapotunkrúl, azért is irom ezeket, hogy értvén és tudván más részről is az dolgokat, penetrálhassa inkább és az mi veszedelem reánk következhetnék, annak eltávoztatásában, az mennyi hatalmában vagyon Ngdnak, in tempore munkálódhassék és talán nem ártana jó akaróit is tudósítani ezekrül, mert bizony rossz dolgok ezek. Kaiserstein, úgy mondják, re infecta jött vissza, az szegény székely papot Kaszonit küldötték, nem tudom pap ruhában, ha megkaphatják, nem bújuám bőriben. Mit tud mindezekben Ngd, istenért kérem, ne szánja fáradságát egy embernek, tudósítson levele által. Az mi urainknak 27. et sequentibus praesentis

¹⁾ Ez, más levelek szerint, Zrinyi Péter, ki Tököly számára Velenczében, a hol telelt, tüvegeket vásárolt.

leszen Posomban consiliumok, adja isten minden jót végezenek közönséges megmaradásunkra. Ezek után hogy Ngd szerelmesével az előttünk levő szent innepeket boldogul megérje és el is mulassa sok következőkkel szüübül kívánja köteles szolgálja.

Sopronij, 19. mart. 1663.

P. S. Az imperialis hercegek és statusoknak istenes resolutiójok volna, adnának népet, pénzt az török ellen, de úgy, hogy magok tisztviselője commendálnák őket, és azok is erogálnák az pénzt, de nem az magyarok szabadsága eversiójára. Nekünk egyáltalában nem kell az hadakozás, azt ők megtudván, egy pénzt sem adnak. Az fölföldi németeknek mivel semmit adni nem akarnak még pénzekért is, Lengyelországban akarják vinni és conjungálni az áruló quartiauerekkel (igy), ha úgy lenne, nem volna onnend mi jót reménylenünk, nem ártana vigyázás, hogy véletlenül ne obruálnák országunkat. Az én uramnak ez dispositiója, ha megérti az török bizonyos ellene való jövetelét, az Dunáig elrabolja, égesse azt az földet, ne találjanak semmit is, Ali basa ha megérti, talán különben gondolkodik abeli szándékát.

274.

Székelly Andrásnak. Önmérsékletre inti, mert reá is harag vagyon; a mult évi törvényczikkek; Szepessy; pozsonyi tanácskozmány; Sopron, mart. 19. 1663.

. Hogy Kgdre is haragusznak hazánk némely nem jó, hanem még fattyú és poronty nevet érdemlő fiaí, nem kétlem, de vana est sine viribus ira és ha szintén valamely vindictát is exerceálhatna is, úgy is az lenne, hogy levis est vindicta, quam parvae manus ferunt, ám inquiráltasson, minden extremitásokat elkövessen, de úgy jár mint az bika, ki másra megharagudván lábaival kapálja az port és magának incommodál, egyébaránt is quem saepe transit casus, invenit aliquando, ők is megtalálják az ő idejekben magok cselekedetének érdemes jutalmát. Hallom az kanóczbüzt nem igen szenvedhetitek, imádkoztatok, hogy ne kell-

jen akaratotok ellen szagolnotok, osztán stultum est hostem irritare potentem, ha vagyon-e mód az continuatióban, azt nem tudom, de azt tanultam, moderata duraut, ugy comportálja maga actióit, el ne routsa magát és másokat is, mert valóban rajta vagyunk az ebek harminczadján, Senecával köll magunkat arról biztatnunk, qui sperare potest nihil, desperet nihil Az articulusok publicatióját tentálták ugyan, de kevés helyen vihették végben, se Szala, Somogy, Soprony, Veszprém vármegyék publicálni nem engedték, suspendálták mások cselekedeti követésére, de mi haszon vagyon annak publicatiójában, én nem látom, mert akárki mint qualificálja az dolgot, ugyan nem mondhatni ország végezésének és mint csak valahány ember végezése vizzé leszen Ugy értem, az evedes (?) holdult Szepessy polgárom Beszterczérül visszatért, talán ugyan fato lett, én jobbnak tartom, hogy udvartúl inhibeáltatott palatinus uramnak fel ne bocsássa, így nem panaszkodhatnak ezután, hogy nem akarta az felföld maga nyavalyáit detegálni. Consilium leszen Posomban 27. praesentis et sequentibus, az mi magyar bánunk is ott leszen, ha eljöhét, meglássuk mit végeznek, ha megérthetem, jó alkalmatossággal tudtára adom Kgdnek, maradván még élek etc.

Sopronii 19. mart. 1663.

275.

Jakabfalvynak. Rosz napok; német birodalmi segély; békeügy; Apaffy, Haller; mult évi törvényczikkek; a törökök Zrinyi ellen készülnek; Sopron mart. 19. 1663.

Hely nélkül 20. febr. irt Kgd levelét elvettem 11. praesentis, reménylem Posombul 22. febr. irt leveletem eddig elvette, megszolgálom az Kgd cummunicatióit, az szent isten könyörüljön meg rajtunk és ha ő szent fölségének tetszik, adjon jobb napokat értünk, ha nem, fiat voluntas domini. Nem tudom, adtam-e satisfactiót Kgdnek utóbbi irással, vétkül legalább nem tulajdonítja Kgd, ha azt irtam, az mit hallottam, s annál inkább, ha igazat irtam, mely la ugy vagyon, nem másra magyarázom, hanem annak az

hazánk, nemzetünk szabadsága áruló pestise operatiójának, ki hogy maga zabláját oda nem köthette, most azt az religióink ellenségei Achabnak Jezabeljét akarja reá kötni. Hogy igazán megírjam Kgdnek, nem sokat törődünk azon, mert ha ugyancsak magunk nemzetén kívül akarjuk adni, mind imperialis hercegek, mind olasz marchiók insinuáltak magokat¹⁾ és ha mi szándék vagyon, az cunctatiót félreté-
vén, lássatok hozzá, mert nem azé az madár, az ki találja, hanem az ki fészkebül elviheti. Ír Kgd, az békeséghez nem bizik, mi pedig ide föl fölöttébb is és már insolescálni is kezdtünk, hogy az imperium segítséget ígért, noha az ekkoráig mindenkor az mi nemzetünknek terhére és romlására volt, mit bocsát isten reánk, el kell várnunk, ők ha kászolódnak, mi azt csak készületlen benyélő szemmel nézzük. Apaffy nem hiszem letegye fejedelemségét, ha félelemben vagyon is, Haller pedig, az mint hallom, melancholizál Ali táborában Tömösvárnál sine ullo respectu et spe promotio-
nis. Az mi földünkön némely vármegyék acceptáltak az articulusokat, némelyek nem, nincs nekünk annyi resolutiónk, azt merészelnénk cselekedni, ő fölségének visszaküldenénk, mások majmaivá kell lennünk. Az én uram jó egészségben vagyon hála istennek, hallom, hogy reá akarnak az törökök jönni, de bizony dolgot ad nekik és megbájják ő Nga ellen való resolutiójokat

Sopronii, 19. mart. 1663.

276.

Féjának. Az evangélikusok üldöztetése; Sopron, mart. 19. 1663.

. Nem csoda az emberek Kgtek földén való egyenetlenség és scissio, mert az factiosus és hazájok, nemzetek szabadsága poroszlóinak tulajdona és symboluma az, divide et vices, Kgd azonban Krisztus urunk parancsolatját igyekezze követni az békeség megtartás végett, hogy az boldog nevet demereálván, jutalmúl az istennek országát el-

¹⁾ A 242. és 248. levelekben tárgyalt házassági ügy.

vegye. Az mi földünkön is vagyon aféle, mert némely boldokkal elhitették, igen hasznos dolog az evangelicusokkal való egyenetlenség és nem veszik észre magokat, hogy két három ember dőlyfösségeért velünk együtt ők is elvesznek, így kell lenni, mert az ő setétséges hatalmok és mivel kevés idő vagyon dühösségek exerceálására, abban szívesen kell faradozni, hogy teljék az pokol velek, de ezeknek is végét adja isten

Sopronii 19. mart. 1663.

277.

Schwartz tübingai tanárnak. Az uralkodó herczegnek és fiának szánt lovakért értelmes embert bármikor lehet küldeni; a hazai közügyek; Sopron, mart. 28. 1663.

Stutgardiae 5. praesentis S(tylo) V(eteri) emanatas praenobilis atque excellentissimae dominationis vestrae 24. itidem praesentis S(tylo) N(ovo) accipi una cum inclusis literas, pro quibus debitas refero gratias. Deputati pro serenissimo duce et ejusdem filio equi sunt in promissu, nihil aliud desiderarem, quam ut iidem equi suas serenitates juxta votum contentatas redderent, ubi quispiam intelligens ad me venerit et pro suis serenitatibus dignos judicaverit, obsequenter eidem tradam auferendos. Spero sua serenitas eleemosynae loco maledicto illi puero¹⁾ aliquam benigni-

¹⁾ Vitnyédynek Demeter György akadémiai növendékéhez 1663-ki febr. 19., mart. 28., jul. 15-kén írt s máshol közlendő levelei szerint, az ő János fia, a ki már itthon „jó anyját megtaszigálta“, a külföldi egyetemeken feslett, korhely életre adta magát s, úgy látszik, párbajban meg is csonkult. A megcsonkulás nem egészen bizonyos, mert egyik levelében azt írja az apa: „Ugyan megcsonkult-e, tudósíts felőle“. De az ifjú kicsapongása s tanulásban hanyagsága annyira elkéséríté az apát, hogy ez minden további segílyt megvont tőle. Azonban az atyai szív szöveget egészen einémítania nem sikerült. Megjavulás reményében tel át az uralkodó herczegnek és fiának két lóval, melyeket „Moldvában száz aranyon vettek“ kedveskedett, azt akarván ez által elérni, hogy az ifjút leg-

tatem pro iisdem contestabitur, non enim volo, ut sciat, quod ego ipsi vel obello mediante vellem auxilium ferre, sed sese in magnis miseriis constitutum fateri cogatur. Pecunias domino Schwartzio¹⁾ assignavi, nullus dubito, praenobilis ac excellentissima dominatio vestra debito tempore meo Dömöterio numerabit et si indiguerit meus Fabricius pro suscipiendō itinere versus Jenam, sine difficultate supeditabit, quidquid uni vel alii horum concessum fuerit, cum gratiarum actione domino Schrimpff persolvam. Ratisbonae postulari auxilium contra turcas intelligo, sed cui bono? A parte namque nostra pecuniis comparari intenditur pax, si pacem concludemus cum turcis, quae fortassis in secreto conclusa esse potest, non video contra turcas necessarium esse bellum, nisi contra evangelicos turcas. Ita contribuatis vel contributionem offeratis, ne nobis illae damnosae sint, et postea vobis. Certissimum est, nos contra turcam arma non sumemus, docuerunt regnum et gentem nostram praeteritorum proxime annorum speciosae contra turcam susceptae expeditiones, quarum delineationem inter acta diaetalia ante aliquot menses transmissa, si praenobilis atque excellentissima dominatio vestra observavit, habuit, unde istiusmodi expeditionis sumendae vestigia nos terrent, nec desideramus, ne totaliter nos in auxilium mittendi milites examinent et perdant. Ex confidenti relatione habeo, a parte nostra desiderari a turcis, ut sit liga inter duos imperatores et defensiva et offensiva, non possum credere, ut pietas innata talia apud nostrates admittat, interim tamen nobis metuendum est, quia de corio nostro agitur et nihil de universis tractibus (igy) nobis constat. De nostris rebus ex annexis paribus habebit aliquam cognitionem, quia tredecim comitatus et sex civitates apud palatinum

alább alamizsnaképen valamivel segélje a herczeg. A lovakat az illetők elfogadták s elvitették a nélkül, hogy Vitnyédy czélt ért volna. Azt írja ugyanis egyik levelében: „Az én lovainak semmi derekas híret nem hallám, ugy látom németnek küldöttem, mert ha másnak küldöttem volna, legalább köszönetet vettem, ha más hasznát nem láttam volna is.“

¹⁾ Talán tollhiba e helyett: Wagnero.

contradixerunt articulis conclusis, retulerunt et apud ipsum tanquam mediatorem deposuerunt et reliquerunt articulos conclusos, cum interpositis minis, quid futurum est, deus novit et tempus edocebit, ubi quidpiam certi habuero, communicare non intermittam et praecipue, si innotuerit substantia consilii ad primum diem mensis aprilis instituti, vereor, ne cum die consilium fiat primus dies aprilis, substantiam non scio, interim ex continentiis inclusarum colligere facile possum, quod eadem legatio comitatum superiorum et civitatum subministret superindeque deliberabitur, qua ratione turbati statuum animi sedari possint. In reliquo prae nobilis etc.

Sempronii 28. mart. S(tylo) N(ovo) 1663

278.

Dvornikovicsnak. A pozsonyi tanácskozmány apríl 1-jére elnapolva; Zrinijit nem hitták meg; az országbíró köszvényben fekszik; Sopron, mart. 28. 1663.

. Ugy értettem az a consilium Posomban elhaladott, mikorra nem tudhatom, de ha el nem haladott is, urunk arra föl nem jön, mert az mint 23. praesentis Csáktornyárúl irt levelébül értem ő Ngának, nem hitták, hivatalan pedig Posomban nem akar menni, ad primum aprilis, az terminus publicatiója prodromusa az dolog kimenetelének, prima aprilissé leszen. Ugyan megleszen-e azon consilium, hol, mikor, kiknek jelenlétében, ha tudósít Kgd, igen obli-gál abeli cselekedetivel Judex curiae uram felől az a hir, köszvényben fekszik, talán nem akar jelen lenni az consiliumban

Sopronii 28. mart. 1663.

P. S. Palatinus uram, úgy mondják, Bécsben megyen, ha igaz, halad a consilium. Ha nem halad és urunk el nem jön, szükséges-e Posomban menjek és mikor, adja értésemre Kgd

279.

Zrinyinek. A pozsonyi tanácskozmány april 1-jére elhalasztva; kik vannak meghíva; Zrinyi is meghívott; Zerínvár; német katonák; Szepessy; Sibrik Kata; Sopron, mart. 30. 1663.

Kegyelmes uram, Csáktornyan 23. praesentis irt méltóságos levelét 27. itidem szentegyházban lételem korán hozta egy generalis uram ő Nga Posomban menő szolgálja. Kegyelmes irását megértettem. Ugy hallom, az mi magyar Cicerónk megérkezett Posomban, nem feyegetőzik, hanem igen szomorúnak mondják, kedvetlen hírrel is jött, az melyet nem igen publicálnak. Az consiliumra megválasztották az napot, prima aprilisre publicálták, adja isten aprilis ne legyen belőle, ott lesznek, az mint értettem, az két érsek, győri püspök, palatinus, judex curiae, Eszterház: Pál, Forgács Ádám uram ő Ngok, az öte egy ligában vagyou, ketten azok ellen mint subsistálhatnak, leszen dolgok, Ferencz az Ádammal. Ngdnak is ott köllött volna lenni, melyről egy barátom így ir: Posonban sok ratiókra nézve eljönni urunk, ha lehet, el ne mulassa, Kgd is. Egy katona rándulását, maradékja és hazája szeretetiért ne szánja ő Nga. Csak svadeálja Kgd urunknak, vocatus most az egyszer ne absentálja magát, hanemha az emberek akadályozták meg ugy az levél elküldését, ne ju-son debito tempore Ngdnak kezében és opprimálják az jó magyarokat az ligabeliek, ha debito tempore kezéhez jutna Ngdnak az levél, vagy csak azért, tanulhatnánk discursusokból valamit, nem ártana az Ngd feljövele, az melyet svadeálni nem merészlek ugyan, de igen akarnám ha eljönné Ngd. 205 ¹⁾ beteggé tötte volt magát és olyat hirdettek, el nem megyen az consiliumban, de ugy beszélük elmegyen és talán ő miatta jön későn kezében Ngdnak az vocatoria, ha fél Ngdtül, mert nem akar ő cedálni az maga opiniójának generalis urammal való dol-

¹⁾ E levélben Vitnyédy három név helyett csak számot használ. A 205. alatt az országbíróét értheti. V. ö. a 278. lev. végét.

gában, kinek Ngd különben cum reputatione nem assistálhat, hanem ha épen magáévá teszi azon dolgot, mivel az jó adandó tanácsnak végbenvitelére nem elegendő. Az posoni consilium illehetné Ngdat ugyan, mert az Dunán túl közönséges hír, Zrinyi-Ujvárnak el köll romlani az mostani pacificatio szerint, de az három provincia accommodálta vagy accommodálja Ngdat, mert költsége és fáradságaért Ngdnak 300 fto adnak, ilyen az hír. Az német hadak Lengyelországban való menetelésének más misteriumját nem gondolhatom, hanem hogy az fölföld nekik pénzért sem ad semmit is, másodsor, Szepessy Pál, ugy hallottam, megmondotta palatinus uramnak esküvéssel, az fölföld csak visszatérését várja, azonnal rebellálnak, s talán ezen szókra ugy viszik Lengyelországban, hogy az confoederatusokkal menjenek reájok, lehet talán más vége is, az melyet én nem tudok. 310 ¹⁾, hogy engemet hivatott szolgálatjára 280 által, megirtam vala, adja kegyelmes tetszését, mert magamat, ha ujobban megtalálnak is, az nélkül nem resolvalom, az üdő közelget, és talán haladékot nem szenved, ha itéli Ngd, hazáznak, nemzetemnek és Ngdnak szolgálhatok kiváltképen, azt cselekeszem, az mit javall Ngd Sibrik Kata felől mondják megholt²⁾, alázatosan veszem Ngdtül, ha tudósít felőle. Ezek után etc.

Sopronii, 30. mart. 1663.

280.

Tenturicsnak. Zrinyi nem kapta meg a pozsonyi tanácskozmányra meghívó levelet; Sopron, mart. 30. 1663.

. Uramat várom, de azt írja, nem ment 23. praesentis kezéhez az hívó levél, ha el nem talál jönni, e léssen oka, nem jó volna-e suspendálni az consiliumot és irni, jönne el, mert palatinus uramnak ő Ngának keves

¹⁾ A 294. levél szerint e szám alá Apaffy van rejtve, a 280. alá pedig talán Keczer Ambrús.

²⁾ Alaptalan hír volt.

assistensi lesznek az más fél ellen, mely potens assistensével

Sopronii, 30. mart. 1663.

281.

Zrinyinek. A nádor a fölföldre ment; a tábornokügy; Draskovics; lírek; Sopron, april 18. 1663.

. Palatinus uram elment Bécsből, az fölföldre küldik, az melyet én sem tanácsosnak, sem hasznosnak nem igen mondhatok, mivel oda az embereknél igen elvesztette hitelét, de mivel úgy tetszett, megpróbálhatja, mit vihet végben. Generalis uram dolga sine fine vagyon, úgy látom az jó urat infatualni és megbecstelenteni akarják, ki ha ez télen oly hamar ki nem szalad vala Bécsből, az minemü karban volt dolga és félelemben adversariususa, ex certa scientia tudom, kivánt satisfactiója contingált volna, az mely az ennyi ideig való haladékkal teljesen elvesztegetődött. Installatni akarja magát ily mance s úgy hogy Ngd peragálná, nem bihetem megeselekedje jó kedvvel, hanemha ugyan maga beestelenségével az jó ur kényszeríteni fogja Ngdat. Avagy nem jobb volna-e peragáltatni az végbeliek fizetését és az installatiót suspendálni? de ehez resolutio kivántatnék és az jó tanácsadáshoz engedelem s executio, az mely ibi non est s ott nem is kell keresni, elhítem az Ngd bölcsesége föltalálja, mi leszen hasznos ő Ngának, melyet ha nem követ, magának tulajdoníthat. Draskovith uram ellen ugyan nem nyugodhatnak az emberek az három tolvaj németnek törvényes executiójáért, ipa sem segítheti. Ily mediumot akarnak adhibeálni, hogy az hereditaria provinciák könnyebbitésére az óvári jószágban ezer németet vegyen quartélyban. Ítélje meg Ngd, minő medium ez. Az utolsó articulus és az ő fölsége assecuratioja szerint sz. György napjára az több benn lévő németeket ki kellenék vinni és ő Nga maga admittálná jószágában, kiket ha bebocsát, mikor vitethet ki, az jó isten tudja és közönséges szabadságunknak nagy praejudiciumot causalván, az ország előtt nem panaszolhatna s az sem segíthetne, mert

azt vetnék szemünkre, maga admittalta et volenti nulla eset injuria. Avagy nem jó volna-e nem admittálni és elvárni mit mivelnek az jó úrral, mivel propter justitiae administrationem contra praedones igazsággal ő Ngát senki nem damnificálhatná, nem is imponálhatnának ő Ngának semmi büntetést. Ha ez dolgot mélyebben consideráлом, istennek látogatásának magyarázhatom, hogy ő szent fölsége annak házán kezdi el az divina vindictát, azok által, kikkel másokat fenyegetett és ez ártatlan jó urat bünteti az ő vétkeiért. Ha nincs valamely magános consideratiója, tanácsoljon Ngd az jó úrnak, mert én annak tartom, és boldog emlékezetű édes atyja hozzám való gratiajáért ha lehetne szolgálnék ő Ngának, ugy az öcsésének, mivel én nekem mindenkoron jó uraim voltanak, ne tekintse ipa cselekedetét, kit az poeta mondása szerint: quem saepe transit casus, invenit aliquando, megtalál az ő szerencsétlensége az ő idejében. Ujságokat (vagy az mint folynak semságokat) vár tülem Ngd, de az sok bizonytalan és egymással ellenkező hírek közt mit irjak, nem tudom. Az mi magyarink félnek az töröktől, mert azt mondják négy vezér vagyon Landor-Fejérváratt. Az hidakat megcsinálták. Tömösvárnál az hadak készen vannak és csak indulniok kell, hova, senki nem tudja. Az németek nem félnek, nevetik az török felől való híreket, ők békeség felől talán assecuratusok. Ő fölsége követét az fejedelem nem admittalta, meg sem hallgatta. Az is hadakat gyűjt, török, tatár, havasalföldi, moldvaiak gyülekeznek hozzá, mit akar, senki sem tudja. Az németeket kihozzák Erdélyből és partiumból, Székelyhidat az erdélyieknek visszaadják, de mikor, azt is isten tudja. Stroczy megyen az fölföldre, talán sokat vétett isten ellen s ott fog poenitentiát tartani, egy szóval, sehol semmi jót ember nem hall, talán minden planeták öszvesküdték közönséges veszedelmünkre. Az Ngd Ujvára sincs félelmes consideratio nélkül, mi vége leszen, azt is meghalljuk

Sopronii 18. april. 1663.

282.

Tökölynek. A békeügy; a pozsonyi tanácskozmány; Sopron, april 25. 1663.

. Én nekem az békeség felől Bécsből egy meghitt barátom 22. praesentis ezt írja: Portárul oly hír érkezett tegnap, hogy már az békeség megvolna, micsoda conditionokkal? in publico még nem tudhatni. Adja isten az mi nemzetünk és hazánk tapasztalható sérelme nélkül legyen. Az posonyi consultatio felől, mely ad primum diem aprilis publicáltatott volt, egyebet irnom nem tudok, az mit két nagy úrtul hallottam, mindenike azt mondotta, nem ér egy babot minden consultatiójok, ebbül általláthatja, mit reménylhetünk

Sopronii 25. april. 1663.

283.

Szepessy Pálnak. Az ő követsége; a nádor a fel-földre megy; a német birodalmi segély; Sopron, april 25. 1663.

. Az Kgd levelén kívül semmi más Kgd irását nem láttam, kiváltképen követségéről valót. Én javallom, hogy Kgd visszatért, mert némely violentus consiliariusoknak tetszése igen nagy szeget ütött volt az udvarnak fejében, azt állítván, hogy Kgtek nem publicus vármegyék követje, hanem csak valahány factiosus embereknek, kiknek tetszése az volt, sine ulla violatione juris gentium meg lehetett volna mindent Kgtek ellen cselekedni és ha meglett volna, vagy kevés az vagy sok, valjon ki vette volna el Kgtekről, példa előttünk az elmúlt gyűlésbeli processus, micsoda tekintetben vanuak az vármegyéink követei, ennekutána félő csak annyi se legyen. Ugy látom, addig bizelkedünk, tökéletlenkedünk, barácsoljuk hazánk és nemzetünk szabadságát, hogy utóljára egy Pervat ¹⁾ csinálnak bennünket. Nem tudom jutok-e esze bizony-

¹⁾ Ki van szakadva a papiros.

nyal elbiheti Kgd, hogy én nekem és adná az úr isten, ha ugyan el köll ve nek én is azokkal el, az kik jó haza fi illetnek itten öszvekapcsolt kézzel behúnyt szemekkel várnom reám az veszedelmet, mely ha isten rajtunk nem könyörül, ime csak előttünk vagyon és majd arra jutunk az veszedelmes időre, hogy bizvást együnkünk az másikának ne merészeljen panaszkodni nyavalyáiról, ime palatinus uram ő Nga elmegyén, közönséges az hire, a végre, hogy sebeinket orvosolja, adjon isten ő Ngának szerencsét hozzá, kerülhesse el, azt ne mondják az mi maradékink, az ő Nga idejébe romlott meg hazánk, és annak sok milliónyi ártatlan vére kiontásával nyert szabadságunk. Az imperialis statusok alkalmasint pergálnak az ő dolgaikban és az mint beszélük, jó resolútióval volnának, hogy nyavalyáinkat segitenénk; de mi segítséget várhatunk azoktól, a kik távol vannak, ha azok rontanak bennünket, a kik segítségre jöttek és igen igaz az, hogy az mi reménylett oltalmunk minden nyavalyáinknak és veszedelmünknek oka, azért imádkozunk istennek, kérjük azon ő szent fűlségét, könyörüljön meg rajtunk, ugyanis az midőn elfogy az emberi reménység, ott kezdődik mutatódni az isteni erő és hatalom

Sopronii ¹⁾ 25. april. 1663.

284.

Farkas Lászlónak. Kassát oltalmazni kell; april 25. 1663.

. Istenért uram nyissátok fel szemeiteket és ha lehet távoztassátok az előttünk levő veszedelmet s kiváltképen azt az egyetlenegy kincset és szemetek fényét, Kassát, oltalmaztatók, mert az alámenő administratornak megnyit hihessetek, már megtanultátok, mind esküvését, mind assecuratióját, mind sopánkodását, mind sirását annak a crocodilusnak megtanultátok, ha többel megesal benneteket,

¹⁾ Át van húzva.

elviszen az ördög mindnyájukat az franczuzok proverbiumja szerint

1) 25. april 1663.

285.

Keczer Andrásnak. Zrinyi katonái egy templomot égették el, 31 ráczot elfogtak, feleset levágtak; Bálintffy és Draskovics Miklós; april 25. 1663.

. Ide most mi alkalmas csendességbe vagyunk, ezután mint maradhatunk meg, a jó isten tudja. A mi urunk katonái szintén husvét napján egy szentegyházat vertek fel, hoztak hódolatlan ráczot rabot 31, vágtak is le feleset benne és az szentegyházat is elégették, mert igen nagy kárára volt az csatazó vitézlő rendnek. Ugy hallom, Bálintffy eleget hazud ura nevével, ki szintén olyan poroslója nemzetének, hazájának és szabadságának, mint az ura, a kiből egy csöp igaz tökéletes vér nincsen sem fejedelméhez, sem nemzetéhez és azért is az isten az ő igaz ítéletit, böles titkos tanaesából, az ő házán kezdette el exercealni, mert a jó gróf Draskovith Miklós uram ő Nga, három tolvaj németet törvényesen megöletvéu, azok miatt Horvatországban el köllett szaladni, abeli cselekedetinek orvosságára ily temperamentumot találtak, hogy az hereditaria provinciákból, allevalván őket, vigyenek ezer németet quártélyban az óvári jószágban; ha oda viszik, mikor beszél ki onnét, csak az jó isten tudja, ez temperamentum alkalmasint megmutatja, mint kívánják sz. György napjára kivinni az németeket Magyarországból, mely ha igaz leszen, valóban fején telik azon a poroslón, hogy a ki másnak vermet ásott, maga nyaka szakadt belé, a ki másokat németekkel fenyegetett, annak az házát isten bőven megtölti velek. ki ha magát kocsonya gyanánt megennének is, megérdemlené az áruló eb, mert ő minden közönséges veszedelmünknek egyik fő oka, azért fide, sed cui vide. . . .

2) 25. april. 1663.

1) Hely nélkül.

2) Hely nélkül.

286.

*Radics Andrásnak. Szepessy követsége; Bálintffy;
april 25. 1663.*

. Értettem a követséget, értettem a fenyegetéseket is, talán jobban esett, hogy visszamentek az követek, mert valóba rossz feltett szándék volt ellenek és ezután is mit használnak az olyan követséggel, én bizony nem tudom, nem is hiszem, azt meg merjék mondani az követek, az mit az vármegyék levélben megírhatnak és azért javallanám, hagynának békít az olyan gondolkodásnak. Bolondffy ¹⁾ uramnak most megyen alá az mestere, ha igaz találna lenni szokásból való fenyegetése, nem sütné ezután több bibliát, talán az úr isten megkönyörül rajtunk és beteljesíti mind magán mind urán az Seneca mondását, hogy quem saepe transit casus, invenit aliquando

²⁾ 25. april 1663.

287.

Partingernek. Mosonymegyében gyűlés lesz, valószínűleg hogy fogadja be a német katonákat, ezt meg kellene akadályozni; Sopron, máj. 2. 1663.

Régen nem irtam Kgdnek, mert Kgd is nem adott okot és nekem sem volt, most is elmulathatnám, ha az közönséges jóhoz és hazámhoz való szeretetem megengedné. Ugy értem ez jövő kedden Moson vármegyének gyűlése lesz, az hol cancellarius uram ő Nga és az nemes kamaráról ő fölsége nevével követek lesznek, derekas dologról lévén propositiójok és tractatiójok. Másra nem magyarázhatom, hanem hogy az vármegye németeket vegyen be quartélyban. Mely ha úgy lenne, mire való késérgetés az, hiszem in articulo 2. proximae diaetae nyilvánvaló emlékezet vagyon, hogy az kik ben vannak, kivitessenek, az nin-

¹⁾ Bálintffy? L. a megelőző levelet.

²⁾ Hely nélkül. E három, hely nélkül keltezett levél, az illetőkhöz titkos betűkkel volt írva.

csen, ujabbak hozassanak be. Ezent confirmálja ez includált mézes madzag is, mintha nem elég volt volna az ő fölsége confirmatiója. Tudom Kgdnek nincsen nagy relatiója Moson vármegyéhez, tudom azt is, sem felesége, sem gyermeke Kgdnek, de tudom azt is, magyar Kgd, ha mi efélet értene Kgd, legyen szemben praefectus urammal, szóljon ő Ngával, persvadeálja ő Nga; ha maga személyében nem mérzli, mások által, mert gonosz lapos t . . vek azok, ha befeküsznek az vármegye ködmenében, nehezen pürsölik ki s tanulja meg Senecábúl: Qui blandiando dulce nutrit malum, sero recusat ferre sponte quod subiit jugum, talán nem lesznek az fiai hasonló állapotban és ha maga föl vonja az bugyogót, azokkal osztán föl vonatják az csehek saruját Ha mit tud Kgd, írja meg szolgáló fraterjének.

Sopronii 2. maji 1663.

288.

Radosicsnak. Sopronmegyei gyűlés; a kupamelléki katonaság nem akarta elfogadni, csekélysege miatt, a fizetést; rossz hírek a portúról; katonai tanácskozás; Sopron, máj. 7. 1663.

Utóirat. Holnap gyűlésünk leszen, megmondom mester uramnak mit reményljen. Az fölföldi rossz híreket nem kétlem tudja ő Nga, bátor félretegye az keménykedést és öcsének adjon jó szót, bocsássa Rakostyánban, mert nem tudom, hol marad meg nagyobb bátorsággal, mint ott, ha parancsolja oda megyek. Ugy értettem, az fizető mester postán visszatért Regedébül Bécsben, azért, hogy azt az kevés fizetést az kupamelléki militia categorice acceptálni nem akarja, talán az muraköziek is, és utóljára az több vég helybeliek is. Csodálnám, ha ezért lárma és az két ürre az udvartúl suspicio nem volna, az asszony ő Nga érthet ezekben, atyafiai és hol kívántatik és vagyon módja ő Ngának, legyen jó procreatorok, hogy jó oltalmi legyenek, mit értett mind ez aránt, mind más dolgokban, kérem tudósitson Kgd. Ugy mondják Portúrúl is rossz hírek érkeztek, az fertő-, lajta-, dunamelléki vitézeket, az ott való vég-

beliekből consiliumban hittak igen sietséggel, egyébaránt az egyik holnap főispán vármegyénk gyűlésében jelen lett volna assecláival, az nagy országos dolog, ugymint az articulusok publicatiója végett

289.

Dvornikovicsnak. Rosz hír a portáról; katonai tanácskozmány; a kulpamelléki katonák; Sopron, máj. 7. 1663.

. Az mint értettem, portáról jött curier, az ki igen rosz hirt hozott, az magyar urakat consiliumban hivták, de mi tanácsot tud az adni in rebus bellicis et militaribus, az ki soha holt ebét sem látta ellenségének; hallotta Kgd, hogy az colapinus miles nem akarja elvenni azt az kevés fizetést és az fizető mester postán ment Bécsben, hogy referálja, mint veszik az emberek azon actust, az mit szabad tudni, adja értésemre Kgd, ugy azt is, mikor jön meg urunk

Sopronii 7. maji 1663.

290.

Dvornikovicsnak. Rejtelmes dolgok Zrinyiről; Sopron, máj. 11. 1663.

. Az hirek elegek, adja isten ne legyenek igazak és kárunkkal ne érezzük hasznát gondviseletlenségünknek. Csodálom, hogy gondolja Kgd az . . . ¹⁾ nem jut-e eszében Kgdnek ez télen aféle miatt mint nem jára urunk, azt minekünk soha meg nem engedik, ne tudják magunk erejét. Az fizetés dolgában való egy ember subtilitását valjon nem az én uramra értik-e, kérem tudósítson Kgd

Sopronii 11. maji 1663.

¹⁾ Üresen hagyott hely.

291.

Zrinyinek. A nagy veszély közeledik s mivel a kormányra támaszkodni nem lehet, Zrinyi tegyen, a mit lehet; Sopron, máj. 12. 1663.

Kegyelmes uram, alázatosan bocsánatot várok Ngdtül, hogy az leveleket felnyitottam, többet gondoltam látok bennük. Ezek az jó urak vagy semmit sem tudnak, vagy tudni nem akarnak, vagy ha tudnak, eltitkolják, vagy pedig megvakúltanak, és nagy securitásban vannak s nem látják az következendő nagy veszedelmet. Ha az Ngd utólbí levelében való resolutióját és utolsó gondolkodását megértik, elijednek tőle s nem hihetem, segítjék Ngdat. Mivel pedig audendo magnus tegitur timor, hogy az cselekedendő üdöket csak haszontalanul elmúlni ne hagyjuk, avagy nem jó volna-e, azt in secreto másokkal is, ha hol jó magyart találánánk, közleni? Nem jó volna-e tisztviselőkrül, néprül, fegyverrül, pénzrül, lövészerszámrül, ahoz való requisitumokrül, élérül gondolkodni, mert ezek nélkül nem lehet Ngd. Hatalmában mindezek nincsenek, mások segítsége kívántatik, talán nem alkalmatlanul lenne, ha az moguntinus, saxo, comes palatinus, Rhéni electorokhoz valamely lovakkal és török partikával küldvén, az szükségét repraesentáltatná és ugy kérne segítséget, mivel ugy megrémültek oda föl az töröktül, hogy specialis imádságokat és devotiókat instituáltak, talán adnának valamit, ha nem, kétséget vetne ki ember ez aránt is és magunk közt is az hol mit fölálhatnánk, nem kellene elmulatni. Valamire engem Ngd elégésesnek ítél, tehetségem szerint minden parancsolathoz való alázatos készségemet ajánlom

Sopronii maj. 12. 1663.

292.

Zrinyinek. A hadi tanácskozmány véleménye; a nagyvezér Belgrádba érkezett már; a tatár khán; a bécsiak már szaladni kezdettek; Apaffy; a hajdúkkal végzett már a török, de Bakos küldetett hozzájuk; mindenki csak Zrinyiben bízik; Auersperg; a német birodalmi segély; Zichy; kik vettek részt a hadi tanácskozmányban; Bécs, jun. 4. 1663.

. Pénteken, szombaton és vasárnap elvégezték az tanácsot, úgy hiszem opiniókat ma vagy holnap adják be ő fölségének, mi leszen az vége, meghalljuk. Az tanácsnak punctumi ezek: 1) hogy az mely német hadakat téli quártélyokból Csehországból, Silesiából, Morvából és Austriából megindítottak volt és Óvárhoz négy, Győrhez két, Komáromhoz is annyi és Posonyhoz négy regimenteket akartak szállítani, azokat az országba mindaddig be ne hozzák, míg nem magunk fogunk bejöveteleket kívánni, látván az szükséget; 2) hogy az végbelieknek ő fölsége az egész országban megfizettessen, mert az nagy fizetelenség miatt minden hasznos és szükséges szolgálatra alkalmatlanok; 3) hogy ő fölsége az német hadai mellé magyar hadat és horvátot fogadhasson; 4) a parte regnicolarum juxta regni constitutiones az personalis insurrectio meglegyen; 5) meglévén az törökkel már az ruptura, az hol nekünk alkalmatosságunk leszen, az török ellen impune szabad legyen minden hostilitásokat exerceálni. Az estve érkezett levelek és bizonyos hírek, hogy az fővezér már Landor-Fejérvárra érkezett volna, tizenötezred magával, kinek az török császár az Mahomet zászlóját kiadta, az mellett egy szép kócsagot igen szép clenodiummal. Az tatár hamnak egy szép köves kantárt küldött az császár és hadaira nagyvezér aranyat, mit fognak cselekedni, az szent isten tudja. Itt rettenetes nagy félelemben vannak az emberek, némelyek már szaladni is kezdettek, de én az mint láthatom egyáltaljában, ha csak még lehet, nagy veszedelmünkkel is megveszik az békeséget. Mit irt az fővezér Apaffy fejedelemnek,

ime parját Ngdnak küldöm, félő, Erdélyt el ne foglalja teljességgel és az fejedelemnek az helyét másutt ne foglaljanak (igy). Ugy beszélük, az hajdúsággal minden bizonyosan végezett az váradi basa és már az Erd (igy) mellett meg is szállította őket, lehetnek huszonnégyszazeren, adnak esztendőként az törököknek minden háztul egy tallért és az mikor kívántatik, az török mellett militálnak. Volnának inrend gondolkodások, Bakos uramat küldenék közikben, persvadeálná nekik, szolgálnának az török ellen, mit viszen végben, meglátjuk, de félő, az magok nagy kárvallásán megokosulván, semmit nem viszen végben nálók. Itt egyedül mindnyájoknak Ngdban vagyon nagy reménységek és elhitték, az fővezér bizonyos Landor-Fejérvárra való jövését Ngd is megtudja és leszen reá való vigyázása. Az két labet (?) és öt mázsa kanót állapotját, az hol kívántatott, megmondottam, ugy mutatják, hogy érzék, de mit bihessen ember nekik, nem tudom. Auerspergh herezeg kertében lakik, tegnap magam injuriája végett voltam szemben vele, igen csodálta, nem hitták Ngdát az consiliumban, de mivel nem kötelességében jár, nem tehet róla, sajnálja az mostani processusokat. Az imperium felől mondják, az mostani szükségre ötven remerczugot ígér, ugy értem, hogy egy pénzt sem akarnak ide adni, hanem hadat küldeni és magok ministeri által azoknak fizetni Zichy uram levelét is küldöm Ngdnak, az Zakany jószág dolgában, másban is, ugy látom kíván Ngdnak kedveskedni, sőt azt mondja, ha megcselekedhetné bátran kötelességei mellett, mezőre kelletvén menntünk, Ngd mellé és nem máshova menne. Az consiliumban ezek voltak, esztergami, kalocsai érsekek, győri, veszprémi, váczai és samandriai püspökök, judex curiae, Forgács Ádám, Pálffy Miklós, Zichy István, Illésházy Gábor és György, Palocsay Gábor, Lippai János, Ostrosith Mátyás, vicepalatinus, vicejudex curiae, Hölgyi Gáspár, Egresdy Boldizsár, Kerekes Menyhért, elítélheti Ngd, mit tudnak az olyanok svadeálni, az kik közül igen kevesen látanak három török holttestet

Viennae 4. jun. 1663.

293.

Fodornak. Személyes fölkelés van kihirdetve, azért, hogy a helyett adózzanak a magyarok, de Vitnyédy inkább a táborba megy; a városoknak jó tanács és correspondentia nem ártana; az értékes dolgokat jó lesz biztos helyre vinni; Sopron, jun. 10. 1663.

. Ugy látom az fölföldiek tánczára akarnak fogni bennünket, personalis insurrectiót hirdetnek, azt azért, hogy az helyett contribuáljunk, én bizony nem contribuálok, hanem ha meg köll lenni, más jó magyarokkal mezőre megyek. Az közel egymáshoz való városoknak mind innend, mind túl az Dunán, igen szükséges volna am az jó tanács és correspondentia, mert bizony roszt haragot (így) öntenek, ha meg nem öntötték, ellenek. Az mi jó partékája vagyon ott Kgdnek, nem árt jobb helyre transferálni, mert félő idő nap előtt kedvetlen vendég¹⁾ ne érje Kgteket, de ezt úgy cselekedje, ne legyen valami láрма belőle. . . .

Sopronii 10. jun. 1663.

294.

Keczer Ambrúsnak. Roszt hírek Erdélyből s Apaffyról; a hadi tanácskozmány pontjai; Székely András; Zrínyi katonái mit hoztak Kostanicza alól; a felföldi megyék mentik magokat a kanczellár útján; Sopron, jun. 11. 1663.

Lausser uram megküldötte az Kgd 29. maji Késmárkon irt levelét, úgy Ádám is az 27. ugyan Késmárkon emanaltattat, maga is tegnapelőtt alajött hozzám, szóval való izenetit Kgdnek megmondá, az melyen úgy elhültem, csak nem is tudtam reá mit mondanom. Hogy tudniillik az török magának Erdélyt elfoglalja és Apaffy fejedelemnek más országot foglal. Szent isten, hiszen keserves hír ez és szándék, hogy az Magyarországnak szent koronájának ilyen

¹⁾ L. a következő leveleket.

szép boglára és nagy része ily gyalázatosan jutna az pogány kézre, mely ha ugy lenne, azonnal az havasali és moldvai vajdák készüljenek magoknak más országot keresni, mert őket az pogány ott nem szenvedí. És valjon mi jót ígérhet magának az méltóságos fejedelem ily formán, most kimutatják Erdélyből, azután egy jó alkalmatossággal okot keresnek ő Ngához vagy successorához és ugy bánnak vele, mint praedecessorival. Ily szép szín és oltalom neve alatt foglalák el Budát ifjú János királytól és anyjától, hogy az török császár nomine tutorio, míg az király fölnevelkednék, addig bírná, azután visszaadná neki, mint állotta meg fogadását és arról adott diplomáját, előttünk keserves emlékezeti. Az erdélyieknek szabadságáruól minemü athnamét adott, Ngd (igy tollbibából) én nálamnál jobban tudja, mint állotta meg, az is szemünk előtt. Ha az régieket elbogyom is, valjon mint állák meg az váradiakkal való végezést, ime minemü sequelája vagyon Várad megvételének, hogy Erdélyből kimutatják s azután az hova most viszik, onnend kicsapják. Ily formán én igazán írom, az ő Nga cselekedetinek nem látom semmi fundamentomát, nem látom semmi securitását, hanem azt várom, ő Nga magát is elveszti és magával másokat sokakat. Ilyen veszedelemben involválván ő Nga magát és nemzetét, isten oltalmazzon engemet szolgálatja és kötelességétül, de ha Erdélyben megmaradhat vala, nem mondom, reá nem vettem volna magamat, kiváltképen ha ki köll vala bontakoznom innend. Mert, megengedem, az török ő Ngának jó szót ad, eljön, megveszi Kassát, melyet ha megszeret, az mint fáj foga reá, s magának megtartja, azonnal azt az egész földet magának elfoglalja, ha ezt akarja az török cselekedni, valjon ki áll eleiben, mivel az ő ereje sokkal nagyobb az fejedeleménél, ugy is bánik ő Ngával, valamint szintén maga akarja. Azért édes kedves atyámfia ugy kormányozzátok ő Ngát, hogy mindnyájan el ne romoljunk. Valjon találkozik-e oly hazáját és nemzetsége romlását segítő hitetlen magyar, az ki ezt javallhassa. Semmit' nem kételkedem, elegen találkoznak és fogják ő Nga szándékát követni, de mint adnak isten és világ előtt számot róla, előttök leszen, kik

soha magokra az istennek áldását ne várják. Én bezzeg sem javallója sem segítője ez hazánk és nemzetünk poroszlóságának nem leszek, hanem az én jó magyar uramnak körösztyn és istenes resolútiójának követője akarok lennem, és inkább valahol ő Nga mellett böcsülettel meghalok, hogysen átkot és gyalázatot hagyjak magam után, desperatióban haljak meg és örökkén elkarhozzam. Ugyan nem volna még az mi nemzetünk oly elnyomorodott, hogy az fővezérnek kijövetelének, egymást értvén, ellene nem állhatuánk és férfi resolútiót vévén, Báthory Zsigmonddal meg nem tudnánk futamatnunk; nekünk csaknem ugy vagyon dolgunk, mint az görögöknek, hogy ha egy részében hazánknek bänkódunk, az többi része neveti, és így dum plurimi per partes pignant, universi perimus. Istenére, hazájára és nemzetéhez való szeretetire kényszeritem Kgdet, ha vagyon mód, legyen azon, változzék meg ez gonosz resolútió, lám, még Erdélyben nagy szász városok vannak, azokban sok ember. Íme az hajdúságot is mondják, megtelepédtek felesen. Az fölföldön vagyon még fegyver, csak szintén concurráljanak az földnek fejei, nem hiszem derekas resistantiát ne tehessenek. És ha ily istenes resolútióját érti az uram mindnyájoknak, vagy oda megyen személye szerint, vagy oly diversiót csinál ez részről, melyről avocálja az ebet aféle gondolkodásátul, kinek ha személye az itt való actiónál szükségesebb volna, mivel az Péter uram is végbenvihetné, ottan arra is reávehetnénk ő Ngát, mégis kérlek és kényszeritlek édes atyámfia, ne romoljunk így el egybenkulcsolt kezekkel, mutassuk meg, ha eljött az mi fatalis interitusunknak ideje, legalább legyen dicsőséges emlékezettel és haljunk meg böcsülettel. Igen jó az correspondentia, de tudja Kgd Pálffy Pál mit mondott. Az ki engem egyszer megcsal, vigye el azt az ördög, másodsor ha megcsal, engemet is, ha harmadsor, mindkettőnket. Igen jó volna, ha hihetnénk az jámbornak, de az ki sokszor valakit megcsal, az olyan minden hitelét ugy megmocskolja, hogy igaz szavát sem hiszik neki, azért annyit higyjetek, az kit tudtok, hogy igaz. Mert az oda való menetelének kettő az vége, egyik az németeket Kassára be-

vigye, második reábeszélje az fölföldet, deprecálják az gyűlésbeli cselekedetjeket ő fölségénél, akármelyik sem igen jól esik ezek közül, de ugyan mégis jobbnak tartanám, mint ha Erdélyt elfoglalván, azokat is rabbá tenné. Elég nehéz mind egyik, mind másik, de legnehezebb pogány alatt lenni embernek, csak lehetne nyavalyáinknak jó módjával való megorvoslása, kire, ex certa relatione tudom, ő fölsége oly inclinatioval vagyon, hogy már az elfoglalt szentegyházak végett az parancsolatokat subscribálta, mindenütt restituáltassanak, csak szintén valamely nyughatatlan emberek suspendálták ekoráig, jobbat reménylén, adja isten mind az két részről, dum coelum quaerimus, terram et regnum non amittamus. Kivánják tudni, mi volt az mostani bécsi consilium? Őt punctumbul állott: 1) hogy ő fölsége az német hadakat, míg nem magok az magyarok fogják kivánni, be ne hozza, az kiket már mind megindítottak vala, ottfönn lévén az urak és elei az országnak. Mi lett az válasz. Hogy az lovasa subsistáljon egy kevésbé, gyaogokkal pedig az véghelyeket rakják meg, ugy az szabad városokat is mind innend, mind túl az Dunán. Szombathoz, Posomhoz, Komáromhoz, Győrhez, Óvárhoz bizonyos regimenteket szállítsanak, de ugy mindazonáltal, hogy az török ellen semmi hostilitast ne cselekedjenek. 2) Hogy az magyar végbelieknek megfizessenek. Igérték ugyan, de mikor lesz, isten tudja. 3) Personalis insurrectio legyen. Ezt valóban neheztellették az udvarnál, de hogy az imperiumi statusoktól valami pénzt nyerhessenek és azzal lármát csinálhassanak, megengedték, legyen personalis insurrectio, de ugy, hogy az mustra után minden ember házához menjen. 4) Ő fölsége magyar és horvát hadat fogadjon. Igérték, ha ugy el nem olvadna, mint az fölföldön. 5) Az hol alkalmatosság adatik, szabad legyen mindennek az török ellen hostiliter agálni. Ezt, az mint az első punctumban is vagyon, semmi úttal admittálni nem akarják, reménylén az békeség megvételetét mind pénzzel, mind darabjával országnak etiam iniquissimis conditionibus. Mindezekbül az két felől reánk következő veszedelmekbül mint emergálhatunk vagy subsistálhatunk, az szent isten tudja. Ugy

látom, az nagy tunya elfajultság miatt annyira jutottunk, ha viriliter magunk oltalmazni nem akarjuk, az Aesopus nyulaival öljük az vízben magunkat. Ha valamivel jobbal biztathatna Kgd, igen jó néven venné Kgd-től és meg is szolgálná az Kgdnek kötelesen szolgáló atyafia, ki Imre urnak, az kisasszonyoknak és jó akaróinak köteles szolgálatját ajánlja.

Sopronii 11. jun. 1663.

P. S. Ugy értettem, Székeiy András az judex curiae-től conventiót vett föl, jószágot is adott neki, ha igaz, emberséges embernek és jó evangelicusnak nem tartottam érette Az én uram felől sok csúfos bírek folytanak, de istennek hála, jó egészségben és resolutióban vagyok, ma két hete nála voltam, azelőtt való pénteken jöttek katonai Kostanicza alól, hat fejet vettek, négy rabot fogtak és egy szép zászlót nyertek, közülök senki csak meg sem sebesedett, kiért istennek szent neve dicsértessék Csodálom az udvarnál cancellarius uram által mentitek magokat, kibem soha az ajánlásnál többet nem tapasztaltok; hagyjatok békét nekik, ne udvariaskodjatok velek, eljön az üdö, hogy onnend járnak utánatok, mely ha leszen, kedvetlenséget mutassatok, assecurallak bennetek, azzal, mint az udvariassággal többet használtok, mert mind az imperiumban, mind másutt nincsenek dolgaink igen jó karban. Uram levelei parját azért includáltam, lássátok resolutióját, ugy azt is, törődünk irásunkban is előttünk levő veszedelmünkön, nem bánom, másokkal is ha közli, talán valamely jó magyart olvasása fölserkent tunya mély álmából.

295.

Tökölynek. Aggódik a haza sorsa miatt; Sopron, jun. 11. 1663.

Ádámot nem bocsáthattam Ngdnak szóló levelem nélkül. Sokat nem irok, nem is tudnék mit, mert Keezer Ambrúsnak eleget irtam¹⁾. Hej édes Ngos uram, mert gyalá-

¹⁾ A megelőző levélben.

zatra tarta isten meg bennünket, hogy az mi időnkben, nagy tunyaságunk és egymással való egyenlenségeink miatt gyalázattal vész el országunk, királyságunk, az kinek majd csak provincia neve sem leszen. Meg köll veszedelmünknek lenni, mert az természetnek folyása az, az minék eredeti vagyon, annak vége is legyen, azért niucs mirül panaszolkodjunk, hanem azért, hogy minden virilis defensio nélkül ily gyalázatosan, mint az híres k . . . vák, ugy csapatunk ki eleink sok ezernyi ezer vérek kiontásával vásárolt és nyert édes hazánkbul. Mely ha megtörténik, az mint meglehet, félő, alábbvaló conditionk ne legyen az cigányok és zsidókénál. Vagyon-e mód, az méltóságos fejedelem megváltoztassa, istenért megeselekedje és az maga ambitiójáért hazáját, nemzetét ne tegye rabbá, ugy is higyen az töröknek, hogy az bizony nem ő Nga, hanem maga kosarában szedi az epret. Átallatta azt Boeskey és mások ő előtte, mind utána, és azért is másképen componáltak dolgokat. O holdogtalanság, hogy ennyi ezer körösztén lélek rabságával és veszedelmével vásároljon ő Nga magának egy kevés ideig való árnyék méltóságot, bizony soha az isten meg nem áldja, hanem örökkén megbünteti. Vajla lehetne okom, melyért Ngdhoz mehetnék, hitemre nem szánuám sem fáradságomat, sem költségemet, hogy egymással beszélhetnék, mert irással ember soha maga sensusit nem exprimálhatja. Vagy lehetek személyemben vagy sem, de lélekben gyakorta vagyok Ngddal és elhíheti, hogy holtig Ngd köteles szolgája az.

Sopronii 11. jun. 1663.

296.

Dvornikovicsnak. A megyei fölkelő hadak mustráit az országbíróra bízták; Sopron, jun. 11. 1663.

. Ugy értem, az judex curiaera bízták az vármegyék mustrálását, ha igaz, nem kicsiny sérelmére generalis uramnak, kinek incumbálna aféle militaris occupatio. Mivel ezen dolog in publicum megyen és nem titok, kérem szeretettel Kgdet, irasson egy part és tudósitson felőle, mert

igen gloriál, hogy ő volt ez mostani consiliumnak directora és az commissióknak is ő leszen effectuáló instrumentoma. Látja-e Kgd, minemű kimenetele lött az jó gondolkodásoknak, ninesen hatalmokban az embereknek azt cselekedni, az mi jó, hanem ha rosz is, azt, az mit a roszak javallanak, adja isten jó végét, bizony igen félek, ellocogatják Erdélyt totaliter az törököknek és nagy részét országunknak Apaffynak, megválnak, mint pipeskednek pilises uraim, ha elveszik tőlök praebendájokat

Sopronii 11. jun. 1663.

297.

Zrínyinek. A hadi tanácskozmány véleményére adott válasz; a török szándéka Erdélylyel és Apaffyval; kereskedés bőr- és gyapjúval; salétrom; a megyei mustrák Nádasdyra bízattak; Sopron, jun. 12. 1663.

Kegyelmes uram, úgy tudom 4. praesentis aláztatosan irt leveletem elvette bizonyosan. Az magyar consilium opiniójában való öt punctumokra az lett az válasz s az elsőre, jöllehet immár az hadak mind megindultak volt, úgy mondták az lovasok in confuibus regni in provinciis hereditariis subsistáljanak, azonban ugyan az az hír, hogy quártélyt csináljanak Moson vármegyében egy részének. Gyaloggal pedig megrakják az végeket, innend és az Dunán túl lévő szabad városokat, oly parancsolattal, az török ellen semmi hostilitast ne cselekedjenek. Az másodikra, adnak az végbelieknek, az mit lehet, mikor meglássuk. Noha igen kívánták, legyen meg az personalis insurrectio, de úgy, hogy az mustra után kiki házához menjen s ezt azért, hogy az imperiumbéli statusoktól némely summa pénzt nyerhesenek annak alkalmatosságával. Az negyedikre, fogadtat ő fölsége magyar és horvát militiát, ha el nem olvadna, mint az fölföldön. Az ötödikre vagy az első punctumban válasz. Mindezekből mit reménylhessünk, könnyen általláthatni. Az mint hogy ime Forgách és Zichy uramék levelet küldöm Ngdnak egymással különböző értelemmel. Szegény Forgách uram eleget perorált Richelier (igy) és Maza-

rini előtt, de csak laterem lavavit s micsoda defensio ez, hogy idegen militiát hozzanak be s azok semmit sem cselekedjenek az ellenség ellen. Vicepalatinus uram nekem in bona confidentia azt mondotta, magokért az németek assecurálják az Vágon és Dunán innend való földet, az többit oda rontják, ha különben nem lehet. Alkalmasint divinált, mert Bécsbül visszatérvén, jöve Tököly ő Nga meglítt szolgálja, ki szóval azt hozta: semmi bizonyosb nincs, az török Erdélyt elfoglalja magának, az fejedelemnek az fővezér más országot szerez. Íme az átkozott ambitio, az emberek segítséggel való biztatása, mire juttatja hazánkat és nemzetünket, hogy majd rettenetes, dicsőséges, híres neves országának dicséreti is elvesz, ezt nyerjük az hereditarium dominium keresésével, hogy midőn mindent keresünk, mindent elvesztünk. Írtam oda válaszul egy egész historiát, ha az mint Ngd bölcsen írja, egy virilis resolutio által való diversio meg nem akadályozza, bizony féltő, elvesz országunk neve és mi is mindnyájan Az mi kereskedésink felől, az mint Ngtok reám bizta, szorgalmasan értekeztem, minemü válaszom jött Bécsbül, ime Ngdnak küldöm, ha ilyen leszen az bőr, notabilis haszna leszen Ngdnak ez aránt. Az gyapjú felől tovább is értekezem és ha békeségünk lehet, ez őszre eleget szerezhetünk. Az salétrom Morvábül és máshonnend igen drágán jutna kezünkben, kértem ahoz is jó akaróimat, mi válaszom leszen, tudtára adom Ngdnak Ugy értem, Nádasdy uram afélét beszél jó akarói előtt, mintha ő fölsége az vármegyék insurrectióját reá bizta volna, noha én másként úgy tudom, mostan ottfönn létemben egyszer sem hívták intimum consiliumban az magyar urak nélkül, igen szomorúan is jött Pottendorffra, de ha úgy lenne, ezt ugyan érezhetné Bottyány Christoph generalis uram, irtam oda föl ezen dolog felől, ha mit érthetek, mindjárt megírom Ngdnak. Ezek után Ngd holtig való alázatos szolgálja az.

Sopronii 12. jun. 1663.

298.

Zrinyi Péternek. Ha volna is üres hely, Zrinyi Pétert semmi hivatalra sem alkalmaznák; Sopron, jun. 12. 1663.

. Ottfönn (Bécsben) létemben láttam Ngdnak egy hosszú levelét, generalis querelákkal teljeset, az a jó úr úgy mutatta, örömet szolgálna, de úgy látom nincsen hatalmában, nincsen is oly conditio, az hol accommodálhas-sák Ngdat, az melyet ők nem is igen kívánják, ha cselekedhetnék is

Sopronii 12. jun. 1663.

299.

Franchich Ádámnak. Vitnyédy gyermekei számára Batthyányi Kristóftól Borostyánkőben szállást kér; Sopron, jun. 12. 1663.

Utóirat. Öregbűlvén mindenfelől az rosز hírek, kérem Kgdet, generalis uramuál ő Ngánál vigye végben, ha ugyan el köllene innend bontakoznunk, gyermekimnek adna Borostyánba szállást, mert magam ott leszek, az hol uрам leszén

300.

Vitnyédy Pálnak. Az ő számára 12, Kecskésére 4 lovast fogadjon; kelet nélkül, de 13. vagy 14. juniusról 1663.

. Mondám ittfönn létében Kgdnek, hogy az én számomra valahun vagy tizenkét lovast köllene fogadni, ha találkoznának, az mint találkoznak is, ha akarja Kgd, kérem fogadjon, nem bánom, ha többen lesznek is, mert úgy látom egyáltaljában lóra köll ülnünk ez idén. Kecskés uрам szolgálatját izeni Kgdnek és kéreti Kgdet, valami négy jó lovast szerezzen az ő Kglme számára is, egyet oly jó esmeröst, az kit maga mellett tarthatna, minden holnapra az

négy forintjok bizonyosan megjárna, magam is kérem Kgdet, ha lehetséges, cselekedje meg Kgd s ha engemet szeret, az mint tudom szeret, el se mulassa

301.

Zrinyinek. A nádor beiktatása a kassai generalisságba, de a kassaiak aligha bebocsátják; Apaffy, Haller; Sopron, jun. 15. 1663.

. Az palatinus Kassára való menetelének és installatiójának 10. praesentis volt az terminusa. Stroczy lett volna az installator, ha ugy lenne, nem tudom, hova tette eszét az jó úr, palatinus lévén generalisságban egy idegennel installáltassa magát, valóban igaz amaz poeta beszéde, Jupiter quem perdere vult, dementat. Az mint az resolutióját tudom az embereknek, be nem bocsátják; mert félnek attúl, Stroczyt hagyná maga helyett. Apaffy renunciálni fog, ha annuál az török, talán isten Erdélyt Haller Gábor által még tovább is megtartja

Sopronii 15. jun. 1663.

302.

Keczer Ambrúsnak. Apaffy és Haller; Vitnyédy két puskást, gyermekeinek Árvában szállást kér; Sopron, jun. 17. 1663.

Ádám visszamenetele után egynehány felől is érttettem Apaffy fejedelemnek inhabilitása végett való változását, és ugy, hogy Haller Gábor lenne helyette. Én egyiket sem esmerem ugyan, de mindenképen érdemesbnek tartják Hallert az mostaninál. Elhitte-e Kgd, ugy megháborított az Erdély felől való minapi izeneti, még éjjel sem alhatom miatta, mely ha ugyan ugy kezd lenni, azért méltó, ha emberek vagyunk, megharagudnunk. Tovább mit ért Kgd ezen dologról, mit mivel palatinus urunk ő Nga, ne nehezteljen tudósítani Kgd, mert csak alig várnám valami bizonyost érthetnék

Sopronii 17. jun. 1663.

P. S. Kérem Kgdet, édes atyámfia, elég bővesek vagytok emberrel, küldjön Kgd két jó puskást, mentül hamarébb, megszolgálom az Kgd jó akaratját, hiszem is, meg nem fogyatkoztat kérésemben. Ha gyermekimet el kellene innend vinnem, nem hinném, Árvában szállást nem adnátok

303.

Jakabfalvainak. Zrinyi készül a török ellen; Sopron, jun. 17. 1663.

. Halljuk az töröknek nagy készületit, az én uram is készül, meg akarja mutatni, hogy nem fajzott el az régi eleink jó magaviselésétül és jóságos cselekedetektül

Sopronii 17. jun. 1663.

304.

Sárkány Istvánnak. Sopronmegye mustrára készül; a király himlőzik, Károly herczeg nagy beteg; Sopron, jun. 26. 1663.

. Mi békével is, de megbolondúltul is vagyunk, mert hadban vagy mustrára készülünk, de annál nem tovább, az mely az nagy pusztán, vagy Árpásnál, ha kimehetünk, vagy az lösi erdőnél leszen, elitélheti Kgd, mi végét reménylhetjük, történik néha, hogy az bolondság és játék valósággá változik, mit ad isten el kell várunk, és azonban ugyan készülnünk is kell Az kegyelmes koronás királyunk és urunk felől beszélük, himlőzik, adja isten olyan vége ne legyen, mint Ferdinandus quartusnak. Károly herczeg is igen beteg, már egynehányszor holt hírét hozták az egy szép fejedelemnek

Sopronii 26. jun. 1663.

305.

Pethő Lászlónak. Sátort és paripát kér tőle; a nádor beiktatása a kassai generálisságba; Batthyányiak csatára mentek; Sopron, jun. 26. 1663.

Amicus certus in re incerta cernitur, azt tanultam az scholában, azután az mi magyarinktúl, az ki hol bizik, ott hizik, megbocsássa Kgd, hogy búsitom Kgdet, mi is megbolondulunk, mustrálni akarunk és mezőre szállani, én pedig olyan jó készülettel való katona vagyok, mint az a barbély, kinek sem ire sem szelenczéje, nem is maradnék el az sok bolondok közül, ne láttatnám legnagyobbnak, az ki a soknak társaságát kerülném. Kérem Kgdet, édes sógor uram, ha maga fogyatozása nélkül meglehet, egy közép sátor és jó jaró paripa nélkül ne hagyjon, ha élek meg-szolgalom, ha meghalok, én tülem semmit ne várjon, reménylem, ha csak lehetséges meg nem fogyatozotat Kgd ez kérésemben. Az fölföld nagy hallgatásban vagyon. Palatinus uram ő Nga installáltatta magát az kassai generálisságra. Ő fölsége, az mi kegyelmes urunk himlőzik. Károly herczegnek már holt híre is volt, szerencse ha meggyógyul. Bottyányi urak csatára mentek, mint járnak és ez kívül is mi hirei vannak Kgdnek tudósítsa kötelesen szolgáló sógorát.

Sopronii 26. jun. 1663.

306.

Zrinyinek. Török részről ajánlott békepontok; személyes fölkelés a felföldön is kihirdetve; Stroczy beteg; Tököly engedelnyt kér, sógora temetésére Huszt várába mehessen; Vitnyédy ajánlkozik, elmegy a felföldre; a porta Erdélyt nem akarja elfoglalni; a nagyvezér Eszék felé szándékozik, bizonyosan Zrinyi és Zerínvár ellen; jó volna a szomszéd megyéket segélyadásra fel-

*szóltani, az eszéki hidat pedig elrontani; Nádasdy be-
teg; jel az égen; Sopron jun. 30. 1663.*

Kegyelmes uram, ez puskaporról alámenő embereket is nem merészlém levelem nélkül elbocsátanom és aláztatós tartozásom szerint (jöllehet máshonnend is írják Ngdnak) az mit hallottam, hogy azokról Ngdat ne tudósítanom. Az törökök utolsó kívánsága az békeség végett öt puuctumbul áll, az mint értetiem. Első hogy ő fölsége az töröknek eddig való költségeért két milliom pénzt adjon. Második: ennekutána esztendőnként az portának kétszázeezer tallért adjon. Harmadik: Erdélyből minden praesidiumokat kivigyen és az Tiszáig az török birodalom alá engedje azon szép részét hazánkknak. Negyedik: az Ngd Ujvárárt vagy ő fölsége elrontassa, vagy ők szabadon elronthassák. Ötödik: hogy Dalmatián által Olaszországban passust engedjen az töröknek. Megcselekeszi-e ezt ő fölsége, én nem tudom, de azt sokaktól hallottam, hogy etiam iniquissimis conditionibus megvásárolják, ha csak lehetséges, a békeséget. Az mi földünkön az vármegyék mustrálni foguak, az mint minap is irtam, mi leszen a vége az szent isten tudja. Az fölföldön is personalis insurrectiót hirdetnek és ugy, hogy az Harangod mezején szálljanak táborban, a mint értettem, háromezer németnél feljebb ninesen. Stroczi betegen Kassán fekszik, ott curáltatja magát, mit fognak cselekedni, meghalljuk nem sokáig. Tököly uram ő Nga szolgálja volt nálam, tegnap ment Bécsben, meg akarja ő fölségének jelenteni, hogy sógora néhai gróf Rédey László temetésére akar Huszt várában menni, mely 22. jul. leszen, irt palatinus uram ő Nga is mellette, megengedik-e neki, nem tudom, de legalább bizonyos vagyok abban, ha el nem megyen, több kárt vall, hogysen mint gratiát reménylhet teljes életében mind maga, mind maradéki. Valjon nem jó volna-e nekem elmennem és magam látanom az oda való világot s hallanom az dolgokat, ha javallja Ngd, én fáradságomat nem szánom, minden dolgaim elhagyásával elmegyek. Ugy izente volt minap ő Nga, el akarnák foglalni az törökök Erdélyt, de a mint azután onned jött emberei hírért hozták,

nincsen az portának olyan intentiója. Az váradi vezér, kit onned Budára vittek, Maramarost akarta Váradhoz foglalni, de az is már cessált az hir. Az fővezér, ugy monda, Eszék felé szándékozik, százezered magával, vagyon vele hatvan apró ágyú és taraczk, kit az szárazon vontat magával, az öreget pedig hajókon vizen vontatja. Erdélyben csaknem bizonyosan beszélük, megvayon az békeség, de az fővezérnek élete vesztése alatt meg vagyon parancsolva, egy nagy hatalmas rablást tegyen s visszatérvén Zrinyi-Ujvárat vagy elrontsa vagy megvegye. Én csaknem hihető dolognak tartom ezt, mert valamikor a török derekas békeséget csinált, gyakorta és csaknem közönségesen nagy hatalmas rablást tett s azután ugy végezte el a békeséget, minthogy pedig egyedül Ngd nekiek az száka az szemekben, az uraink is nem igen sokat hisznek az jó magyarnak, bizony Ngd személye végett nagy félelemben és rettegésben vagyok, de biztat az Ngd bölcsesége, hogy ennek az nagy sebes árviznek nem fogja magát opponálni, hanem az mint lehet eltávoztatni vagy elkerülni. Elbitterem, biztatják Ngdat, de tartok attúl, ugy meg ne fogyatkoztassák, mint Rákóczi fejedelmet. Ezeket nem azért irom, elhitettem volna magammal, nem tudná Ngd, mivel kémei által ezeknek bizonyosabbban megyen végére, de azért, hogy lássa Ngd, hogy én is törődöm az Ngd megmaradásán, az melytül az mi megmaradásunk is függ. Ha ugyan bizonyos lenne az török arra való menetele, talán nem ártana ezeket az szomszéd vármegyéket megtalálni, concurrálnának az Ngd megsegítésére és ha Ngd ugyan szükségesnek itélné, talán ugyan nem ártana valami militiát is conscribálni, a minemű készséget mindenütt hallok, nem hiszem az Ngd nevére ingyen és fizetés nélkül való vitézlkő nép is ne confluálna, hiszen ha valami pacificatióra is kelletnék vele menni, az Ngd hire és készületi megrettentvén őket, annál becsületesebben lehetne meg, ha pedig ugyan semmire nem akarna accedálni, ottan kölletnék az Ngd méltóságos resolutióját akkor (supremum scilicet laborem) effectuálni. Azonban talán nem ártana, ha lehetne az eszéki hidat vagy occupálni, vagy elégetni, hogy leune derekas megakadályozása útjának. Meg-

nevet Ngd engemet ezen irásomért, de ne nevéssen Ngd, mert néha a vak is talál egy patkót, noha elhitem, én kivülöttem is Ngdnek is nagyobb gondja vagyon énnálamnál ezekre, ugymint a ki ellen vagyon ezen machinatio dirigálva és ha nekem az én tehetségem szerint valamit Ngd kegyelmesen parancsol, specialis gratiának tartom, a mint Ngddal is akarok élni és halni, ha semmit nem használhatok is. Nádasdy uram halálos betegségben fekszik, csaknem desperáltak is felőle, tegnap ugyan elfeketült volt, melyet az asszony értvén, noha gyermekágyban fekszik, kiugrott ágyából és oda ment hozzá. Ezek után Ngdnek holtig való etc.

Sopronii 30. jun. 1663.

Utóirat. Az elmúlt hétfőn az égen egy jel láttatott estve felé 8 és 9 óra közben, az ég mintha tűzben volt volna, azonban egy kis felhő alól egy két fejű sas jött ki, annakutána egy patyolatos fejű ember, ki az sasra rámenvén, aztat igen elvagdalta és utóljára két felé vágta, annakutána egy oroszlány jövé ki, kinek jobbik lábában fegyver lévén, az másikával azon patyolatos embert megragadván, lába alá tapodta, és ezek után nagy seregek látatának, kik egymással harcolván mind két részről láttattak elesni, úgy hogy az ég miatta mind veresnek látszott, azután úgy tűntenek el. Micsoda magyarázatja leszen ennek, megtanít az üdö bennünket.

307.

Csúthy Benedeknek. A nagyvezér Eszék felé megy; Tököly néhány száz gyalogot küldjön, Vitnyédy gyermekeinek Árvában szállást adjon; magának paripát, két csatlóást, Zrinyinek nyíri síposokat kér; Sopron, jul. 1. 1663.

. Érkezett oly hirem, az fővezér Eszék felé megyen minden hadaival, melyből azt magyarázhatni, hogy az én uram ellen vagyon minden megdühödött resolutiójok principaliter, vagyon ugyan embertünk, de ha megtöbbithet-

jük őket, semmit nem veszünk vele. Kérje azért Kgd ő Ngát Keczer Ambrús uram által, engedje meg ő Nga, az én uram ha Janot¹⁾ beküldené, az ő baráti közül hozhatna valahány száz gyalogot, ha találna, lám azonkívül is oly bő Árvában az ember, zabkenyeret sem ehetnek eleget, s ha kedvek leszen, vagdalkozhatnak eleget az törökkel, bár ne fosztassanak az úton jámborokat. Ha az urnak ő Ngának Bécsben meg nem tiltják az temetőre való utat és én érettem küldetek, ha szükségesnek ítéltek, arra az útra elkísérlek bennetek, ha pedig nem kölletném, a mint inkább hiszem hogy nem kelletem és itt a mi tájunkon valami futamás lenne, ő Nga ne bánja, ha gyermekeimet Árvában küldeném, tegyen ő Nga dispositiót, lehessen ottan nekik szállások, magamnak pedig ő Nga küldjön egy jó járó paripát, mert én az uram mellett leszek, kivel élni és halni is akarok együtt. Csuezy mivel jön meg kérem ő Ngát, ne nehezteljen azokról tudósítani, mert bizony ha csak így aluszunk, majd elveszünk közönségesen országostúl. A bizonyos, ha lehetne, örömet mennék az temetésre, ha lehet vigyetek el. Keczer Ambrús uramnak szolgálatomat ajánlom és kérem ő Kglmét, öreg ember lévén, emlékezzék meg, hogy nyiri siposokat ígért az én uramnak, a kik felől immár ő Ngának emlékeztem, bännám ha a vezér visszameinetele után jönnének ide post festum; mert szemben akarunk az vezérrel lenni, valahol leszen, nem várjuk Muraközben, hanem udvarlani jó idején eleiben megyünk egynehány mélyföldig, lássa a nyulakkal együtt feltünkben nem akarjunk magunkat a vízben ölni

Sopronii 1. jul. 1663.

Utóirat. A két csatlóst, igen kérem Kgdet, el ne felejtse Kgd, bizony szépen fizetek nekik, mert nagy szükségem vagyom reájok, de azon legyen Kgd, hogy részegest ne válaszszon Kgd, hanem józanokat és jó puskásokat.

¹⁾ V. ö. a 267. levelet.

308.

Fajgelnek. Batthyányiak csatája; Sopron, jul. 1. 1663.

. Az Bottyány urak csatája felől elhittem nagy lárma vagyon, de azok re infecta jöttek vissza Sopronii 1. jul. 1663.

309.

Pethő Lászlónak. A kért sátort és lovat minélelőbb küldje el, mert Sopronmegye mustrálni fog; Sopron, jul. 3. 1663.

Kgdnek kötelesen szolgálók. Írtam vala Kgdnek azelőtt valahány szóval, úgy hiszem, kézhez vette Kgd, de választ még nem látván, akarám Kgdet ez levelemmel megtalálnom és kérnem, ha maga fogyatkozása nélkül meglehet, egy táborban való sátort, úgy egy jó járó paripát is alám küldeni ne nehezteljen, megadom az árát, melyet ha megcselekeszi Kgd, kérem úgy küldje meg a lovat, hogy az jövő hétfőre nálam legyen, mert az nap fognak mustrálni Soprony vármegyében

Sopronii 3. jul. 1663.

310.

*Rabbynak. Beteges volta miatt Vitnyédy a must-
rára nem, de a táborba elmegy; Sopron, jul. 6. 1663.*

. Elöttünk levén az mustra napja, én oda nem mehetek, dictantibus etiam regni articulibus sine ulla poena megcselekedhetem s annyival inkább, hogy most sub cura et directione medici vagyok. Ha mezőre kell szállanunk, bátor az mustrán ne legyek is, (ha isten meg nem akadályozza szándékomat) mint egy nemes ember én is táborban akarok lennem s mind azt cselekednem másokkal, az mi minden jó hazafia kötelessége. Kérem Kgdet nagy szeretettel, ha ki az én ott nem léteimet difficultásban venné, mentsen meg ez szerint és assecurálja az én nevemmel, ha tá-

borban köll szállanunk és onned elmaradok, s illendő készülettel pedig, bátor mint az híres k . . . vát kicsapjanak a városbúl

Sopronii 6. jul. 1663.

311.

Zrinyinek. A német birodalmi segély; Zrinyinek lovasok fogadására pénz és segélyül német katonák vannak ígérve; a bécsiek szaladnak; Sopron, jul. 7. 1663.

Kegyelmes uram, úgy tudom mások is mindenekről adnak relatiót Ngdnak, én is alázatos tartozásom szerint, az mit érthetek, azokrúl tudósitanom Ngdat el nem mulatom. Az imperiumbúl egy barátom minemü relatiót adott az oda föl való actákrúl, includálván küldöm Ngdnak, az mint általolvastam az segítségrúl adandó conditiókat, nem igen sok hasznót látok, mert imperialis hadak generalisa egyedül az ő fölsége generalisával való correspondentiához köteleztetik, az pedig az mi hazánk szerencsétlenségére nevelt átkozott madár, minemü csudákat cselekedett veszedelmünkre országunkban, megmarad neve átok alatt és az kinek tulajdona, mások alá tojni, azon madárnak, ki alá tojott, monyait meginnya, az mint már egy részét hazánknek megrontotta poroszló guberniumjával, úgy hátra lévő maradékját is emészti, ha isten meg nem gátolja. Ugy értettem, Ngdnak pénzt decernáltak bizonyos számú lovasok fogadására, németeket is Ngd segítségére, megküldték-e mind az pénzt, mind az német vitézlvő rendet, nem tudom. Azonban Bécsbúl igen szaladnak, az melyrúl elhittem az kisasszony tudósítja Ngdat. Az mi bécsi urunkat ¹⁾, ha Bécsnek az ura Linczben megyen, elhittem Ngd ott nem hagyja, kiváltképen ha félelmes leszen ott. Ezek után Ngd alázatos szolgálja az.

Sopronii 7. jul. 1663.

¹⁾ Zrinyi fiát, a ki születése óta folyvást Bécsben tartatott.

312.

Pethőnek. A paripát és sátor; a bécsiek félelme; a német birodalmi segély; Sopron, jul. 7. 1663.

. A paripát ha Kgd felküldi és megírja az árát, mi leszen, jó szívvvel megadom az árát és megszolgalom Kgdnek az jó akaratot. Hogy sátort nem adhat Kgd, isten veszen ott, a hol nincsen, ha táborban kell szállanunk, az hol az uram szárazon leszen, talán én is megmaradhatok ott mellette. Ide föl nincsen semmi bir a török felől, hanem bizonyos az, valóban félnek a németek Bécsben, adná isten félnének ugy, szaladnának ki beléle és mi szállhatnánk helyekben. Ha meghallják a törökök, hogy az lutheránus törökök ellen való szentelt vitéz német grófok és generalisok ló, ökör, tehén, borjú, disznó, lúd, kecske és szőlőpásztor vitézek, hogy már az varmei¹⁾ mezőn, az ezindorfi és kövesdi csipkésen megmustráltak, ugy elijednek, Ázsia tartja meg őket. Bizonyos, az imperiumbeli fejedelmek és statusok haddal, munitióval, prófonttal imádják ő fölségét, nem tudoni, kedves leszen-e, legalább elhittem, némelyek a tanácsok közül inkább vásárolnának nagy hatalmas megbecsülhetetlen kárvallással gyalázatos békeséget, mintsem fegyverrel dicsőséget, tudván azt, amúgy több kincset rakhatnának magok tárházában

Sopronii 7. jul. 1663.

313.

Sárkány Istvának. Nézet, kiktől kell inkább félni; Sopron, jul. 7. 1663.

. Az mi hadakozásunk felől én is a törökök részéről Kgd opinióján vagyok s inkább félhetek az németektül, mint a törököktül, adja isten ausztriai bugyogót, styriai joppent, csehországi sarut ne rakjanak előnkben, hogy abban ne öltözködjünk

Sopronii 7 jul. 1663.

¹⁾ Vármelléki? Vasmegyében.

314.

Récseynének. A fölkelésről szóló törvény értelme; Sopron, jul. 8. 1663.

Az Kgd Gálosházán ezen holnapnak hetedik napján irt levelét ma bücsülettel vettem, nyugodjék meg Kgd azon, szomorúan olvastam az Kgd siralmas panaszát, s nem méltatlan, mert mihelyt akármely úr is másnak adja jószágát, meddig az vevőnek pénze vagyon rajta, jó igazsággal azon jószágban semmit nem parancsolhat s hogy még ezen dolgot nagyobb nyilvánvalósággal megbizonyítsam, az utolsó második gyűlésben ugyan articulussal végezte el az ország, az nemes rendeknél levő urak jószágai ne fizessenek semmit az örökös uraknak, hanem az vármegye követjeinek tartozzanak fizetni, ha ez ilyen fizetésben kivette őket az ország, az personalis insurrectióról való articuluban is nyilván az végeződött, hogy a kinek 20 jobbágya vagyon, maga az földesúr egy lovast, az jobbágyság pedig egy gyalogot állítson, bizony kirekesztette azt, hogy az nemes embernek szabadosa, jobbágya személye szerint menjen valamely földesúr parancsolatjára akár az mustrára, akár pedig az hadban, és ha az nemes ország magát így akarta volna megterhelni, az mint ez a Pharao cselekeszik, föl tudta volna találni a módját, de ez minden törvény és igazság ellen hatalmaskodó emberrel mit mivel Kgd, én, látja isten, meg nem tudom gondolni, hanemha egy szép alázatos könyörgő levelet ír Kgd az asszonynak és az által megnyeri, maradhassanak az articulus szerint házoknál az Kgd jobbágyi. Mert ha keményen ír, a törvényhez és igazsághoz támaszkodik Kgd, még annál nagyobb törvénytelenséget cselekeszik Kgd, mivel az mint látjuk, annak az embernek csaknem minden dolgaiban tulajdonsága az törvénytelenység, igazságtalanság és hatalmaskodás. Tudja-e Kgd édes sógor-asszonyom az özvegy asszonynak, az régi példabeszéd szerint, ha az kapufája aranyos is, de ugyancsak özvegy és ő rajtok még az ág is vonson, vagyon még egy nagy mediumja Kgdnek, a melyet tudom el sem mulat, hogy könnyullatással fogja istenének megpanaszolni ezen injuriáját,

az melyet az szent angyalok ő szent fölségének áldozat gyanánt fognak bemutatni, és mind ezért, mind más szorongattak fohászzkodásáért az jó isten ez törvénytelen, igazságtalan és hatalmas embert előbb, hogysem gondolná, megront, feleségét, gyermekeit oly nagy árvává teszi, hogy csúfja leszen az embereknek és még az emlékezete is gyalázatos leszen ez világon holta után s ez az jutalma minden istenteleneknek, nevelkedjenek mint az víz mellett ültetett pálmafa, rövid üdő semmivé legyenek és az emlékezetek is gyalázatos átokban maradjon. Azonban nem ártana, ha az több zálogosokkal egyetértvén, az fő és viceispán s vármegye előtt ezen injuriáját megpanaszolná, talán valami orvosságot találnának közönségesen. Ha mások nem akarják cselekedni és Kgd maga meg merné próbálni, nem mondanám gonosznak. Ennél többet és jobbat nem tud Kgdnek tanácsolni böcsülettel szolgáló jóakarója és sógora.

Sopronii 8. jul. 1663

315.

Rabbynak. Hír a török, Zrinyi felől; a 62 éves Ebner maga helyett lovast állít; a sopronvárosi armalisták külön zászlót csináltattak magoknak; Sopron, jul. 8. 1663.

Íme alá mennek a mi katonáink, én pedig förödöm, mert egy jó akaróm így ír énnekem: Ide alá sok az hír, haddal fenyegetnek az törökök bennünket, kiki tudja, mit itél, de én addig nem félek, még szemémmel nem látom, mostanában az itt való hajdúkbán bocsátottam volt el, Eszéken alól három mérföldnyire vertek föl egy török várast, Erdődét, de oda sincsen had. Ugy látom vagy megvakultunk, vagy épen isten elvette eszünket, elménket, hogy ne láthassuk és hibésük el előttünk levő veszedelmünket. Közönségesen hirdetik Eszéknél jött volna által előljárójában az töröknek, azok pedig, a kik közelebb lagnak, nem tudják. Akármint legyen a dolog, de szükséges az vigyázás mind ellenséginkre,

mind barátinkra nézve, hogy az barátságának színe alatt ne ártsanak. Ugy hallottam, az én uram is kiszállott valami kokolnai mezőre, mely az Murán belől vagyon, de minthogy eddig maga ő Nga semmit nem irt felőle, vagy ott való jó akaróink, el nem hihetem, noha meglehet. Ha ugyan ugy leszen, nem kétlem, megértem, én is elmegyek ő Ngához. Ebner uram is alá megyen, hogy bemutassa maga vénségét és alkalmatlan voltát az hadban való menetelre, az ki 62. esztendőben vagyon, gyakorta is betegeskedik. Ő Kglmét mint öreg embert az mi constitutióink az hadban való meneteltől szabadossá teszik, kész maga helyett jó lovas állítani. Recommendálok Kgdnek ő Kglmét, mint nekem igen jó barátomat, és Kgdnek is jó szolgáját, legyen ő Kglmére méltó törvényes tekinteti és ha mezőre kell szállanunk, az ő Kglme lovasát sine difficultate acceptálja helyette, elhítem Kgd azt is fogja az ő Kglme személyével cselekedni. Az mi itt való nemesink zászlót csináltattak magoknak, tisztviselőket rendeltek magok között, valjon ez cselekedetekben ninesen-e praejudicium, hogy armalisták levén, az nemes vármegye szokott zászlója mellé más zászlót csináltattak? Az egyházi nemesek azt nem cselekedhetik, az jószágos főemberek is az vármegye szokott zászlója alatt lesznek, valjon többek-e az armalisták azoknál, hogy másképen mint polgároknak több értékjek vagyon, és mégis más zászló és tisztviselők alatt militáljanak, mintha ők jobbak volnának az több főrendeknél? Kgd jól considerálja ezeket és ha praejudiciumnak tartja, praecaveálja mostani viceispánságában, ne committáljon valamely abusust. Az szakolezai expeditio korán volt ugyan az városnak magánosan 50 lovasa, azoknak hadnagya és zászlója, de azt nomine colectivo adták, most pedig az armalisták magánosan személyekben ülnek fel, ugy tetszik, dispar est ratio és talán ha ugy tetszenék közönségesen jobb volna őket az vármegye zászlója alá venni, mint magános zászló alatt hagyni őket. Kgtek lássa mit cselekeszik. Én az mint Kgdnek megírtam, ha most nem leszek is a mustrán, az melyből sine ulla poena elmaradhatok, cura alatt levén, de ha táborban

szállunk, én is, isten éltetvén és egészségben megtartván, ott leszek

Sopronii 8. jul. ¹⁾

P. S. Az itt való armalisták szintén ezen órában indulának az mustrára, voltak száz lóval, ha török ellen ilyen szívek volna az hadakozásra, mint készségek az elmenetelre, cselekedhetnének valamit, de dulce bellum inexpertis, talán utóljára meg is fogják únni ezt az mostani készséget.

316.

Tököly Istvánnak. A német birodalmi segély; az udvar és a felség Linczbe készülnek; a törökök egy része Eszéknél átjött; Apaffy kiindult; Sopron jul. 9. 1663.

Csúti uram elmenetele után az imperiumból minemű declaratio és conditiók küldettének ő fölségének alá az török ellen adandó segítség felől, ime Ngdnak megküldöttem. Ha minékünk ugyan derekas eltökéltt resolutiúnk volna az török ellen való hadakozásra, ugy tetszik, nem megve-tők volnának ezek, de én el nem hihetem, hogy minékünk derekas kedvtünk legyen az török ellen való hadakozásra. Iszonyúság, az mint Bécsben megijedtek az emberek, ez jövő szerdán mondják az császárné és az herczeg el akarnak menni Linczben, két hét mulván ő fölsége is, a mely jó-e, s meglehet-e sine scandalo, én nagyobb emberek ítéletére hagyom. Nagy az hir, Eszéknél az törököknek egy része általjött volna az hidon, ha igaz, nagy progressust tett magának azzal, de én nem hihetem, mert én még uramtul nem értettem. Tegnap egy Erdélyből jött rablegény nyilván beszélette, az fejedelem Erdélyből kiindult volna, én ugyan azt sem hihetem el, mindazonáltal meglehet ²⁾, mert az vak tyúk is talál néha az szemeten egy gyöngyszemet. Tagadhatatlan dolog, mind az udvar, mind pedig

¹⁾ Az év nincs kitéve, de 1663-ban kelt.

²⁾ Köztudomású, hogy Apaffynak elindulása ekkor még alaptalan hir volt.

az mi kegyelmes koronás király urunk ő fölsége keresztyéni hitire confirmált diplomájának megsértő poroszlói tartanak igen, hogy lator cselekedeteknek el ne vegyék érdemes jutalmát

Sopronii 9. jul. 1663.

317.

Rabbynak. Borbolya csekély község két gyalogot állít ki; Sopron jul. 9. 1663.

Az szegény borbolyaiak az sok földesúr között csaknem úgy vannak, mint az sok bába között az gyermekszülő asszony, alig tudták meg szegények ezt az mustrát, ily hirtelenséggel is az ő kicsiny falujoktól küldöttek két gyalogot, ne incusáltassanak valamely engedetlenségrül. Kgdnek könyörögnek, vegye maga protectiója alá őket és legyen szegényekhez minden gratiával, parancsolván Kgd nekik is, minden alkalmatossággal kívánnak szolgálni Kgdnek. Az földesurak az magok részérül, minthogy ezen vármegyében nem laknak, lovasokat fogják (igy) másutt magok mellett statuálni. Ha Kgd másoktól megérti is, ő nálok 48 kicsiny háznál több nincsen, úgy tetszik, többet nem is kívánhatni. Ezek után etc.

Sopronii 9. jul. 1663.

318.

Batthyányi Kristófnak. Ír a törökről; a sopronmegyei mustra; Montecuculi Budát szándékozik megszállani; Sopron jul. 11. 1663.

. Mi tájunkon oly hír vagyon, az töröknek egy része általjött az eszéki hidon és Földvár felé takarodik, úgy nem köllene félni Zrinyi-Ujvárnak, hanem vagy Győrnek vagy Érsekujvárnak, mi hire vagyon Ngdnek, ha közli velem meg szolgálom. Tegnapelőtt volt az mi vármegyének mustrája, én ott nem voltam, de úgy értettem egy jó akarómtól, Montecuculi írt oda, készüljenek úgy, 15. praesentis Győrnél legyen az vármegye hada, mert ő Budát meg

akarja szállani, elhiszem, ha hallom bizonyos ott létét, mert nem poszata fészek Buda, hogy az kakuk az benne lévő monyakat megigya és másokat tojjék helyében. Ezt azért csak magának irtam Ngdnak

Sopronii 11. jul. 1663.

319.

*Zrinyinek. Jó volna az országbíróságért folya-
modni; hír a törökről; rémület Bécsben; Sopron, jul.
13. 1663.*

Kegyelmes uram, ez alkalmatosságot sem akarám üre-
sen elbocsátanom, ugy vagyon, nincsen sok materiám az
írashoz. Mostani írásom egyedül csak az, hogy Chameleon ¹⁾
igen halálos beteg, reménytelen is gyógyulása, valahány-
szor már holt hire volt és most is hirdetik halálát. Ha
meg találna halni, nem jó volna-e Ngd nevével instálni
érette. Competense Ngdnak más nincsen Forgács uram ki-
vül, elhittem ő Nga semmi alkalmatosságot el nem mulat.
Mazarini által hiában lenne elkezdentünk, mert azt nem
győznénk betöltentünk s ugy is minden ajánlása csak töké-
letlenség. Disznós Geczy ez aránt jobb szolgálatot tehet, ha
köll valakinek contribuálni, jobb az érdemesben (igy), ha mit
érthetek, hírévé adnom tartozásom szerint Ngdnak el nem
mulatom. Itt minálunk oly hír vagyon, az töröknek egy
része az eszéki hidon általjött és Földvár felé takarodik,
ha ugy vagyon, Érsekujvárat köll féltentünk, ha ugyan ho-
stilater fognak agálni, de én azt gondolnám, gyalázatosan
megvásároljuk az békeséget, ha oda való hireivel részeltet
Ngd, gratia gyanánt veszem. Iszonyúság az mint elrémül-
tek az bécsiek, szaladnak gyalázatosan és rontják az nagy
épületeket, mi végét adja isten, el kell várunk. Ezek
után etc.

Sopronii 13. jul. 1663.

¹⁾ A 278. és 306. levelekből következtetve, e gúnynev alatt Nádasy Ferencz országbíró értendő.

320.

Zrinyinek. Hírek a tatárokról; Sopron, jul. 15. 1663.

Kegyelmes uram, irtam azelőtt negyed nappal is Ngdnak, de úgy hinném ezen levelemet veszi Ngd elébb annál. Tegnap minemű leveleket vettem, ime in paribus Ngdnak megküldöttem. Ugy hallom, Bécsben igen nagy örömben vannak, hogy hírek érkezett az mosquának irruptiója miatt, az tatároknak vissza költett menni, más felől pedig olyat hirdetnek, Lengyelországon leszen passusa ellenünk az tatároknak, a mint az inclusákból is meglátja Ngd. Micsoda hírei vannak Ngdnak az törökök felől, ha értenem adná Ngd, gratia gyanánt venném, maradván etc.

Sopronii 15. jul. 1663.

321.

Kecskésnek. A pozsony- és sopronmegyei mustrák; Sopron, jul. 15. 1663.

. Értem, megmustrált Kgtek, úgy azt is, hogy táborban szállott, de mire való farsangok ezek, hanem hogy fogyassanak és vesztessenek el bennünket. Itt is volt mustra az elmúlt hétfőn, feles embert mustráltak, volt legalább ötezer ember, az mustra után mindeneket haza bocsátottak, holnapután leszen megint gyűlésünk, miről, nem tudom még, ha megérdemli, tudósítom Kgdet. Én el nem bíhetem, hogy nekünk az törökkel hadunk legyen, azért úgy hinném mindnyájan békével maradhatunk házunknál, hanemha az németek kergetnek el bennünket, mindazonáltal ha el költetnék Kgdnak asszonyomat és gyermekét küldeni, akárki előtt is talán jobb volna itt lenniek mint Posomban

Sopronii 15. jul. 1663.

322.

Partingernek. Zrinyi beteges; a török nem Zerinvár felé fordult; Zrinyinek nem engedték meg Eszékbe beszállani; 35 ezernyi hadát haza bocsátotta; kegyetlenkedés a soproni s az ezen városhoz tartozó falusi lutheránusokon; Sopron, jul. 30. 1663.

. Az estve későn érkeztem bán uramtól ő Ngától házamhoz, betegen inkább mint egészségesen, ő Ngát is nem szintén jó egészségben hagytam, az melyet az rettenetes sok ő Nga nyughatatlanságinak tulajdonitunk mindnyájan. Bizony igazán írja Kgd, hogy a mi nemzetünknek egyedül való reménysége ő Nga, mert mind életét, mind szerencsáját kész kegyelmes ura hívségéért, haza s nemzete szeretetéért sacrificálni és nem is kívánhatott volna nagyobb nyereséget, mint hogy az a pogány eb minden dühösségét ő Ngára fordította volna, a kit valóban nagy örömmel várt s úgy tetszik jó készüllettel is, azért, vagy hogy a jó isten ő Nga által confundálta volna azt a kevély ebet, vagy pedig eleinek dicsőséges nyomdokát követvén, ellenségének annyi kárával, az mennyit cselekedtetett volna, ez megünt életét dicsőséges halállal változtathatta volna meg, de már az a reménysége is cessált, mivel a fővezér oly felé fordult, az hol sem Zrinyi Miklóst nem talál, sem pedig annyi szoros alkalmatlan passusokat, az mennyire itt talált volna. Vajha édes kedves atyámfia az én uramnak assistentiája és engedelme lett volna, bizony nem félnénk most Buda felől az fővezértül, de minthogy egy nagy erdőben egy kakuk keves, egyébaránt pedig tulajdonunk minekünk az, hogy agendi tempora consultando consumimus et aliena curantes propria negligimus, a mi uraink, kiktől oltalmat várunk, az bizonytalan reménységért az előttünk levő jó alkalmatosságokat elmulatják s ellenségektül azután ludificáltatnak és mi is veszünk gyalázatosan. Ha az én uramnak, a mint irám, assistentiája és engedelme lesz vala, Eszékben bele szállott, az hidat occupálván azt az egész pogányságot ha nem profigálta volna

is, legalább oly akadályokat csinált volna, ez esztendőben nem igen sokat féltünk volna tőlök. Volt ugyan nagy hire, hogy sok török megyen arra is az kanizsai basa mellett más két basaság is, az úr ő Nga elsőben nem contemnálta az hírt, hanem exploratorit elküldvén megnézte, mennyen lehetnek, a kik Szigetvárnál szállottak táborban, az a rettenetes nagy hírű pogányság igen elolvadott, mert elsőben mintegy százhusz lovas török jött, azután pedig cigányokból és holdulatlan ráczokból álló sereg, mintegy száznyolcvan lovas érkezett hozzájuk s ott voltak táborban, a kikkel azon ágyúkat, melyeket az Kanizsán elégett ágyúkból öntöttek, szándékoztak bevinni, úgy gondolnám, eddig be is vitték őket, mert az uram meg akarván őket várni, irt az graeezi intimum consiliumnak pro licentia, azok simpliciter denegálták, hanem ő fölségének irtak fölöle, ha megengedi ő fölsége, megírják ő Ngának, de a hajdú beszédjekint, meddig az agár sz . . ik, elszalad addig a nyúl, ilyen üdőben vagyunk edes atyámfia, hogy a kinek mi kevés módja volna is, nem segítik, hanem tilalmazzák. Nem lévén ő Ngának derekas félelme, az ország hadait, kik az Dráva mellett voltak, lovas, gyalog lehetett 35 ezer, ő Nga mind baza bocsátotta őket oly parancsolattal, ha kivantatik, megint jelen legyenek. A varasdi general Regedében szaladott és ott a Murán kívül akar tábort szállani, az is a mi kárunkkal leszén, mert elrontják azt a földet és semmit sem cselekesznek az török ellen. A karlócezi generalisnak hire sincsen, de egy bolondtúl mi jót reménylhet akárki is? Házamhoz érkezvén bizony szomorúan érttettem az ártatlan lutheránus törökök ellen való vicegeneralis az ő szentelt körösztos hadával az landorfejevári mezőkön hogy mar, de inkább az sopronyiakon, hóstatban és faluin valóban nagy vitézségeket cselekedtek, embereket öltek, vagdaltak, fosztottak, egy szóval, minden latorságot megcselekedtek, valamit a pogány megcselekeszik, attúl megválva, hogy az embereket rabságra nem vitték, úgy adjon az isten jót, ha soproni polgármester voltam volna, minthogy ittben a városban volt, megarestáltam, kötöztettem és fogva mint ilyen latrot ő fölségének küldöttem volna, de ezen félenk

nyulas pásztorok előtt gyapjat sz . . ik a farkas. Hiszen nagy istennek ostora ez rajtunk, hogy a midőn a pogány ellenségtől szemünk előtt az veszedelem, az magunk nyája ezt cselekedtetni az országban. Ha Mátyás király egy paraszt embernek cbe elviteléért az maga foga jeleit viaszban küldötte az elvivőnek, nem kételkedem, ez ilyen lator tolvajságokért különbet cselekednék, talán ez is az apja nyomdokát akarja követni, a ki az szegény ártatlan csepregieket levágatta volt

Sopronii 30. jul. 1663.

323.

Partingernek. Hangulat Zrinyi iránt; a közügyek folyama; Sopron, aug. 2. 1663.

. Ott (Muraközben) bizony semmitsem félnek török uramtól, mert ember és orosz lány vezére vagy az országnak és benne lakóinak, adná az úr isten minden részeiben országunk olyan provisióval és gondviseléssel volna, mint az a föld, ugy látom, a kik azelőtt annak az érdemes vitéz és tudós úrnak mind személyében, mind előmenetelében, mind más minden dolgaiban persecutori és akadályi voítanak, most tökéletlenül hízelkednek neki és ha csak olyan volna, mint ők, veszni hagyná hazáját, de az vele született szereteti és dicsőséges eddig való cselekedeti meg nem engedik, hogy hozzájok hasonló poroszló legyen és ha reá bizná az mezei főkapitányságot, hogy independenter parancsolhatna minden militiának, hinném istent, hogy a fővezér szegényvallással térne vissza, de az ő magavisel sének kajáⁿ irgyi, minthogy ők roszak, eunek az érdemes úrnak, ha ugyan romol is országunk és nemzetünk irgalmasság kívül vesz, mégis nem engedik meg ez dicsőségére leendő jó alkalmatosságot. E mellett az rettenetes érdemtelen embereknél levő ambitio az jó rendtartást confundálja mert jóllehet egynémelyike soha csak holt ebet sem látott mezőben, annyival inkább ellenséget, nem is tudja, tök-e vagy tőrös étek s inkább professiója az zsidókkal való par-

titálás, mégis congeneralisságot kíván magának, az mely nem kevés akadályára leszen az mostani insurrectiónak, alkalmas militia is marad el ez casus miatt, megválík, mit használ az illetén érdemetlen embernek való érdemetlen kedveskedés, a ki hogy azért való ígérteit effectuálhassa, akkor hiszem, a mikor látom

Sopronii 2. aug. 1663.

324.

Vásárhelyi Gergelynek. Zrinyi beteges; a török ellen működni nem engedtetvén meg, seregét haza bocsátotta; Sopron, aug. 5. 1663.

Vettem az Kgd azon levelét, az melyre röviden rescribálok, mert beteg vagyok. Az én uram Bécsben nem volt, pénteken múlt egy heti Csáktornyan valami fájdalom miatt ágyban láttam az sok és nehéz munka miatt, az melyet az Ujvár fortificatiójában és az Mura vizén való hideosinálásban maga személyében kiméletlenül cselekedett. Az öcse Péter úr ha ottfönn volt, az melyben igen gyanús vagyok. Ottbenn létemben még meg nem volt engedve, hogy ő Nga török ellen agáljon, nem is volna ott az tájon ki ellen, mert az az három basaság alja, kit annyi sokaságnak hirdetnek, háromszázra szállott és ök inkább félnek az úrtúl, mint az úr ő tőlök, ez is az oka, hogy azon nap, melyen eljöttem, az horvát- és tótországbeli mezőben statusokat (igy) haza bocsátotta. Onnét ő Ngának az Buda táján lévő fővezér táborára menni mind igen messze, mind alkalmatlan, mind pedig félelmes, ha az maga sajátját, az Tót- s Horvátországot az vitézlő népből megpusztítaná. Nem is kívánják ő Ngát afele szolgálatra, hogy az ambitiosus emberek magokat ne böcstelenítsék, noha jól tudják, az vitézi állapotban ő Ngához nem hasonló (igy). Ezek után Kgd szerető sógora marad.

Sopronii 5. aug. 1663.

325.

Schwartz tübingai tanárnak. Eszék elfoglalásától Zrinyi eltiltatott, pedig 50 ezernyi seregével megállította volna a török nagyvezért, a ki emigy Budáig jött, a bécsiék e miatt futnak; a nagyított számú török ellen nem volna a német birodalmi segélyre szükségünk; 16 magyar lovas a török táborba ront, néhány ellent levág, két foglyot hoz; törökül tudó 8 hajdú törököknek öltözve 8 napig a török táborban kémekül időz; seregét Zrinyi haza bocsátotta; Pozsonyban vagy Semptén tanácskozmány fog tartatni; a varasdi tábornok elfutott; év és hely nélkül, de 1663-ki aug. 5-ke után kellett kelnie.

Ternas praenobilis atque excellentissimae dominationis vestrae literas hodie simul et semel accepi, ad quas gravissimus meus affectus non patitur, ut seriatim respondere possim, breviter tamen et excellentissimi domini comitis a Zriny, et nostrum statum delineabo. Ante octiduum reversus a sua excellentia, eandem satis commode reliqui, sine ullo a turcis ipsi imminenti periculo, cujus vel saltem nomen ipsi magis reformidant, quam dominus comes ipsos praesentes metueret. Cum aliquot dies apud suam extellentiam commorarer, retulit moestissimus, quomodo a sua majestate assistentiam et licentiam occupandi Eszekum et pontem humillime sollicitasset, simpliciter denegatum exstitit, cujus quidem passum si suae excellentiae ante adventum gran vezirii et exercitus secum habiti occupandi potestas permissa fuisset, non esset fugiendum Vienna, ibi namque de summa rerum certari utrinque oportebat. De suae excellentiae victoria non fuisset dubitatum, habuisset enim gentis nostrae milites ad minimum quinquaginta mille equites et pedites, quibus si adjuncti fuissent aliquot legiones in vicinia existentes, nisi gran vezirius cum periculo suo praesenti fortunae lusum tentare voluisset, destinatum iter suum commutasset; cum vero nullum sibi obicem animadverteret, fremebundus cum exer-

citu suo Budam petiit. Unde factum est, quod leones viennenses leporum instar fugiant in superiores Germaniae partes et haec fuga sua ac meticulositate tantum addunt inimico calcar ad sese invadendos, ut quaecunque tentare coeperint, insperata fortuna ipsis omnia succedant, et praesertim si ea uti commode vellent. Non enim ipsorum tantus est numerus, quantus spargitur, contra quos destinatum illud sacri romani imperii auxilium esset omnino minus necessarium, sufficeremusque cum hac militia externa, quae in regno est, et gentibus regni nostri ad expellendum gran vezirum usque Belgradum, modo agendi daretur potestas. Fertur, quod istis diebus 16 equites hungarici in castra turcica de mane irruentes, aliquos decapitarunt ex ipsis, duos captivos secum adduxerunt et tantum toti exercitui incusserunt terrorem, quod si aliquot centenos in sui auxilium venientes habuissent, prae terrore aliquot centeni semet ipsos in Danubium immersissent: unde verissimum est, ipsos magis timere, sed ignominiosus noster metus facit ipsos audaces. Fuerunt octo hajdones linguam turcicam optime callentes, qui semet ipsos more turcico tondi facientes, janiesarorumque habitum induentes, octo dies et noctes in castris morati sunt, totumque exercitum curiose perlustrantes, minime ad invadendos nos christianos, modo cum ipsis dimicare vellemus, sufficientes reppererunt et praeter europaeos praesidiarios et ordinarios praetorianos, janiesaros dictos, reliqua pars majori ipsis oneri, quam utilitati est. Retulit praeterea idem dominus banus, dum contra se trium bassarum cum exercitu numeroso adventum publicassent, illico status Slavoniae et Croatiae regnorum personaliter insurgere mandavit, ut adventantibus hostibus victoriose posset resistere, conveneruntque penes fluvium Drava equites et pedites ad minimum 35 mille, quibus congregatis exploratores suos in ipsa turcica castra mittit et intimo consilio graecensi super danda assistentia et agendi facultate scribit, denegatur et negotium ad suam majestatem transmittitur. Speculatores autem suam excellentiam certam reddunt, publicatum illum trium bassarum exercitum numerosum vix e trecentis hominibus constare, unde sua excellentia status regni ad sua

dimisit, et sic sua excellentia per dei gratiam in sufficienti vivit securitate. Gran vezirius nihil notabile tentavit cum suo exercitu. Sequenti septimana Posonii vel Sintaviae conferentia habitura est. Hoc bene verum est, si bonum gentis nostrae campi ducem haberemus, cum exercitu praesenti domino et regi nostro clementissimo immortale compararemus nomen, inimicos fugaremus et aliquot praesidia potestatis nostrae efficeremus. Unde circa praemissa contingant impedimenta, deus uti scrutator secretorum ipsemet novit. Generalis varasdiensis e loco suo effugit et Rakespurgum scimet recepit, si majora ingruent pericula, certe adhuc magis aufugiet. Generalis carlostadiensis uti stultus nullum nomen habet et inter istiusmodi officiales nihil boni est sperandum. Nulli propter infirmitatem rescribere possum, rogo praenobilem atque excellentissimam dominationem vestram excusare velit. Eandem in reliquo diutissime valere desiderans maneo ejusdem servitor addictissimus.

326.

Zrinyinek. A pozsonyi vagy semptei tanácskozmány; sejtett tárgya Zrinyinek dunántúli fővezérré kineveztetése; Zrinyinek nagyobb a külföldön, mint hazájában a becsülete; Batthyányi Kristóf táborba száll mint tábornok; Sopron, aug. 1663.

Kegyelmes uram, hogy házamhoz érkeztem, azonnal ágyban estem igen fájdalmas betegségbe, ez is az oka eddig Ngdnak semmit sem irtam, most is nem igen sokat, mivel csak az szólás is mindjárt csaknem elfojt. Palatinus uram ő Ngát ¹⁾ praesentis Posomba várják; hihető inkább Sentére megyen, mert ott mondják az uraknak conferentiajok leszen. Ugy hallom Zriny Péter uram ő Nga is oda megyen. Az én egyik deákom Bécsben volt Rottal urammal, ő Nga úgy beszéllett, mintha Ngdnak köllene Dunán innét generalissimusnak lenni s ezen dologról ő fölségének adta-

¹⁾ A nap nincs kitéve.

nak opiniót, az ő Nga tetszése a volt, hogy Ngd legyen generalissimus, ugy gondolnám ez leszen a consultatiónak essentiája, hogy palatinus uram hire nélkül cselekedvén, ne offendálják ő Ngát, ha requisitiója leszen Ngdnak, tudom jól meggondolja, mint vegye fel ez particularis generalissimusságot, nem parancsolván az országbeli generalisoknak, az melynek alkalmatosságával nem lévén az sokaknak guberniumja mindenkor egyező, nagy jó alkalmatosságok elmúlnak haszontalanúl, az mely difficultásokat az Ngd bölcsesége superálni fog. Idé mi tájunkon elég a hir, de valamely hasznos ellenségünk ellen való actionak semmi hire nincsen. Minemü ujságim jöttenek az imperiumbúl, ime Ngdnak küldöttem, a többi között meglátja Ngd az lusitanusok victóriájának relatióját, ugy azt is, mely sollicitusok az Ngd szerencséje és szerencsétlensége felől, bizony nagyobb becsületi és érdeme vagyon Ngdnak azok, mint maga nemzete előtt. Ha mi hirit hallom az consultatiónak, alázatos tartozásom szerint megírom Ngdnak. El nem hallgathatom Bottyány Christof uram az mezőre fog szállani mint generalis, ki ha magát az Ngd tetszése szerint megtartóztatja vala sértült jurisdictiójában, cum reputatione lött volna satisfactiója, de ha szót nem akar fogadni, senkire nem vethet maga sérelme végett

Sopronii ¹⁾ aug. 1663.

327.

Partingernek. Forgách Ádám párkányi csatavesztése; Sopron aug. 13. 1663.

Vettem a Kgd keserves és szomorú hirrel teljes levelét, az melyhez hasonló veszedelmét édes nemzetünknek ennyi üdömrre nem értem vala. Hosszú válasz kellene a Kgd levelére, de rész szerint nem is merném tetszésemet megírnom, másként pedig igen nehéz betegségem nem enged. Megírtam vala Kgdnek egy levelemben ²⁾ azelőtt, hogy

¹⁾ A nap szintén nincs kitéve.

²⁾ L. a 322. levelet.

oda megyén a török, a hol Zrinyi Miklóst nem tud, meg is találta, mert olylyal contingált szerencsepróbálása, a ki contra omnem militarem rationem (mintha az istentől volt volna arra való biztatása) nagy vakon és vakmerőn reáment az ellenségre, a kinek esze volt, általlátta, nem azért ment és vitte alattvalóit, hogy győzze ellenségét, hanem hogy alattvalóit gyalázatosan elveszesse. Ha már csak ebben maradna nemzetünk és hazánk veszedelme, elég keservesen ugyan, de mégis elnyelhetnénk, félek bizony attúl, ez az első szerencsés próba igen kevélylyé teszi azt az felfuvalkodott bestiát és obsideálja Ujvárat s ha meg találja venni, a Dunaig az egész ország megholdul neki, Morvában és Ausztriában is beletekint s így jutalmazza meg isten az mi szomszédink gondviseletlen háladatlanságát, hogy ők lesznek azután mi helyettünk veszedelemben. Ha gondolkodom az mi nyavalyáinkról és megvizsgálom, honnét lehetne ez pogány ebnek resistentiája, csaknem desperálok: mert az itt Mosony vármegyében tekergő rosz német kevés arra, hogy olyan ellenségnek merje magát opponálni, az imperialis segítség igen rákháton való postán jön, az magyarság ez mostani veszedelemtől elijedvén, talán vagy gyalázatos szaladásáról, avagy véletlen megholdulásról gondolkodik, akármelyike legyen ezeknek, mindenike mind gyalázatos, mind veszedelmes az keresztyén világ előtt. Innét lehetne valami kicsiny reméuység, az Zriny és Bottyani uraktúl, de ha ki meggondolja azoknak méltatlan és törvénytelen mortificatiójokat, mely az világ előtt nyilván vagygon, ugy azt is, hogy kinekkivek az maga javai oltalmazása inkább vele született, mint hogy más oltalmára menjen, és így ez reméuység is én előttem igen gyanús és kétséges, egyébaránt is más intentiójokat hallom azoknak az jó uraknak. Vajha a jó isten ez keserves betegséggel meg nem látogatott volna, bizony kéreetlen elmentem volna uramhoz s kértem volna, hogy ez hazánk veszedelmes tüzének oltására tehetsége szerint sietett volna, bizony megmutattam volna s ha meggyógyulok, meg is mutatom, hogy igazabb fia vagyok hazámnak, hogysem sok kevély poroszló fattyú fia, a kik minden sz . . . ban kalánok akarván lenni, sem-

mit egyebet nem cselekesznek, hanem hogy fogyassák nemzetét, rontsák hazája szabadságát és mégis jó magyarok láttassanak, a kiknek majd szemek előtt leszen, hogy sem catholicus, sem evangelicus nem fogja az országot lakni, hanem pogánysággal telik be. Többet irék akaratom ellen, mert az justus dolor extorqueálta belőlem nemzetünk veszedelméért. Nincs kinek tulajdonítsuk többnek, hanem a mi istentelen hamis, lator és minden gonoszságra vezérlő bűneinknek, az melyért megengedte isten, hogy ez pogány eb ezt az nagy csorbát és félelmet csinálja közöttünk a végre, hogy felindítson bennünket az ő isteni segítségének áhítatos és buzgó implorálására és bűneinknek megesmerésére, melyet ha cselekeszünk, nem rövidült meg az ő isteni karja az mi segítségünkre. De bizony nem volnék sokért annak bőrében, a ki indítója volt ez veszedelemnek, mert ha az egy ártatlan Ábelnek kiontott vére az égben felhallott, mit ítél Kgd ennyi ezer embernek ártatlan vére cselekedni fog, kiknek lölkeinek irtalmazzon az isten

Sopronii 13. aug. 1663.

328.

Zrinyinek. Némi ügy az oláhországi¹⁾ vajdával; Forgách Ádám csatavesztése; Zrinyinek sietnie kellene Érsekújvár oltalmazására; Nádasdy ki akar Vitnyédyvel békélni; Sopron, aug. 14. 1663.

Kegyelmes uram. Nem irhatok sokat Ngdnak, mert bizony igen rosszul vagyok, nem is biztatnak hamar gyógyulással. Várakoztam a Ngd Bécsben lévő szekerére, hogy visszatérvén az 10. praesentis Ngdnak irt levelemet tőle elküldhettem volna, de mind ez ideig is nem jött erre, vagy ha jött is, nem insinualta magát, azonban érkezének mai napon ez includált levelek, hogy magam betegsége miatt el nem mehettem, úgy köllött Ngdnak includálva megküldenem, az mint meglátja Ngd, különböznek az emberek az insinualt medium végett, egy része, ugymint Boesky Ist-

¹⁾ V. ö. a 337. levelet.

ván és Farkas László uraimék egy nyomon irnak azon dolog felől és javallják Ngdnak, más részről pedig Keczer András és Menyhárt uraimék nem szintén biztatnak, cigány és tökéletlennek mondván az vajdát. Én az törvényben is úgy tanultam, becsület adassék az édes öcsém urannak, hogy az potior pars szokott concludálni, ő Kalmeket Boeckay és Farkas László uraimék megelőzik most minden állapotban. Írja ugyan Keczer András uram, hogy az más intentio megakadályozódnék ily formán, de nekem különb tetszésem vagyon, inkább azzal vihetnénk hamarébb intencionkat végbe, hogy ha az becsületesebb volna és hasznosabb hazánknek; et omnibus credere, et nulli, utrumque vitium est, azt mondja Seneca, ha Ngd jó szót ad az vajdának irandó levelében (ha ugyan irni fog Ngd), az melyet én, ha kegyelmesen Ngdnak tetszenék, javallanék, s ha ugyan valóságosan akarná, az ígért pénznek megadásával, contestálná valóságát igyekezetének, ezzel nem vétene Ngd ő fölsége a mi kegyelmes urunk ellen és nem hihetem, hogy még gratiát nem venne ő fölségétől ily büséges szolgálatajáért, Ngd mindazonáltal mint böles úr mint fogja ezeket venni és magát ezekben resolválni, hagyom Ngd böles ítéletére, melyhez hogy ha Ngd magát inclinalja, talán nem leszen ártalmas ő fölségének hírével adni, s kiváltképen, ha assecuratus lehetne Ngd, hogy el nem árulják a vajdát, ha paracsol Ngd ezen dolog felől, talán meddig az válasz megjön, jobban leszek és magam elvihetem ő fölségének, talán meg nem szidnak érette bennünket. Ez includált Ngdnak szóló levelekre kérem alázatosan Ngdat, ha úgy tetszik Ngdnak, rescribáljon, az vajdának is írjon valahány szóval, mert specialis posta varakozik a Ngd válaszára Sz. Györgybe Gróf Forgács Ádám uram ő Nga éretlen, esztelen és vakmerő csatájának s megbecsülhetetlen kártételének tudom hallottá Ngd híret, azzal nem szomorítom Ngdat, bizonyos dolog, nagy szarvat vött a pogány ezen szerencséjével, úgy beszélük, formaliter megszállotta Ujvárat, az Vágynelléki mindenütt szalad és úgy elrémült, hogy már fegyverhez sem akarnak nyúlui, mindeneknek egyedül Ngdba vagyon minden reménységek, nem

tudom, requisitus e már Ngd felőle, de én azt gondolnám, hivatlan is sietni kölletnék Ngdnak azon helynek oltalmazására, mert ha az az hely elvesz, elvesztettük az országot egész Posonig. Ebben is elhittem Ngd mint jó magyar azt cselekeszi, a ki lehetséges. Ujságul írom Ngdnak, tegnáp Nádasdy uram praefectusa nálam volt, esküdött, nem az ura hírével, hanem csak maga jó szántábúl jött hozzám, eleget persvadeálta, legyek urának jó akarója és békéljek meg vele, ő interponálja magát, hogy ura igaz jó akaróm leszen és valamit ekkoráig ellenem tött, azokat tehetsége szerint reformálja. Adtam választ neki magyarul és inkább válasz nélkül, mint válaszszal ment el tőlem, válaszomat azzal concludáltam (mivel sokszor csalt meg Nádasdy), az mit boldog emlékezetü Pálffy Pál mondott az franczúkok felől, kiknek ilyen proverbiumjok vagyon: a ki engemet megcsal, azt vigye el az ördög; ha másodsor megcsal, engemet is; ha harmadszor, ujabban mindkettőnket egyszer-smind. Ezaránt mit parancsol Ngd, hogy cselekedjem, kérem alázatosan Ngdat, adja kegyelmes tetszését, mert én Ngdhoz való kötelességemnek árulója nem akarok lenni s nem is akarok két ház ebe nevet viselni. Mindezekről Ngdtúl választ vár holtig való alázatos szolgálja.

Sopronii 14. aug. 1663.

329.

Rottalnak. Pusztá biztatás helyett adjanak segélyt a Zeréinvár ellen ment törökök ellen, kik közül ötszáz-nál már több, köztök egy basa is, veszett el; Sopron, aug. 19. 1663.

Méltóságos gróf, nekem kiváltképen való kegyelmes uram, Ngdnak alázatosan szolgálók.

Ezen órában érkezék az én kegyelmes uram főember szolgálja, ki ő fölségehez megyen Bécsben postán, az ki szóval jelenté, midőn Leszly uram hallotta az törökök Zriny-Ujvár alá való jöveleteket, Regedéből Labda várába ment, uram ő Nga az maga öcsét, gróf Zriny Péter uram ő Ngát,

küldötte hozzá Regedében, de ott nem lévén, re infecta költött visszatérni. Az ott való militia kész volt volna mindjárt az úr mellé menni, meg is indult volt már, de nem lévén ordinantiájok, meg költött tartózkodni, föl is költött előttök a kapukat vonatni, kik ha oda érkeztek volna, meghallotta volna Ngd híret operatiójoknak. Tapasztalhatóképen mindnyájunknak el köll már hinnünk, hogy az én vitéz uramnak minden contentatio csak a jó szó és ajánlás minden effectus kívül, úgy beszélé az ő Nga szolgája, megint reá mennek a törökök Zriny-Ujvárra, de az fővezértül várnak derekas segítséget, ha csak ilyen assistentiával lesznek ő Ngához, a melylyel ekkoráig voltak, az úr isten tudja, mi vége leszen az ő Nga dolgának. Istenért kérem Ngdat, ha vagyon mód, segéljétek azt a vitéz urat, ne veszzen el assistentia nélkül, bizonyos nem lévén a Ngd Posomba léte felől, az minemü választ Leszl uram irt ő Ngáuk, arra minemü animadversiókat uram ő Nga tött, méltóságos palatinus uramnak ő Ngának küldöttem, megláthatja Ngd ő Ngánál. Tegnap az Zriny-Ujvár megszállásáról és onnét való gyalázatos elmeneteléről az töröknek légrádi obervajda Patyi János relatióját Bory uramnak küldöttem, tudom meglátja Ngd. Az úr ő Nga szolgája azt mondá, nem kétszáz, de ötszáznál is több vészett el, kik között egy tengeren túl való basa is, Arnaut nevü, elveszett, az kinek elveszését igen sajnálják és két kövára is becsülik. Ezek után Ngd holtig való alázatos szolgája marad, ha meggyógyul nehéz betegségéből.

Sopronii 19. aug. 1663.

P. S. Az ambitio oltalmazást, kiről Ngd Bécsben szólott, valaki jó haza fia, nem kételkedem, félreteszi örömmel és annak engedi, a ki embere megoltalmazásának és magának lehetetlen dolgot nem appetál.

330.

A nádornak. Ugyanazon ügyben; Sopron, aug. 19. 1663.

Méltóságos fejedelem, nemes Magyarország palatinusa, nekem kiváltképen való kegyelmes uram, Ngdnek alázatosan szolgálók.

Méltóságos esztergomi érsek uram ő Nga 22 praeteriti Bécsből uramnak ő Ngának irt levele adott okot az Ngdnek való alázatos irásomra, mert azon levelébe ő Nga az én uramat ő Ngát biztatta, hogy mind assistentiája ő Ngának leszen, mind pedig szabadsága minden operatióra; hallván ő Nga, az török bizonyosan reájön Ujvárra, elküldötte a maga öcsit, gróf Zriny Péter uramat ő Ngát Lessly uramhoz levelével Regedében, kit ott nem találván, mivel Labda várába ment volt, azon levelére minemű választ adott, meglátja Ngd, melyre az én uram ő Nga mint advertált, azt is ime Ngdnek küldöm. Ezen Lessly leveléből meglátja Ngd, minemű assistentiát reménylhet az én uram ő Nga, ugy azt is, minemű terhhel, hogy tudniillik fizetésekről, élésekről is provisiojok! legyen. Így lévén kegyelmes uram az dolgok, az mint meglátja Ngd, mint reménylhessen, mivel biztathasson magát az én uram ő Nga, hagyom az Ngd bölcs itéletére s már most érsek uram ő Nga általláthatja, micsoda gyümölcsit veszi uram ő Nga a sok szóval való ajánlásoknak. Istenért könyörgök Ngdnek, tekintsen bele Ngtok maga ezen dolgokban és ha vagyon mód, remedeálja, hogy ha valamiként derekasabb erő oda megyen, el ne routsuk ő Ngát. Ma postán ment ezen által Bottyány Miklós uram ő fölségéhez és Portia herczeghez az ő Nga leveleivel, hihető ugyanezen dolgokról, ha az Ngtok méltóságos levele az ő fölsége választ megelőzhetné, elhittem hasznosak volnának ő fölsége előtt. Bottyány uram mondá, az mint Pathy vajda Pethő László uramnak megírta, az melynek parját tegnap Bory uramnak küldöttem, hogy az vár alatt kétszáz török veszett volna el, ez ötszáznál is többnek mondja s egy teugeren túl való basa is, Arnaut nevű, elveszett, kit igen sajuáltak, két kövásra

becsülvén. Ezek után Ngdnak holtig való alázatos szolgálja marad és alázatosan bocsánatot vár ebéli talán alkalmatlan írásárúl, az melyet az Ngd atyai az én uramhoz ő Ngához szereteti, ha vétettem is, megenyhesztel.

Sopronii 19. aug. 1663.

331.

Schwartz tübingai tanárnak. Nyitramegye pusztítatik; Galgóc földperzseltetett; Érsekújvár ostromzárólatatik; Montecuculi a lovassággal Sempte felé tart, a gyalogságot Pozsonynál hagyva; a német birodalmi segély lassan érkezik; a törökök Zerínvárt aug. 13-kán megtámadták, de visszaverettek; Leslie magaviselete; tatárok jövelete; Sopron, aug. 25. 1663.

Necdum valeo et haec est causa, quod tam breviter scribere cogar. Imprudentem et valde infortunatam summeque regno nostro damuosam donini comitis Forgács actionem non commemorabo, cum sciam eandem vobis jam antecederenter satis esse cognitam. Istius infortunatae actionis occasione turcae insolentes facti, optimam comitatus nitriensis terram pro libitu depopulari facit (igy). Freistadium exussit et sicuti nonnulli volunt, arcem quoque cepit, versus montanas civitates et in partibus transdanubianis, quicquid ipsi libet, impune licet. Neiheisium obsidione ciuxit et in quatuor partes tormentis quatit. Nonnulli praesidium idem nobilissimum pro amisso habent, prouti etiam consiliarii tam intimi, quam hungarici Vagum intenduut defendere. Mareschalkus quoque comes Montecuccolly ad Sintaviam cum equitatu condescendere intendit, peditatum circa Posonium relicturus. Hinc apparet, quod non cogitent nobilissimo illi praesidio succurrere, unde turcae partes transdanubianas suae potestatis facient, iu Austriam, Moraviam et Silesiam apertus ipsi (igy) erit campus. Auxilium sacri romani imperii cancrino incedit pede et usquedum in auxilium nostri venire cogitant, nos majori ex parte peribimus, sed certe vos quoque manebunt manifesta pericula. Turcae 13. praesentis

venerant ad domini comitis bani Novam arcem et certe viriliter sane aggredientes inchoatum opus, qualiter successerit intentio ipsorum ex annexis paribus vajvodae supremi legradiensis uberius praenobilis atque excellentissima dominatio vestra cognoscet. Post receptionem relationis vajvodae supervenit domini bani ad suam majestatem cum literis ablegatus, qui in ipsa actione cum vajvoda praesens fuit, retulit ultra quingentos ibidem ex turcis mansisse, inter ipsos unum bassam asiaticum Arnaut cognominatum, ejus infortunatum casum summe dolent et asserunt, melius fuisset, si duo amisissent praesidia, quam hunc hominem. Cum dominus banus rescivisset adventum turcarum, fratrem suum uterinum, comitem Petrum a Zrinyo, expedit Rackerspurgum cum literis ad comitem Lessly, generalem varasdiensem, qui Rackerspurgum se abhinc receperat, rogando in literis, ut juxta benignam suae majestatis ordinationem cum militibus ad Rackerspurgum habitis in auxilium veniret. Quem cum dominus comes Petrus non offendisset, transmisit ipsi literas domini bani, ad quas quidam galeatus ille lepus responderit, ex annexis paribus literarum ejusdem videre est. In quas qualiter dominus banus adverterit, consimiliter ex annexis paribus apparebit. Qui si vel saltem unam legionem dragonorum in auxilium misisset, exercitum illum turcarum ex septem circiter millibus constantem, auxiliante deo, et fudisset et res secum habitas in praedam convertisset. Ex quibus praemissis quidnam nobis ungaris cogitandum sit, praenobilis atque excellentissimae dominationis vestrae relinquo arbitrio. Ex superiori Hungaria de tartarorum adventu quidnam mihi scriptum sit, praenobili atque excellentissimae dominationi vestrae transmitto. De rebus imperialibus, gallicis, svecicis, anglicis, lusitanicis quid boni habeat, rogo communicet. In reliquo maneo etc.

Sopronii 25. aug. 1663.

332.

Zrinyinek. Kéri, siessen Érseknjvár oltalmazására; kibéküljön-e Nádasdyval? a fölség Zrinyiért nyilvánosan ivott; Sopron, aug. 26. 1663.

Kegyelmes uram, ugy tudom generalis uram ő Nga megküldötte bizonyosan Ngdnak az én innét 10. et 14. praesentis írt leveleimet, az annexákkal együtt, ugy az kívánt könyvvel is, igen ohajtva vártam az Ngd válaszát s elhittem azok is várják, az kik Ngdnak írtak ugyanazon alkalmatossággal: ha tetszik Ngdnak kegyelmesen, ne hagyja válaszul (igy) azokat, az kik isten után egyedül Ngdba reménylenek. Minemű hireim érkeztenek, ime Ngdnak küldöm; nem tagadhatjuk, hogy isten ő szent fölsége felettébb meg ne haragudott volna reánk, az melyért ily kemény ostorral büntet hennünket, legyen áldott mindenekért az ő szentísges neve. Itt oly hír vagyon, Ngd generalis urammal és az öcsivel ezen fog általmenni, ma a polgármester tudakoztatta tőlem, mit tudok benne, én ugyan nem hihettem, tudván Ngdnak mind más foglalatoságát s mind kötelességét. Ha csak lehetséges volna az Ngd eljövetele, nem hihetem haszontalan lenne, ha el nem jön Ngd, elveszett Érseknjvár, mert a kiknek kölltenék az segítségről gondolkodni, azok csak sirnak, sirással pedig el nem ijeszti alóla a törököt. Ha csak ugyan lehetséges, istenért kérem Ngdat, siessen segítségére jönni, még elvesztjük az a jó házat, kiből a Dunáig országunkat elvesztjük és még az szomszéd országoknak is hírével leszen. Mert ha Ngd meg nem segíti, az bizony elveszett. Ugy értettem, iteratis vicibus Ngdat megimádták generalissimussággal, jó volna ugyan, ha ezen alkalmatossággal az Ngd difficultásit remedialhatnánk, de az a rettenetes veszedelem nem enged annyi üdöt, hogy azokrúl tehetnénk kívánatos kérdéseket. Midőn az isten ez eszeveszett vezérek között Ngdat áldotta meg egészséggel, ép elmével, nagy vitézi resolutióval és kívánságainak jó szerencsés kimenetelével, valjon mentes lehet-e Ngd hazája és nemzete előtt a mi közönséges veszedelmünkrül.

Lehet tüköre Ngdnak praedecessori hasonló dolgokban való vitéz cselekedetek, kik onnét hasznos szolgálatokat tettek hazájoknak, az kiket Ngd maga vitézi cselekedetével ha meg nem előzött is, de adaequálta, itt leszen alkalmatossága Ngnak, megmutathatja jó magyarságát, az melyet hogy Ngd megeselekedjék, hacsak lehetséges, istene, hazája, nemzete, maga méltóságos megmaradéki szeretetire alázatosan adjuráлом Ngdat. Maradván betegen Ngd holtig való alázatos szolgálja.

Sopronii 26. aug. 1663.

P. S. Nádasdy urammal mit cselekedjem, alázatosan kérem Ngdat, írja meg, mert én az Ngd hire nélkül semmit nem akarok cselekedni s ha Ngdnak nem tetszik, bizony soha nem barátkozom vele, mert igen jól esmerem kiesoda. Ujságul irhatom Ngdnak, bizonyosan értettem, ő fölsége publice ivott Ngd egészségiért, mit nem mivel a szükség.

333.

Zrinjinek. Hangulat a dunáninneneni események folytán; Sopron, aug. 29. 1663.

Kegyelmes uram, ezen órában hozá egy kamara posta ez includált levelet hozzám a végre, Ngdnak mentől hamarabb megírdjem, alázatosan bocsánatot várok, hogy felnyitottam reménylvén valami jót lássak benne, de úgy látom, csak lamentatióval teljes. Ezen posta mondja, ő Nga ide fog jönni kamara praefectus urammal, az Dunán innét való uraknak gondolom gyűlést hirdet, mert már a Dunán túl teljességgel mindenek felől desperáltak, bizony esudáлом, Ngdat nem híják, a ki (hacsak lehetséges) egyedül Ngd a ki a mi nyavalyáinkat megorvosolhatja. Ugy látom, Ujvárat elveszettnek tartják. Beszélük, Disznó Geczy azt mondotta, többet is vesztettünk el ennél, ez sem drágább az többinél. Ha türessége leszen Ngdnak, az 10. és 14. praesentis irt leveleimre, ha kegyelmesen Ngdnak úgy tetszik, vagy adjon választ, tudjak, az kik nekem irtak, azoknak rescribálni, vagy ha az dologhoz kedve nincsen Ngdnak, az

üdünek rövidsége miatt, avagy más mi gondolkodási vannak Ngdnak, adja értenem. Ezek után Ngd holtig etc.

Sopronii 29. aug. 1663.

334.

Zrinyinek. A nádor és Rottal Sopronba érkeztek, Zrinyivel értekezni akarnak, jöjjen tehát fel; Sopron, sept. 2. 1663.

Kegyelmes uram, méltóságos palatinus urunk ő Nga ma jó egészségben ide érkezvén, tudakoztatta kegyelmesen, mit értettem az Ngd ide jövedele felől, megizentem alázatosan ő Ngának, hogy semmit sem tudok, úgy izente ő Nga, irt Ngdnak ezelőtt is ide való jövedele felől, bizonytalan lévén ő Nga Ngd felől, ime ujjobban ír ő Nga méltóságos gróf Rottal János uram ő Ngával, az ki is hat óra tájban érkezett, úgy hiszem most is ugyanarról írnak ő Ngok, jönne fel Ngd és ha szintén eddig nehéz volna Ngdnak feljönni, csak tudják az Ngd jövedelét, Rohonezig, extreme pedig Ujvárig is eleibe mennek Ngdnak ő Ngok, csak nevezze meg Ngd akármelyik helyet. Én ugyan inkább akarnám, ha Ngd ide jönne, mert egyébaránt én bizonytalan vagyok, hogy Ngdat láthassam, tudom palatinus uram ő Nga is inkább itt látná Ngdat, mivel ő Ngának igen nehéz az úti járás, ő Ngához fiúi engedelmességet contestálna, én velem pedig igen nagy gratiát cselekedne Ngd. Kérem alázatosan Ngdat mint kegyelmes uramat, ez méltóságos uraknak requisitioja ne legyen Ngd előtt haszontalan, hanem látván édes hazáját tűzben lenni, édes nemzetét az pogányságtól minden oltalom nélkül kegyetlenül rontatni, essék meg Ngdnak szívek (igy) rajtok, siessen Ngd feljönni, ezeket az mi meglankadt magyarinkat maga dicsőséges cselekedetével felébreszteni, mert egyébaránt felő, oda leszen az dunántúlsó fél. Most vagyon Ngdnak kívánt alkalmatossága (ha ugyan meg köll lenni) az mi utolsó gondunkat vagy effectualhatjuk, avagy pedig az Ngd méltósága neve alatt örökkén való dicsőséges emlékezetére triumpálhatunk. Én többet nem írok, mert roszul is vagyok

ujjobban, hanem a Ngd ő fölségéhez mocsok nélkül való hűségére, hazájához, nemzetéhez való szeretetére relegalom Ngdát, elhívén tökéletesen, minthogy ezen szerencsétlenség nem Ngdát érte elsőben, a mint fenyegetődött az pogány eb, ott is, az hol vagyon, mind szerencsét, mind szerencsétlenséget vele próbálni el nem mulatja.

Sopronii 2. sept. 1663.

335.

Keczer Ambrusnak. A soproni tanácskozmány Zrinyit megnyerni törekszük, mi ha megtörténik, Érsek-ujvár vagy Buda alá menend, Vitnyédy pedig, legalább az iroda igazgatása végett, vele megy, ez okból lovat, két árvai jó puskást, nyíri síposokat kér; Sopron, sept. 1. 1663.

Az Kgd Késmárkrúl Husztrúl való megjövele után 9. aug. irt levelét vettem, hogy eddig választ nem adtam, igen nehéz betegségemnek tulajdonítsa Kgd. Szomorúan értettem, hogy az mi veszedelmünk és nyavalyáink mindenfelől többülnek, és ime az átkozott ambitio, praeceminentia és diffidentia miatt majd orszagostúl elveszünk és ha a pogány nem rontana is bennünket, majd extreme magunk conficiálnánk magunkat. Mi is ide minemü szerencsétlen veszedelemben forogjunk, tudom, palatinus uram ő Nga megírja, ide özvegyülekeztek egynehány fej nélkül való tagok, kiknek ugy eszek veszett, hogy ily nagy veszedelemben nem tudnak magoknak tanácsolni és most mindnyájan az én uramnak könyörögnek, annak segítségét várják, ugy azt is, ha leszen-e pártfogója ez veszedelemben levő hazának, a kit azelőtt mindenképen moeskoltak, érdemes promotiójátúl megfosztottak, igazságában megfojtottak és ha lehetett volna, talán életit is elvették volna neki. Tegnapelőtt tizenkét óra után indult el Listius úrfi Csáktornyarúl és tegnap estve ide jött, ma expediálták ujobban kilencz óra tájban, ugy hogy holnap délre Csáktornyan legyen, hiják ide ki az urat, eljön-e, én bizony nem tudom, mert ember lévén ő

Nga is, tagadhatatlan érzi mortificatióit, nem tudom, ha megemésztheti-e azokat és elhagyván magáét, másnak oltalmára megyen-e. Ez inkább kívánható, mint reménylhető, noha bizony rajta vagyunk mindnyájan s ha ugyan ide nem jön az urakhoz, palatinus uram, ugy Rottal uram is ő fölsége nevével szintén Muraközbe is elmennek hozzá, persvadeálják az ide fel való jövetelre; ha feljön és egészségem leszen, vele leszek a táborba és secretariájának gondját viselem, ha most jobbat nem cselekedhetem is. Ha felküldi Kgd Szirmay Istvánt, ő neki is leszen dolga és tanulhat mind egy s mind másképen, kit mint tartsak nálam, ugy-e mint fiamat vagy atyámfiat, vagy a ki tudja, hogy ura vagyon, adja értésemre, azt cselekeszem az Kgdnek atyafiságaért vele. Jó lovon küldje Kgd, mert táborba a nélkül nem lehet, még magam is ló hátára ülök, ha leszen. Köteles szolgálatomat ajánlom Kgd által gróf uramnak ő Ngának és kérem ő Ngát, Kgdet is, ha engemet szerettek, küldjetelek öreg ember alá való lovat, ha meg nem halok, bizony megszolgálom, meg is jutalmazom ő Ngának. Nem hihetem ő Nga én bozzám való szereteti megfogyatkoztassa (igy). E mellett kérem Kgdet, küldjön énnékem két árvai jó puskás tótot, bizony szépen megfizetek nekik, mert nagy szükségem vagyon reájok. Az uramnak ígert nyiri siposokat be sokáig küldi Kgd, ha ugyan megvannak, kérem Kgdet, azokat is küldje mentül hamarébb, hadd fújassuk meg a fővezér előtt, mert az a szándékunk, ha feljön az uram, egyenesen a táborára menjünk, vagy Budát szálljuk meg

Sopronii 1. ¹⁾ sept. 1663.

¹⁾ Tollhiba lesz, 2. helyett, mert a megelőző levél után van leírva.

336.

Keczer András- és Menyhértnek. A 328. levélben tárgyalt ügy; Zrinyi Sopron felé jő; a nagyvezér Pozsonyba országgyűlést készűl hirdetni; Vitnyédy lovat kér; Sopron, sept. 6. 1663.

Az Kgtek levelét cum inclusis vettem, hogy eddig választ nem adtam, azt Kgtek az én igen nagy és nehéz betegségemnek tulajdonítsa, az mely most is ágyban tart, ugy az is, hogy Csáktornyárul mind az mai napig is nem jött válaszom, mire magyarázzam, nem tudom másra, hanem az uram számtalan sok foglalatossági miatt való akadályra. Ugy látom édes kedves atyámfiái későn nyitjátok fel a szemeket az veszedelemnek eltávoztatására, ugyan igen igaz ám az a vers, Jupiter quem perdere vult, dementat, ugyanis ninesen különben, mert jóllehet volna módunk az magunk segítésére, de megbolondultunk mindnyújan. Az insinuált medium ha in tempore lehet vala, ugy tetszik nem megvethető, kiváltképen ha az hadakozásra ígért pénz in aliqua notabili summa az ember megadta volna, de most practicálható-e, azt nem tudom, mivel már annak az fegyver kezében, az én uramnak pedig eszébe sínesen, oda menjen táborozni és generalissimuskodni; ezen dologrúl mit írjon nekem az én uram ő Nga, ez includált parbűl megérte Kgd, ő Nga már Német-Ujváratt volt tegnap, eljön az urakhoz, mire vehetik ő Ngát, nem tudom ugyan bizonyosan, de valamit megeselekedhetik hazájáért, bizonyosan tudom el nem mulatja. Íme az mi dolgaink itten miben vannak, megérte Kgd ez includált parbűl, az bizonyos dolog, hogy igen rosszúl vagyunk. Ugy értettem in secreto, az fővezér Poson felé jönne, hogy az országnak oda gyűlést hirdesseu. Az commendált ifjú legényt, ugy Szirmayt is ha otthon tartjátok szabadságtokban áll, de ha felkülditek őket, jó lóval küldjétek, mert ha egészségem leszen és uram az generalisságot felveszi, én táborban fogok lakni, nekem is, ha jám-

borok vagytok és szerettek engemet, egy jó öreg ember alá való lovat küldjete

Sopronii 6. sept. 1663.

337.

Farkas Lászlónak. Az oláhországi vajdával való ügy; a nádor és Rottal Rohoncra mennek Zrinyihez, kit ha fővezérnek megnyernek, ő 20 ezer embert hoz magával, Murától a Dundig 25 ezer kiállítható, Ausztria, Morva és Silesia 20 ezeret adnak, a cs. német katonaság is leszen 15 ezerig, ily hadsereggel Zrinyi vezénylete alatt győzelmet reménylhetni s jövő évben lehet majd a vajdával alkudozni; a nagyvezér Pozsony felé nyomúl, oda országgyűlést hirdetendő; Sopron, sept. 6. 1663.

Az Kgd nekem irt levelét az inclusakkal vettem igen nagy betegségemben. Ha egészségem engedí vala, magam vittem volna azon leveleket az én uramnak, egészségem nem engedvén, elküldöttem, ő Ngátul minemű válaszul (igy) lött, ime in paribus küldöm Kgdnek. Ugy látom érzi uram ő Nga, hogy az vajda maga nem irt ő Ngának, mivel nagy az dolog, az jó vajdának magának köll vala írnia, ha az én uram assistentiája felől bizonyos akart volna lenni és választ várni. Nagy becsülettel vette az Kgd czaránt való insinuatióját, de csodálatos lévén az mostani világ állapotja, ő Ngának igen tartózkodva köll escelekedni, nem tudván micsoda vége lehet dolgoknak. Az ide való állapotok minemű karban legyenek, megéri Kgd ez inciusabül. Ugy látom palatinus uram ő Nga generalissimussá teszi az én uramat, az ki tegnap Német-Ujvárra érkezett már, holnap palatinus és Rottal János uramék ő Ngok Rohoncra mennek ő Ngához, hogy reábeszélhessék az ő fölsége és magok intentióra (igy), mert már minden reménységek egyedül csak ő Ngába vagyon, kit ha reábeszélhetnek és eljön, hoz magával az maga bánása alól és az oda való végekből fogyatkozás nélkül hús ezer embert, mi is leszünk a

Murától az Dunáig az urakkal és minden háztól való egy ember adással igen könnyen huszonöt ezeren. Ausztria, Morva, Silesia minden ötödik emberit adja, azok is lesznek könnyen húsz ezeren, az ő fölsége német militiája az is lesz tizenöt ezerig, az uram ezeknek generalissimusok lévén, csak el nem hiszem (hanemha isten kiváltképen meg akar verni bennünk) az vajda embersége nélkül is ezeken az pogány ebeken reménylhetünk, isten után victoriát. És bátor ebben az esztendőben többet végbe nem vihetünk is annál, hogy Érsek-Ujvárat megoltalmazzuk, mi is ez jövődö esztendőre ugy készülünk, hogy dolgot adunk az fővezérnek és ha még a császár kijönne, annak is, erre az jövődöbéli intentióra, ha az vajda akarja, időnk elég lévén, tractallhatunk, mert ez esztendőben már az idő rövid, hadai tatár gyanánt eleget rabolnak s ha bátor az én uram ő Nga annuált volna is ez insinuationnak és irt volna az vajdának, mikor ment volna Havasalföldibe, mikor kezében, addig az hadakozásra való üdö elmulnék és füstbe menne az insinuatio. Ez esztendőben el kell szenvednünk már, akármint cselekedjék, az mint feljebb is íram, ha jövődöre intronittálni akarná magát, az melyről én igen kételkedem, mert tökéletlen embernek mondják, nem mondom hogy nem élénk jó akaratjával s kiváltképen ha, az mint insinualta magát, kezdője lenne az uramnak való írásban, Kgd jó magyar lévén, mindazt cselekedje, az mit legjobbnak itéli, az mint az én uram is barátimra bizá, hogy azok által cselekedtessem, az mi legjobb és ha fundamentoma leszen a dolognak, írni is fog ő Nga az vajdának, az mint maga levele parjából meglátja Kgd. Igen főlek, hogy az mi későn való szemüök felnyitása végett meg ne előzzenek bennünket, mivel az mikor hadakoznunk kellene, akkor készülünk az hadhoz. Igen secreto értettem, az fővezér fel akar nyomakodni és Posout a végre magáéva tenni, hogy oda az országnak gyűlést hirdessen

Sopronii 6. sept. 1663.

338.

Zrinyinek. A német katonák Mosonymegyében a gabonát felprédálták; minő föltételek alatt fogadja el a generalissimusságot; 300 magyar lovas Pozsonytól Zrinyihez akar menni; a soproniak, ha ágyúkat nem vonatnak, minden háztól egy embert adni kötelesek; Liszti vára; a nagyvezér tán Nagyszombatba hirdet országgyűlést; Galgócznál németek és horvátok veszték el; az urak fizetett szolgálói magok helyett lovast állítsanak; Sopron, sept. 9. 1663.

Kegyelmes uram, az Ngd elmenetele után (Köszögről) minemű levelem érkezett Posombúl az oda való dolgokrúl, ime Ngduak küldöm in paribus, két okért kiváltképen, egyikért, hogy az minemű reménységünk lehetett az Moson vármegyében levő annona felől, azt azok a gyalázatosan minden szükség kívül szaladó németek mint prédálták és vesztegették el, meglátja Ngd; másikért, hogy ha az Montecuculi Ngdtúl való dependentiája véghez nem vihető is, legalább, ha valami actiója lenne Ngdnak, hogy meg ne fogyatkoztassa Ngdat, szükséges onnét felől az neki való kemény parancsolat, hogy aféle occasiókban általa valami tréfa Ngdon ne essék. Az mint mind tegnap s mind tegnapelőtt egymással beszéllettünk, az én vékony itéletem szerint, mindazonáltal az Ngd böles itéleti rajta, igen szükségesnek itélüem, Ngduak lenne elegendő assecuratiója, hogy az Ngd taborát ő fölsége élésből providálja, hogy az német generalis akármely actióban is az jó correspondentia mellett meg ne tréfalja, hogy Ngduak pénzt adjanak, hadak fogadására, maga személyének méltóságos conservatiójára. Hogy ő fölsége több német hadakat is adjon alá, hogy az fegyverben fogyatkozás ne legyen, melylyel Ngd az fegyvertelen népet megfegyveresithesse, hogy Ngdnak az horvát- és tótországi végekbül szabad legyen bizonyos számú militiát elhozni az ország népe mellett, ugy az Regedénél lévő németekben is, mert az vármegye hadához nem igen bizhatik Ngd, hogy azokkal secure procedálhatna és vala-

mely nevezetes actiót végbenvihetnc. Igen szükségesnek tartom, ha ő fölsége Ngdat minden kívánságai végett accomodálja, az generalissimusságról egy patenst vegyen Ngd, az melyben legyen Ngdnak teljes plenipotentiája szintén olyan authoritással, mint az palatinus, az kit repraesental Ngd. Posonnál mondják vagyon háromszáz magyar lovas, ki azt mondja Balassy Ádám alatt, ki megint hogy fejek ninesen, Ngdhoz akartak általjönni s ha mi híreket többet hallok, adjak-e jó szót nekik, parancsoljon Ngd. Az soproniak felől tovább is gondolkodtam, confirmáltatván Ngd az generalissimusságban disponálhat Ngd felőlek, ha ágyúkat nem fognak vontatni, el nem kerülhetik, hogy minden háztól embert ne küldjenek. Lisztius urannak tudom hogy Ngd segíteni akar, most vagyon az üdő, míg az várat¹⁾ felferik, az ki minden éléssel és sok emberrel s marhával teli. Én attú tartok, ha az fővezér Szombatba száll, talán oda fog gyűlést hirdetni, a mint hire volt, hogy Posomban akarja eselekedni. Hiszen kimondhatatlan gyalázat az, hogy olyan helyet pusztán kell hagyni s az is nem kiesiny gyalázat, hogy az Galgócznál strázsáló németek és horvátok, hogy jól nem vigyáztak, ily útálatosan veszték el. Az urak szolgálái, kik fizetést vesznek uroktól, az ország constitutiója szerint, magok helyett statuáljanak lovast, hogy legyen több az militia, mert két három úr az ország végezését nem változtatlatja meg, az mint itt akartak egyneháyan. Ezek után etc.

Sopronii 9. sept. 1663.

339.

Vitnyédy Pálnak. A tanácskozmány Kőszegen, nem Rohonczon, tartatott meg; miben állapodtak meg; Vitnyédy táborban akar lenni; Sopron, sept. 9. 1663.

. Rohonczon nem voltunk, hanem Kőszegen, ottan judex curiae uram, hogy általjött az Gyöngyösön, elhullatta a generalisságot, ő judex curiae, mert nem a ka-

¹⁾ E vár, más levél szerint, Köpecsény.

tonaságra termett, Bottyany Christof pedig, mivel nem törvénytudó, generalis marad, erre adtak az uraknak kezét mindketten. Bán uram ő Nga leszen, a ki palatinus uram ő Nga után, mintha maga jelen volna, mindeneknek fog parancsolni, ő Nga után a Dunán innét Christof úr, a Dunán túl pedig Pálffy Miklós, ha meg nem változtatják. Azt nem tudom, kettőnk közül melyikünk marad az táborba, mert én is ott akarok lenni, ha isten és egészségem engedi, ha tovább élek Kgdnél, annyi gondot viselek reájok, a mennyi tülem lehet, ha én meghalok, azt várok Kgd-től is az enyimekhez

Sopronii 9. sept. 1663.

340.

Zrinjinek. Sopronmegye végzése a fölkelés tárgyában; Pálffy Miklóst a dunáninneniek tábornoknak nem akarják; Zrinyi egy középpecsétet csináltasson; Sopron, sept. 10. 1663.

Kegyelmes uram, az elmúlt szombat az sopronvármegyei gyűlésben mit végezett az nemesség, mit irtak onnét palatinus uramnak ő Ngának, ez includált parbúl megérti kegyelmesen. Két karban áll az dolog, egyike, ha az urak jó példaadással mezőre kimennek, jóságokban levő embereikkel, tehát az nemesség is nem marad hátra; második, hogy az urak szolgálai magok helyett az ország törvénye szerint másokat statuáljanak, azt pedig az urak difficultálni fogják, az mint Ngd hallotta Kúszegen generalis uram ő Nga discursusából; judex curiae uram pedig ugyan patens assicuratiót adott katonáinak, megoltalmazza őket az törvényes poenától, mintha ő Nga király és egész ország volna. Ha Ngd jónak itélné, szükségesnek tartanám, Ngd iratna magának egy parancsolatot ő fölségével, hogy az olyatén nemes emberek ellen, midőn az viceispánok executióra mennek, azoknak Ngd tartozzék assistentiát adni. Ez parancsolat úgy tetszik hogy elmulhatna egyébaránt, mert parancsolat nélkül is adhat assistentiát Ngd, de hogy ne incusáljak Ngdat, boszúból cselekeszi (igy) valamit, arra

ítélném szükségesnek. Íme az estve megint minemű ujságom jött Poson felől Ngdnak küldöttem in paribus, hogy a Dunán túl Ngd Pálffy Miklós uramat akarja venni vicének, a Dunán túl való embereknek nem szintén tetszik, és az ő Nga személyére nézve talán el is maradnának sokan, az kik egyébaránt jó szívvvel militálnának más alatt, ugy hallom, vagyon tíz ezer ember csak az egy Csalóközben, az Ngdhoz való szeretet ha superálja az ő Nga ellen való gyűlölséget, egyébaránt, az mint feljebb is íram, sokan elmaradnak az ő Nga személye miatt. Mint accomodálja ezen difficultast Ngd, kegyelmes tetszésében áll. Ha késése lenne Ngdnak, nem ártana egy középpecsétet csináltatni, nagyobbat az Ngd kisebbik aczélpecsétjénél, hogy ha valami patenseket és vármegyéknek és uraknak írandó leveleket pecsételni kell, volna készen, mert az bánsághoz való authenticum pecséttel illetlen aféle leveleket pecsételni, mint-hogy Ngd palatinus uram ő Nga személyét, azon authoritással az mint ő Ngának volt, repraesentálni fogja, ugy tetszik azon böcsületet is tartoznak mindnyájan Ngdnak adni, ha ugy tetszik Ngdnak, talán nem árt erről is oblique emlékezetet tenni, hanemha in declaratione ezt is in generalibus terminis értenénk és másokkal is értetnénk. Alázatosan megszolgálánm Ngdnak, ha tudnam, mikor alájönne. Ezek után etc.

Sopronii 10. sept. 1663.

341.

Liszi úrfinak. Vitnyédy számára kérjen Zrinyitől sátozt, lovat; Vitnyédy vigyen-e magával kocsit, társzekeret, papirozt s egyéb szükségeseket?; trombitásokat küld; Sopron, sept. 17. 1663.

Elfelejtettem kegyelmes uramnak ő Ngának megmondanom és alázatosan kérnem, ha ő Nga szolgálatjára kimenek, a mint megjobbúlván az egészségem semmiképen el nem mulatom, mert ha ennekelőtte szolgáltam ő Ngának, most szükségben annál inkább kívánom: hozzon ő Nga az én számomra egy satozt minden requisitumival együtt. A

mellett kérem ő Ngát alázatosan, egy csendes lovat, a ki-
nek lépése is volna, tudom hogy ő Ngának is igen jó nin-
csen, de legalább a több ő Nga lovai közül talál én alám
valót. Vigyek-e egy kocsit, egy társzekeret is magammal,
melyen az secretariához való requisitumok legyenek, ugy-
mint egynehány kötés papirost és egyéb ahoz való szük-
séges dolgokat. Kérem Ngdat szeretettel, ezeket repraesent-
álja kegyelmes urunknak ő Ngának, és tudósítson, leszen-e
sátor, ló és elvigyem-e (igy) egy kocsit, egy társzekeret
is, tudjam mihez kellessék magamat tartanom

Sopronii 17. ¹⁾ sept. 1663.

Utóirat. Íme Monety két trombitást igazított hozzám,
én is ő Nga után igazítottam, ha istent szereted, tudósíts
urunk indulásáról, mehessek eleibe ő Ngának.

342.

*Zichynek. Némelyek mesterkedése Zrinyi ellen;
generalissimusságában ő fölsége megerősítette; Sopron,
sept. 16. 1663.*

. Ugy értem, mesterkednek némelyek urunk
ellen, kit ha megbúsítanak, félek attúl, föl ne zavarodja-
nak az mi jó reménységink, oly ember mesterkedik pedig,
az ki sem étel sem ital és hogy még jobban magyarul
mondjam (salva venia) sem f . . g, sem sz . r, kinek tu-
dom Ngd hirit hallja, csak az biztat, hogy ő fölsége urun-
kat confirmálta

Sopronii 16. sept. 1663.

¹⁾ Tollhiba lesz, mert a 16-kán kelt levelek előtt van leírva.

HATODIK KÖNYV.

1664.

Az 1663-ban kitört háború a törökkel 1664-ben is folyt. Generalissimusnak a kőszegi tanácskozmányban Zrinyit tette a nádor. Említettem, hogy Zrinyi ezutáni táborozásáról Vitnyédy 1663 ki leveleiből mitsem tudhatni; az itt következő 1664-ki levelek közt is csak kettő értesít a törökök- és tatárokkal vitt szerencsés csatáiról (343. lev.), melyeknek egyike Kottorinál történt (345. lev.);

A párkányi szerencsétlen ütközet s Érsekujvár eleste után várni lehetne, nagyobb tevékenységet fejt ki ugy a kormány, mint a nemzet s ime az 1664-ki év is nem épen biztatólag kezdődött. A kormány aluszékonyága folyvást tartott; 4000 lovasnak csak egy havi zsoldot küldött (363. lev.); hire volt, hogy a Batthyányiak tizenhárom faluját pusztították el a törökök és tatárok s Fejérvárnál további rablás végett tízezer gyűlt össze, de megakadályozásukra a kormány mitsem tett; két Batthyányi készült ugyan sikra szállni az ellenséggel, de parányi erő mit tehetett volna a hatalmas ellenfél ellen! (348., 350. lev.). A német birodalomba segélykérés végett követeket küldeni nem volt szabad (356. lev.); a felföld a töröknek meghódolni készült (345., 350., 351., 358. lev.); Pozsonymegye a fölkelés ügyében nagyon hazafiatlanul határozott (379. lev.), a többi megye is késedelmezett (385. lev.). Végre mindezeknél tán hátrányosabb volt a hazára nézve az, hogy a nádor a telepliczei tanácskozmányban Zrinyitől a generalissimusságot elvette s azzal Nádasdyt ruházta fel (345., 346., 347., 349., 355., 361., 364. lev.). Ilyen háttérbe szorítása a nagy hősnak, ki a legnagyobb remény volt helyezve, kellemtel-

nül hatott a lelkes hazafiak kedélyére. „Nagy istennek ostora ez“ fakad ki Keczer Andrásnak irt levelében Vitnyédy, „hogy palatinus uram ő Nga itten létében bán uramat választotta mindenekben maga képének és ezt az poroslót substituálja most eleiben, micsoda ez, ha nem annak az érdemes úrnak tapasztalható mortificatiója, kit exacerbálván, ő az maga defensiójához fog látni és minket vesztében hagy (345. lev.). Ziehynek pedig emigy ir: „Azt tudja-e palatinus uram ő Nga, hogy urunkban Ngdat, Pálffy Miklóst vagy Koháry uramékat találja és ugy bánik ő Ngával is, mint azokkal? Elfelejtette ő Nga az itt léte korán való megalázását, urunknak való supplicáló ajánlását, hogy szintén Ujvárig is eleiben megyen ő Ngának. Jut-e eszében, hogy maga vicariusává nagy supplicálásával választotta és most csak hírré sem adja ő Ngának, mást választ maga helyett, roszat pedig, és így moeskolja ő Ngát, gondolatlanságbul-e vagy mibül“ (346. lev.). És nem kímélte magát a nádort sem, ki arra szólította volt fel Vitnyédyt, ajánlaná őt Zrinyi szeretetébe. „Hogy tudjam és merészeljem“, válaszol Vitnyédy, „Ngdat ő Ngának recommendálnom, annak, az kit előbb esmért énnálam Ngd, az kit az elmúlt septemberben való itt létele korán anyyira megböcsüllett, Német-Ujvárig eleibe menni akart, maga személyében szép kérésével generalissimussá tette, az melyet resignált ugyan az hadaknak, de Ngdnak, az kitül vette, nem, ő fölségének is, az ki confirmálta, hasonlóképen nem, és így se ő fölségétül, se Ngdtül dimissiója nem lévén, nem kell vala Ngdnak más praesest substituálni az ő Nga generalissimussága sérelmével.“ — Rebesgették ugyan, hogy Zrinyinek a német birodalmi hadakkal a Dráva- és Száva-közben volna működési tér hagyva, a Duna mellett pedig, e szerint a hol legnagyobb volt a veszély, Montecuculi, Nádasdy és az esztergomi érsek fognának vezényelni: de Vitnyédy figyelmezteti a nádort, „az jó gazdának az volna tiszti, az hol házat látná legveszedelmesebben égni, ott kellene inkább oltani; hol ég inkább hazánk, mint az Duna mellett, ott kellene inkább az oltalom, ki oltatja inkább, mint az én

uram, és kívánja szivesben oltani és ki tudja, mint ő Nga“ (364. lev.).

Daczára ily mellőztetésnek Zrinyiben nem csökkent a hazaszeretet. Az 1664-ik évet avatá fel, hogy a török hódoltságon pusztított, különösen a kanizsai pajtákból ötvenig vagy hatvanig elégetett (352. lev.). Ezzel meg nem elégedve, Hohenlohéval, a német birodalmi segélyhad vezérével, tél derekán hat heti fényes hadjáratot tett, melynek eredményéről Vitnyédy, a hadjáratban részt vett szemtanú, eként ír: Elsőben Berzenze lőn megszállva; a török sokat lőtt ki, de harmadnapra megadta magát; meg azután Babocsa is; Barsot a török pusztán hagyta, hol a mieink „feles élést és nyolez szép taraczkot“ találtak; Sziget mellett elhaladván Türbek nevű kastélyt, „az hol az török császárnak béli volt eltemetve“, elégettek; azután Pécs alá szálltak, magát a várost más nap megvették s a németek megrabolták. A vár ostromlására katonaságot hagyva, Zrinyi magyar, horvát és német lovasokkal az eszéki hid elégetésére ment s azt két nap alatt végre is hajtotta, miben az elemek is, szél és szárazság, segélyére valának. A hid elégetése után az ott levő Dárdavár nevű kastélyt, Baranya- és Sasvárát szintén tűz martalékává tette; Siklós vára mellett seregével két jó puskalövetnyire fényes nappal haladott el a nélkül, hogy a törökök lőttek volna. Visszatértékor Pécs alá a vár még nem volt bevéve, de mivel a rájok jött nagy hó miatt sok vesztetett volna el a katonaságból, az ostrommal felhagytak. A sereggel azután Hohenlohe Segesd felé, mely harmadnapra megadta magát, Zrinyi pedig mintegy 400 lóval, Babocsa és Berzenze felé, hol német őrség helyett magyarokat hagyott, hadai pihenetése végett Muraközbe ment. A bevett helyeken élelmi s löszereket szépen kapott (360. lev.). Zrinyi e hadjárata által szenvedett veszteségöket mily fájdalmasan vették a törökök, onnan következtethetjük, hogy a nagyvezér a tatár basának — mert katonái a mieink előtt annyira szaladtak, hogy a veresmarti réven futás közben ötödfélszáz veszett közülök a Dunába — Szigetben fejét vétette, szalmával kitömötett bőrét a szultánnak küldötte, a kibaját felakasz-

tatta, a pécsi előkelő törökök közül néhánynak torkát metsette, a segesdi, baboc-sai, berzenczei főtörököket is a várak feladásáért fenyegette (371., 383., 384. lev.). Midőn ily súlyt fektettek Zrinyi e hadjáratára a törökök, magyar irigyei különfélekép glossálták diadalait, ki ököristálónak, ki akolnak nevezvén az általa bevett helyeket s ily csúfos megjegyzéseket olyanok tettek, „az kik magok semmit nem cselekednek, vitéz koporsójokban nyugvó eleik sem mérészlették azt cselekedni, az rosz fattyú nevet nem érdemlő maradéki marja az más vitéz cselekedetét, de ők nyelvekkel akármit miveljenek, cselekedetek elhervad, ha urunk vitézi dicsőséges cselekedeti mellé áll“ (363., 372. lev.). Rágalom sem hiányzott, hogy a pécsiek pénzzel vesztegettek meg Zrinyit s azért maradtak békével (370. lev.). Vitnyédy e hadjáratból zsákmányul török könyveket hozott, melyekből egyet Németországba Gerardnak küldött (368., 401. lev.).

A pihenés ideje alatt új terveken járt Zrinyi elméje. Kanizsát szándékozott ostrom alá fogni. Előbb azonban nem egy akadályt kellett legyőznie. A nagy ígéretekéből vagy igen kevés vagy misem lőn teljesítve (372. lev.); ha várak készült megszállani, löport s golyókat nem kapott (369. lev.), nagyobb vállalatba e szerint nem foghatott, nem levén azonfölül kívül s kinek parancsoljon; a német birodalmi segélyhadban nem igen bizhatott, mert Hohenlohe megmutatta, hogy a haza megszabadítása helyett, mint mindnyájan az idegenek, csak zsákmányt szomjúhoz, sőt Regensburgba, miként híre volt, Zrinyi ellen panaszt emelni ment; ehhez járult fényes szolgálatainak nem méltánylása, ugyanis ő gátolta meg a nagyvezért Sempte, Pozsony s talán Ausztria és Morva elfoglalásában s jutalma az volt, hogy elegendő költséget sem adtak neki; legközelebbi hadjárata könnyen 50000 tallérjába került s az volt érte a hála, hogy tetteit eből glossálták a roszak s a kik mutattak is rokonszenvet iránta, alattomban mást tettek, ennek világos bizonyítványa levén Nádasdynak generalissimussá kineveztetése, holott Xenophon szerint: „ibi perit rei militaris studium, ubi non illius periti homines, sed cujusvis vocationis homines ex fa-

vore, non ex virtute, exercitui vel militibus praeficiuntur“ (376. lev.). Legtöbb bajt szerzett Zrinyinek Nádasdy fondorkodása, ki Szombathelyre összehivatván, mint főispán, Vasmegyét, maga embere által, mintha mitsem tudna a dologról, a következőket akarta elhatároztatni: a szegénység nem egyetemesen, hanem csak minden tizedik vagy valamely rész keljen föl s ezek is, hogy gazdaságuk mellett maradhassanak, megválthassák magokat; hogy a német katonaság a megyében oly szabadosan ne járjon és szállásoljon, a megye öhozza folyamodjék, ő majd talál módot békében megmaradására; ezután a főmagistratusok parancsa nélkül, bár ki hiná fel, ne keljen föl a megye (orrolta Zrinyi legközelebbi hadjáratát, holott az ő katonái is részt vettek benne); végre hogy a nemesség hívassa be a gyűlésre a Batthyányiakat s legyen rajta, hogy az urak közt jó egyezés köttessék. Hir szerint azon is mesterkedett Nádasdy, hogy a Zrinyivel tartó urakat s megyéket tőle elvonván, magával Dunáninnenre vigye, kevés reménye levén a dunáninneri megyékben (370., 374. lev.). Rábirta továbbá a főséget, hogy egyetemes fölkelés helyett csak részletest hirdettessen ki s még az emigy csekélyebb számban fölkeleudöket is, csakhogy ne szaporodhassék Zrinyi serege, a maga katonaságához csatolni törekedett (389., 400. lev.).

Ily fondorlatok s'akadályok nem zsbbaszták Zrinyi färadhatlan tevékenységét. Említett hadjárata után megpihenve, Batthyányiakkal együtt Kaposra készült rámenni, meggátlandó az élelmi szereknek Kanizsára beszállítását (379. lev.). Kapossal utóbb felhagyott s egyenesen Kanizsát készült megszállani (377., 379. lev.). A hadsereget Vitnyédy úgy vélte Sopronmegye- és városából szaporíthatni, ha Zrinyi megengedné a nemességnek személyes fölkelés helyett tehetsége szerint egy, két vagy több jó lovast állítania, kik azután az ő seregéhez, ő adta hadnagy alatt, csatlakoznának, kilátás levén emigy, hogy felesebben s nagyobb készséggel jönének. Sopron városától hadfiakon kívül löport, ónat kért; írt a kismartoniak-, rusztiaknak is (380. lev.). Hasonlóan Köszeget segélyadásra, egyszersmind arra szólítja fel, engedné meg, hogy papja, Fekete István, kinek külön

levelet is irt (382. lev.), mint a múlt évben, táborig papnak jöhessen (381. lev.); ő maga pedig „szegény nemes ember“ létére, kinek „egy jobbágya sincsen“, önköltségén fogadott legalább 200 katona- s hajdúval készült a táborozásban részt venni, azonkívül két táborig malmot rendelt meg Bécsből (379., 387. lev.). A megszállás napja ápril 8-kára volt kitűzve (383., 387. lev.). De az irigység folyvást akadályokat gördített a hősnek útjába. A különben is csekély számban megajánlott megyei fölkelés ráklábon haladott (385., 393. lev.); a kormány segélyére kilátás nemcsak nem volt, hanem „inter confidentes nem nagy titok vala, hogy udvar-tól nem fogják segíteni“ (392. lev.); Nádasdy kinyilatkoztatá, „meglátja, kinek tölt meg ugy talpa, hogy vármegyé-jéből el merjen az kanisai obsidióra menni“ (398., 399. lev.). A közöny s irigység ilyen nyilvánulásai nem tántoríták meg a hőst, a kit irigyei mivel magok el nem veszt-hettek, a török által akarták megrontani (392. lev.). A kanisai megszállás ápril 27-kére halasztatott (395. lev.), mert kémszemlék végett legalább ezer lovasra lévén szükség, a lovak számára szénát avagy csak szalmát és abrakot sze-rezni ápril elején nagyon nehéz feladat leendett, fű pedig kellő mennyiségben még nem vala; de az elhalasztás da-czára ugy intézkedék Zrinyi, hogy Kanizsába élelmet szállítani ne lehessen (391. lev.).

Zrinyi a kormánytól császári s német birodalmi kato-nákban segélyt csakugyan kapott, emigy Kanizsát elvégre ostrom alá fogta, bizton reményelve, hogy a vár, melyben, hír szerint, szűken volt az élelem, rövid idő múlva megadja magát. E remény új támaszt nyert a szultán Kanizsába küldött követei- s leveleinck elfogásában. A követek, kiknek egyike kövesküti Bali, híres és nevezetes pribék, vala, már a várfalak alá jutottak, lajtorjájokon már fölfelé hágdos-tak, midőn Zrinyi három hajdúja elevenen, a levelekkel együtt, szerencsésen elfogta őket. Bali tanácsolta Zrinyinek, az ostrommal ne siessen, népét ne vesztegesse, mert a tö-rökök, nem lévén élelmök, a várat, mely alatt Zrinyi nad-rágja átlövetett (402. lev.), ugyis feladják (404., 407. lev.). A sors máskép határozott; 40000 török a vár segélyére

sietett s útközben Berzenczét bevette. Strozzi és Hohenlohe be sem várva az ellenség megérkeztét, Kanizsa alól eltakarodtak, így Zrinyi is kömpezve hagyott fel az ostrommal (406., 408., 410., 411., 412., 414. lev.).

A török azután Zerinvárnak indult. Zrinyi azt nyilvánította volna, készebb meghalni, mint Zerinvárt feladni. Vitnyédy e szándokkal meg nem barátkozhatva, őt arról lebeszélni törekszik. Nem hiszi, hogy ezen eltökéletével ugy az élőknél, mint az utókornál becsületet szerezzen nevének s elvesztvén magát, el magával örökre a hazát, nem volna mit köszönjön neki az ország. Nagylelkűséget ez önelhatározásban nem lát, mert az tulajdona a nagy léleknek, hogy a nehéz és keserű dolgokat tűri s veszélyben a jövődjé számára és nagyobbakra tartja fenn magát. Kérdi: Zerinvár egész Magyarország avagy egész keresztényiség-e? S mivel sem az egyik, sem a másik, hanem egy szögletecske, bizony nem érdemli, hogy Zrinyi, a haza és keresztényiség nagy reménye, hacsak egy csepp vérét is ontsa érette, annál kevésbé, hogy meghaljon. Azzal, hogy a várat ő építette s nem tudta megoltalmazni, Zrinyi meggyalazva nem lesz, mert sokan szép királyságokat birtak, a török mégis megemésztette őket, Zrinyi pedig magános ur létére akarna e bestián győzelmeskedni vagy meghalni? Ezt Vitnyédy nem nagy léleknek, nem vitézségnek, hanem vakmerőségnek tartja. Épen azért a romlott haza és csaknem véggyalázatra jutott nemzet képében istenért könyörög Zrinyinek, alázatosan kéri s kényszeríti őt, változtassa meg szándokát annál inkább, hogy ha ideiglen hátrálnia kellene is a török előtt, sok és jó hadak mennek megsegítésére, a münsteri püspök jó, a bádeni határgróf, Fucker gróf, Waldeck s mások maholnap itt lesznek s mindannyian Zrinyihez mennek, isten majd nagyobb dicsőséggel visszaadja neki az elvesztettet. Ismételve tehát istenért kéri, Zerinvárért ne rontsa el magát, mert sem isten, sem a világ előtt nem adhat majd számot, ha mind magát elrontja, mind a hazát, mivel „sokáig fáradt a természet, a meddig alkotta őt a pogány eb veszedelmére és az ország oltalmára“ (424. lev.). — Ezzel be nem érve, ír Spolaricsnak (422. lev.), ír

Káldy Györgynek, „örizzétek“, ugymond, „örizzétek édes lölkem barátim ő Ngát, ha ő Nga él, mindnyájan élünk ő Ngával, ha egy ideig szerencsétlenséggel is, de azután ad isten szerencsét“ (423. lev.).

A táborban jelen volt Vitnyédy leveleiből ugyan nem, de történetiróinkból tudjuk, hogy Zerinvár védelmét Montecuculi, kiparancsolván belőle a magyar őrséget, Avancourt parancsnoksága alatt németekre bízta; a Zrinyi, Battlyányi, Nádasdy vezérelte magyarokat és horvátokat Kottorin föltül állította fel. A többi tudva van. A szentanú Vitnyédy írja, a németek jun. 30-kán „gyalázatosan elveszték vagy eladták magok derék kárával is Zriny-Ujvárt és magokat oly gyalázatosan viselték az török ellen, hogy az ő vitézségek előttök példabeszéddé és gyalázatossá lett s már nem is fél tüle.“ Montecuculi „az mellette és alatta valókkal hivalkodó szemmel nézte az elfoglalt várat“. A vár elfoglalása után egy hétig időzött benne a török s azalatt a Rába mellé nagy rablást tétetett. Ennek meggátlására a magyarok néhány száz lovast kértek Montecuculitól, ez azonban egyet sem adott, így a török bántatlanul tért vissza. Nyolczadnapon a törökök kimentvén a várból, a faépületet felgyújtották, a falakat löporral fölvettették és pusztán hagyták. A török had azután két felé oszlott; az egyik rész Zalavár alá vagy, mivel igen sok eszerényt készítettett, Zalán túl rablani indult a nélkül, hogy Montecuculi bada fegyvert csak egyszer vont volna; a helyett Muraközt kifosztva Győr felé készült (425., 426. lev.).

Zerinvár eleste után Sopronba érkezett a francia segélyhad. Zrinyi nevében Vitnyédy üdvözlé a vezénylő tábornokot, ki azt jó néven vette s Vitnyédyt ebédre megmarasztva, asztal felett a magyarok közül senkiért, csak Zrinyiért ittak s világosan megmondák, „nem ő fölségeért, hanem miérettünk jötenek“. Ha Zrinyi a francziákat — kikről elejénte az volt a hír, hogy, számszerint 6000 gyalog, egyenesen Zrinyihez fognak küldetni (374. lev.) — s a német birodalmi hadakat magához kaphatja, velök s a magyar és horvát hadakkal, Vitnyédy nézete szerint, sokat tehet vala (427. lev.). Amde ebből misem lehetett, mert

Montecuculi úgy a francziákat, mint a német birodalmiakat maga seregébe olvasztotta; de másként is Zrinyi mitsem tehetett, mert ő várának eleste után részint Montecuculi ellen panaszt emelni, részint öngazolása végett Bécsbe ment, a hol annyira huzamosan tartózkodék, hogy ottan időzése Vitnyédyben elvégre azon gyanút ébreszté, a kormány a nemzetet segíteni vonakodik, mások pedig széltében beszéltek, Zrinyit Bécsben fogva tartják (430., 432. lev.).

Ezalatt a török a Balatonnál több várat, köztök Eger-várat bevevén, további czélul azt tűzte ki, hogy Körmendnél átkelést kísért meg a Rábán, mi ha sikerül, Német-Ujvárat szállja meg s annak bevétele után Bécs alá megy s addig nem nyugszik, míg Zrinyi és a Batthyányiak fejéit a nagyvezér eleibe nem viszik; az átkelés nem sikerültekor pedig egyenesen Muraközre tör, Csáktornyát beveszi s onnan Styriát, Carinthiát és Tótországot rabolva és pusztitva járja be (430. lev.). A Rábán átkelést előbb Rumnál (428. lev.), azután Körmendnél (431. lev.) csakugyan megkísérté, de mind a két helyen visszaverettet; a francziák közül Körmendnél két marquis esett el.

Ezek előzték meg a szent-gotthárdi titközetet, mely a törökök megveretésével végződött. Ki volt büszkébb a nyert babérokra Montecuculinál? Aug. 5-kén küldé a fölségnek Rákóczi pallosát és két aranyos dzsidát, melyeket az ő hada nyert volna, pedig egy megsebesült, Vitnyédynél megfordult s nála hált francia gróf állítása szerint Montecuculi hada az ütközetben részt nem vett. A gróf előadása szerint a csata így történt: a törökök áttörvén a Rábán, Hohenlohe seregére ütöttek s néhány ezeren azonnal sánczokat vetettek s Hohenlöhét annyira szoritották, hogy az Coligny lovasait segélyül kérte. Coligny négy svadront küldött; a megsebesült gróf az első svadronban vala. A francziák megrohanván a törököket, nyolcz órai harc fejlett ki; a törökök végre megszaladtak. A Rábában annyian lelték halálokat, hogy a megtorlódott lovakon és testeken száraz lábbal lehetett volna átmenni a folyón. A francziák közül eleshetett 400, köztök nevezetes emberek, kik valamint a sebesültek közül Vitnyédy néhányat névszerint említ; egy kor-

nétát is elnyertek a törökök. Ellenben ezek közül eleshetett 4000; a francziák nyereménye feles ló, egy gyalog zászló, 15 ágyú, teve, öszvér (433. lev.).

A francia s német birodalmi segélyhadaknak Szent-Gotthárdnál csak hadi tekintetben volt foganata, a megsanyaritott nemzet nem nagy könnyebbségére. A francziák nem téveszték szem elől a célt, a melyért jövének vala s ezért irányokban hogy nem hiányzott sokak részéről a halás elismerés, onnan következtethetjük, hogy Zrinyi Szalonakon volt három francia sebesült számára s tovaszállítására két lovat, két kalapot, 12 inget, 24 kezkenőt, 30 ezüst tallért, konyhájok számára pedig madarakat, ökörnyelveket s más egyebet küldött (447. lev.); Vitnyédy is Brisah, Gytrich hercegeknek egyegy lóval kedveskedett (434., 435. lev.), máskor fogatot ajánlott s Colignynak bizonyosan a szív legtisztább őszinteségével írta „*memoria vestra apud nos erit perpetua*“ (444. lev.). — Más volt a hangulat a németek irányában. A császáriak évek óta gyűlöttekké váltak. A német birodalmiakat elejénte nagy örömmel üdvözölte az ország; élelmezésükről a megyék biztosok által gondoskodtak; mindenki győzelemreménnyel kecsegtette magát. E remény jobbadán meghiusult. Zerinvár elejtése után ők is nemes házakban naponként vakmerően raboltak, a félnék köznépet élelméből kifosztották, némely városokat és falvakat megsarczoltak, a garázdálkodásaik elől elfutottak házaiban az ablakokat, asztalokat, ajtókat, kemenczéket, padokat, pinczéket összerombolták, sőt a házakat szándékosan felgyújtották s a hol szállásoltak is, gondatlanságuk által elhamvasztották, néhol az asszonyokat a földbe elásott pénz és gabona helyeinek megmutatására kinzással kényszerítették, a szent épületek ajtait és a sekrestyéket feltörve, az ottan elrejtett dolgokat elvitték, a melyeknek pedig hasznukat nem vehették, azokat merő ártani-vágyból megsemmítették, mezőn, meg nem elégedve a lovaik számára kapott abrakkal, a gabonát vagy lovaikkal összegázoltatták, vagy learatva és kicsépelve potom áron nem annyira eladták, mint elfecsérelték, vagy a mit el nem adhattak, azt a helyett, hogy valamely szegénynek ajándékozták volna, a föl-

dön szét vagy vízbe szórták s mindezzel magokat megútáltatva, nem csuda, hogy nagy szivességet a hazában nem tapasztaltak és zsarolásuk elismerése helyett még ők panaszaiikkal Németországot elárasztották. A nemzet becsületét védeni mindenkor kész Vitnyédy vette föl a keztyűt és Schwartz tübingai tanárhoz intézett levelében (443. lev.) leírva a német birodalmi katonaság imént ecsetelt magaviseletét s czáfolva és értékökre leszállítva a panaszokat, az ítéletet a tanár bölcseségére bizta, nem kételkedve, hogy ő szegény hazánk ügyét hontársai közt ezentúl is védendő és oltalmazandja.

A Vasvárott kötött békéről Vitnyédy ritkuló leveleiben nagyon kevés van. A 439. levélben csak annyit mond: „nincsen örülnünk rajta“; a 442. levélben pedig azt írja, hogy az esztergomi érsek tiltakozni akar a béke ellen s utána veti: „az istenért ne cselekedje, mert ahoz fegyver kell s az nekünk nincsen“.

A béke megkötése után a magyar hadakat haza bocsátották (439. lev.); elszéledett Zrinyi serege is (440. lev.), ki ezután hadat tartani nem szándékozott, mit ismét Vitnyédy nem javasolt (438. lev.). A német hadak előbb Győr-höz, innen Csallóközbe mentek, a nagyvezér pedig átkelt a Dunán (436., 439. lev.).

Nagyon feltűnő Vitnyédy ez évi levelei közt, hogy a nagy csapásról, mely a csáktornyai erdőben nov. 18-án az egész hazát érte, Zrinyi tragicus haláláról, egy betű emlékezet sincs. Bethlen Miklós írja ¹⁾, hogy Zrinyi, ő és Vitnyédy egyazon hintón mentek ki a szerencsétlen vadászatra s ily némaság a jelen volt Vitnyédynél! Lehet-e föltenni, hogy ő, a ki nemcsak a hazában sokakkal, hanem a külfölddel is levelezett, a ki Zrinyit szívének melegével szerette, csaknem az imadásig tisztelte s annyira féltette, hogy néha Bécsbe sem akarta Csáktornya nélkül bocsátani, a nagy hazafi, a nagy hős és tudós szintoly váratlan, mint szomorú haláláról senkinek egy betűt sem írt volna? Erről bizonyosan írt levelei vagy elsikkadtak, vagy valahol lap-

¹⁾ Önéletírása I. köt. 327. l.

panganak még, mit onnan következtetek, hogy az Akadémia birtokába jutottak gyűjteményében vannak 1665-kiek is, de csak septemberen kezdve, a hézag tehát közel egy évre terjed. S ki tagadhatná, hogy érdekes volna tudnunk a sasszemű Vitnyédy nézetét, kibérelt orgyilkos vagy csakugyan vadkan vetett-e véget a drága életnek? Bethlen Miklós vadkannak tulajdonítja ugyan a szerencsétlen esetet, de csudálkozik is Zrinyin, hogy olyan vitéz létére „sem lött, sem vágott a kanhoz, stuez, spádély lévén nála“¹⁾.

343.

Tökölynek. Hírek Zrinyiről; csatája a tatárokkal; a trencsini protestans pap feleségét a tatárok elrabolták; Sopron, jan. 1. 1664.

. . . . Innét mit irjak nem tudom, elhítem az én uram felől jó és gonosz hírek eleget folytanak, kikben mind fogva, mind megöltnek hirdették ő Ngát, de az tatárokkal való csatája után semmi más nem volt, se szereucsés, se szerencsétlen, ha derekas fagya lenne a vizeknek, volna ő Ngának derekas szándékja, az mint hogy éjjeli és nappali gondolkodási ő Ngának azok, mint árthasson az töröknek, az én uraiméknak állhatatos resolutiójok, elvesznek inkább az törökök miatt, mint gyalázatos veszedelmekre az hitetlen ebekkel barátkozzanak

Sopronii 1. jan. 1664.

Utóirat. Az trencsényi praedicator²⁾ feleségét mondják elkapták az tatárok, az tájon való rabolások koránt, fia nálam praeceptor, kérem nagy bizodalommal Ngdat, legyen segítséggel szabadulásában, istentül veszi jutalmát és én is minden kötelességgel meg szolgálom ez Ngd jó akaratját.

¹⁾ I. m. 330. l.

²⁾ Ez Chalupka Sámuel volt. L. Beiträge zur Geschichte ev. Gemeinden in Ungarn. Hornyanszky Victorótól. Pest, 1863. 269. l.

344.

Keczer Ambrásnak. Kérjen Vitnyédy számára Tökölytől lovat, mert ő Pál fiával együtt a táborban lesz, viszonzásul ő is Tökölynek egypár puskával kedveskedik; a nyíri síposokat küldje el; Sopron, jan. 1. 1664.

. Egy supplicatióm vagyon gróf uram ő Ngánál, Kgdet kérem az édes Imre gróf urammal menjetek ő Ngához, kolduljatok ő Ngától egy mezei vén katona szolgálja alá való egy lovat, lóságra bár jobb ne legyen, mint az hodus¹⁾ volt, csak egy kevésbé vidámabb volna, mert ha az jó istennek úgy tetszik, urammal együtt élek, halok s inkább bücsületesen akarok elveszнем, mint gyalázatosan élnem, Palkó fiam is mint ez idén mezőn volt, úgy esztendőre is ott leszen és száz lovasom zászlóját ő vele fogom hordoztatni s akkorra ugyan szükség az jó ló, vannak ugyan alkalmas paripáim, lépők s nyargalók is, de ha jobb lehetne, nem bánám és ha ő Nga akarna adni, nem bánám ha kiküldhetné Kgd és házamnál találúnak, mert én is az electortól jött szép egy pár fejedelmi puskát küldenék ő Ngának és vagy küldötök lovat vagy sem, de ő Ngáé az puskák, oda szántuk az én Fajgelemmel

Sopronii 1. jan. 1664.

Utóirat. A nyíri síposokat sokára küldi Kgd uramnak, kérem Kgdet, ha lehet, siesse elküldeni őket, hadd fujassuk meg az kanizsai kapuk előtt.

¹⁾ Bizonyosan „hodos“ helyett, mi lovat, melynek kivált homlokán kerek és fejr színű folt van, jelent. A Magyar Nyelv Szótára. II. köt. 1637. szel.

345.

Keczer Andrásnak. Vitnyédy részt vett a múlt évi táborozásban; Keczert inti, ne hódoljanak meg, miként az eperjesi tanácskozmányban megállapodtak, a töröknek; Zrinyi elébe a tepliczei tanácskozmányban más tétetett; a kottorii csata után Zrinyi nem csatázott; maga számára lovat kér; Goes megjött fogságából; Sopron, jan. 1. 1664.

Nem kétlem, az én igen nehéz és fájdalmas egy fertály esztendeig való betegeskedésemet, ugy betegen való elmenetelemet az táborban, az szerint ott való actióinkat, eljövételünket, urunk azután való szerencsés csatáját az táárokkal és törökökkel Kotorinál, melyek (igy) Ambrús uramnak relatiót tettem vala, megértette, azokat unalomra nem recapitulálom, hanem adom tudtára Kgdnek, hogy én az jó istennek kegyes irgalmasságából apróimmal jó egészségben vagyok, az meddig ő szent fölségének tetszik. Érttem az Kgd 4. dec. Peklénbül Gaiszlernek irt levelébül, hogy sok bujdosási után megvagyon Kgd szerelmes háza népével, az mi fogyatkozása valamelyikének volna közfölkök, azt az szent isten áldja meg jó egészséggel, az egészségeseket tartsa meg szívbül kívánom. Szánakodással olvastam az Kgtek bujdosásirúl és rettenetes félelemben és utolsó veszedelemben forgandó állapotját, ugy azt is, az eperjesi consultatióban való extremitást és conclusiót. Ugy látom, méltán mondhatná az világ mi felölünk, dum singuli pugnamus, universi vincimur. Az görögök minden ellenségektül impetáltattak, per partes egyike az másikával nem gondolván, utóljára csaknem mindnyájan praedává lettenek, mignem unitis viribus fölkészülvén úgy opponáltak magokat. Bizony édes kedves atyámfia, én igen veszedelmes és gyalázatos megmaradásnak és igen kevés ideig valónak tartom az holdulás által, mert kinek holduljanak, az kinek hiti ninesen, az ki az teremtő istent, az

emberi nemzetséget megváltó fiát nem böcsüli, sőt böcsületleníti, az kinek mint az ördögnek soha egy igaz szava nem volt, és ilyen pogány hazug ebnek akar hódulni, kinek számtalan hitetlenségei példájával rakva az világ és az históriák, az mások ellen való hitetlenségekrül hallgatok, remittáalom Kgdet Istvánffy historiáiban nézze meg Kgd mint jára Vas Mihály Siklós vára megadásában fol. 260. nr. 30, Esztergamot az spanyorok (igy) megadták, mint jártak fol. 266. nr. 20, Visegrádot hütte megveszik és meg nem állják fol. 273. nr. 20, Tömösvárát akarátja ellen megadja hitre Losonezy, mint járt szegény fol. 328. nr. 10, Erdődöt megadják az németek, jól veszik hasznát fol. 459, valóban igen jól járánk köröszvények, hogy az pogány ebnek hittünk fol. 475. nr. 20, Szinán basa igen gondol az athnaméval, mit mivel Erdélyben, hol az hűti az ebnek, mely neki soha nem volt fol. 650. nr. 20, mint állja meg török hűtit Clissa megvételében fol. 685. nr. 10, Egret hitre adják meg nekik, mit mivelnek fol. 691. nr. 10., hitre adják meg Fejérvárat az németek, de megadják az árát fol. 788. nr. 20, mint jára Zapolyay János az török patrociniummal, jure tutorio sultán Suliman occupálta Budát, hogy fiának megadja, mint adta meg, keservesen emlékezhettünk hitetlen ajánlásáértül. Hol az erdélyieknek adott athnaméja, mely nálók nagy szentség, mint járának az miatt, ime látjuk, mert ha Rákóczy fejedelem vétett az porta ellen is, nem vétett az ország és azért nem köll vala elrontani az országot, elfoglalni erősségeit, de minthogy önekiek religiójok az, fallere, ugy mindent elkövetnek azon csalárdságoknak alkalmatosságával. Ő urat, nemes embert gyűlöl, azokat nem akarja szenvedni, urakat nála hagyni nem akar, kiket ha ember magához bebocsát, ugy jár vele mint az kigyó az sündisznóval, kit szállására fogadott volt. Higyjétek el, böcsüljétek ez aránt az rókaként az orosz-lánnyomot, ki hogy jobban édesgesse maga után az vadakat, ő hájjal kente meg az talpát, ha eszetecken nem jártok, bizony reáviszen ez hitetlen orosz-lány az veszedelemre. Ninesen semmi kétségem, hiteget és édesget benettek az religiónak stabilitásával, az melylyel kiváltképen

azoknál igen sokat vihet végben, mivel azoknak tulajdonok a boszútállás-kívánás, ha ugyan közönséges veszedelem követi is, csak önekik legyen egy ideig való satisfactiójok, hiteget bennetek az szabadságban való megtartással és talán egy ideig meg is áll valamit ígéretiben, de meddig leszen az, míg az alkalmatosság ellene való latorságra okot nem ad. Tudja-e Kgd, hogy az ördög is talál valaha igazat mondani. Ugy hallottam, nem szent irás, egy szegény embert az ördög reábeszéllett, hogy lopjon, ha megfogják és akasztani viszik, se kötél se láncz nem leszen, kivél fölakaszthassák, ugy lett, szintén hogy az akasztófára föl akarták az lajtorján húzatni, se láncz, se kötél nem volt ugyan, de maga az ördög német veres köntösben előáll és bugyogójából egy arany lánczot kiveszen s arra akasztják föl. Jure kényszeritem Kgdet minden úton s módon legyen azon, differáljátok, ne legyen nomine communi, ha immár különben nem lehet, mert bizony elrontjátok magatokat és minket is velünk (igy), ha ugyan egy akarathúl megerőltetnétek magatokat, annak az pogányság (igy) defensive még ellene állhatnátok, quia volenti etiam impossibilia fiunt possibilia, ime majd kinyilik az üdö, és akkor istent segítségül híván, lássunk oltalmunkhoz, ne vegyük magunkra azt az gyalázatos nevet, hogy körösztény fejedelminktől rebellálván, pogány urat választottunk magunknak, ugy áld meg isten bennünket és az mi kegyelmes koronás királyunk is látván hűvségünket, ugy orvosolja meg nyavalyáinkat, kikben ő fölsége ártatlan, hanem az mi nemzetünkben levő poroszlók ezeknek okai, kiket isten böles ítéletiből kezdett már büntetni. Az tepliczei¹⁾ consultatióban mit végeztek, ime az publicatorianak parjából megérti Kgd, ugy azon dolog végett egy barátom írása parijából és az éu válaszomból is, hiszem, nagy istennek ostroma ez, hogy palatinus uram ő Nga itten létében bán uramat választotta mindenekben maga képeének és ezt az poroszlót²⁾ substituálja most eleiben, micsoda ez, ha nem

¹⁾ Ugyanaz lesz, melyet Szalay (Magyarország története. V. köt. 82. l.) Lőcsén megtartottnak ír, Lőcséhez közel levén Teplicze.

²⁾ Nádasdy Ferencz országbíró. L. a 349-ik levelet.

annak az érdemes úrnak tapasztalható mortificatiója, kit exacerbálván, ő az maga defensiójához fog látni és minket vesztében hagy, ő is elvesz, az az ország nélkül való palatinusság-halászó csunya beste kurvafia, talán az isten végét veti az hitetlen ebnek és rettenetes lölke veszedelme félelmével, kinek az én uram mit irt, annak is pariáját ime küldöm Kgdnek, hogy lássa annak az hitetlen ebnek mindentütt való latorkodását. Ő Nga felől az kotori harc után volt sok hir, hogy az imperialis generallal minemű victoriájok lett volna, de mindazokban semmi igaz nincsen, nem lévén ő Ngának azután semmi actiója az törökökkel. Mivel Kgték oda föl inelinál az holdulásra, kérem Kgdet az édes Menyhárt öcsémmeel küldjetelek egy jó paripát, ha élek megszolgálom, noha talán eddig is megszolgáltam volna, ha jámborok voluátok és megemlékeznétek róla, de talán ezzel úgy járok, az mit ir Tacitus, si beneficia commemorantur, fiunt exosa, mégis kérlek küldjetelek egyet, ha jámborok vagytok, nem kölletvén nektek ló.
Sopronii, 1. jan. 1664.

P. S. Goesz megjövéen az fővezér arestumábúl, azzal jött el, mind megírta, mind megizente az török császár és az fővezér ő fölségének, hogy kikeletre valahol leszen, személye szerint meg akarják keresni, készüljön hozzá. Ugy látom leszen hadunk, de örömet tudnám mit esznek, mert bizony nálunk is popa az kenyér, éhhel fognak megdöglenni, ha Németországbtól nem provideálnak nekik, hiszem istent, az éhséget az dög is fogja követni, kitül jöjün (így) és oltalmazzon ő szent fölsége. Lovat küldjetelek és irjatok.

346.

Zichynek. Roszalja a tepliczei tanácskozmány végzéseit; Sopron, jan. 1. 1664.

Megérdelemle-e azt az alkalmatlan időben való utat ez operatio, az melyért Ngd gróf Rottal uram ő Ngával Tepliczére ment, nem jobb volt volna-e addig aludni, mint ily veszedelmes üdőben ilyet cselekedni? Azt tudja-e palatinus uram ő Nga, hogy urunkban Ngdat, Pálffy Miklóst vagy

Koháry uramékat találja és úgy bánik ő Ngával is, mint azokkal? Elfelejtette-e ő Nga az itt léte korán való megalázását, urunknak való supplicáló ajánlását, hogy szintén Ujvárig is eleiben legyen ő Ngának¹⁾. Jut-e eszébe, hogy maga vicariusává nagy supplicálásával választotta és most csak hírré sem adja ő Ngának, mást választ maga helyett, rosztat pedig, és így moeskolja ő Ngát gondolatlanságbúl-e vagy mibül. Hivatja-e ő Ngát előtte vagyon ő Ngának, de mint veszi urunk ő Nga, én nem tudom, gondolom mindazonáltal ha csak az conservatorságban való cselekedetet nem jó néven vették Posomban, urunk ő Nga sem köszöni meg ily böcstelen degradálását. Én bizony ő Ngától nem tudakozom, jön-e ide vagy sem, mert ily magnanimus urat ily kérdéssel nem akarok megbúsitanom. Fenyeget Ngd az veszedelemmel, ha látta, miért Tepliczén nem kereste orvoságát, ilyen haszontalan rosztért, mint az kit urunk eleiben proponáltatok, kell elvesznünk, itt ugyan méltán mondhatná akárki is, Jupiter quem perdere vult, dementat, az isten jobban is meg akar rontani, és azért vette el eszeteiket. Igen szépen tesszük félre az simultásokot, mikor még többeket csinálunk szántszándékkal. Én urunknak azt bona conscientia nem írhatom s nem javallhatom, ily sérelmével ide jöjön, Ngd, ha jóakarója, az kinek magát profiteálja, mint javallja nem az én dolgom, ha azt elbitem, hogy ezennel, ennek az rosznak való kedvezésért, majd oda vesztek mindnyájan és ő sem marad lator ambitiójáért istennek büntetése nélkül. Az fölföld az haszontalan biztatásokkal nehezen tartatik meg, az mint el is végezték talán az eperjesi consultatióban, adja isten úgy ne legyen. Bizony csudálkozom Ngd oly plausibiliter ir annak az embernek urunkhoz való affectusárúl, és ime most is minemü böcstelenséget cselekedett ő Nga ellen, elhigyje vagy hitesse el magával Ngd, az róka náthája ninesen rajtunk, hogy ne érzénék ez latorságnak böcstelen büzit, de hiszem istent, mindnyájan, az kik authori voltatok, drágán fizetitek meg az árát ezen cselekedetnek, és akkor Muraközbül fogjuk nevetni ez

¹⁾ L. a 334-ik levelet.

lator ambícióért való gyalázatos veszedelmeket, hogy ily érdemes urat így mocskoltatok meg, az igaz, ki atyái, ki atyafiúi és más jó akarat szüne alatt, egy érdemellen, mostani veszedelmünkben való holt ebért. Az justus dolor és az szemünk előtt lévő veszedelem kényszerite az hosszú és magyar válaszra, ha megolvasta, égesse meg és ez errornak keresse orvosságát, ne vesszünk el ily gyalázatosan, kéri Ngdat köteles szolgálja.

Sopronii 1. jan. 1663¹⁾.

347.

Fajgelnek. A tepliczei tanácskozmány végzése; Sopron, jan. 1. 1664.

. Rottal urammal légy szemben és lássad, mit hallasz tüle, megmondhatd ő Ngának, igen jó dolgot cselekedtek Teplíczen, hogy uramat megböcstelenítették, megválik, mit használnak az sok vicarius palatinusokkal, tudom, annak az egy embernek ambíciója leszen közönséges veszedelmünk

Sopronii 1. jan. 1664.

348.

Zirczi apátnak. Hírek a tatárok-, törökök- és Batthyányiakról; Sopron, jan. 1. 1664.

. Nálunk hirdették, Bottyanyi urak faluiban tizenhármát rablottak el az tatárok és törökök, de sine fundamento, mondják Fejérvár táján volna tizezer tatár, kik rablani készülnek, mi aluszunk közönségesen, az két Bottyányi urak mondják kiszállottak, de mit mivelnek magok, ime elveszt egy ember ambíciója bennünk. Ezek után Kgd szolgálja az.

Sopronii 1. jan. 1664.

¹⁾ Tolihiba 1664 helyett.

349.

Dvornikovicsnak. A nádor a tepleizei tanácskozományban Nádasdyt tette a soproninak elnökévé; Sopron, jan. 1. 1664.

Írtam, úgy jut eszemben, két levelet haza jöveleig, azoknak contentiáit nem repetálom, csak azt írom Kgdnek uraim felől való insinuatiójáról, hogy segiténé azt az idegen nemzet, holott az magunk nemzete ily veszedelemben levő állapotjában ő Ngát, kitül isten után megmaradásunk oltalmát reményljük, így moeskolják. Tepliezen Nádasdit választotta palatinus uram ő Nga az ide való congregatióban praesesnek, az alá jöjön az én uram az gyűlésben, bezzeg szép egyességkeresés, mit itél Kgd, mi végeleszen ez dolognak, úgy hiszem, az mi még hátra vagyon hazánkban, oda veszi isten és ennek az holt ebnek az ő dőlyfössége leszen veszedelmünknek oka, ha vagyon módja Kgdnek és remedeálhatja, azzal mutatja romlott hazájához jó fiúságát

Sopronii 1. jan. 1664.

350.

Batthyányi Kristófnak. Török és tatár rablások; Székelyhádból kirekesztették a parancsnokot; Sopron, jan. 1. 1664.

. Itt olyat hirdetnek, mintha az törökök és tatárok Ngtok tizenhárom faluit rontották és rablották volna el, de mivel nem látom semmi fundamentomát, el nem hittem, nem is hiszem, miben vagyon ezen dolog, ha tudósít Ngd megszolgálom. Az fölföldiek nagy szerencse lesz ha meg nem holdulnak. Székelyhidából kirekesztették az commendantot, szerencse ha Abaffy (igy) számára nem tartják, az mint értettem

Sopronii 1. jan. 1664.

351.

Zrinyinek. A soproni tanácskozmányra Zrinyi Péter tán eljöhetne; a felföld hódolni készül; Bécsből két láda puska érkezett; Sopron, jan. 1. 1664.

Kegyelmes uram, ime az tepliczei consultatiónak az gyümölcse, dicséjrem-e, nem látok igen nagy dicséretrevalót, lehet talán, de én nem penetrálhatom. Mit irt Zichy uram, mi választ adtam levelére ¹⁾, ime mindkettőnek megküldöttem parját. Eljön-e azon terminusra Ngd maga személyében, vagy követeket küld, hagyom Ngd kegyelmes jó tetszésére, mivel az én jó szántombúl való tetszésimnek nem mindenkor felelt meg az eventus, és azért elhagyom ez eránt való vékony tetszésemet. Ha az utak megjavulnának és tudnám, Csáktornyan találنام Ngdat, nem szánnék az terminus előtt ugy bemennem, hogy visszajöhetnék in tempore, ha tetszik Ngdnak és tudósít, azt fogom cselekedni, az mit kegyelmesen parancsol Ngd, mert most cselekeszünk valami jót megmaradásunkra, vagy most veszjük el magunkat, talán nem ártana, ha Péter úr ő Nga ide följöhetne. Az fölföldrül mit irt egy barátom, ime parját Ngdnak megküldöm, ha ez ugyan valóban így leszen, mit itél Ngd az mi közönséges megmaradásunkról, azokat követik az több vármegyék is az Dunán túl, igen apró ország leszünk mi az Dunán innend. Ezek után Ngd holtig való alázatos szolgálja marad az.

Sopronii 1. jan. 1664.

Utóirat. Bécsből hoztak ide házamhoz két fejer ládát, az mint írják, puskák vannak benne, mint disponál Ngd felölök, még az sátor is itt vagyon, onnan küld-e szeke-
ret, vagy pedig egy katonát, az ki mellette legyen az portékának, itt adnak Küsszögig, onnét Rohonczig, tudom tovább is leszen szekér, adja értésére alázatos szolgáljának.

¹⁾ L, a 346-ik levelet.

352.

Vásárhelyinek. Alaptalan a hír, hogy Vasvárnál gyűlt össze a török és tatár, mert Zrinyi a hódoltságot pusztítja s ez által önvédelemre kényszeríti az ellenséget; a kanizsai pajtákból elégetett ötven vagy hatvanig valót; Sopron, jan. 3. 1664.

Szokásul ne vegye Kgd, hogy szóval izenjen és én levéllel adjak választ, mert qualis adit clamor sylvas, talis et inde reddit. Én nem tudom, mi oka, hogy gróf uram ő Nga tisztí maga jobbágyit és Fraknóját őrzi, jobb volna az helyet az ellenség ellen irruptiói végett provideálni, mert az mint némelyek beszélík, fundamentoma ninesen, hogy Vasvárnál volna gyűlt török és tatár, mivel bán uram az hódultságot raboltatván avocálja az hostilis impetustúl, ugy írják a kanizsai pajtákban is égettetett el ötvenig vagy hatvanig, talán ugyan az isten ostora ez rajtunk, hogy féljünk, szaladjunk, az mikor oltalmazni köllene magunkat. Várok ő Ngátúl mind embert s mind levelet és ha szánút lenne, magam mennék be ő Ngához, ha mi is azt cselekednénk, az mit ő Nga cselekszik, nem volna mitül félntünk, de vitézlő rend nélkül isten csudásan az mi gonoszságinkért meg nem veri ellenségünket, hanem azok által büntet inkább, ha minden szolgálínkat elbocsátjuk, hogy ne kölljön fizetnünk nekik, az senki meg nem veri az ellenséget

Sopronii 3. jan. 1664.

353.

Auernek. Rabok ügye; Sopron, január 4. 1664.

. Megirtam, ugy tudom, Keeskés uramnak, hogy az nálam lévő négy rab megsarcolt, az ötödik még ugy vagyon, az ki igen tökéletlen kutya fiú, az mint ez annec-tált czedulábúl meglátja Kgd. Szabadulások végett Pethő László kiskomáromi kapitány sógor urammal így végeztem,

ő Kglme az kanizsai Olay begtül és hat vagy hét nevezetes agáktül hitlevelet hozat, az mellett még nevezetes falukbeli paraszt emberek kezességét interponálja és az rabok között ugy bocsátunk el egyet, hogy az megigért rabokat fölkeresse és kihozza, köll már várnom Pethő uramtül. — Assecuratus legyen Kgd abban, az mint szóval is megmondottam, ha édes gyermekem, vagy egy testvér atyámfia volna, szivesebben nem kívánhatnám szabadulását és jobban nem promoveálhatnám, mihelyen valamies hirem ez aránt leszen, tudósítom Kgdet

Sopronii 4. jan. 1664.

Az rabok sarca.

Hassan ezeket tartozik kihozni:

Prenner Miklós németet.

Christof Langot praedicatorot.

Rublant Leonhart németet.

Velsz Zsigmond németet.

Auer Jánost.

Ezeken kívül egy úrnak való főlovat szerszámostül, egy tigrisbört szépen béllettet, két párduezbört béllettet.

Mehmet:

Rudnay Györgyöt.

Greczy Györgyöt.

Pénzes Gergölyt.

Egy úrnak való főlovat szerszámostül.

Omer:

Longo Györgyöt.

Czeplédy Istvánt.

Liptay Imrét.

Aly:

Szelestey Ferenczet.

Lipszky nevü trencsényi embert.

Bárson Jánost.

Egy úrnak való főlovat szerszámostül.

Egy úrnak való főlovat szerszámostül.

Szaliust.

Ez nem sarczolt és igen tökéletlen kutyafi.

Ezek mind ez ötven aleppoi Mehmet hadából valók, az mint végire mehettünk.

354.

Batthyányi Kristófnak. Adja értenie, mikor indul Zrinyihez, hogy ő is vele indulhasson, s addig összeszedhesse elbocsátott katonáit; Palocsay Regensburgba megy; Sopron, jan. 5. 1664.

Uram ő Nga ir maga intentiója felől, tudom Ngdnak is megírta, azt írja, csak Ngddal értsek egyet, hogy az mikor megindul Ngd, együtt járjak Ngddal. Kérem nagy bizodalmasan Ngdat, vevén leveletem, mentül hamarább adja értésemre maga indulása napját és helyét, hova kellessék mennem Ngdhoz, mert az én széllyel lévő katonáimat egyben kellene hoznom, lenne kikkel ő Ngához mennem.

Sopronii 5. jan. 1664.

P. S. Ugy értem, Palocsay uram Sándor Gergely uramat Ratisbonába el akarja vinni magával, ha úgy tetszik Ngdnak, bocsássa el örömmel és még bár szép honorariumot is igérjen ő Kglnek, mert sokat használhat ott ő Kglme az mi nemzetünknek.

355.

Zichynek. Zichy Tepliczén nem volt; Zrinyinek ottani degradáltatása; a soproni tanácskozmánya nem jó, a helyett máshol szolgál hazájának; fontos szándéka; Zichy köszvényes; Sopron, jan. 6. 1664.

Bánom, levelem ¹⁾ megbúsította Ngdat, tudatlanságból, mert ha tudtam volna, Ngd in consilio nem volt, másképen irtam volna Ngdnak. Mivel úgy írja Ngd, még az convocatoriák continentiáját nem tudja, ime megküldöttem Ngdnak, az melyből meglátja, hogy urunknak (igy), kit palatinus uram ő Nga maga helyett generalissimusnak nevezett, most más praesessége alá subjiciálja, az melyet minek nevez Ngd, én nem tudom, de én igazán irom, megmocsoklásnak és degradatióknak nevezném s hogy gondolja Ngd

¹⁾ A 346-ik.

urunk eljövetelét oly praesesség alá, az honnend minden idegenség és böcsületinek meghomályosítása és akadályoztatása causáltatik minden módon. Hogy elveszünk, mindnyájan látjuk, de nem keressük megmaradásunkat akkor, midőn annak, az kitől részszerint isten után oltalmat várunk, igaz jó és magyarságáért, hazája hiv fiúságáért és oltalmáért ily boszúkat teszünk és minden szolgálatját mortificatióval fizetjük, az ki szükségnek idején elszalad hazájából és nem ¹⁾ megyen égő tüze megoltására. Urunk föl nem jöhet, az mint gondolom, mert talán máshut nagyobb szolgálatot tehet hazánk oltalmára, mint ha ide jövéen praeses uramnak térdet hajtson. Rottal uram ő Nga engem nem bivatott, elhíttém szolgálna urunknak, de nincsen az jó úrnak hatalmában, ha háromszáz lovasnak nem fizethettek, mint és honnend adnak urunknak valamit, örömet látom, mert mi szegények, koldúsok vagyunk az közönséges jóra, noha sokszor comediára és virttschaftra találunk vesztegetni való pénzt. Tudja az köszvény, hol köll kereskedni, hosszú élet jelének tartják, elmúlik, csak egy kevés patientia, sikoltás és néha szitkozódás is köll hozzá, adja isten, sokáig panaszolkozhassék, mert addig tudom él Ngd. Ezek után Ngd előbbi köteles szolgálja marad.

Sopronii 6. jan. 1664.

Utóirat. In secreta confidentia írom, urunknak derekas intentiója vagyon, én is elmegyek, még lévő katonáimmal, ha Pál úr el akarna jönni, statuálván urunk szolgálatjára és talán olyat is látna, kit eddig nem látott, ha tudnám kedvét hozzá Ngdnak, írnék indulásomról.

356.

Partingernek. A német birodalomba követeket küldeni nem szabad; a soproni tanácskozmány; Zrinyi vállalata Hohenlohéval; Sopron, jan. 6. 1664.

. Ugyancsak nem engedik meg, követeket küldjünk az imperiumban. Itt gyűlés leszen Nádasdy prae-

¹⁾ Tollhiba lesz „el“ helyett.

sessége alatt, az kit azelőtt generalissimussá tettek, ez alá jöjön gyűlésben¹⁾, ítélje meg Kgd, micsoda egyességre való operatio

Sopronii, 6. jan. 1664.

P. S. In secreta confidentia irom, mi Hohenloéval egy dolgot akarunk cselekedni, nem lehetünk itt az gyűlésben, talán jobb, hogysesem mint itt valami böcstelenség követné jelenlétünket.

357.

Farkas Andrásnak. Zrinyi Hohenlohéval s más urakkal a kiskomáromi mezőn egyesülve indul; Sopron, jan. 10. 1664.

. Adom tudtára Kgdnek, mi isten segítségébül akarunk valamit, holnap indulok el, bán uram a Hohenloe hadaival és más hadakkal, az mi uraink is innend ez jövő vasárnap az kiskomáromi mezőn akarunk megegyezni és onnend az hova az jó isten vezérel, megindulni, imádkozatok szerencsés utunkért

Sopronii 10. jan. 1664.

358.

Tökölynek. Ugyanarról; a felföld Késmárkon gyűlést volt tartandó; Sopron, jan. 11. 1664.

. Adom Ngdnak tudtára, istennek kegyelmes reám való gondviselésébül oly egészségben vagyok, magam személyében is uram után megyek, az ki ez jövő vasárnap az kiskomáromi mezőn leszen, maga az horvátországi és Hohenloe német hadaival, innend is az urak, vármegyék (az vitéz Nádasdytúl megválva) mind alámennek, hogy tapasztalhatóképen valamennyi hatalmában leszen, annyit ártson az pogány ebeknek, az mely utunkhoz minden jó magyar szerencsét kíván. Ugyan nagy szeretet jelének tartanám, ha Ngd levelét vévén, érthetném egészségben létét, ugy azt

¹⁾ Kimaradt: Zrinyi.

is, miben vagyon az fölföld, behódul-e nemzetünk örökkévaló gyalázatjára, vagy pedig mást jobbat végeztek Kesmarkon, ha öszvegyülhettek. Ezek után visszatéréseig elvárja Ngd válaszát.

Sopronii 11. jan. 1664.

359.

Zrinyinek. Vitnyédy elmaradt a tábortól; Zichy és a tepliczei tanácskozmány; írjon-e a nádornénak? a német birodalomból pénzutalvány; Szentgyörgyvára, jan. 14. 1664.

Az mint megjövendöltem, Battyany Christoff uram ö Ngának irtam ugyan 5. praesentis ¹⁾, de semmi válaszom nem jött, és így nem tudom sem indulása napját, sem az militiával való megegyezését s akaratom ellen el kell maradnom, az melyet egyáltaljában az én nem akarásomnak ne tulajdonítson, kérem alázatosan Ngdat. Zichy uram választ adott levelemre ²⁾, én is megint rescribáltam ö Ngának ³⁾, ha igaz, elég együgyűség volt az jó úrtól, hogy kísérője volt az két úrnak, de igazán irom, én nem szintén bihetem. Palatinus uram ö Nga is mit irt énnekem, ime, mind az három levélnek parját leiratván Ngdnak küldöm. Én azt itélem, Zichy uram az első levelet próba martalékra bocsátotta, mert ha meggondolom az Tepliczen való lételeket, eljövéseket, csaknem coincidál az datumja palatinus uram ö Nga levelének és midőn látta kedvetlenségemet abban, nem akarom Ngdnak javallanom az följövetelt, úgy küldötte el ez annectált leveleket, melyekből mit fog látni Ngd, hagyom böles itéletire, de én annak az embernek irásából mást nem magyarázhatok, hanem hogy ő ember, sicut erat in principio etc. Az deák levelében való kérésében, hogy engem küldjön Ngd az trencsini törvényre, alázatosan kérem Ngdat, conniveáljon énnekem és ne para-

¹⁾ L. a 354-ik levelet.

²⁾ A 346. sz. alattira.

³⁾ L. a 355. levelet.

csolja oda mennem, mert én aféle törvényben, az hol de sanguine kell judicálni, nem ülök, én helyettem talál Ngd mást, inkább akarok Ngd mellett lennem, mint oda mennem, gratia gyanánt veszem Ngdtől. Voltam olyan szándékban, írjak palatinusné asszonyomnak ő Ngának, ura eselkedetéről, hogy levelével úgy bizelkedik Ngdnak, belül szép szavú írásával, kívül pedig az Campi Marschaleus titulussal; ha úgy javallja Ngd, igen szép levelet írok, de ha vele semmit nem használok, ta'án jobb csak abban hagyni, mindazonáltal ha úgy parancsolja Ngd, én azt írom, az mi Ngdnak tetszik, csak értsem. Ímé két ember hozzám való izenetit deakkommal leiratván Ngdnak küldöm, az első izeneti felől semmit sem tartok és az mi kopos emberünk írásának csaknem atyafia, kiknek beszédjek, szavok igen szépek, de tiúresék és minden realitásol túl meg vannak fosztva és azért nem hihetek nekik, az utolsót emberséges embernek és jó magyarának tartván, csaknem többet ígérhetnék felőle, ha ez mostani világ szokott állhatatlansága más gondolkodásokat csinálna beunem, mivel ember nem tudja, kinek hihessen. Íme az imperiumból még jó idején küldötték ez olasz avisát, valljon nem jobb volna-e azon pénzzel hadat fogadni, mint Constantinápolyban küldeni. Ezek etc.

Szentgyörgyvárott 14. jan. 1664.

Utóirat. Én Battyány uram ő Ngának intimatiójára eljöttem, mivel azt írta, Ngddal az komáromi mezőn ma conjungálja magát Ngddal (igy), de úgy látom haladott az dolog, mikorra, nem tudósított ő Nga, és így sétálok aprilis gyanánt januariusban, elvárván az Ngd parancsolatját Kis-Komárban.

360.

Rottalnak. Hat heti hadjárat eredménye; Sopron, febr. 17. 1664.

Ngdnak alázatosan szolgállok. Tartozásom az lesz vala Ngdat tudósitanom uram ő Nga expeditiójáról, az honnénd ezen órában érkeztem, annyival inkább, hogy Bécsben 10.

praesentis irt méltóságos levelét vettem, hallgatásomat távollétemnek tulajdonítsa, kérem alázatosan Ngdat. Rövideden megírom útunkat. Elsőben Börzenze alá menvén, sokat löttenek ki reánk, de látván az szép vitézlnépet, mely bizony számos volt, harmadnapra föladták és népet hagytunk benne. Onnénd Babocsa alá mentünk, azt is föladták, Baresot pusztán hagyták, az hol feles élés és nyolcz szép taraczkok maradtak, kiket Babocsára hoztanak, és azután fölégették, onnend Sziget mellett elmenvén egy Türbek nevű kastélyt, az hol az török császárnak béli volt eltemetve, elégették és ugy mentünk Pécs alá, az városát más nap megrevén, az német uraim szabad akaratjok szerint praedáltak, az várat lötték, az én urammal az lovas magyar, horvát és német militiával elmentünk az eszéki hid elégetésére, kit két nap alatt mind elégettünk, az melyhez az isten az elementomokat is, szelet és szárazságot adta és segített bennünk, azt elvégezvén az ott lévő kastélyt, Dárdavár nevűt, elégettünk, Baranya és Sásvárat aképen elégettünk, visszatértünk, Siklós vára mellett fényes nappal jöven két jó muskatér lövésnyire egyet sem löttek hozzánk, kijöttek ellenkezni valahány lóval, beszéltek az mieinkkel, sopánkodtak az nagy pusztitáson, mivel csak Urakis (?) égett el több ezer faluinál, mindenkben praedát hánytának, egy szóval sok ezer számú marhájokat hajtották el, egy szóval az az föld élbetflenné és semmivé lett. Megérkezvén Pécsre az várat mégis nem vették meg, alatta pedig General-Wachtmeister Hamerling, egy gróf Herberstein az moguntinus elector regementjébül, az Oberst-Laitinambt elvesztenek, nem nagy vitézséggel, inkább temeritással, nagy hó lévén reánk, mivel sok embernek köllött volna alatta elveszni, ott hagytuk és visszatértünk, Hohenloe uram az hadakkal Segesd felé tért, mi az úrral mintegy négyszáz lóval Babocsára, onnend az német praesidiumot kibocsátván, magyar militiát hagyott ő Nga benne; Segesdhez érkezhén harmad nap azt is megadták, ott, ugy Berzenzét is mindenütt praesidiumot hagyván ő Nga, elment Muraközben, több intentiója végbenvitelére nyugasztalni hadait, élést, munitiót mindenütt szépet találtunk, de ha ő fölsége

onnend fölül néppel, pattantyúsokkal ő Ngát meg nem segíti, félő, megint el ne vesszenek. Vajha most minket igazán segitenének, olyat látnának szomszédink, az kin bizony örvendezhetne Európa, de az én uram szegény mindenre nem érkezhetik, annyit cselekeszik, az mennyi lehet tőle s talán annál is többet maga kárával. Megbocsássa Ngd föl nem mehetek, mert megfáradtam, hatodik hete oda voltam és az mint irám, csak ma érkeztem, egy lovam nincs, mind hátravannak, szolgálaim az szerint, az szekeres lovaim elfáradtak, ha értem Bory uram ottfönn létét, kedden éjjelre bemenek, csak ez lovast sietve expediálja Ngd, el se menjen, istenért kérem, mert sok beszédem vagyon ő Kglmével, kit meg nem írhatok, azokat pedig szükség vicekirályunknak tudni, ha elment is és lehetséges, revocálja Ngd, istenért kérem Ngdat, maradván Ngd alázatos szolgálója és válaszát várja.

Sopronii 17. febr. 1664.

361.

Keczer Ambrúsnak. A nádor eszélytelen magaviselete; az eszéki hídig tett hadjárat; gyermekeit Vitnyédy, halála esetében, Tököly gondviselésébe ajánlja; Sopron, febr. 20, 1664.

Vettem az Kgd Arvából 18. jan. irt levelét, megtérésem korán az mi rabló csatánkról. Ugy látom, az egyenletlenség, egymás ellen való diffidentia s talán egy része atyánkfiainak másova való kötelessége úgy confundált bennünk, hogy már közönséges veszedelmünk triumphus gyanánt legyen némelyek előtt. Csodálom az mi palatinusunk mindent megpróbál, de midőn minden hitelét elvesztette, mi jót reménylhet, az midőn igaz beszédjének is nincsen hitele. Nem jól esett az Szepessy Pállal való actus. Ugy olvasom, Sforcia herezeg midőn Mediolanumot meg akarná venni, bebocsátották az városban, nagy becsülettel tractálták és jó reménységet is adtak neki, egy ott való tanács úr kertében mulatni kivitte s az kertében szakaszt egy serpentina nevű

virágot, adja az herczegnek szagolja, megszagolván igen jó illatja volt, aztán keze között az virágot összerontván, adja szagolni s igen kedvetlen szagú volt s mondja neki, ha erőszakkal nem bánik az várassal, az mit kíván, assequálja, amaz nem gondolván ez praemonitióval, keményen kezdett velek bánni s elvesztette az herczegséget, adja isten ő Nga is úgy ne járjon azon emberekkel, én ezt processust nem javallhatom, ő Nga tudja mit mivel és talán onnénd esett, hogy az státusok is ő Ngának semmit kedvére nem miveltek, bizony in libero regno liberae nec debent, nec possunt impediri lingvae. Fogad isten Imre úr és Kgd fáradozását az ló dolgában¹⁾, ha élek megszolgalom az édes uraimnak, színtén jól jött, mert ez mostani rabló utamon négy lovam vészett el. Szánom az Kgd betegeskedését, de pater filium, quem diligit, castigat, hálaadással tartozunk aféléért az jó istennek, hogy az maga esmeretére ébreget afélékkel ő szent fölsége. Én türhetőképen vagyok s az egész útban Kis-Komáromtól fogva az eszéki hidig, mind alámenet, mind följövet, szekeremen nem ültem két óraig, de oly erőtlén vagyok, magam emberségével lóra nem ülhetek, mégis katonáskodom Mihály deáknak (Apaffy?) nem javallhatnám megbolondulna, bizony féltem úgy jár, mint az Aesopus ebe, biztatják ugyan magokat az törökök sok néppel, de nekünk is leszen, higye el és tudja azt is, plus valet exercita paucitas, quam rudis multitudo, az eszéki hidig lévén, ott bizony semmi hírek nem volt gyülekezetek felől. Egy kérésem nagyon gróf úrnál ő Ngánál és nálatok, ha meghalok, fiaim és leányomnak Osztrozics urammal legyetek gondviselői, ne seducáltassanak ellenségeinktől, erre pedig nemcsak kérlek, de kényszerítlek is bennetek, megseiekedjétek, ha istennek áldását kívánjátok. Ezek után etc.

Sopronii 20. febr. 1664.

¹⁾ L. a 344-ik levelet.

362.

*Farkas Lászlónak. Zrinyi hadjárata; a fölföld
ne hódoljon be a töröknek; Sopron, febr. 25. 1664.*

. Egyszersmind adom tudtára Kgdnek, hogy az mi magyar Hectorunk, nem gondolván az téli alkalmatlanságokkal, egy nyargaló esatát vett maga eleiben, az hol magam is jelen voltam, arrúl való bizonyos relatiót megtalálja ez inclusában, ugy tetszik ha csak elhitethetjük **vala** magunkkal és engedelem adatik **vala**, az kevély fővezérnek megmutathatjuk **vala** magunkat, de az török hitetlenségeinek nagy hitelt adatván, az mi magyarink vakmerő boldonsága is követvén, ugy jutánk egy gyalázatos veszedelmében (igy) és nincs kit vádolnunk többet magunknál és az mi sok s útálatos bűneinknél, kikért az szent isten az pogányok által akart bennünket megbüntetni, hogy tanulnánk valaha bűneinkből megtérni és ő fölségétül kegyelmet kérni s talán innend vagyon, hogy Kgtek is az fölföldön, magának tanácsolni akarván, gondolkodik az megholdulás felől, de ha szabad kérdenem Kgdttül, valjon miesoda az? avagy nem arany békó-e, vagy hogy parasztül irjam, nem olyan dolog-e, mint az ebhóhér dolga, ki az ebet pórázára fogván, akkor veri agyon, az midőn tetszik neki; példa Erdély, kinek az szultán Suliman athnaméját mint observálta az mostani császár és utána valói, látni való, kinek ha vétett az akkorbéli fejedelem, az boldog emlékezetű Rákóczi, hiszem nem vétett Erdély, de minden tyrannusok axiomája az: si violandum est jus, regni causa violandum, szép szóval megholdultatta Erdély országát, most hitetlenül és hatalommal elfoglalta nagy részét, ez után, mint Bosznában, és más országokban, szekerekkel küldik az sapkákat, kiknek valami sorsok, Kgtek is olyan várhat, ha maga élteben nem is, de maradékiban. Bizonyos lehet Kgd abban, hogy ezennel elegerdő hadunk leszen, kiknek hazánk szabadulásaért minden tehetségünk szerint való jó akaratumkat kellene mutatnunk, és jobb oltalmazóink tartására adjuk értékünket, hogysem ellenségünk prédájává legyünk. Kgtek az fölföldön mind az lengyel, mind német, mind az magyar

ő fölsége hűségében lévő militiának prédája leszen. Vagyon-e sérelme országunknak lölki és testi szabadságában, vagyon tudom, az kegyelmes koronás királyunktól nincsen, hanem más privatus uraktól, kiknek büntetéséről vagyon törvényünk. De valjon az mi laesionkat ily formán az holdulás-sal kell-e reformálni? én bizony helyesnek nem tartom és mások sem justificálják, hanem más úton kell azt keresnünk, nem kételkedem az ő fölsége nagy kegyelmessége megorvosolja az mi sérelmünket. Vajha az török hitetlenségében az mi eleink láttanak volna valamely fundamentumot, végeztenek volna az mi kegyelmes koronás királyainkkal, de látván az török maga java keresését, úgy accommodálták mindenkor az magok sérelmét. Ha vagyon tekinteti Kgd előtt és Kgd által az mi fölföldi atyánkfiainak, kiknek fejéenként szolgálatomat ajánlom, istenére és hazája szeretetire, megmaradására kérem és adjurálok Kgdet, hagyjon békét az holdulásról való gondolkodásnak, várjon istentől és az üdőtől, meglátja, minemű oltalma leszen hazánknek és nemcsak azt, az mit elvesztettünk, recuperáljuk, de az jó istennek irgalmassága többet is szabadit kezünkben, hiszem ha mindjárt fegyvert nem fogtok is, ellentünk ne legyetek és ne akadályozzatok meg jó igyekezetünket, az ki veletek is köz leszen. Ugy áldjon meg isten benneteket, úgy maradjon békével házatok, az mint szeretői és nem megakadályozói lesztek hazánk oltalmának, és én is úgy maradok etc.

Sopronii 25. febr. 1664.

363.

Borznak. Zrinyi hadjárata; Souches a felföldre, négyezer lovasnak csak egy havi fizetés küldve; a mainzi választó fejedelem ajánlata; a felföld; a szent-miklósi tanácskozmány; Zrinyi hogyan működhetnék fogantatásban; öszinteség; Sopron, febr. 25. 1664.

. Az én uram mostani dolgait meg nem irtam szintén oly diligenter méltóságos gróf Rottal uramnak ő

Ngának, az mint kellett volna, mert mind siettem az írás-sal, mind pedig igen megfáradtam vala, az melyet most nagyobb szorgalmatossággal leírván, meglátja méltóságos palatinus uram ő Nga levelében includálva, az mely ő Nga vitézi cselekedetének találkoztanak glossáló irigyi, ugymint az kik magok semmit nem cselekednek, vitéz koporsójokban nyugovó eleik sem merészlettek azt cselekedni, az rozz fattyú nevet nem érdemlő maradéki marja az más vitéz cselekedetét, de ők nyelvekkel akármit miveljenek, cselekedetek elhervad, ha urunk vitézi dücsőséges cselekedeti mellé áll. Örülök, hogy Kgd minden satisfactiójával tért meg (Bécsből), adja isten, csak jó szók ne legyenek és papiroson valók, melyekről az róka azt mondotta vala, bona verba non multum satiunt. General Susat (Souches), az minemű csudákat tett az fölföfön, ugymint az ki száraz szemmel és mosdatlan kézzel adta oltalma nélkül Váradot az török kezében, nem hihetem igen kedves vendég legyen és esodá-lom azt az embert, kinek személye és emlékezete oly gyű-lölséges, oda expediálnak, az hol csaknem fegyvert fogtak ellentünk, vagy legalább azt akarnak fogni. Az négyezer lovasra, ha csak egy holnapi fizetést küldtek nekik, hamar elolvadnak, és így azokban kevés reménységünk lehet. Hogy ő Ngát bennhagyták az kassai generalisságban, ahhoz nem szólok, mert uram papájától azt tanultam: contra oportet non est remedium. Tököly uramnak ő Ngának ne javallja Kgd ez obligatiót felvegye, melylyel az erdélyi fejedelmet offendálván, gyermeki minden oda be lévő jószágit elveszt-heti, kérje inkább méltóságos urunkat kegyelmes asszo-nyunk által, hadd ne legyen ily nagy kára az jó úr gyer-mekeinek, mivel maga nem vall kárt, az gyermekéé lévén az oda be való jószágok, az melyek máris vagynak, az mint vagynak, nem hihetem ő Ngok kárát kívánhassák az szegény gyermekeknek, kiváltképen kegyelmes asszonyunk, kinek ha jól jut eszemben, talán ugyan vérei is ő Ngának. Adja az szent isten, az moguntinus ajánlási valóságosak legyenek, de vajki, az kinek nem borja, nem nyalja és ő is ember lévén, ha meghal, eltemetik vele minden hozzánk való affectusát. Az mi az fölföldi jó akaróimnak való ír-

simat nézi, feci quod debui és jóllehet nem az én hivatalom, de ime most is írok, melyet volanter küldök és ha tudnám, mit használhatnék, bizony véremet sem kimélném és ha kívántatnék s lenne authoritással való parancsolatom, személyemben való faradságomat sem szánnám, adja isten az szent-miklósi gyűlésnek is jó kimenetelét, szívből kívánom. Az Kgd Faigelem által való izenetire repli-cálok Kgdnek. Ha az én uramnak az húszezer idegen militián és az Duna innenső féli magyarságon absoluta potentiája leszen, azokkal hol operál, mert isten kegyelmességéből az pogányságnak nagy alkalmatosságait megrontván és még többre is igyekezik ő Nga, az melyeket ha végben viszen, mi leszen dolga más, hanem Kanizsát és Szigetet vegye meg, az melyek most minékünk nem oly ártalmasak, mint az Duna mellett lévő véghegyek, az hol az török lakik és csaknem az egész országot birja az Dunáig, avagy nem jobb volt volna-e ő Ngának az Duna mellett lenni, Zriayi Péter uramnak ő Nga helyett oda be, innend mind Várat obsideálhatná, mind az fölföldre, mind ösére vigyázhatna és onnend succurrálhatna, az hova más érdemetleneket rendelték, kiknek operatiójok nyilvánvalók az világ előtt, ezt ha csak lehetséges, megváltoztassátok, mert bizony országostul bánjuk meg. Hiszem esodára méltó dolog ez, hogy koronás királya nyilvánvaló árulója, hazánk és annak szabadságos törvényének poroszlója, magában minden úton rosz és semmirekellő, ily nagy authoritast vásárlott az Porcusnak (Porcia?) adott húszezer forinttal, ugy kell lenni, az mint az jó istennek tetszik, hogy ha az érdemeseknek nincsen tekintetek, az roszak legyenek elsők veszedelmünkre és ha szűz leányiunk nincsenek, híres kurvákkal tánczoljunk. Uram sérelméről, az melyet nyilván nem mutat ugyan, mit irtam palatiuus uramnak ő Ngának, meglátja Kgd ¹⁾, ha itéli, megadhatja, ha nem, elszaggathatja, bizony az Kgd írása szerint, ez hitetlennek lator cselekedeti lesznek veszedelmünk okai. Az több Kgd izenetit is megértettem, én nem kétlem, az mi példánkbul mások is tanulnak s tükörünk-

¹⁾ L. a következő levelet.

bül magokat szemlélik, de mi ne cselekedjük azt, hogy agendi tempora consultantando consumamus, et aliena curantes propria negligamus, mert bizony hiában, az német ugyan német és ő prédát keres inkább, mint az mi szabaddulásunkat. Látja-e Kgd, mily nyilván irok, mert Kgd azt nem követheti, akárki szeme vigyázzon reáuk, mit gondolunk vele, az midőn kegyelmes koronás királyunk s hazánk és nemzetünk java, oltalma, megmaradása felől irunk egymásnak, recte faciendo nec regem ipsum timeas. Kegyelmes asszonyunk credentialisát és izenetit Faigelemre reábizhatta volna Kgd, assecurálja ő Ngát, parancsoljon bizvást, isten úgy adja üdvösségemet, oly hűséges igazsággal szolgálok ő Ngának, noha nem vagyok reá köteles, mint az én vitéz uramnak és ne tractáljon velem ily formán, mivel én kinyitott szívvvel tractálok Kgdet, nem lévén egymással való correspondentiánkban kegyelmes királyunknak vagy urainknak árútatása

Sopronii 25. febr. 1664.

P. S. Ha néha vastagon irok, megbocsássátok, mert én grober Unger vagyok.

364.

A nádornak. A tepliczei tanácskozmány elhibázott végzése; Sopron, febr. 25. 1664.

Nagyságodnak holtig alázatosan szolgálok. Alázatos tartozásom lesz vala, hogy Ngdat tudósítottam volna az én uram ő Nga mostani expedíciójárúl, de megvallom, levelem elküldésének bizonytalansága várakoztatott jobb alkalmatosságra, ugymint Bory uram által való elküldésére, kibem megfogyatkoztam és csaknem az ő Kglméhez való indulásom nyakamat szakasztá és így halla (így: „halada“ helyett) levelem elküldése; de hogy én ugyan alázatos tartozásomnak elegendő satisfactiót adjak, ime fidelis relatiómat, mint oculatus testis, küldöm Ngdnak, meg ne ütközzék némely dolgoknak leírásán, mert tulajdona az németnek az ambitio és fősvénység, s vajha az szent isten

mi közöttükben rendet és engedelmet plántálna, az mint eleinkben volt, megmutatnánk mi az németnek, hogy mindenre volnánk mi, mint ők (ha nem jobban) alkalmasak, de ez az mi üdönkben kívánható lehet ugyan, de nem reménylhető, annyival inkább effectusban jutható. Parancsolja Ngd, Tepliczen 20. dec. anni praeteriti költ levelében his formalibus verbis: „Engem ő Kglme előtt recommendáljon, hogy maga szeretetiben tartson meg, mivel az mostani időhöz képest igen szükségesnek itélem.“ Kegyelmes uram, micsoda beszédek ezek én hozzám érdemetlenhez, mit kell ebből magyaráznom, ha nem az mi közönséges megmaradásunkhoz való Ngd szeretetinek contestatióját, de szabad legyen az Ngd kegyelmes engedelmebül valahány bötüvel választ adnom. Hogy tudjam és merészeljem Ngdat ő Ngának recommendálnom, annak, az kit előbb esmért énnálam Ngd, az kit az elmúlt septemberben való itt létele korán annyira megböcsüllett, Német-Ujvárig eleibe menni akart, maga személyében szép kérésével generalissimussá tette, az melyet resignált ugyan az hadaknak, de Ngdnak, az kitül vette, nem, ő fölségének is, az ki confirmálta, hasonlóképen nem, és így se ő fölségétül, se Ngdtül dimissiója nem lévén, nem kell vala Ngdnak más praesest substituálni, az ő Nga generalissimussága sérelmével. Az melyben talán ez meuntsége Ngdnak, hogy ő fölsége ugy [akarta, vagy parancsolta, vagy pedig az gyűlés állapotja nem militaris, hanem politicus actus, de ha ezek volnának is az meuntségek, nem elegendők talán. Mert ő fölsége nem parancsolhat circa autoritatem palatinalem cum laesione és valamint ő fölsége az maga hadainak absolute ad generalissimust, ugy az palatinus is az juxta constitutionem regni, vagy az delegatariusus s kiváltképen ha az király is confirmálja, mely így lévén, mint adhatott generalis gyűlésben másnak Ngd praesességet, midőn maga helyett generalissimust substituált, cum plenaria autoritate, az conferált autoritasnak sérelme nélkül tapasztalhatóképen. Ha ki az punctumokban betekint, meglátja, hogy mere militares sunt considerationes, és ki discurrálhat s concludálhat afélértül, mint az, kinek executióban kell venni. Ha ugy akarja Ngd, coope-

ráljak tehetségem szerint az Ngtok közt lévő szeretetnek megtartásában, Ngd (ha errornak találja) érdemetlen emberért, corrigálja és maga által ő fölsége confirmatiójából constituált generalissimusát conserválja érdemes authoritásában. Kinek nemcsak ez fájhat, de az is, az mint értegettem, ő Ngát az Dráva és Száva közben akarják hagyni az imperialis hadakkal, öcsét pedig az Száván túl, Montecuculit az Duna mellett Nádasdival és az méltóságos esztergami érsekkel, kik hazánk legveszedelmesebb részén mi jót fognak művelni, nem disputálok, de hiszem az jó gazdának az volna tisztii, az hol házat látná legveszedelmesebben égni, ott kellene inkább oltani, hol ég inkább hazánk, mint az Duna mellett, ott kellene inkább az oltalom, ki oltathja inkább, mint az én uram, és kívánja szivesben oltani és ki tudja, mint ő Nga, hiszem ha az Duna mellett lenne és kívántatnék, mind az fölföldre, az hounend félünk, mind az Dráva mellé elérkeznék onnend és szolgálhatna jobban másoknál mindenfelé, nagy lévén ő Nga hire, neve, szerencséje és vitézsége mindenek előtt, ha vagyon mód, ez aránt is consuláljon Ngd az ő Nga személyében megromlott hazánknak, én felőlem pedig, alázatosan könyörgök Ngdnak, higgye el, hogy hive vagyok kegyelmes uramnak királyomnak, jó és igaz fia hazámnak, Ngdnak alázatos szolgálja és nyereségemnek tartom, ha kegyelmes uramnak és hazámuak véremmel is szolgálhatok és Ngd is valamire méltónak itél és applicál, megbizonyítom cselekedetemmel, hogy alázatos holtig való Ngd szolgálja.

Sopronii, 25. febr. 1664.

365.

Rottalnak. Fajgelt, ha kell, elküldi a felföldre; Zrinyi inkább tesz, mint ír; az esztergomi érsek érzülete Zrinyi iránt jobbra változott; Sopron, febr. 25. 1664.

. Az Ngd méltóságos Faigelemtül küldött leveleiben imponálja Ngd, küldeném fel az fölföldre, az ki nem az nap, hanem heliotropiumja annak, én ugyan, ha kegyel-

mesen úgy tetszik Ngdnak, elküldöm, noha sem az én hivatalom, sem az én kötelességem, de hogy mind mások, mind Ngd méltán az én kegyelmes uramhoz koronás királyomhoz való hűségem, hazámhoz való szeretetem felől ne kételkedjék, mindent, még vérem kiontásával is kész vagyok, magam személyében is cselekednem; azonban, ime egy hitvös barátomnak írtam ¹⁾, azmelyet volanter küldöttem, ha tetszik kegyelmesen Ngdnak, küldjük el azt postán Bori uram által, ha azután szükséges Faigelem elmenetele, azt írom erre Ngdnak, az mit mond Tacitus: *Dii aliis dedere supremam potestatem, nobis sola obsequii gloria relicta est*, ez annyit teszen, Ngdé a parancsolat, enyim az engedelem. Hogy Ngd az maga magyar vérségét akarja hálaadás gyanánt contestálni ²⁾, azt ugyan istenesen cselekeszi Ngd, de másként is az mi veszedelmünk szomszédinké és hamar részesülne Ngd afélében. Az én uramnak hogy Ngd mint vérének kíván szolgálni, nincs abban kétségem, kíván ő Ngával correspondeálni, de tudja isten, nem az ő Nga geniumja az, hogy sokat írjon, hanem tehetsége szerint cooperáljon, és hogy igazán megírjam, akármely dologban is valóban serény, de az írásban *difficilis*, és azért nem kell Ngdnek ő Ngában scandalizáltatni, mivel ő Nga igen követője az régi jó magyaroknak, az kik nem gyönyörködtek az magok dolgainak leírásában, hanem másoknak adtanak okot az ő dolgaiknak leírására, ő Nga is *libentius facit, quam scribit*, mindazonáltal el nem mulatom, az mi hatalmamban vagyom (mely vagy semmi, vagy igen kicsiny) ez aránt cooperálnom. Érsek uram ő Nga uramhoz való jó akaratjáról volt másunnend is relatióm, az hazája szüksége és szereti (igy) cselekedtetni ő Ngával, hogy már ennyi kárvallásával, az kinek valaha nem jó akarója volt, érdemes voltaért, nem lévén ő Ngához hasonló, commendáljon és szeressen, mert bizony az gyűlés alatt veszedelmünkre való lator uniónak nincsen keleti s azt kell bücsülni, az ki ő Ngát, ha lehetne,

¹⁾ A 362-ik levelet értheti.

²⁾ Családját az 1622-ki országgyűlés honfűsította. 1622. 79. tezikk.

restituálná, mivel lassan-lassan elolvad az princepsesség, ha Ujvárbán Allaht kiáltanak. Én felőlem higgye el Ngd, kérem Ngdat nagy alázatossággal, hogy valami az én hatalmamban vagyon, vérem kiontásával is, az én kegyelmes királyom hűségére és hazám javára kész vagyok megáldoznom, Ngdnak is maradok alázatos szolgája.

Sopronii, 25. febr. 1664.

366.

Zrinyinek. Zichy fiút Zrinyi szolgálatába ajánlja; Sopron, febr. 26. 1664.

. . . . Házamhoz érkezvén, csak hamar vettem Zichy uram levelét fia beküldése felől, kinek parját ime includálva küldöm Ngdnak, kit mirül commendáljak jobban az atyjánál, nem tudom, nem az szükségért, hanem engedelemért adok kérésének satisfactiót, tudván Ngdnál valorát. Mindazonáltal az mint tudom, józan, az kit Ngd miudenekben ohajt és becsül, jó deák, magyar, német, olasz, applicálja az maga szolgálatjára, az mint az atyja is kívánja, úgy gondolnám, nem leszen alkalmatlan subjectum s ez is méltóságának nevelkedésére vagyon, hogy Ngd udvarában, mint egy Athenásban küldik az urak magok fiait, szerencsésnek tartván magokat, ha ily méltóságos urnak udvarolhatnak, talán többek is követik ez jó reménységű ifjat. Ezek után Ngd holtig való alázatos szolgája marad.

Sopronii 26. febr. 1664.

367.

Zrinyinek. Bory Regensburgban volt; Vitnyédy, ha kell, elmegy a felföldre, hogy lebeszélje a meghódulásról; a nádor el akarja jószágait adni s azoknak árán katonát fogadni; a segélyre küldött francia hadsereg csakis Zrinyihez van adva; a német birodalmi országgyűlés; Zrinyi Péter állítólag varasdi tábornokká ne-

veztetett ki; Zrinyivel Vitnyédy is csatára megy; Pethő László ügye; Sopron, mart. 1. 1664.

Kegyelmes uram. Zichy uram fiától küldött levelemben megírtam okát eddig való hallgatásomnak, ime azért tartozásomnak alázatosan satisfactiót adok. Házamhoz érkezvén gróf Rottal és Bory uramék levelével találtam egy bécsi postát, kik kértének leveleikben, menjek föl hozzájuk, mivel Bory uramat palatinus uram ő Nga postán Ratisbonában küldötte vala, az ki visszatértében örömost beszélett volna velem. Elindultam, de az iszonyú rosz utakban visszatértem, azonban deákomat felküldöttem, mit irtanak szolgám által és mit izentenek, én is mi választ irtam ¹⁾, ime Ngdnak küldöm. Ugy látom valóban megijedtenek az fölföldiek beholdulása végett, arra nézve is kívánták tülem, irjak jó akaróimnak és intsem, hagyjanak békét az holdulásnak, ezen dolog végett mit irtam Farkas László uramnak ²⁾, meglátja Ngd, az mely dologban, ha magamat kérek, elmennék az szent-miklósi gyűlésre, csak úgy mintha más dolgomért mennék és ott coram velek agálhatnék, vagy pedig mintha úgy küldenének, mint ő fölsége követét, melyik esnék az közönséges jóra hasznosban, kérem alázatosan Ngdat, mint kegyelmes uramat, adja ez aránt mentül hamarébb maga kegyelmes tetszését, az mely mellett ha méltóztatnék nekem parancsolni, hogy az istenért az beholdulásnak hagyjanak békét, az isten megsegít bennünket, úgy binném, nem lenne az Ngd írása haszontalan, mivel azok az emberek az egész országban senkit nem revereálnak Ngdon kívül és nem is hisznek, mert mindnyájan megcsalták őket. Én úgy gondolnám, jobb volna csak úgy mennem, mint magam dolgaért, hogysen úgy mint követ, mert nem tehetném magamat velek, követ lévén, oly familiarissá, mint az mint privatus cselekedhetném, jöllehet ugyan mint követ is familiariter tractálhatnám őket magános velek való szemben lételem korán, ezekben az mint feljebb is íram,

¹⁾ L. a 363. és 365. leveleket.

²⁾ L. a 362. levelet.

elvárom az Ngd kegyelmes parancsolatját. Az Ngd útja felől minemű relatiót küldöttem palatinus uramnak ő Ngának és más jó akaróimnak, kívánám Ngd satisfactiójával volna. Ha ugyan el kellene oda mennem, akármely módon, talán nem ártana Ngd írnia valahány szóval mind az urnak, mind az asszonynak, mert az mint in secreto értettem, az ur minden jószágát el akarja adni, azzal hadat fogadni, az asszonynak pedig ahhoz semmi kedve nincsen és lehetséges, erről való credentionalisa volt Bory uramnak asszonyától, kit visszavitt, ez aránt nem jó volna-e az Ngd atyafiságáról egy szép levéllel egy új contestatiót tenni és mivel Ngd igen távol vagyon ő Ngától és az közönséges szükség sem engedi, hogy nagy assistentiával biztathatná, írnia Tököly uramnak ő Ngának in generalibus terminis, hogy ő Ngának, Ngd képében, ha miben kívántatik, assistáljon. Én tudom, ez ilyen sinceritásokat Ngd sem nem szokta követni, sem nem követi, de mivel ebből Ngdnak semmi kára nincsen, úgy tetszik két vagy három árkus papirosát és azon való munkáját nem fogja difficultálni Ngd és azon leveleket megküldi, ha elmegyek, elviszem magammal és praesentálok, ha el nem megyek, visszaküldöm Ngdnak. Az fölföldieknek Ngd nevével való szóniról nem volna ártalmas, ha bővebben írnia, mert bizony félek, azok oda lesznek. Az francziai király is ide az segítségre adott népet nem máshova, hanem Ngd mellé adta, úgy tetszik, ez is nem kicsiny becsület. Az ratisbonai gyűlés, elector és imperialis státusok hozzánk való jó inclinatioja felől sokat beszélnek az emberek in communi, másképen pedig azt mondják, még csak egy sessiójok sem volt, miulta ő fölsége ott vagyon, és így ember kinek hibessen, nem tudja. Gróf Zrini Péter uramnak ő Ngának, úgy beszélük, incerto authore, megadták volna az varasdi generálisságot, Palfi Miklós uram beszélette, hogy Leszl igen stomachált az maga generalissága végett, hogy nem ő az generalis, hanem Ngd, mert ha valahova akar Ngd menni, ő neki hurré nem adja soha, az alattavalóinak ha csak út is nekik, mindnyájjan készek az Ngddal való elmenetelre, hogysen ő csak árnyékát viselje az tisztnek, és más legyen generalis, és azért úgy

mondotta, ő Ratisbonában megyen és elbűcsúzik tisztitül, de szent Tamással errül azt mondom, nisi videro, credidero Ha elmegyen Ngd az Dráván túl való csatájára és megérthetem, csak az magam szolgálival is elmegyek, ha más hasznot nem tehetek, mégis mint oculatus testis publicálok az Ngd vitéz cselekedetét. Pethő László uramnak mit irt Bottyáni Kristóf generalis uram, meglátja ez includált parbúl, tudja Ngd Sege-sd alatt az vala az beszéd, hogy Ősi vajda legyen ugyan continuus ottbenn, de az helyre való vigyázásra Pethő uramnak legyen gondja. Nem gondolna ugyan Pethő uram generalis uram dispositiójával, de mivel Ngd méltóságos satisfactiójából is lett azon dolog, érzi, hogy ily formán akarja kitudni ő Nga, mintha nem volna elegendő ember azon gondviselésre, ha Ngd kegyelmesen méltónak ítéli, kérem alázatosan Ngdat, írjon Ngd generalis uramnak, ő Nga ne tegyen ez aránt újítást, hanem hagyja abban, az miut akkoron Ngtok hagyta Pethő uram gondviselése alatt, míg ő fölsége kegyelmesen vagy az bellicum consilium változást nem teszen ez aránt, Ngd gratiáját ő Kglme alázatosan megszolgálja

Sopronii 1. febr.¹⁾ 1664.

368.

Enselnek. Zsákmányban Vitnyédy török könyveket kapott; hely és kelet nélkül, de mart. első napjaiban volt írva.

Megjöttünk, legyen áldott ő fölségének szentséges neve, békével, ha elmenetelem előtt kértél volna, lehetett volna részed az Aranyos könyvekben, és olyat nem hoztam, hanem török könyveket, azok is minden prédám, mivel nem gazdagulni mentem, hanem hazamnak, uramnak szolgálni.

¹⁾ Tollhiba „mart.“ helyett.

369.

Zichynek. Rosz intézkedések; Sopron, mart. 6. 1664.

. Panaszkodik Ngd, hogy hire nélkül esatázunk, Ngd lévén procatorunk azon dologban, jobb volt Ngd-nak Szent-Miklóson esatázni, mert bizony sok alkalmatlansággal vala utunk. Írja Ngd, urunknak szárnya alatt nyugodott békével ez télen; talán ugy vagyon, de valjon mint fog tetszeni, ha nyáron kell szaladnunk az téli nyugalom helyett, én félek, addig faggatják ő Ngát az mi emberink, hogy ha megvonja valahol magát, mit mivel az sok rosz. Volna sok, az mit irhatnék, de elhagyom (igy) sokat, csak azt adom tudtára Ngd-nak, hogy ő Ngát oda be akarják zárni némelyek, és az hol hazánkban legnagyobb veszedelem, oda rendelik az legvitézebb embereket, ugymint Montecuccolit és Nádasdyt az Duna mellett, urunkat mindenfelől akarják gátolni és még ha várat akarna megszállani, mikor leginkább szüksége volna, porbúl és golyóbisbúl meg hagynak (igy) fogyatkozni, aféle több latorságok is vannak in fieri. Édes Ngos uram, ha csak lehetséges, az mint lehetséges is, az hol tudja orvosságát, segítse, kárt ne valljunk, mint ez elmúlt esztendőben.

Sopronii 6. mart. 1664.

370.

Zrinyinek. Nádasdy foudorkodása; Sopron, mart. 6. 1664.

. Ugyan nem henyélhet az ördög, köll eszközi által munkálkodásának lenni, olyak által pedig, az kik magok roszak, az mint tudjuk mindnyájan. Most Chamaeleon Szombathelyre maga szolgáját küldötte, szintén ma egy heti oda antecedenter az nemességnek eleiben certificált, kiknek ugy vagyon nagyobb része be nem ment, mindazonáltal az kik bementenek, azoknak ez következő punctumokat proponáltatta, és azokat ugy, ha gyűlés lenne, mintha azok-

han semmit nem tudna, és az vármegye csak magátül kívánna azon punctumok végett való accommodatiót s találnának módot, mely úton kelletnék ezt az szegénységet nyomorgató quártélyozást tollálni, az mely mind ezennel elpusztúl az ország, más felől pedig az nemességet beszédjében fenyegeti, hogy meg kell annak romlani. 2.) ha ugyan insurgálni kelletik az idén, az mint meg is kell lenni, azt távoztassák, az szegénység viritim ne insurgáljon, hanem az tizedik, vagy valamely része és az insurgáló rész ne menjen el, hanem pénzen fogadjanak magok helyett, legyen kinek az gazdaságot exerceálni. 3.) ha azt akarják, hogy az németek az vármegyében oly szabadosan ne járjanak és quártélyozzanak, ez gyűlésben errül supplicáljanak neki, ő feltalálja módját, hogy békével maradhatnak. 4.) Ennekutána akárki requisitióra (igy) ne insurgáljanak mindjárt, kiváltképen pedig az főmagistrátusok parancsolatja nélkül, mivel igen orraban volt az mostani expeditio, jóllehet emberei ott voltak is. 5.) hogy az nemesség az Battyány urakat az gyűlésre behivatná és lennének azon, miképen az urak közt egy jó egyezséget csinálhatnának, ha kegyelmesen tetszenék Ngdnek, jóllehet terminusa még nincs, és az Ngd elmenetele előtt meglenne, mert ha megengedi Ngd, el nem maradok azon útról, küldene egy credentionálist, mehetnék be az Ngd nevével és az mi nem jó ott occurálna, legalább akadályozhatnám meg, mivel egyébaránt be nem mehetek, nem lévén azon vármegyében semmi jószágom. Hallottam olyant is, igyekeznek azon, az mely urak eddig Ngdhoz tartottanak, azokat elidegeníteni Ngdtől, ugy ezeket az közel való vármegyéket is s ezt nem másért, hanem hogy ő lévén az Dunán túl való generalissimus, oda vigye maga mellé, kevés reménysége lévén az oda való vármegyékben. Gondolnám, most Bécsben lévén, több munkálkodásinak is hírért halljuk, mivel Montecuccoli generális társával gyakorta vannak együtt. Beszélnek olyat is Bécsben, Lessly felmenvén egy várasban hogy volt, fényes nappal egy német lajtorján felhágott ablakára és ezt kiáltotta

be: Der lesel ihn Städten ist ein guter soldat, zu feldt ist er ein Hundtsfut etc.

Sopronii, 6. mart. 1664.

P. S. Csaknem közönséges hire lött, hogy az pécsiek pénzen váltották meg magokat Ngdtúl, és azért maradtak békével.

371.

Kecskésnek. A nagyvezér, Zrinyi hadjárata után, hogyan büntetett meg néhány előkelő törököt; Sopron, mart. 13. 1664.

. Utolbi hirem ez, az fővezér az tatár basának fejét vetette Szigetben, bőrét szalmával megtöltetvén az császárnak küldötte, hogy alatta valói előttünk ugy szaladtak, kik közül az veresmarti réven hogy általszaladtak, ötödfél százig vesztenek el az Dunában, kihaját felakasztatta, az pécsi főtörököknek egynéhányának torkokat megmetszette, az segesdi, babocsai és berzenczei főtörököket is fenyegeti, hogy földták azon helyeket. Az hídszínálás felől onnend alól bizonyos hírtünk nincsen. Kászolódnék megint uram, ha az roszak nem impediálnák

Sopronii 13. mart. 1664.

372.

Borynak. Zrinyi hadjáratát fitymálják; újabb készülése; Sopron, mart. 14. 1664.

. Az én uram teli jó gondolkodásokkal, mások pedig azoknak megakadályozásokkal. Némelyek uram csatájából csúfot csinálnak, ki ököristálónak, ki akolnak nevezzi, az mely helyeket megvettünk, ők pedig henyélő szemmel nézték az mi nevezetes véghelyeinknek elveszését és salva venia, csak egy sz . . ó széket sem tudtak megvenni, uram kászolódik, mint indulhatunk, meddig mehetünk az németek rosz embersége miatt, melyet meglátott relatiómbúl, megtanít az üdö, bizony félek elkedvetlentik az sok rosz emberséggel, kik mind biztatnak, mindent neki ígérnek, de vagy igen keveset, vagy semmit sem praestálnak, az mit

megcselekedheti (igy), azt ugyan el nem mulatja. Derekas hireink ugyan nincsenek, hirdetések az emberek sokat, munkálódnak ha rosszal is, hogy az ördög őket henyélve ne találja.

Sopronii 14. mart. 1664.

373.

Dvornikovicsnak. Lassú készülések az önvédelemhez; Sopron, mart. 14. 1664.

. Az mi embereinket lassan látom kászolódnának az magok oltalmára, titulusokat keresünk, azokért viaskodunk, és igen messze vitézkedünk az törökkel, ha jobban dolgainkhoz nem látunk, az tavali tánczra jutunk. Semmi újabbat nem hallottam, az kit minap includáltam, hirdetik az eszéki híd csináltatását, de nem hallottam bizonyos fundamentomát, ha mit értek, közlöm Kgdde

Sopronii, 14. mart. 1664.

374.

Zrinyinek. Nádasdy 800, Eszterházy Pál 600 lovasfogadásra pénzt kapott, illetőleg kapna; Eszterházy Zrinyi mellett ohajt maradni; a törökök Zrinyi ellen készülnek; 6000 francia gyalog hozzá van küldve; hírek a készülletekről; Sopron, mart. 24. 1664.

Kegyelmes uram, ugy tudom Rauch Dániel uram Káldy György úrnak irt levelét látta eddig Ngd. Én is ex fide digna relatione értettem, hogy gróf Eszterházy Pál uram ő Nga az bécsi deputatusok által két rendbeli levelekkel requiráltatott és kérték menjen föl hozzájok, mert beszédjek vagyon ő Ngával és hogy ő Ngát ottfönn nem fogják harmadnapnak fölötte tartóztatni. Végére menvén oda fel való hivatalja okának ő Nga fel nem ment, becsületesen mentvén magát, az mely az volt, minekutána Nádasdy uram ő Nga pénzt vett fel nyolcz száz lovas fogadásra, kikhez maga kétszáz lovasát adjungálja, legyenek ezeren, Eszterházy uramnak is ő Ngának adnának hatszáz lovasra való

pénzt, kikhez ő Nga az maga militiáját adjungálná. Tudakozták én tülem az Ngd elmúlt esztendőbeli tiszti megvagyone, megmarad-e abban, mert ő Nga inkább akarna Ngd mellett fizetés nélkül lenni, tavali tisztiben, mint másutt fizetésért. Ebben mi vagyon más, hanem hogy az jó urat, vármegyéjét és per consequens maga vármegyéjét is abstrahálja Nádasdy uram az Ngd tavali subjectiójátúl. Megmondtam, nem tudom (igy) ez aránt semmi bizonyost, hallottam olyant, se generalissimusságot, se generalisságot nem kíván Ngd, de nem lihetem, Ngd mezei conditio nélkül maradhasson. Alázatosan kérem Ngdat, méltóztassék maga ez aránt való kegyelmes tetszését megírnia, mert valameddig Ngd tetszését ő Nga nem tudja, ha több requisitioja leszen is az deputatusoktól, declinálja becstlettel válaszadását és felmenetelit is. Az én vékony gondolkodásom szerint jó volna ő Ngát maga mellett conserválná Ngd, mivel az minemü mediomi ő Ngának vannak, akárki is derekasabban nem assistálhat Ngduak ő Ngánál, leszen is szüksége Ngdnak az vitézlő rendre, mert az mint az tokaji Contra bondorfi paulinusok priorjának írta, egész minden erejét az császár Ngd ellen dirigálja és azért is az egrtörökök ez idén biztatják az szegénységet, ne féljenek, mivel ők az ide való végekből mind aláküldik Landor-Fejéri varra az vitézlő rendet, hogy onnend menjenek Ngd ellen. Ez illetén cselekedete avagy nem előjárója-e authora gonoszságának, ez succedálván, nem lihetem, mások is hasonlók ne kövessék. Mit irtanak jó akaróim és másoknak is, ugy az moguntinus elector palatinus uramnak ő Ngának, includálván küldöm, nem sokat köll ugyan rajta építeni, de nem is contemnálni Eszterházy Pál uram dolgában resolválja magát, mert már irással is generalissimus nevet vendicál magának Chamelyon. Itt győri püspök uram hire, Ngd Kaposra reámegyen az élésért, Bottyány uram ő Nga is Körmendre gyűjti hadait. Az francziai király hat ezer gyalogját oda küldik Ngdhoz, ugy vagyon hire, circa 15. aprilis az Nyulas mezején lenne az egész hadaknak randevujok és hatezer gyalogot ezen viszik által, csak hogy ro-

moljon az ország. Ezek után Ngd holtig való alázatos szolgálója.

Sopronii 24. mart. 1663.

375.

Dvornikovicsnak. Fondorlatok, melyek Zrinyit elkedvetlenülíthetik; bepanaszlása végett Hohenlohe Regensburgba ment; Sopron, mart. 24. 1664.

Az Kgd 20. praesentis irt levelét tegnapelőtt vettem, megszolgálom Kgdnek velem való szép communicatiót (így), én is ha mi tájunkon írásra való érdemes dolog contingál, hasonlót fogok cselekedni. De hogy igazán in sinceritate megírom Kgdnek et sub secreto, nem tudom mivel biztassam jó akaróimat, mert annyi számtalan practicák, moeskolódások között bán uram ő Nga maga sem tudja mit cselekedhessék, az mint az deputatus uraknak megírta levelekre válaszul, hogy ő Ngától semmi ártalomra való operatiót ne várjanak, mert nincs kivel s nincsen kinek parancsoljon, mert . . . Hohenloe megmutatta, nem kívánja országunk szabadulását az pogányságtól, hanem csak az prédát szomjúbozza (az mint mindnyájan az idegenek azont cselekeszik) és így azokhoz is nem bizhatik szintén voltaképen. Accedál ehez, jóllehet ez elmúlt esztendőben nem kicsi szolgálatot tett ő Nga, avertálván az fővezért intuetiójától, az ki Sentére, Posomra akart menni s talán ez télen Ausztriában, Morvában és rajtunk telet volna, és mind ennyi hasznos szolgálatjának semmi jutalmát nem vette és még csak költséget sem adtak neki elegendőt, az mostani expeditiója szép falui elégetésével és raboltatásával, költségeivel, az mint ő Nga mondotta, tölt könnyen ötvenezer tallérjában, mi jutalma vagyon egyéb, hanem hogy jó cselekedetít glossálják az roszak és igen ebül, az kik nagy affectiójokat némelyek mutatják ő Ngához, azok is alattomban mind mást cselekednek. Íme most is egy új generálissimust declaráltak, az ki meglátjátok kegyelmes koronás király urunkat is megcsalja, azelőtt az volt az beszéd, csak

az Dunán túl fog parancsolni, most pedig immár mesterkedik, az Dunán innend valókban is maga alá subjeiciáljon. Ezek és ezekhez hasonló dolgok oly resolutióra vették ő Ngát, hogy sem generalissimusságot, sem generalisságot nem kíván, látván az irigység nagy, az protectio és segítség igen lassú, bizonytalan is, az becsület keves azoknál, az kiknek aestimálni kellene, nagyobbra becsülvén valamely hazugot, és az szolgálatnak jutalma semmi. Már rebus sic stantibus, se titulusa authoritással, se becsületi haszonnal nem lévén, mit várhatunk onnend, akármivel biztassuk magunkat és akármit reményljünk, mert ereje értéke felett való dolgokat nem kívánhatunk ő Ngától és afélet nem is imponálhatunk ő Ngának, ime ezennel (boldog isten mely szerencsétlenek vagyunk) valahány érdemetlen rosznak az ő ambitiója miatt elveszünk közönségesen, bezzeg az illetén emberek patronusi ha beletekinténének az historico-politicusokban, megtalálnák az ilyen tisztosztásnak hasznát, így ír Xenophon: *Ibi perit rei militaris studium, ubi non illius periti homines, sed cujusvis vocationis homines ex favore, non ex virtute, exercitui vel militibus praeficiuntur*; ez aránt többet irnék, de az justus dolor hallgatást parancsol és kérem így tudja dolgainkat s ha vagyon módja, tehetsége szerint remedeálja, mert ha az erdélyiek is reánk jönnek, az mint talán meg is kell cselekedniek, bizony én nem tudom, enynyi ellenség ellen mint subsistálunk Ugy hallom, Hohenloe az úr ellen ment Ratisbonában panaszolni, úgy vagyon, ottfönn vagyon az grécezi ingenier és minden dolgokat fideliter referál ő fölségének, mindazonáltal az mi expeditionk mint volt, ime arrúl egy igaz relatiót küldök, ha gondolja Kgd, szükséges in publicum menjen, jó akaróinak olynak küldje, az ki okosan vigye az populusnak vásárra, ezek bizony mind így voltak

Sopronii 24. mart. 1664.

376.

Katona Mihálynak. Rabok kiváltása; Sopron, mart. 27. 1664.

Adom tudtára Kgdnek, hogy az mely rácz rabot generalis uram ő Nga engedelimből az ő Nga rohoczai tömlöczében küldöttem volt, azon rabot én egy keresztény rab szabadulásaért tek. és ngos Pethő László sógor uramnak adtam, Kgdet szeretettel kérem, valamikor sógor uram ezeu levelemmel érette küld, az rabot adja kezibe embereinek, ha mivel Kgdnek az eddig való tartásért adós leszek, isten oda vivén, ha megmondja Kgd, jó szívvvel kedvét keresem.
Sopronii 27. mart. 1664.

377.

. Kecskésnek. Zrinyi Kanizsát készüül megszállani; Sopron, mart. 28. 1664.

. Nincsen semmi ujságom egyéb, ha meg nem akadályozzák igyekezetünket és segítenek bennünk, husvét után megszálljuk Kanizsát, de ne hirdesse Kgd
Sopronii 28. mart. 1664.

378.

Pethő Lászlónak. Törökök megveretése Baar táján; Sopron, mart. 29. 1664.

. Az Kgd elmenetele után hozták Pakay uram Oroszvárrúl 22. praesentis irt levelét, melyben azt írja, hogy Baar tájára ment két zászló török mostanában, kit megértvén Petróczy, Szobonya és több uraimék öszvegyülvén fölverték és három zászlót nyertek sok török veszedelmével, adjon isten hasonlókat sokakat hallanunk és nagyobbakat is, ime az szent isten efélékkel mutatná, nem fordította volna el orczáját tülünk, csak mi volnánk emberek
Sopronii 29. mart. 1664.

379.

Zichynek. Viszálkodás; Zrinyi és Batthyányiak szándéka; Pozsonymegyének hazafiatlan ajánlata, holt Vitnyédy legalább kétszáz, önköltségén fogadott katonával akar részt venni a csatákban; Sopron, mart. 29. 1664.

. . . . Boldog isten, mely nagy szerencsétlensége és veszedelme ez hazánknak, hogy minden embert disgustálunk, senkinek semmit nem adunk, hanem ezt az szegény hazát látjuk mindenfelől romlani, ha az kik elei az hazánk oltalmának egyenetlenkednek egymással, experialjuk, hogy discordia magna etiam res dilabuntur, nemcsak ő Nga oly szerencsétlen, más is vagyon oly nyavalyában, de jobb orvosa az mind hazája veszedelmének, mind maga szerencsétlenségének és elől merészel állani in medio inimicorum et fortunae. Ma jött uramtúl levelem, tele patientiával és reménységgel, jóllehet papiroson sokat, de valósággal keveset lát és igen megtartja, qui sperare potest nihil, desperet nihil, nem írja ő Nga maga, de szolgatársaink azt beszélik, ő Nga bizonyosan reámegyen Kaposra az élés miatt, ne vihessék be Kanisára, az kik valóban nagy sztktségben vannak, Battyany urak alámentek már Szentgrot tájára és Segesd táján egyeznek meg, ha csak két nappal előbb jön vala az hír, én is elmentem volna, patientia, hinném istent, jut még ez idén nekem is az nyakoncsapásban, eleget fojtogatják az mi jó urunkat mindenfelől, ő Nga azért és hogy semmit neki nem adnak, ugyan nem cessál kegyelmes koronás királyunk és urunknak, hazájának és nemzetének tehetsége szerint szolgálni. Az Pozsony vármegye oblatiót (igy) hogy olvastam, elhültem hazájokhoz való nagy hidegésén, avagy nem gyalázat-e azon vármegyében lévő uraknak, papságnak, nemességnek és városoknak ily kevés néppel magokat és mostani hazánk tragoediájában bepraesentálni. Én egy szegény nemes ember vagyok, egy jobbágyom nincsen, noha most volnék, ha had vagyon is, afélék vásárló szándékban, ha succedál, magam erszényéből tartandó

katona és hajdúval, legalább kétszázzal akarok szolgálnom és megmutatnom, nem heréje, hanem igaz fia vagyok hazámnak, valjon mit mond ehhez ő fölsége, mit az udvar, mit minden jó magyar, valjon nem kérhetnek-e az vármegyétől, ha volt-e egy hazája megmaradását szerető magyar azon gyűlésben, lölkem uram, annyi uraknak, egy hadnagy rendeknek, nagy nemzetségnek, hat szabad városnak becselenségével ne hirdessétek ez végezést, hanem hirdessetek más gyűlést és corrigáljatok ez errort, mert nem lehet méltó mentség ez aránt, isten tudja, én távol lakván szégyenlem ez mostobákhhoz is, nem igaz fiakhoz való végezést, mert ha meg akarunk maradni, nemcsak lovast kell tartanunk, de magunknak is személyünk szerint hadban kell mennünk, ha az hazámhoz való igaz kötelesség többet kelleténél irattott, bocsánatot vár Ngd köteles szolgálja.

Sopronii 29. mart. 1664.

380.

Zrinyinek. Miként vél Vitnyédy a városi nemesek közül minél többet a háborúnak megnyerni; hírek; Sopron, april 3. 1664.

Kegyelmes uram. Csáktornyan 29. mart. irt Ngd méltóságos levelét az estve, hogy vármegyénk törvényszékirül házamhoz jöttem, nagy alázatosan vettem s nagyobb örömmel olvastam, kívánván tiszta szüübül, hogy az mit gyalázatosan mások és latrul elvezettek, azt nagy dicsőséggel Ngd visszavegye. Valóban busülok, hogy Ngddal együtt mindjárt az megszálláskor jelen nem lehetek, mivel rövid az üdö, én miud husvét után való hétre gondoltam, kezdje el Ngd azon obsidiót és azért is akkorra készültem. Inuend, én ugy gondolnám, ha Ngduak kegyelmesen tetszenék és nekem megengedné, hogy az itt való nemességet személye szerint ne kívánna Ngd alámenni, hanem magok helyett küldenének proportionate jó lovasokat, ki egyet, ki kettőt, ki többet juxta facultatem és ezt nagy jó szívvvel megcselekszik, csak nekem adjon ily engedelmet, ha hatalmában vagyok, főipán uram ő Ngával egyetértvén, ugy hinném

lenne több száz lovasunknál és ha Ngd egy gratiát cselekednék velek, hogy hadnagynak eleikben egy maga érdeemes szolgáját adná s maga seregei mellett, bátor utól, engedné kegyelmesen helyek lenne, úgy az itt való vármegeyének is maga mellett engedne helyt, felesebben jönnének el és nagyobb készséggel, abban bizonyos vagyok, magamnak is, ha gondolja Ngd, hogy valami szolgálattal lehetek, közel adasson szállást, lehessen Ngdnál, az mikor kívántatom, innend az nemesség részéről ezt gondolnám hasznosnak lenni. Az városnak az estve izentem, az Ngd kegyelmes parancsolatja szerint kértem embereket tülök, puska-port, ónat, nem tudom, ha jól cselekedtem-e, ha maga szükségét és kívánságát nyilvánban megírta volna, az cselekedő lettem volna, ha elmenetelemig megírja Ngd, az tevő leszek, azért is tartóztattam meg itt az Ngd szolgáit, hogy resolutiójokat megírhasam Ngdnak. Az küszögieknek is irtam, tudom azok sem lesznek utolsók, mind az itt valók, mind az küszögiek által adandó segítséget, ha maga méltóságos protectiója alá venné Ngd, tudom mindnyájan jobb kedvvel lennének. Én az kismartoni és ruszti városiakat is megtalálom, hogy azok is concurráljanak, embereket legalább minden felől fognak adni. Főispán uram ő Nga levelét azért nyitottam fel, reménylettem ő Nga leveliben embereken kívül más kívánságát is lássam, de ő Nga is csak szintén in generalibus terminis ad választ. Az fölföldről való consultatiónak minemü vége lett, ott az mit végeztenek, Ngdnak küldöm, úgy tetszik, alkalmas informatióra való dolgok vannak bennük. Palatinus uram ő Nga és az statusok ő fölségének irt leveleknek parját nem küldöttem el, mert nem igen derekas dolgok, az szegény palatinus, szokása szerint, sine ratione fulminál obrister Kopp az szakmári commendant ellen, meo videre, jobb lett volna azt elhagyni. Az imperiumból egy jó akaróm mit irt, azt is Ngdnak küldöm, úgy látom az francziai hadak elolvadnak, könnyen is elhihetem s hogysem csak az Marsilia 30 millió kárt valljon egy esztendőben, inkább otthon maradnak, adja isten gondolkodásimban meg ne csalatkozzam, félek, az sok számú hadak csak papiroson röpülnek be orszá-

gunkban. Zichy uram levelének parját mivel későbbben vettem, ime Ngdnak küldöm, valóban akarom, hogy Hollaknak vissza köll menni és gonosz intentiója, kit roszt szolgálai együtt is, másutt is hirdettek, nem succedált, az mint látom, ugyancsak nevelkedik az nagy irigységek között méltóságos neve, mégcsak az én rabom is szolgálaim előtt azt mondja, Zrinyi az császár és nem más és ők senkitül nem félnek, csak Ngtoktól. Nem jó volna e, ha vagyon szüksége Ngdnak, Bécsből algyúkat és munitiót kéretni, mivel az mint írja Zichy uram, meg vagyon parancsolva, adjanak, istenért kérem Ngdat, valamire elégségesnek itél, parancsoljon, mert nyereségemnek (kimaradt: tartom) ha mit szolgálhatok Ngdnak, hazánknek és urunknak. Ezen órában izené meg az tanács, hogy Eszterházy Pál uram ő Nga is irt az nemesség felől nekik, hogy vele járjanak, és mivel tanács azoknak nem imponálhat, összehivatván őket, megmondják nekik, kikről följobb mit irtam, ha Ngdnak tet szik, azokkal az szerint bánom. Magok pedig pro communitate holnap őket összehivatván, valamit ez mostani szük időben megeselekedhetnek, abban semmit el nem mulatnak, de örömet értenék, mire volna inkább szüksége Ngdnak, hogy az szerint kedveskedhetnének Ngdnak tehetségek szerint. Az minemű száz gyalogok vagyon, azt az városból ki nem adhatják, lévén szükségek az mostani föl s alá járó hadak miatt, holnap ezaránt is mit cselekedhetnek, meglátják. Az mi vármegyénknek gyűlésének köll lenni, talán holnap magam megyek az főispánhoz, hogy szerdára publicáltasson gyűlést, ott köll elvégeznünk, mint menjen alá az vármegye, alázatosan meg szolgálom Ngdnak, ha maga kegyelmes tetszését előbb tudtomra adná, hogy az szerint mehetnének alá. Ezek után Ngd holtig való alázatos szolgálaja marad az.

Sopronii 3. april. 1664.

381.

A kőszegi tanácsnak. Zrinyi számára segélyt s Feketét tábori papnak kéri; Sopron, april 3. 1664.

Adom értésére Kgteknak, hogy kegyelmes urunknak ő Ngának egy nagy intentiója vagy az pogány török ellen, az melynek véghezvitelére ő Nga maga elégtelen, parancsolja ő Nga énnekem ezen szókkal: „Az sopronyiakat és küszögieket requirálja Kgd, hogy valamibül megsegíthetnek, segítsenek, most avagy sohasem kölletik eféle szolgálat“. Azért Kgteket nagy szeretettel és bizodalommal mind requirálom, mind kérem, concurráljon ez istenes, és ha ő szent fölségének úgy tetszik, hazánknak igen haszuos intentiójában, az melyben Kgtek is részesülve és valamivel ő Ngát segítheti, segítse és ezt az segítséget mentül hamarébb lehet elkészítse Kgtek, hogy az ő Nga intentiója szerint oda expedialhassa Kgtek, az hova kívántatik, ő Ngának ezen levelem megadó szolgálaitól megirhatja maga készségét, az melyről engemet is ne nehezteljen tudósítani Kgtek. Ezen alkalmatossággal azon akarám Kgteket kérnem, mivel én is elmegyek és eféle dolgokban az áhitatos imádság és isteni szolgálat nagy számú hadaknál is hasznosabb és igen szükséges is, Kgtek Fekete ¹⁾ uramat engedje meg velem eljönni, hogy imádsággal kezdjük mindennapi foglalatoságinkat és az mi cselekedetünk legyen másoknak is jó példa, hinnen ez kérésében meg nem fogyatkoztatja kötelesen szolgáló jó akaróját, ki az Kgtek jó válaszát várja.

Sopronii 3. april. 1664.

382.

Fekete Istvánnak. Jöjjen tábori papnak s készítsen egy szép imát; Sopron, april 3. 1664.

Eljött az üdö, melyben az tavaszi szél, miut az oktan állatokban az elevenséget megfűja, mibelénk is ütköz-

¹⁾ Fekete István akkoron kőszegi pap s utóbb superintendens volt. L. Monumenta evangelicorum aug. conf. in Hungaria historica. I. köt. Pest, 1861 94. l.

zenek az hazánk szolgálatjára való jó gondolatok. Megindulunk nem sokára, hogy az sokáig való halogatás és az török csalárd hazugságának való hiteladás az tavali veszedelemre ne juttasson. Írtam az nemes tanácsnak velem Kgdet elbocsássák, mert az mint az körösztyény poeta mondja, az szent isten sine tuo numine nihil est in homine, az pogány pedig, a Jove principium, mi is ha ő szent fölségének áhitatosan esedeztünk könyörgésünkkel, megáldja az mi kívánságinkat boldog dicsőséges és hazánk javára igen hasznos kimenetellel, mert ő szent fölségével azt az nagy beshiát megszegyeníthetjük és futamtathatjuk. Nagy szeretettel kérem Kgdet, disponálja ugy maga dolgait, hogy legtovább mindjárt az innepek után való másod vagy harmadnap megindulhassunk, egy obsidióra való szép imádságot csináljon Kgd, az tavali is velünk lehet, de első dolgunk obsidio lesz. Én Kgdnek ugyan érdemes jutalmát tavaly sem adtam, ez idén sem adhatok, de ugyan adok, az mi lehet, az többit istentül várja Kgd, én pedig jó válaszáat elvárom szolgáló jó akarója.

Sopronii 3. april. 1664.

383.

Zichynek. Fonák intézkedések; Zrinyi Kanizsát april 8-kán szállja meg; Ali basa megfojtatott, néhány aga lefejeztetett; az új tábornok nem is mutatkozik; Sopron, april 3. 1664.

Az koronaörző hajdúk meghozák az Ngd nekem Posombúl 25. mart. írt levelét. Az Werber ajánlasi felől azt tartom, az mit az régiek beszédébül tanultam, hogy az kit az kigyó megmar, az gelesztátül is fél az, hüttel is megcsalván bennünk. nem ígérhetünk magunknak fölöle sok jót, de ha ez nem volna is, mikor lesz az az had? még nem is fogadják őket, minemü katonákból fog állani? szabadosiból, paraszt jobbágyiból, az kiknek nagyobb része olyan vitéz lesz, mint maga, mit mivelünk ezekkel, mi hasznokat vesszük? Nos numero sumus et fruges consumeri nati. Nem szégyenli-e Ngd azt kérdeni, érdemesebb

embert nem találtak volna. Ez ugyan generalisságra minden jóknak ítéletivel érdemetlen, mert ellenségének holt ebét sem látta, annyival inkább ellenségét, hiszem Ngd, az ki kapitányságot, vicekirályi képeséget viselt, ennél az elvetett rosznál ugyan bizony százszor is jobb és érdemesebb lett volna, mást is találnánk még nálánál jobbat, mit tehetünk róla; így kell az ilyen rosznak és fautorinak lator ambítiójáért szenvednünk vagy talán elvesztnünk. Jó, hogy urunkat aestimálja az udvar, de mi haszna, jó szónál többet nem adnak neki, illa pedig non multum satiant. Hollach roszul consulált volna magának az máshova való menetellel, az franczúz hadak jövetelének nálunk papiroson nagy az hire, félek vizen lévő buborékká ne váljon. Urunkkal az háladatlan világ, ambitiosus és irigy emberek akármit miveljenek, úgy látom nem gondol, ő Nga valami hatalmában leszen, mindent nagy készséggel megeselekeszik. Írhatom Ngdnak in solita confidentia, hogy az estve vettem ő Nga levelét, kiben írja, isten ő szent fölsége kegyelmes gondviseléséből ezen holnapnak nyolezadik napján Kanizsat ő Nga megszállja, igen bánom, későn tudom, mert oda mentem volna akkorra, azon leszek mentül hamarabb ő Ngához menjek. Valjon nem lát-e meg benutunk Ngd? Az Kapos alá való útja elhaladott, vagyon vigyázása azon élésre, hogy be nem viszik, Kanizsán igen nagy éhség és szükség vagyon, egynehány nappal ezelőtt egy pribék szökött ki Kanisárul, azt beszélette, hogy urunk atyafiát az Czingics Ali basát megfojtották és egynehány agának fejeket szedték az császár parancsolatjából. Ha oda az Dunán túl és az felföldön is most, még üdönk vagyon, hasonlót cselekednénk, talán megtudnánk az törököt ijeszteni. Isten bocsássa irásomat, hát az új generalis (Nádasdy?) meg nem mutatja magát, er wirdt tzu Wien ihn der Burck Ofen belägern. Ezek után Ngd megesmért köteles szolgálja.

Sopronii 3. april. 1664.

384.

A nádornak. A szent-miklósi tanácskozmányba Vitnyédy nem megy; a basa s agák megbüntetése; Zrinyi Kanizsát szállja meg; Pécsből a törökök kiköltöztek; Sopron, april 3. 1664.

Mtgos gróf Rottal János kegyelmes urunk ő Nga járt ott elméje, hogy énnekem el kellessék mennem az szent-miklósi consultatióra, megirtam az nagy bán uramnak ő Ngának, ő Nga énnekem maga levelében includálta az Ngdnak szóló levelet, ha in omnem eventum elmennék, Ngdhoz való fiúi engedelmes kötelességéről több relatiót teunnék. Nem lévén tovább ő Ngátúl parancsolatom és nem is lehetvén ezután az elmenetelben módóm, ugyan meg akartam alázatos tartozásom szerint Ngdnak küldenem az ő Nga levelét. Ugyan ezen alkalmatossággal azt is Ngdnak alázatosan tudtára adnom, hogy ő Nga isten kegyelmességéből ez jelen lévő holnapnak nyolczadik napján megszállja Kanisát, az mely helyben igen nagy szükség vagyon, az mint ezelőtt egy onnend kiszökött pribék és az holdult polgárok is bizonyosan beszélék, ugy azt is, hogy az mely uj basa, ki ezelőtt két esztendővel ott volt, és az urnak ő Ngának az elmúlt gyűlés alatt mint rokonának irt volt, megfojtották (igy) és egynehány agának fejeket szedték. Volt ő Ngának ezelőtt egynehány nappal oly szándékja, reámenjen Kaposra az Kanisára veendő élés kedvéért, de ő Nga arra való vigyázást rendelvén, elhagyta és az megszálláshoz nyul. Az ő Nga nálam lévő katonái beszéllették, hogy az pécsi várast várával egytitt pusztán hagyták és Szigetben költöztek volna az törökök, ugy azt is, hogy fát hordattak volna az eszéki hid csinálására, de meg nem csinálják. Minemü successusokat ad jó isten, csak volna módóm levelem elküldésében, minden dolgokrúl fidelis és alázatos relatiómat küldeném Ngdnak, az mint maradok is etc.

Sopronii 3. april. 1664.

385.

Zrinyinek. A munitio felől jól intézkedjék; a megyék fölkelése elkésik; Soprontól személyenkénti fölkelés kívántatik; Sopron, april 4. 1664.

Kegyelmes uram, az Ngd szolgálit elbocsátván, tegnap este felé hozá Eszterházy Pál uram ő Nga postája ez incusát, az melyet nem lévén más alkalmatosságom, generalis uram ő Nga alkalmatosságával kellett elküldenem. Istenért kérem Ngdat nagy alázatossággal, ugy disponálja az munitio dolgáról, ugy ne járjunk, az mint Dvornikovics uram megizente, hogy akkor fogyatkoztatják meg Ngdat munitióból, az mikor leginkább szüksége volna Ngdnak. Az mi vármegyéinken későre leszen az insurrectio, mert későn hozták generalis uram ő Nga leveleit, ahoz gyűlés kívántatik, de maturalják mentől hamarébb lehet. Ő Nga az várasnak is irt, ugy látom viritim való insurrectiót kíván. Ezek után etc.

Sopronii 4. april. 1664.

386.

Nádasdy Ferencznek a megelőző levélben említett levele Zrinyihez; Bécs, april 2. 1664.

Draskovics János uram által az kanisai obsidio felől tegnapelőtt Kgdnek bőven irván, ma vettem 29. mart. költ levelét. Az én részemről bizony véremmel is kész vagyok segitenem, valamivel szegény hazánk szolgálatját segíthetem, de az ide rendelt subsidiumokból Kgdnek még semmit nem subministráltak, replicálván ő fölsége onnend várnak; Traun Vels (igy) ma is szólottam az puskapor felől, ujobban assecurál, hogy megtéríti azoknak, az kik Kgdnek erre az szükségre kölesőn adnak. Ugy látom azért nem akart előre küldeni, hogy ha szintén az obsidio meg nem lett volna is, beküldvén egyszer az port az stirii statusok, megeld (?) tartanak, etc. Magam részéről az mit cselekedhetem, jó szívvel azt is elkövetem, irtam Draskovics Mik-

lós uramnak, siessen. Nagy ártalmomra vagyon reám bízott magyar hadak, kiben sok embereimet köll ide s tova distrahálnom, mindent ily későre hagyván s resolválván. Nálam lévő palatinus uram leveleit is az vármegyékre kiküldöttem. Az jó isten szerencséltesse Kgdet, szivbül kívánja.

Bécsbül 2. april. 1664.

387.

Dvornikovicsnak. Zrinyi, irígyeinek akadályozása daczára, Kanizsát megszállja; Vitnyédy két tábori malmot rendel meg; Sopron, april 6. 1664.

Megszolgálom Kgdnek nekem irt levelében való szép communicatiót (igy), adja az szent isten, mindazok ugy legyenek, de megtauntuk már, nem hogy hű szolgálatunkért valamit aduának, de még igaz keresetünkben is akadályink lettenek s abban elől nem mehetünk, valjon mit reménylhetünk ezután. Ugy látom, az idegeneknél vagyon becsületünk, az magunk félénél az kimondhatatlan irigység szüene alatt becsülnek, jobb szónál többet nem adnak, illa autem non multum satiant. Íme 8. praesentis resolutiója, megszállja Kanizsát, bizony félek, az miut megírta Kgd, az mikor legnagyobb szüksége leszen, akkor fogatkozatják meg, hogy az világ előtt az roszak megbecstelenithessék és én ez Kgd jövendölésének láttam eleit, akár mint bánjanak vele, de már jaeta est alea, tudom el nem hagyja resolutióját. Én is ma megindulok vala, de lovasim hetesével is elszöktek, egy része beteg és igy kell késnem, mig elkészülhetek. Ugy hallom Bécsben igen fő (igy, talán: jó) tábori malmot csinálnak, kétfélét is, szeretettel kérem Kgdet, csináltasson az drágábban kettőt, írja meg mikor leszen kész, mennyi leszen az árrok, azt megküldöm, aláhozatom

Sopronii 6. april. 1664.

388.

Zrinyinek. A soproniak nem tudják, mivel segíthetik őt legjobban; a kőszegiek gyalogokat gyűjtenek; Eszterházy Pál indulása; sopronmegyei gyűlés; Zrinyi Péter és Hohenlohe; német ujság; hír Kanizsa megszállásának elhalasztásáról; hely és kelet nélkül, de april 6-ka után kellett kelnie.

Kegyelmes uram, igen nagy kívánsággal vártam az Ngd 3. praesentis alázatosan írt levelemre való válaszát, hogy az itt való váras mindent tehetségek szerint megcselekesznek, de örömet értenék, mire volna inkább szüksége Ngdnak, hogy az aránt mutathatnák Ngdhoz való alázatos kötelességeket. A kőszögiet (igy) is készítenek gyalogokat. Eszterház Pál uram ő Nga szerdán akar megindulni. Az mi vármegyénknek szombaton leszen gyűlés (igy) az insurrectio felől. Gróf Zriny Péter uram ő Nga mit írt énnekem, ime Ngdnak parját küldöm, ebből nincs igen nagy vigasztalásunk, ha jobbat nem írt Ngdnak, kit szolgálja meg fog vinni Ngdnak, és magával jobbat nem hoz, Hohenloéval együtt, kivel egy társaságban jönnek, adja isten hazudjak, félek oda rontják Disznós Geczy az fölföldet és Erdélyt. Íme egy német ujságot is küldök, igen szép játéknak tartom, hogy az ördög jövendöléséből csinálunk consequentiát és abból akarják Ngdat religiositasságra hozni, nevesse valami subtilis supersticiosusnak ez aránt való majmoskodását Ngd. Itt hirjen hirdetik az obsidiót differálta Ngd szent György napja felé; ha mi oly vagyon, tudósítsa Ngd holtig való alázatos szolgálját.

389.

Zrinyinek. Nádasdy rábirta a fölséget, hogy egyetemes fölkelés helyett részletes legyen; ennek hátrányai; a veszprémi s győri püspökök, Kéry Ferencz, Széchy Péter kihez hajlanak; egy értekezés; Sopron, april 10. 1664.

Kegyelmes uram, az Ngd jámbor szolgálai után, hogy elmentenek, érkezett mester uram Bécsből, ki Chameleon-nál volt és bizonyosan értette ottan, ő fölsége az vármegyéktől nem kíván personalis, hanem particularis insurrectiót, az pedig igen semmi vagy pedig kevés nagy intentióhoz. Az mint megírtam, nektuk szombaton leszen gyűléstünk, meglátom, elhozzák-e az parancsolatokat, fogom oppugnálni, hogy ne legyen particularis az iusurrectio, mivel csak az itt való város a küszegiekkal többet adnának, mint az három négy szomszéd vármegye, ha personalis leszen az insurrectio. Ugy hallom Szombathelyen is leszen gyűlés 21. praesentis, maga benn akar lenni az főispán, hogy efficiálhassa az particularist, bemenjek-e akkorra, mit cselekedjem Ngd kegyelmes parancsolatjától várok, itt levén már az credentionalis. Ez intentióban két gonoszt látok, egyike, hogy mint tavaly készületlen ellepjen és raboljon benntünk az ellenség, másika, hogy az új generalis ne folytatkozzék meg népében, mert ha az nemességuek insurgálni kell personaliter, vagy maga ott leszen, vagy maga helyett, az ki szolgál, mást statuál, akármelyike legyen ennek, de intentiójának akadályára leszen, úgy is hallottam, ő fölsége által akarja privilegialni azokat, kik hozzá állanak, az mint lehessen az törvény ellen nem tudom és én nem értem. — Ha az particularist efficiálhatja, azon hadat maga generalissága alá akarja vinni. Mindeneket tisztekkal kínál. Veszprémi püspököt mondják mellé ígérkezett. Az győri, noha igen vasallusa neki, de reá nem bírhatta, az Ngd mellé megyen ezered magával,

minden profontját örömmel adja az kanisai obsidióra, valóban örül az Ngd ő Ngának írt szép levelével, az mint mindezekről maga kezével igen szép declaratióval írt levelét olvastam, adja isten azont cselekedő legyen. Kéry Ferenczet is sollicitálta, az mint mondják Széchy Pétert is, nem tudom mit vitt végben. Kéry szegény igen beteg volt. Nem tudom látta-e Ngd azon tractatust, kinek titulusát és két paragraphusát ime includálva küldöm, mocskolja nemzetünket, Ngd egyedül ember mindnyájunk között, mi mindnyájau semmik vagyunk, megosztja országunkat, Ngdat az nagy monarchákkal osztályos társná teszi, becsület-e ez? ugy tetszik, jóllehet vanitas az discursus sine effectu, de ugyan nincsen az is Ngd consolatiója és nevének dicsősége nélkül, az mely magával gyűlölséget is bordoz, de authorinak írjuk azt: Rumpatur invidia, qua justus nihil est, quae protinus ipsum authorem perimit excruciatque suum et quam ferre aut fortis aut felix potest, ha szerét tehetem, ha eddig nincsen Ngdnál, megküldöm, csak értsem. Ezek után etc.

Sopronii 10. april. 1664

Utóirat. Ez illetén cselekedetek nem segítői az Ngd jó intentiójának, sem jelei az ajánlott igaz atyafiságnak.

390.

Pethő Lászlónak. Fok alatt vesztesség; Kanizsa megszállása elhalasztva; Pethő szerencsége; Sopron, april 11. 1664.

. Bánom az Fok alatt elveszett bolondoknak esetjeket, de ugy szokott az lenni, az ki bogár után indul. Bánom még azt is, hogy elmúlt az Kanizsa megszállása, adja isten teljességgel el ne muljék. Mi mind bánatból áll levelem, bánom Kgd nagy szerencsését az teveladásban, de tudja Kgd, némely ember csak az szerencsére született, Segesdrül is huszonöt szekér nyercséget hozatott, nem nagy szerencse-e ez? de azt mondják, az ördögök is

az nagy hegyre raknak rakást, örülöm minden Kgd szerencséséjét, az jó isten nagyobbakkal is szerencséltesse Kgdet.
Sopronii 11. april. 1664.

391.

Eszterházy Pálnak. Miért halasztatott el Kanizsa megszállása? a sopronmegyei alispán nem akar tisztében megmaradni; Sopron, april 14. 1664.

Íme az én uramnak ő Ngának szeretettel teljes levelet küldöm Ngdnak maga szolgája által, melyből meglátja Ngd, minemü akadályt vetett ellenben az átkozott irigység az ő Nga jó intentiójában, de mind haszontalan, az mint az ő Nga szolgájátul értem, ugyan nincsen oly gondviselés nélkül Kanisa állapotja, hogy valamit bevilhessenek s ha jól meggondolja ember, ugyan alkalmatlan lesz vala az mostani megszállás, mely lovas nélkül semmi az exploratiókra nézve, lovas pedig, báresak ezer is, hol vett volna szénát, vagy csak szalmát, hol abrakot, fű még elegendő nem lévén, azonban nekik is fogy élések, kik valóban nagy angustiában vannak, az fo vő (igy;?) ő fölségétül, az grézi deputatusok secretariususa megtért és talán Hoheuloe is elérkezik Zrini Péter urammal ő Ngával, így alkalmatosb lesz az obsidio, ha az törökök nem praeveniálnak bennünk. Az mi gyűlésünkrül tudom vagyon relatiója Ngdnak, ugy arrul is, hogy viceispán uram nem akar tisztiben megmaradni, lévén egy kevés ideje Ngdnak, talán jó volna egy generalis gyűlést publicáltatni, akkorra candidálni ő Kglme és az bírák mellé másokat is, ha szép kérésünkre meg nem maradna ő Kglme, választhatnánk mást, ne lenne az vármegye ily rendetlenül, Ngdnak is ne lenne miudnyájunk ellen válasokért érdemetlen idegensége.

Sopronii 14. april. 1664.

392.

Zrinyinek. Ovatosságot ajánl neki, mert a kanisai megszállásra a kormány segíteni nem fogja, irigyei pedig, mivel magok nem veszthetik el, a török által akarják megrontani; Sopron, ápril 15. 1664.

Kegyelmes uram, előttem az képe az Ngd búsulásának, melyet hogy még ennél is nagyobb ne kövessen, adja isten. Megvallom, az én deakom által lett Bécsből való izenetek emlékezetemből és elmémből ki nem vethetők, ugy Hohenloe Segesd alatt való beszédöt sem felejtettem, midőn azt mondotta, ha azon vagy más nap Kanisát megvehetné is, ő nem cselekedné, ime lassan lassan mindenfelől kimutatja magát az szeg az zsakból. Most az obsidio végett megfogyatkoztatták Ngdat, az imperialis hadak, ezután elkezdvén az obsidiót, az kívánt szükségeket egyáltalában in tempore nem subministrálták volna, az mint inter confidentes nem nagy titok immár, hogy Ngdat udvartúl nem fogják segíteni és az mint némelyek magok között beszélük, felő induciát vagy békeséget ne csináljanak az törökkel és Ngd az szegény Rákóczy processusára ne jusson, az mint mostani seculumbeli vitéz generalisok igen sajnálják, hogy ugy offendálta Ngd az törököt, hirdetik, hogy az budai vezér irt volna az komáromi kapitánynak Puchainnak, midőn az alattavalók az curiert kíséző törököket felverték, miért kell annak lenni, tudván, hogy az német császárral békeségek vagyon önekiek, bizonynyal ugyan nem tudom, lehetséges vagyon valami benne, mivel ezen dolgot, midőn az ő fölsége követe az segítséget az sveciai koronánál solicitálta volna az török ellen, oly válasza lött, mi dolog ez, hogy az császárnak békesége vagyon az törökkel, melyet levelekkel megmutathatnának, és mégis segítséget kér, ő fölségének nem adnak, nem látván szükségét, de az magyarok őket megtalálják, azokat megsegítik. Ezt sem tudom ugyan bizonyosan, de ha az volna is, valjon mit használna nekünk, ki merészelné elküldeni segítség kérni, holott az mi udvarunk azt sem engedi meg, noha articulariter conclu-

dálva vagyon, az imperiumban követeket küldhesünk. Tudja az jó isten, én senkit inkább nem félték, mint Ngdat, hogy ezek az irigy ebek Ngdat el ne rontsák, mivel az mint tudja Ngd, ők egyáltalában félnék Ngdtől és magok nem találván föl becsületes módját az Ngd veszedelmének, az török által fogják azt procurálni, az melyre igen szükségesnek itélem, vigyázzon Ngd. Az mi az kanisai obsidiót illeti, talán abban hogy haladott, nincsen igen nagy vétek, mert életek nekik mind fogy, az fű nevelkedik, és úgy megérkezvén ő fölségétül az resolutio, ezután is előtte leszen Ngdnak, de az istenért, ha minden, az mi arra szükséges, meg nem leszen, talán hozzá ne nyuljon, mert ha nem bizonyos Ngd az megvétele felől, jobb hozzá nem kezdeni, mint becselentül ott hagyni. Zuza (Souches) még eddig semmi operatióhoz nem kezdett maga, régen hirdetik, mit fog mind cselekedni, ezek az emberek bejönnek országunkban, elrontanak, fogyatnak benuünket szokások szerint, és semmit végben az mi veszedelmünknel nem visznek, az melyet eleitül fogván kerestek. Íme palatinus uram ő Nga levelét és levelének parját küldöm, elég szép magyar szók vannak benne. Küldök német irásokat is, úgy látom az imperium kívánja nemzetünket és hazánkat segíteni, ha kellene az udvarnak. Íme Zichy és Listius uramék levelét is küldöm, az anyja megholt, menti magát, keserül. Tudja az jó isten, szánom Ngdat mind sok búsulási, mind fáradásai végett, ha valamiben gondolja Ngd könnyebbíthetem, csak értsem, kevesemet és gyermekeimet elhagyván, azt cselekedő akarok lenni, az mit Ngd parancsol. Palatinus uram ő Nga levelében való intímátója szerint, ha német uraim magokkal nem hoznak, nem igen biztathatom őket sok éléssel, mert már az németek az törökkel együtt alkalmasint kifacsarták országunkból, az mit találtak. Ezek után etc.

Sopronii 15. april. 1664.

393.

Zichynek. Hazafiúi elkeseredett kifakadás; Ocskay, hogy száz katonát fogadjon, száz tallért kapott; Sopron, april 15. 1664.

Sem Posonvármegye, sem az felföld jól nem cselekedt ily kevés militiának ígéretivel, mert ha szükség, keves semmi, ha nem szükség, mit fogyatjuk magunkat, de ugy látom az illetén aprólékkal azt cselekedjük, az mit az görögök felől mondtak, cum singuli pugnamus, universi vincimur. Urunk istenes, keresztyén és hazánkknak hasznos intentiójának mi vége lén, meglátja ez inclusákból, könyörüljön isten rajtunk és vagy becsületesen juttasson jobb állapotra, vagy haljunk meg mindnyájan, hogysesm gyalázzattal éljünk. Az Ngd kérdésére választ nem szükség, mivel az nem szállhatás és szállása Kanisának elég válasz azokra. Ugy áldjon meg az isten, ha keresztyénség volna, magamat, gyermekemet megölném, ne látnám gyalázatos hazánk és nemzetünk veszedelmét. Boldog isten, mivel vagyunk mi vétkesebbek az mi eleinknél, hogy ily gyalázatra és az világ útálatos csúfjára tartott meg bennünket. Az kik segítségünkre jönnek, azoknak prédái vagyunk, ellenségünk, segítségünk szeme láttára hagyja, nemzetünket kiméltetlenül rabolja, égeti hazánkat és az oltalom s nyereség helyett csak veszedelmünket látjuk, láttuk és várjuk magunkra s nyögünk mint az oktalan szamarak ez oltalom szine alatt való terh alatt, szent isten, légy irgalmas már egyszer nekünk bünös fiaidnak. Ha urunkhoz megyek (mert most nem tudom mit mivelnék ő Ngánál), valamiben kívánatik, mindeben szolgállok az Ngd fiainak mint szolgatársunknak, azon is leszek, szolgálatra applicáltassék. Bizony mind féltettem ő Ngát attúl, az miben juta, adja isten ő Ngát nagyobb gonosz ne érje, én megírtam ő Ngának, ha minden requisitumot ő Ngának nem adnak az obsidióhoz, azt pedig elegendőt, hozzá ne kezdjen az obsidióhoz, jobb ő Ngának el nem kezdeni, mint ha becsustellenül félben kell hagyni és igen féljen mások példájátúl, az kiknek jó szó-

adások alatt veszedelem-keresések voltak, én ugyan csak nem hiszem, alattomban hogy az békeséget nem tractálnak az törökkel hírünk nélkül, mert ha ugyan valóban akarnának hadakozni, különben kellene hozzá látni, adja isten hazudjak, de azt gondolom, eladtanak minket és nem tudjuk s az jele, hogy nem gondolnak velünk. Hogy nyugodnám meg az Werberben, mert annak sem látom tökéletes operatiójának csak jelenségét is, úgy értem, Ocskainak száz tallért adott, azon száz katonát fogadjon, az melyen csak egy jó paripát sem vehetni, ő is olyan tökéletes az hazánk szolgálójában, mint az többi, az kakuk és réczének nem lehetnek oly operatiói, mint az sasnak, sokat kellene írnom, de tele vagyok búsulással, mégis harmadszor írom és kívánom, könyörüljön isten rajtunk, maradván Ngd köteles szolgálója.

Sopronii 15. april 1664.

394.

*Batthyányi Kristófnak. Kanizsa meg lesz szállva ;
Sopron, april. 19. 1664.*

Német-Ujvárátt 16. praesentis nekem irt Ngd levelét ma tizenegy órakor illendő bücsülettel vettem. Hacsak tegnap érkezett volna is kezemhez, kikeleti curámat, az melyet ma kezdtem, suspendáltam volna, lehetek vala én is jelen az jó Kanisának megszállásában. Írok Bécsben doctoromnak, jóllehet az jobb lábom térdemen fölül igen megdagadott, ha megengedi, minden dolgom elhagyván, szolgállok az én uramnak ő Ngának, az ki mindnyájunkért fogyatja magát, megszolgálom Ngdnak, hogy tudtomra adta, ha ugyan későn esett is. Én ugyan azon leszek, hogy elmehessek. Ezek után Ngd megismert köteles szolgálója az.

Sopronii 19. april 1664.

395.

Szvetichnek. Kanizsa april 27-kén meg lesz szállva ; a kösziegiek és Fekete készűljenek ; Sopron, april. 19. 1664.

Ha generalis uram ő Nga az szomszédtságban tudtára nem adta Kgdnek, levelemből tudja, hogy 27. praesentis bizonyosan megszállja Kanisát uram ő Nga. Én pro termino nehezen lehetek jelen, mivel sub cura majali vagyok, de nem késem, bizonyosan, ha isten megengedi, jelen leszek. Kgtek azért maga gyalogit elkészitse és küldje el, ha Kgteknek ugy tetszik, isten oda vivén ajánlásom szeriint, az mire érkezem vékony tehetségemmel, minden jóval leszek hozzájok, ha pedig készen nem volnának, tudósitom Kgteket elmenetelem felől és velem járhatnak. Fekete uramnak szolgálatomat ajánlom és kérem legyen készen, ha indulnunk kell, jöhessen el velem. Ezek után Kgtek megismert kötelesen szolgáló jó akarója marad.

Sopronii 19. april. 1664.

396.

Dvornikovicsnak. A kormány Kanizsa megszállására segélyt akar adni ; Zrinyi Péter holt híre ; Sopron, april. 21. 1664.

. Mind jobb lölköm fraterem, hogy az urat segiteni akarják, de ugyan semmivel sem segítik, hitemre lölköm uram addig mortificáljuk, hogy ő Nga is megúnja, mert Carolus Quintus már plus ultra cselekedett és ha continuálja sokáig, ugy jár, mint az igen megvont kézív, nemcsak mondani köllene az ilyent, hanem cselekedni, mert qui cito dat, bis dat, immár valaha csak láthatnánk jelen-ségét az eféle jó igyekezetnek

Sopronii 21. april. 1664.

P. S. Zrini Péter uram ő Nga hol vagyon, alájött-e, haza ment-e életben, mit tud Kgd mentül hamarébb kérem adja értesemre. Mivel nekem ugy irták, hogy megholt volna. Adja isten hazudjon az authora.

397.

Zichynek. Katonái elküldését Kanizsához Zrinyi bizonyosan jó néven veendi; hely és kelet nélkül, de april 21-ke után.

. Tanácsul kérdi Ngd, ha urunk jó néven venné-e az Ngd katonáinak jelen létét. Én ugy arányzánám, mind az Ngd, mind katonáinak és gyaloginak jelen létét igen nagy néven venné, mert bizony igen keves numerusra szabták az vitézek számát, kikkel szállják meg Kanisát és ugyan reáérkeznék Ngd az 17. maji terminusra, nem is menne Ngd hazája árulója mellé, hanem szegény hazánk mellett valóban szívesen fáradozó urunkhoz és sva-deálja Ngdnak köteles szolgálja.

398.

Zrinyinek. Vitnyédy Kanizsa alá betegsége miatt nem mehet; Nádasdy tilalma; Óvárnál máj. 15-kén katonaság pontosíttatik össze; puszta ígéretek; hely és kelet nélkül, de april 21-ke után.

Az Ngd Csáktornyarúl 15. praesentis Bottyany Christof uram ő Ngának irt levelének parját 19. ejusdem vetten. Alázatosan kéri Ngd szolgálja, megbocsásson, hogy az Ngd parancsolatjára jelen nem lehetek, kit szívből kívánna az szolgálatom. Kegyelmes uram, adta volna isten, hogy ha valaha kivántatott, most mutathattam volna meg Ngdhoz való hűségemnek jelét, de nem tudom mire nézve cselekeszi az jó isten, engemet igen véletlen forró hideggel látogatott meg. Már kétszer volt rajtam, első izben 17. egész óráig, más izben pedig, ugymint ma, két orakortul fogva délután 7 óráig; erőmet épen elvette és nem merek útra eredni, de csak isten egy kevéssé erőmet adja, az Ngd szívből régen ohajtott szolgálatajára sietek. Kegyeimes uram irhatom innend Ngdnek, hogy az első terminusára az megszállásnak felesebben mentek volna innend. Nádasdi uram bizonyos személy előtt olyatén szót ejtett: meglátja, mely

nemes embernek gyült úgy meg az ő vármegyéjében az talpa, hogy elmenni merjen addig, míg az németek által-költöznek; Zichi uram levelébül úgy értem 15. maji leszen randevujok Óvárnál; úgy értem az itt való nemesek is kettő akar egy lovast fogadni; mi történik több, isten csak egy kis erőt adván, bővebben magam keze adja Ngduak tudtára; én pedig az nagy istentül Ngduak erőt, egészséget, minden szándékában jó szerencsés előmenetelt, az pogány ellenség ellen diadalmat, ha már többet nem cselekedhetem, kívánok és legyen Ngd szegény neuzetűnknek, utolsó veszedelmére hanyatlott hazánkknak istentül rendelt segítője és orvosa, kívánja Ngd holtig való alázatos szolgálója.

P. S. Dvornikovics uram levelének mását Ngduak küldtem, melyben Ngdnak méltóságos szép emlékezeti vagyyon; de Ngd mondhatná az ráczczal, nem köll az aranyos levél, mert nincsen jobbágy benne, sok az ajánlás, kevés az effectus.

399.

Zichy Istvánnak. Nádasdy jellemzése; Sopron, april 23. 1664.

. Az Ngd gazdája jó affectusának elhitértül azt írhatom: qui facile credit, facile decipitur et simulata amicitia non est amicitia, sed duplex iniquitas, quia iniquitas est et simulatio et istiusmodi simulator cum inique agens desiderat de sanetitate honorari, laudem intendit vitac rapere alienae. Megismertük azt már mi sokképen, mert mind esküvésével, mind keresztény hittivel, mind úri emberségével sokszor megcsalt bennünket és az régi magyaroktól azt tanultam vala, hogy az kit az kigyó megmar, az gelesztátul is megjíjed. Elhagyom minden előbbi cselekedetit, csak színtén az kit most az vármegyében cselekedett és cselekedendő, az hova azt izente: meglátja kinek tölt úgy meg talpa, hogy vármegyéjébül el merjen az kanisai obsidióra menni, ha ez igaz, valjon igaz barátságnaak jele-e ez? Úgy adjon isten jót, hogy ha egy rühös disz-

nót látnék, az ki hazámmal és nemzetemmel jól tenne, imádnám és megböcsülleném, de lölköm uram, ilyen emberrel hogy lehessen az ember familiariter, az kinek minden cselekedeti latorság és méltán mondhatuák öfelőle azt: est quoddam genus hominum, quorum religio fallere est, mert ötet az ő gyümölcserül már sokszor megismertük. Ezekről többet inkább Ngddal szölanék elmenetelem előtt, ha isten egy kis jobb egészséget adna és oly particularitásokat mondanék, a kiben elesodálkoznék Ngd. Ezek után maradok Ngd holtig való kötelességében.

Sopronii 23. april. 1664.

400.

Zrinyinek. Fondorlatok, hogy serege ne nagyobbhassék; Zrinyi Péter; a felföldi követ eredménytelen útja; Sopron, máj. 4. 1664.

Kegyelmes uram, mit irt egy meghitt barátom, mit includált levelében, ime includálva küldöm Ngdnak. Valjon ki operatiója lehet ez? Én azt tartom azé, az ki Icarussal az viaszszárnynak alkalmatosságával az egekig akart repülni. Generalisságot vallat magára és nem embere az militia megszerzésének és midön maga szerét nem tekintti, ottan mások sérelmével kíván pipeskedni. Valjon nem gróf Battyany Christof generalis uram ő Nga tisztinek sérelme-e? ugymint az ki az Dunán innendső félnek generalisa, azon vármegyék, kiket principalior exercitushoz számlálnak, hiszem az ő Nga tisztii alá valók. Ngd, hogy ez causát magáévá tegye, nem javallhatom (hanemha magános okai volnának, melyeket én nem tudok), de talán nem ártana, ha Battyany uram azon vármegyék gyüléseire értelmes szolgáját küldené és azok által maga sérelmét praetendálván, impediálná, ne oda, hanem ő Nga mellé menjenek azon vármegyék. Én félek ily formán az Ngd mellett lévő urakat avocálják s megkevesbedik az Ngd militiájának mostani száma, talán nem ártana gróf Eszterházy Pál és győri püspök uramék ő Ngok szándékát valamint

explorálni, mert jóllehet mindketten teljesek jó resolútióval az Ngd mellett való maradáshoz, de az bizonyos, visszavárják őket, kik ha eljönnek, talán el kezdi hinni, igaz leszen, az mit nekem még februariusban izentek azon embernek Ngdhoz való hamisságárúl. Engem elhagyott ugyan az forró hideg, de erőmtől igen megfosztott, ha jobban leszek, alámegyek Ngdhoz.

Sopronii 4. maji 1664.

P. S. Ha ugy tetszenék Ngdnek, talán nem ártana az urakkal az táborban ez dolgot közlelni és az graeczi consilium által repraesentáltatni ő fölségének, ne bántaná ez ide való vármegyéket, maradnának Ngd és generálisok mellett, mivel ennek az földnek Kanisától vagyon nagyobb félleme, mindenkor ezek az itt való generálissal insurgáltak, az mint tavaly is, hiszem az győri és ujbári generálisságok ott lesznek, az uj generális is ott leszen hatezer emberével, kikre ajánlotta magát, hogy megfogadja, fogadtatja is egy talléron, de igen keveset talál, más egy ártánt sem talál azon áron, nem hogy jó katonát tanálna, hiszem istent, ha az vármegyék melléje nem mennek, az tengerben esik, mert nagy szégyent fog vallani. Ha ugy gondolja Ngd az gyűlésekben szóljak Ngd nevével valamit, csak küldjön credentialist és parancsolja meg mit cselekedjem, ha ágyat kell szekerebben vitetnem is, de elmegyek, hogy szégyent valljon ez hamis lator. Talán az sem ártana, ha Ngd maga Sopron- és Vasvármegyére írna szép levelet, hogy az kik még hátra volnának, küldenék el vagy mennének el, ha egyszer ott volnának, nehezebben avocálhatnák onnend őket, tudom én az Ngd szép levelének több tekinteti vagyon, mint mások parancsolatinak. Az kúszegieknek is írjon Ngd, küldjék be gyalogikat és írja meg nekik, hogy maga gyalogi mellé veszi őket, én velem akarták elküldeni, de én nem tudom mikor indulhatok nagy erőtlenségem miatt. Zriny Péter uram ő Nga megjön ez héthben kelvén Bécsben. Az fölföldi követ megtért, ki hiában járt, ugy látom senkinek nem akar az mostani disznó világ kedveskedni.

401.

Fabricius akademiai növeltjének. Üdvözli őt mint „mester“-t; Pál fiát, ki egy török rabnőtől törökül írni s olvasni megtanult, külföldi egyetemekre nem küldi; Gerardnak egy török könyvet küld; Kanizsa megszállása; máj. 23. 1664.

Ex literis tuis ad me allatis cognovi, quod magisterii honore dignatus sis, gratulor et ego tibi cum tuis patronis, praeceptoribus et amicis, simul etiam precor, ut honore suscepto condigne uti valeas. Istiusmodi actus gratis non celebrantur, requirantur expensae, modo illae ne plus ultra fiant, in hac parte, ratione expensarum, nullam tibi faciam difficultatem. Filium meum tibi concedere utique auderem, sed in academias mittere neutiquam, vestigia enim terrent¹⁾, ubi redux fueris, domi meae bonam in eo tuam intentionem exequi poteris²⁾. Wittembergam, si ita lubet, temet transferas, annuo³⁾, ubique florent studia, ubique et ad discendum et ad docendum sufficiens commoditas. Excellentissimo tuo domino Gerardo mea deferas incognita obsequia, attuli ex nupera expeditione quinqueecclesiensi aliquot libros turcicos, ex quibus cum sciam, quod sua excellentia summo pere delectetur in lingvis orientalibus, unum suae excellentiae transmitto, rogo obsequenter, non librum, de quo nihil iudicare possum, sed intentionem meam amice aestimet. Tibi notum facio, me habere unam mulierem turcicam, filiam unius hogiae, quae et scribere et legere novit, illa Paulum mox ita brevi tempore docuit, qui commode et scribere et legere novit et scit turcice, vellem te domi habere, si studia perfecisses, antequam eliberaretur, ut hac commoditate posses habere turcicae linguae cognitionem, habeo et alios non contemnendos captivos quinque, cum quibus theoretica

¹⁾ L. a 277-ik levél alatti jegyzetet.

²⁾ Külföldről hazajötte után Fabricius Vitnyédynél egy évet csakugyan töltött. L. Klein i. m. 70. l.

³⁾ Ennek folytán Fabricius Tübingából Vittenbergbe át is ment. L. Bartholomaeides i. m. 165. l.

cognitio posset in confabulando ad praxim redigi. Hae occasione mitto tibi 25. aureos, qui si defecerint, plures expecta. In reliquo manet tibi bene affectus.

1) 23. maj. 1664.

P. S. De obsidione canisiensi annexam habes fidelem oculati et aurati testis relationem, quam tuto, quibus tibi placuerit, communicare poteris.

402.

Zrinyinek. A svéd korona nyilatkozata; Montecuculi Köszeg tájára akar szállni; Souches győzelme; mérges golyók; Zrinyi nadrágja átlövetett; ne szerencséltesse személyét; Sopron, máj. 30. 1664.

Kegyelmes uram, nem irtam ekkoráig semmit Ngdnak, mert nem volt mit írnom, most is tudom ugyan késő lesznek írásommal, mert az mit írok, eddig másoktól megértette, de hogy én alázasatos tartozásomnak megfeleljek, az mi ekkoráig kezemhez jutott, azt küldöm Ngdnak. Elsőben küldöm Ngdnak az sveciai korona declaratióját az ő fölsege mi kegyelmes urunk követi által való propositióira, az melyben nem látom azt, az mit az emberek azon declaratióról hirdettek. Másodszer küldöm Dvornikovics uram nekem irt levelének parját, melyben az Zuzá victoriája mellett valóban szomorú az, hogy az Kakuk Köszeg tájára akar szállani, onnend Vas- és Sopronvármegyének, ha oda száll, tudom valóban megrontja, talán nem jó volna ez dolgot süketségre venni, hanem az ott lévő urakkal közleni, velek tanácskozni és orvosságot keresni, hadd ne romlanék meg az föld ily haszontalan eseléd miatt. Szent isten, mely hamar megváltozék az esztergomi obsidiórul való jó gondolkodás, és ha ebben az új generálisságban betekintene Botyany Christof uram ő Nga, nem kevés praejudiciumja vagyjon, mert titulusa az partium regni Hungariae cisdanubianarum etc., ime az ő Nga alá tartozandókat más alá

1) A hely nincs kitéve.

parancsolnak, de az jó úron nagy nátha lévén, nem érzi ő Nga ezeket, hiszem gyalázatos kötelességre avocálják Eszterházy Pál és győri püspök uramékat, az új generális Vathoz száll és onnend őrizi az récze az kakukot, ugy nagy reménységű operatiókat várhatunk tülök hazánk szabadulására. Az monasteriumi püspöknek ha akar irni Ngd, csak jusson kezemhez, én elviszem, ugy tetszik nem ártana az Kúszöghez való szállásnak haszontalanságát repraesentálni neki, ugy gondolnám, ő mint director fordithatna ez ros disposition valamit. Küldök Ngdnek egy német irást is Zuzacsatájárúl, ha conferálja Ngd az magyarral, különböznek az magyar relatiótúl, mivel német uram magának tulajdonítja az egész dolgot, az magyar pedig velünk is participál valamit, akár mint lött, ugyan jobb az kakuk gyalázatos szaladásánál. Ha gondolja Ngd, talán nem fog ártani, ha ir Ngd azon püspöknek, valamit nekem parancsol szóval cselekedjem, el nem mulatom, jó szivvel udvarlok neki és ha ugy tetszik Ngdnek, itt általmenvén az Ngd emlékezetiért jól is tartom. Íme küldök Ngdnek két mérges golyóbisrúl való receptet, ha jönnek itélik, az kik értnek hozzá, élhetni vele, ha nem, engem Ngd kötelességemrúl ítéljen meg. Vagyon Ngdnél egy könyörgésem, ugy érttem Stroczy bateriája avagy appocheja meggyuladása korán Ngd kis nadrágját egy kónél általlótték. Ugy vagyon aféle történetekben nagy momentum az főhadnagy személye és az tudós emberek pro et contra valóban disputálják, küllessék-e, nem-e, az főhadnagynak magát szerencsétlenni, állitnak is mind a két felől feles példákat, szerencséseket és szerencsétleneket is, de hazája és nemzeti szeretetire adjuráalom Ngdat, mondja meg énnekem, mint járnánk mi az Ngd szerencsétlenségébül, hanem hogy teljességgel elromlanánk és vesznénk. Felelhetne Ngd, istennek kiváltképen való gondja vagyon az nagy emberekre az ő periodusokig, ugy vagyon, de tudjuk az historiákbül, hogy nagy embereket is elötalált az szerencsétlenség és azért ebbül nem statualhatván bizonyos regulát, igen szükséges vigyázzon Ngd az maga személyére és ne szerencsétlensse azt, hiszem az nevezetes hadnagyk esztendőket is töltöttek nevezetes he-

lyek obsidiójában, üdövel ugyan isten kezében adja Ngd-nak, csakhogy az Ngd magnanimitásának követője legyen az longanimitas, ily vakmerő irásomról alázatos bocsánatot várok Ngdtől, melyet egyedül az Ngdhoz való igaz kötelesség cselekedtette velem, Ngd holtig való alázatos szolgálásával.

Sopronii 30. maji 1664.

403.

Zrinyi Péternek. Ifjakat küld szolgálatába; jó volna a Dráva és Száva mellékre betörnie, hogy elvonatván a szigeti törökök, Kanizsa ostromát ne akadályozhassák; fia taníttatása Sopronban mennyibe kerülne; Sopron, máj. 30. 1664.

Íme az Ngd szolgálai bemennek, commendáлом alázatosan Ngd-nak őket és kérem Ngdat, az ő tudatlanságokkal legyen patientiája Ngd-nak és csak mondja meg nekik Ngd maga kegyelmes akaratját, elhittem azt híven fogják megcselekedni s legjobb is leszen, ha mindenkinek instructiót ad Ngd, tudja az maga tartozását, ezektől Ngd ne féljen, mert jó emberek gyermekei, vagyon is értékek kevés, nem is az szükségből, hanem hogy tanulhassanak, ifjak lévén, adják magokat az szolgálatra. Íme Ngd-nak az minemű irások jöttek Ngdtől való elválásom után, küldök, talál Ngd jót is, rosztat is, bezzeg gyalázatosan mulatja el az kakuk az réczénél ezt az szép hadakozásra való üdöt és az Duna mellett való végházak megszállása és vétele alkalmatosságát, melyet ha az monasteriumi püspök meg nem változtat, én desperáltam valami jó operatio felől. Bezzeg szintén jól esnék, ha az Ngd barátja hamar megjönne, látnánk mivel jön és onnend mit reménylhetnénk. Igen jól esnék, ha Ngd az Dráva és Száva melléki rablást előlvehetné, igen jól esnék, mert az Sziget mellett lévő törökök avocáltathatnának onnend s ne lenne az kanizsai megszállásnak valamely reménytelen akadályára. Az urfi felől szólottam az pater rectorral, ki örömmel fogadja be az ő Ngát, ha ide jön szál-

lása becsületes leszen, két háza leszen, lovának istállója, lovásznak szállása, mindnyájoknak becsületes asztalok. Az urfítul magátul, az praeceptorfítul mindeniktul egy-egy aranyat egy hétre, az két inastul pedig és az lovásztul mindeniktul egyegy tallért gondolna nem sok volna, az lónak hogy magunk vennénk szénát és abrakot, ha tetszik Ngdnak, küldje föl mentul hamarébb, mert gyalázat volna, ha magyarul nem tudna, nem sokáig máshova kellettven menni, soba azután meg nem tanulja

Sopronii 30. maji 1664.

404.

Zrinyinek. Nem Köszeghez, hanem Kanizsa alá száll a sereg; elfogott török levelek tartalma szerint Kanizsa megadja magát; Zrinyinek a pápa nagy ajándékot, a spanyol király aranygyapjas rendet ad; Apaffy Magyarország ellen jő; Sopron, maj. 31. 1664.

Kegyelmes uram, mit irt énekem Dvornikovics uram, ez inclusából megérti Ngd, már megváltozván az Kűszöghez való szállás, arrul tovább nem szükséges szorgalmatoskodni. Hogy az ő fölsége egész armadája Kanisa alá megyen, mire magyarázzam nem tudom, mert ott anuyi nem szükség és egyebet abbul nem várhatni, hanem az kenyérnek igen nagy drágaságát és az sokaság közé egy nagy pestist, de aliis dii dedere supremam potestatem, nobis sola obsequii gloria relictá est. Itt minálunk igen jó birt birdetnek, hogy az császár- és fővezérhez küldött kanisai követeket leveleikkel együtt elfogták volna az Ngd hadai, egyike valami köveskúti Baly pribék nevű volt, azok biztatják Ngdat, rövid nap kézben adja az jó isteu Kanisát, ha ugy vagyon, talán jobb volna az oda commendált ármádát másutt occupálni és Péter urat maga jó intentiójában segíteni. Ha gratiát találtam Ngdnál és megcselekedhető, kérem Ngdat, az török leveleknek transferált parjait méltóztassék Ngd Zichy uram vagy Spolarics által megküldeni. Bécsből írják, az pápa is nagy ajándékot rendelt Ngdnak,

az spanyol király pedig az aureum vellust, meglássuk az mi urunk mit fog mivelni. Felföldrül igen jó akaróm írja, az fejedelemnek utólján juliusnak vagy elein augustusnak hadaival meg kell ellentünk indulni.

Sopronii ultima maji 1664.

405.

Zrinyi udvari papjának. Zrinyi-családról írt munka; hely és kelet nélkül, de bizonyosan maj. 31-kén 1664.

Dominus cancellarius in reditu meo ostendit mihi paternitatis vestrae opus, sane laboriosum et gloriosae nostrae familiae satis illustre, unicum connexionis linearum defectum animadverto, quem nisi ex historiis paternitas vestra tollat, aliud vix video remedium, literae enim suarum excellentiarum, quae mihi cognitae sunt, non suppeditabunt tam antiquum connexionis auxilium, nullus dubito, vestra paternitas omnem adhibebit diligentiam et hocce opus suum consequetur desideratum finem

406.

Spolarics Istvának. Negyvenezer török Berzenczét megvette, Strozzy és Hohenlohe Kanizsa alól elmentek, utánok Zrinyi is; hely nélkül, máj. 31. 1664.

P. S. Ez leveletem elküldtem vala és visszahozták s azt irták, hogy Stroczy letévén az fegyvert, elindult, utána Hohenloe, azután kegyelmes urunk is könyves szemmel ment el Kanisa alól, az fővezér negyvenezered magával megszállotta Berzenczét, megvevén az táborra reájött volna és előtte mentek el az urak, minden faeszközt ott hagyván és már építik erősen az várat. Azután meg az jött, hogy az első elment, de urunk és Hohenloe ott maradtanak és most is obsideálják ő Ngok Kanisát. Ezeket én ugyan nem hihetek (így), mert annak az vitéz úrnak eddig való vitézi actiói arra nem bocsátanak, s inkább hinném megöleté magát

elébb, hogysen azt eselekedné, Kgdet kérem, írjon mind-ezekről, bizony megszolgálom az Kgd fáradságát, az mint hogy választ is várok

407.

Dvornikovicsnak. Miként fogattak el a török követek és levelek; nézet a teendőkről; hely és kelet nélkül, de jun. első napjaiban lehetett írva.

Ugy vagyom az Kgd levelének elvétele után kétszer írtam immár Kgdnek, de mivel az kanisai állapotot minden ember kívánja tudni, adom Kgdnek tudtára, hogy az mely két törököt kanisaiak török császárhoz küldötték volt, azok e napokban visszajövéen, kezünkbe akadtak. Háron bán uram ő Nga hajdúi közül leskedtek az bozóton, de kevés híja, hogy el nem mulattak, mert immár a palánkhoz mentek volt és lajtorjákra is felhágtek, azonban észrevevén a hajdúk locsogásokat, midőn az vizen általmentenek volna, utánok igen vigyáztak és lajtorjájukról köntösnél fogva lehúzták, mind elnyerték tüleek, magokat is clevenen elhozták. Hiszem istent, kitetszik azokból az levelekből török császárnak minden titka és szándékja is. Azon lesznek, hogy azon leveleknek translatióinak szerit tegyek (igy) és mihent kezemnél lesznek, Kgdnek általküldeni el nem mulatom. Azok egyike köveskúti Baly híres és nevezetes pribék vala, az melynek hírét talán hallotta Kgd, az azt mondotta az uramnak, ne siessen igen és népét is ne vesztegesse, mert ugyanis feladják, mivel élések nincsen. Az másika pedig vezér mása. Azoknak elhittem eddig más examenjek is volt, olyan reménységbe is vagyok, hogy rövid nap múlván kezükbe adja isten és az által sok ezer lélek török igája alól megszabadul és nagy darab országunk Az pribék biztatja az urat, vér nélkül is megveszik, mert ottbenn nincsen mivel élniek és igen jó jel az, hogy az urak igen nagy vigságban és örömben vannak, lehet, tudják már, mi vagyom az levelekben Valjon nem jobb volna-e ezen hadaknak az Fejérvár alatt lévő törökökre elmenni,

de ha már el vagyon végezve, ki változtatja meg, így az Mátysfölde ez idén megint az pogány hadnak leszen prédája, ha senki nem vigyáz reájok. Ugy gondolnám, az Szigetnél lévő törökre eddig reáment urunk vagy elmegyen, hiszem istent, hirt mondhatnak ő Nga felől, ha idején el nem szaladnak előtte, kiket Kis Farkas már meg is kénlett.

408.

Dvornikovicsnak. Strozzy elmenetele Kanizsa alól; a Dunamellék katonák nélkül hagyatik; Sopron, jun. 3. 1664.

Minemü két egymással ellenkező leveleket vettem ma délben és este, ime Kgdnek parját megküldöttem, de ugy hogy magánál maradjanak Kgdnél, mert nem hihetem azt, hogy Strozzy elment volna az táborból, hallok nem sokáig hirt felöle, az mit érthetek, hírévé adom Kgdnek. Ha ugy talál lenni, hogy ugyan elment az dicsért general, ugyan derekas gondolkodást suppedital nekünk magyaroknak, suspendalom judiciumomat, míg felöle bizonyosabbat értek. Átkozott ember, az ki authora lén az Dunán innénd való vármegyék insurrectiójának és az urak megosztásának, hiszem többen volnának most Kanisa alatt, ha ez scissio nem jön vala közünkben, de gyakorta az bika mások boszúságára hányja lábaival az földet és maga szeme telik porral, talán isten ennek is rettegéssel végét adja az hazánk poroszlójának. Lölköm fraterem, ha lehet impediálja Kgd, ne hagyják üresen az Dunamellyékét, mert hamar visszajöhet az török onnénd, az hol vagyon. A monasteriumi püspök ha érkezik, adja értésemre Kgd, fölmegek udvarlására, talán nem leszen fölmenetelem haszontalan

Sopronii 3. jun. 1664.

409.

Zrinjinek. Stroczy helyett más segély megy Kanizsa alá; Sopron, jun. 4. 1664.

. Ha igaz Stroczy elmenetele és ha az okadás nélkül lött, igazán megvallom, ha az imperialis hadak ott nem volnának és mások is nem rendeltetennek volna Ngd mellé, félténem Ngdat Rákóczy tánczátúl, de énnekem igen nagy szivet adott az imperium nekünk magyaroknak irt levele, melynek parja más levelemben vagyon, melyet is Ngdnak küldök. Ha ugy tetszik Ngdnak, irjon egy credentionalis levelet az monasteriumi püspöknek, adja maga szükségét érteni vagy maga levelében, vagy általam, elhitem az meg nem fogyatkoztatja Ngdat és ha ugyan elmeut Stroczy, igen igaz leszen Ngdban az a vers: saepe premente deo fert deus alter opem. Az én erőtlenségemben inént mással nem segíthetem Ngdat, hanem imádsággal, de ha ugy parancsolja Ngd és ítéli szolgálhatok valamit, csak értsem, miudjárt oda megyek és az hova gyalog el nem mehetek, elviszen az ló, gratiának tartom, ha mit szolgálhatok Ngdnak és Ngd mellett hazámnak s nemzetemnek. Holnap jön erre háromezer gyalog, ki Ngdhoz megyen, general Spar az lovassal az pusztán megyen Ngd mellé, az kit az mint ma az Förtön túl való polgárok mondották, megindult, ha egyik elmegyen Ngd mellől, másokat parancsol isten. Az maga személyét őrizze Ngd, mert ha azt periclitálja, elvesztünk.

Sopronii 4. jun. 1664.

410.

Keczer Ambrusnak. A kanizsai megszállás; fölkelés; Tököly főkapitánysága; Apaffy; Sopron, jun. 7. 1664.

. Kanisa alatt való táborból ide haza való megjövetelem után irtam és egy kis relatiót is includáltam vala levelemben, gondolván elvette eddig Kgd, most ez ideig

minemü leveleim jöttek, ime Kgdnek küldöm. Közönségesen beszél, solváltatott az obsidio és nagy emberek írják is, de még nekem nincs ezekről bizonyos, in suspenso bagyom, míg edoceáltatom Hogy az personalis insurrectiót nem kívánják, félek, elveszik az particularist és azután az personalist is, az mint az mi földünkön eféle megtörtént és az minek ezután is meg köll lenni, jobb mindjárt cselekedje azt ember és in consultatione szükség erre vigyázni. Rottal uram ha el nem indult is, ugy tudom, de nem fog késni, absolute fog mindent cselekedni, nem árt ő Ngának mint atyafiának ha gróf uram ő Nga általmentében udvarol s ha az generalisságot előhozná, csak nevetséggel csudálja ő Nga, hogy olyan tisztet lutheranusnak nem adnak, de ha az realitást látja Kgd (az mely felől én Tamás vagyok), ugyancsak acceptálja ő Nga, ő ugy lehet kassai generális, mint az előtt valók voltanak, ha pedig valami hidegséget veszték eszetekben, csak feléjek se menjetek, kiváltképen ha particularis deernáltatik. Az Budához gyült török mint járt, hallotta Kgdtek, adja isten az Szigetnél lévőek felől is azt hallhassuk. Az fejedelem jó volna, elkerülhetné az hadban való készületét, de talán ő vele is azt az nótát fújatják, az mit uram papaja mondott, midőn egy ezernára föl volt akasztva, hogy contra oportet non est remedium. Istenért kérem Kgdet, tegye le az privata offensából származott passiót és az közönséges jóért aprólékos cselekedetét condonálja Kgd és segítsétek jó tanácsal, mert arra szüksége vagyon, mi az ő hallgatása és neutralitássága alkalmas momentumot suppeditálna az közönséges jóra. Vagyon is okotok, mert Erdélyben az ő Nga gyermekeinek szép örökségek lévén, azt nem jó volna akármí bosszúból koczára hányni, ha vétett valaminben, felejtétek el, keressétek kedvét, így mind az közönséges jónak, mind magatoknak consuláltok és tanulja meg Kgd Tacitusból: dii aliis supremam dedere potestatem, nobis sola obsequii gloria relicta est; ha ros is, ha fűsvény is, ha hálaadatlan is, ő ugyan fejedelem

Sopronii 7. jun. 1664.

411.

Dvornikovicznak. Kanizsa alól előbb a német katonaság szaladt el; Nádasdy letörpült működése; Sopron, jun. 8. 1664.

Megszolgálom az Kgd communicatióját, ime én is utolsó (gondolnám) hiteles uj relatiómat küldöm Kgdnek, ha uram levele megérkezik, annak is parját közlöm Kgdde. Azoknak az irigy roszaknak megmondhatni, hogy ők semmitsem cselekednek az nyúzás- és fosztásnál egyebet és mások gyalázásánál. Ugy tetszik, így lévén az dolgok, senki méltán ő Ngát nem vádolhatná, mivel az ő fölsége tisztviselője és hadai szaladtanak el elsőben, olvassa Kgd ez levelet és elég mentséget talál. Az Vatuál táborozó Hercules, ki hatezer emberre vett pénzt, emberül előlállatja az militiát, legtöbb s igen sok, ha kétezer embere vagyon, meglátja ő fölsége, hogy bizony megcsalja ő fölségét az pénzben is, az mint megcsalta országunk törvényét, megfogadván maga alá az nemességet, hogy négy forintért szolgáljanak, megmenti az personalis insurrectiótól sine ulla poena. Ez ám igaz hive ő fölségének és jó fia hazájának és nemzetének. Érsek uram megszerzette tisztit Herculesnek, hogy becsülete neki is meglegyen s ugyanakkor hazájának és nemzetének hátralévő veszedelmét halála előtt accelerálta, hogy maga után hagyjon Herostratus formájú emlékezetet az posteritásnál.

Sopronii 8. jun. 1664.

412.

Zrinyinek. Igaz-e Kanizsa odahagyása és Zerínvár megszállása? Spar a kopházi réteken; ijedség a németek közt egy asszonytól; Rohan herczeg a táborban; Sopron, jun. 9. 1664.

Kegyelmes uram, én ez mai napig sem hihettem el, hogy Ngd az kanisai obsidiót solválta, mert Muraköz felől semmi hirt nem hallottam, minden ember én tülem kezdi

tudakozni, melyről egy barátom irt énekem, mit beszélnek Bécsben az roszak. Valóban sokat törődtem, köllenségem megírom Ngdnak, voltak pro et contra ratióim, tartván attúl megbízatom Ngdat, de az Ngdhoz való igaz kötelesség meggyőzött, azt elhívén, jobb tudni Ngdnak, hogyha valamely méltatlan vádlás előfordul, tudván Ngd, irigvét hamarébb confundálhassa. Íme azért azon levélnek paráját Ngdnak küldöm, de kérem alázatosan Ngdat, ne offendantassék ez indignitással, mert az nagy cselekedetek nagy irigységeket hordoznak magokkal, az melyben elég része volt Ngdnak. Spaar az kopházi réteinken fekszik esütörtöktül fogva, ezen órában izené oberster Wurm uram, hogy az táborban lévő tisztviselők, kik meglátogatták, kéméletlenül szidják az vati táborban lévő új Herculest, s azt mondják nyilván, hogy ezelőtt egy holnappal Kánisa alatt lehettek volna, de ő impedialta. Ugy mondják, alig vagyon másfél ezernél több hada, ha sok, s igen sok, kétezer, így szegyeníti meg isten, hogy olyat vett magára, mely nem professiója. Ezek után Ngd alázatos szolgálja az.

Sopronii 9. jun. 1664.

Egy franczúz herezeg vagyon itt duc de Rohan, az is elmegeyen az táborral, holnap, mondják, elindulnak az hadak, tegnapelőtt egy asszonytúl megijedtek, azt tudták, rajtok az török, egész éjjel fegyverben voltak.

P. S. Ugy értem, general Spaar tegnap azt beszélette, Ngd maga irta neki maga kezével, harmadnapig obsideáltatik Ngd Zriny-Ujvárbán, kéri Ngd, siessen oda segítségre, én igazán megvallom, nem hiszem, oda megyek még ma hozzá és minden okot adok azon hazugul hirdetett levél végett, ha lenne, hogy megmutatná. Tudom Ngdnak elég gondja és búsulása vagyon, nem kérem Ngdat maga írjon, csak az paterek közül írassa meg Ngd, valósággal miben volt és miben legyen ezen obsidio állapotja, gratia gyanánt veszem én, de mások bizony sokat bátorodnak meg azon relatióval, ha egyelítve vagyon is valami szerencsétlenséggel. Ez az duc de Rohan azt mondja, nincsen abban semmi böcstelenség, ha valamely főhadnagy obsidiót solvál, nagy

monarchák, királyok, fejedelmek és főhadnagyok solváltak obsidiókat, de azzal ugyan böcstelenségek nem történt, ha solváltatott, megint obsideálhatni.

413.

Dvornikovicsnak. Zerénrúr nincs megszállva, ellenkezően a török megveretett; hely és kelet nélkül, de jun. 9-ke körül lehetett írva.

Isten fizesse Kgdnek tegnapi communicációját. Adom értésére Kgdnek, hogy az sok bolond hír, kiket Zriny-Ujvár megszállása felől teli torokkal hirdettének, mind azon hiúság, tegnap Spaar uramnál voltam, mondá, vett uram levelét mind tegnap, mind azelőtt, kiben kéri, siessen, mert az török tábor mind Kanisánál vagyon, elpironkodnak na. Haza jövén, ez itt való notarius Serpilius szolgálja jött meg az vati táborból ily hírrel, hogy uram írta volna az nagy új vitéz Herculesnek, az melyet az táborban nagy örömmel publicáltak, hogy az török Zriny-Ujvár alá szándékozott, azt uram megtudván, éjjel az Murán minden hadait átvitte, lesekben helyezettette őket és midőn az török már ment volna reájok ütött és isten kegyelmességéből fölverte őket, sok törököt vágott, de maga militiájában is hullottanak el, ha igaz leszen, ugy tetszik kiköszörüli a esorbát, avagy legalább az leszen Kanisa alól való eljövételének hire, hogy az stratagema által akarta az ebeket megverni, ha mi bizonyosabbat értek, tudtára adom Kgdnek. Vagy ninesen kedve uramnak, hogy szembe legyen az monasteriensissel, vagy ninesen üdeje irjon, mert négy levellem semmi válaszem nem jött, ha elérkezik, elmegyek ő Ngához, csak tudjam

414.

Pethő Lászlónak. Tudósítsa, ki oka a kanizsai megszállás abbanhagyásának?; igaz-e, hogy Zerinvárt megszállta a török és Zrinyi megverte az ellenséget? Sopron, jun. 10. 1664.

Nem győzők eléggé csodálkozni az Kgd nagy hallgatásán, nyilvánossággal nem igen jól vagyon dolgoztok és az Kgd nagy hallgatása ad okot, gyanakodjam arról. Itt nálunk iszonyú az sok rossz hír, az mi magyarink vádoltnak, hogy szokásuk szerint ők lettek volna elsők az Kanisa alól való elszaladásban. Azután hogy az törökök Zriny-Ujvárat megszállották, erősen lövik, az urat bennszorították és felő mind maga személye mind vára oltalma. Hoztak olyant is, hogy az úr felverte volna az törököt, de nem látom derekas fundamentomát, kérem Kgdet nagy szeretettel, ne szánja annyi fáradságát, írja meg historice mindezekben mit tud, meg szolgálom. Innend mennek az német hadak nagy készüllettel, készséggel és kívánsággal az török ellen, adja isten jó végét

Sopronii 10. jun. 1664.

415.

Borynak. Souches hadműködése; Nádasdy-, Bathyányié szintén; új tanácskozmány a felföldön, melyre Rottal Vitnyédyt is hívja; Sopron, jun. 12. 1664.

. Minden jó magyar örülhet Zuzá uram eddig való progressusinak, csak az tovább való continuatiójában meg ne lankadjon, de így is ugyan nem vettük azért vissza Váradot, adjon isten mennyekbül erőt, bátor szívet és szentséges áldást, hogy az pogány megrettenvén előltek, jó szándékitokat jó végben vihessétek. Ugy látom, sok a felföldön a consultatio, sok az ajánlás, feles az biztatás és semmi effectusa nincsen, mert a mi hazánk törvénye és szabadsága ellenségei latrul büntetetlen mindent azt cselekesznek, az mit akarnak, nem választják meg az üdöket

és az veszedelmet, az melyekben forgunk: bizony uram ha fel nem találjátok ennek orvosságát és authorit törvényünk szerint meg nem zabolázzátok, semmi reménységem nem leszen akármely dolognak jó kimenetele felől. Istenre kérem s kényszerítem Kgdet, éljete az authoritással, a ki keze-tekbe vagyon, és az olyan haza szabadsága és törvénye latrának Mátyás királykint egy darab viaszba mutassátok meg fogatok helyeit, de merni is kellene azt, de nem kálánnal. Az ide fel való confusiókról sokat irhatnék Kgdnek, de ha meg nem változtathatjuk, mi haszna csak meg is irnom. Annak az új Herculesnek tökéletlen ambitiója és hazugsági miatt adja isten a tavalyi veszedelem ne érjen bennünk; hiszen nagy isten ostora ez rajtunk, hogy ez az holt eb így bolondítja és hiteti el az udvart, neki hatezer emberre való pénzt adnak, az én szegény uramnak egy pénzt sem, sem új hadra, sem előbbi vitézlő népére, sem maga személyére, mégis így fogyatja magát. A dunainnenső vármegyéket az közönséges jónak kárával, akadályával, uram boszújával és az szegény generálisnak tisztí sérelmével. Az vármegyékben lévő nemességnek assecuratiót adott, ha az ő zászlója alá mennek, bátor personalis insurrectio legyen is, megoltalmazza őket, hogy törvényünk szerint magok helyett mást ne statuáljanak. Lőlkem atyánfia mire magyarazza Kgd ezeket, az én vékony ítéletem szerint még koronás királyunk sem cselekedhetné eztet törvényünk sérelmivel, az melyet mind diplomájában s mind articulusink confirmatiójában in verbo regio ratificált. Bizonyosan beszél-lik, kik táborából jönnek, mind ilyen practicaí között is nincs Vatnál igen feljebb kétezered magánál és csaknem lehetetlenség, hogy ő ígérétenek eleget tehessen. Tudja-e méltóságos palatinus urunk ő Nga ezeket: ha tudja ő Nga és elhallgatja, nem tudom, mint consulál successora authoritásának, ha vagyon módotok, ne szenvedjétek el s ne engedjétek is meg, hogy élvén valaki eltemessen bennetek és tiszteteket elvegye. Kanisa dolga mint volt és miben állapodott ekkoráig meg, ime includálva küldöm Kgdnek. Az relatio felől ne kételkedjék Kgd, mert szent igazság, az többi is alkalmasint ugy vannak. Mára gyülekeznek megint

Bottyany uram generálissága alatt való hadak, hinném istent, ha az németek megint meg nem akadályozzák, réá-megyén uram az törökökre, mert kevesen is vannak és azok fegyvertelenek is, hinném istent, vagy kiveri az mezőből ő Nga őket, vagy bizony elszaladnak ő Nga előtt. Méltóságos gróf Rottal uram ő Nga, ugy látom, örömet látná, ha az felföldre mehetnék, de micsoda szín alatt, mi dolgom lenne nekem ott, ki neve alatt és ki költségén kölletnék oda mennem, nem tudom, ha ugyan kívántatik és hasznos lehetek, csak legyen cum existimatione modisque et formis, ily betegen is, mert fejem, szemeim, jobb lábom mind rosszul vannak, elmegyek: azért mind az Kgd hozzám való szeretetire és discretiójára hagyom ezen dolgot, inkább akarám házamnál lenni betegen, mint nagyobb betegséget magamra accelerálni, de contra oportet non est remedium

¹⁾ 12. jun. 1664.

416.

Zichynek. Oltalom helyett pusztítás; Kanizsa és Zerinvár megszállása; Sopron, jun. 12. 1664.

Vettem az Ngd Oroszvárról 8. praesentis irt levelét tegnapelőtt, ugy látom mindnyájau ráklábon mászunk hazánk és nemzetünk javára oltalmára. Bizonyára nagyobb ostor rajtunk nem lehet, hogy az kiket az mi oltalmunkra színeesen behoznak, azok pusztitnak beuntüket és fogyatnak s az mikor kívántatik, hű szolgálatjokban meg is fogyatkoztatnak, az mint az Ngd dicsért epre, kire bár igen ne menjünk kosárral, megmutatta nemzetünkhez való szeretetit és az előttünk s csaknem kezünkben lévő országunk nagy darabja szabadulását így rontánk el gyalázatosan. Ugyanis természete az a roszaknak, hogy a mikor ők jót cselekedni nem tudnak, legalább az jóknak dicséretes cselekedeteket az ő ördögi irigységekkel megakadályozzák. Solvátatott az kanisai obsidio és nem is teljességgel, a mint beszélük az török nem is szállott az sánczokba, hanem

¹⁾ A hely nincs kitéve.

Berzencze táján és nem is obsideálta Zriny-Ujvárat, hanem feles török akarván Ujvár alá menni, megtudta urunk jó idején, leseket hányt nekik és alkalmasint megjászott velek és némelyike el is vetette az utat, a melyen jött, nem kell azért Ngdnak Palko ¹⁾ társunk felől igen sollicitusnak lenni, hinném istent, minden félelem nélkül vagyon

Sopronii 12. jun. 1664.

417.

Keczer Ambrusnak. Hadak gyülekezése; Sopron, jun. 16. 1664.

. Igen feles hadak gyülekeznek öszve mind ő fölsége, mind az imperium részérül, adja isten oly szivesen assistáljanak, mint principálisok levelekben assecurálnak országostúl beunünket

Sopronii 16. jun. 1664.

418.

Zrinyinek. Miben van Zerinvár ostroma?; Sopron, jun. 16. 1664.

Kegyelmes uram, én valóban ohajtva várom az Ngd levelét és postáját, ime az rettenetes nagy irigység és ambitio solválta az kanisai obsidiót, mi vége leszen az mi nyavalyáinknak az szent isten tudja. Ugy beszélnek mifelénk, hogy Ujvárat az török igen víja és az jancsárok az vár oldalában be is ásták magokat, ha azon vár elvesz tülünk, sok dolgot ad az szomszéd országoknak, ezektől is az segítség színe alatt rákhaton mászóktól is félek, hogy ugy segítik meg, mint Váradot, inkább szeretném, ha az imperialis hadak mennének arra, már kinél kellene azt sollicitálni, visszatérvén az monasteriumi püspök az hollandusok jószágaiban való cselekedete miatt, ha értenem adná Ngd és módot is kezemben, jó szívvvel mindent, mostani nyavalyáimat superálván, kész leszek megcselekednem. Én vala-

¹⁾ Zichy fia Zrinyi szolgálatában.

miülta elváltam Ngdtül, senkitül onnénd egy bötü levelet nem láttam, kérem alázatosan Ngdat, irassa meg, mint lett az kanisai obsidio solválása, azután minemü dolgok történtenek és most miben vannak, sok-e az török, az fegyverese és mit reménylhesünk, mert féltem az urát, gratia gyanánt veszem és alázatosan meg is szolgálja az Ngd alázatos szolgája.

Sopronii 16. jun. 1664.

419.

Zrinyinek. Zeréncvár ostroma; a német birodalmi segélyhadak Óvárhoz gyűlnek; Sopron, jun. 16. 1664.

Kegyelmes uram, ma vettem ez includált leveleket, melyeket Lisztius uram küldött kezemhez, alázatos tartozásom szerint ime megküldöttem Ngdnek. Itt minálunk sok rosz birek fojnak, kikuél rozabbak nem lehetnek, reménylettem legalább legyen valaki Ngd környül, az ki valahány szóval sok rendbeli leveleimre adjon egy kis informatiót. Én hogy igazán megvalljam, az Ngd Ujváranak obsidióját, melyet nagy bizonynyal hirdetnek, Várad obsidiójához hasonlítom, Regede tájárül nézik az sok oda indult sáska az Ngd maga és váranak veszedelmét s azután csinálnak egy gyalázatos békeséget, adja isten ezekben hazudjak, mind többet biznám az imperialis hadakhoz, ha azok mennének Ngd felé, de azokat Óvár táján gyűjtik öszve, hova mennek velek, meghalljuk

Sopronii 16. ¹⁾ jun. 1664.

420.

Pater Tamaskovicsnak. A német katonaság fosztogatása miatt utazni nem bátorságos; hely és kelet nélkül, de Sopronban, jun. 17-kén lehetett írva.

Ugy nagyon, azt irtam vala tegnapelőtt Kgdnek, hogy bizonyosan ez jövő szerdán vagy esütörtökön azon megyek

¹⁾ Vagy tollhiba „17^a helyett, vagy a megelőző levél nem lön elküldve.

által uramhoz, de ezek az nyüző fosztó németek, kik holnap és azután is mennek ezen által, annyira elmerültek az gonoszságban, hogy már emberséges ember bátran nem is merészel tőn járni, mindjárt megfosztják, az szemeim is rozszabbul kezdenek lenni s az mi legnagyobb, uram az törökök ellen lévén occupatus, eféle dolgok csendes elmét kívánnak, várakozom, még ezek eltakarodnak, az utak bátorságosabbak lesznek, és uramnak is valamely szerencséje contingálván, alkalmatosbban mehetek és hasznosbban térhetek meg és mivel már szómat adtam, bizony el sem mulatom első jó alkalmatossággal, ez szerint értse és értesse el nem menetelem okait. Írjon Kgd, istenért kérem, mit ért az mi táborunk felől, mert itt igen sok rozszat beszélnek.

421.

Zrinyinek. A német birodalmi hadakat kellene Zerinvár alá kérni; személyét a várral ne veszélyeztesse; Sopron, jun. 18. 1664.

Kegyelmes uram, igazán írom, ha félne Ngd tőlem, haragudhatnám, hogy énnekem Ngd semmit nem parancsol; tudván azt, hogy Bécsnek szomszédságában lakom és talán az deputatus uraknál szolgálhatnék valamit, onnét lévén dependentiája az hadak előtt lévő generalisoknak, kik valóban rákbáton másznak, úgy beszélnek, hogy már Zriny-Ujvár alá igen beásták magokat az jancsárok, és nem tudom, mennek-e Ngd mellé az német és magyar hadak, ha nem késő, istenért kérem Ngdat, parancsoljon Ngd, valamire engem elégségesnek itél, én mindent örömmel megeselekeszem és mivel ezekhez az mostani ott az szomszédságban lévő hadakhoz keveset bizom, az imperialis directoroknak talán nem ártana írnia, hogy sietnének, azokban nem hiszem hogy megfogyatkozzék Ngd. Az maga személyét az Ujvárral ne praecipitálja Ngd, az istenért kérem Ngdat, hiszem ha különben nem lehet, hogy kimenjen azon várból, az isten Ngdnak dicsőségesen megint vi-szaadja Ngdnak (így), az Ngd élete, egészségben léte minden mi nya-

valyáinkat reformálhatja, mert hada leszen Ngdnak ele-
gendő, csak az Isten Ngdat éltesse. Édes Ngos uram, az
ki Ngd nemzetünk egyedül való reménysége, conserválja
magát nemzetének és hazájának, megsegíti isten Ngdat,
kit tiszta szívből kíván Ngdnak etc.

Sopronii 18. jun. 1664.

422.

*Spolaricsnak. Az ügyek mibenlétéről körülményes
tudósítást kér; Sopron, jun. 18. 1664.*

Írtam vala Kgdnek ez elmúlt napokban, kérvén sze-
retettel Kgdet, tudósított volna az oda be való állapotok-
rúl, de ugyancsak hallgattok mindnyájan, vagy talán hara-
gusztok énreám és nem kell vékony szolgálatom. Istenért
kérem Kgdet, vegyen annyi tüdőt magának és írjon egy
relatiót, mint jöttetek Kanisa alól, azolta mit miveltetek,
mennyi hadatok vagyon, mit reménylhesstük, őrizzéték
urunkat, mert ha azt elvesztitek, elvesztünk országostul. Ha
istent szereted, írj etc.

Sopronii 18. jun. 1664.

423.

*Káldy Györggynek. Ugyanazon tárgyban; Sopron.
jun. 18. 1664.*

Mit vétettem, hogy nekem semmit nem parancsoltok,
láttam Kgd másoknak irt levelét, nem tudtam volna ugyan
haddal segítségre menni, mert szegény vagyok, de legalább
talán tudtam volna segítséget sollicitálni. Megvallom az mos-
tani rákháton mászó német és magyar, pénzen fogadott ha-
dakhoz nem sokat bizom, hanem ha az imperialis hadak
mennének, azokban több reménységem volna, kiket mind
másfelé fordítanak az Duna mellé, lölkem Káldim parau-
csoljatok, ha nrm késő, menjek azoknak az hadaknak di-
rectorihoz, hadd kérjem, menjenek urunk mellé, azok meg-
segítenék ő Ngát. Isten ugy áldjon meg, véremmel is szol-
gálok, csak parancsoljatok, urunkat pedig őrizzéték, ha ő

Nga megmarad, üdövel meghozza az jó isten szerencsáját ő Ngának, őrizzétek, őrizzétek édes lölkem barátim ő Ngát, ha ő Nga él, mindnyájan élünk ő Ngával, ha egy ideig szerencsétlenséggel is, de ezután ad isten szerencsét. Írj lölkem Káldim, mint jöttetek el Kanisa alól, azólta mit miveltetek, most miben vagytok, mit reményletek, hadd legyen ártatlanságtoknak prókátora és oltalma tehetsége szerint.

Sopronii 18. jun. 1664.

424.

Zrinyinek. Zrinyi készebb meghalni, mint Zerínvárt átadni; Vitnyédy istenért kéri, álljon el e föltételétől; Sopron, jun. 21. 1664.

Kegyelmes uram, valóban szomorúan értettem (ha igaz) az Ngd relatióját (igy: resolútióját helyett), hogy tudniillik Zriny-Ujvárából Ngd magát előbb holt lábbal vonatja ki, mint élven ellensége kezében vagy birodalmában lássa. Ha igaz, az mint följebb is írák, bizony nagy resolútio, de maga Ngd méltóságos nevének mind az mostan élöknél, mind az posteritásnál leszen-e böcsületes (igy), nem veszem kérdésben, de legalább, ha azon Ngd resolútiójában persistálna, melyet az isten meg ne engedjen Ngdnek, minket magával együtt örökkén elrontana és nem volna mit köszönünk közönségesen Ngdnek, mert abeli resolútiójával senkit meg nem váltván Ngd, magát és minket is elveszítene. Ez Ngd maga resolútióját vagy magnanimitásnak tartja-e? Én nem tudom, ha az-e, melynek tulajdona, hogy minden nehéz és keserű dolgokat úgy viseljen, hogy az természetnek folyása mellől el ne menjen és tudós embernek méltóságával s magát veszedelemben lévén jövendőre és nagyobb dolgokra megtartsa. Kérem azt alázatosan Ngdtől, Zriny-Ujvár egész Magyarország-e? vagy egész körösztvénység-e? Egyik sem, hanem egy szegleteeske, az mely meg nem érdemli, hogy ily hazánk és körösztvénység mostani nagy reménysége azért egy csepp vérét is kiöntsa, hallga-

tok, hogy meghaljon. Adhatna-e válaszul, gyalázat leszen, megépítette Ngd és meg nem tudja s tudta tartani és oltalmazni; ha ez az Ngd gondolkodása, bizony igen csalatkozik, mert sokan szép királyságokat birtanak, de ime ez az kaspiai hegyekből származott bestia sokakat megemésztett és az kinek az egész körösztvényiség (oh átkozott egyenetlenség te miattad nem sufficial) Ngd egy magános úr akar ez nagy bestia ellen vagy triumphálni avagy meghalni, valjon, szabad legyen kérdenem, magnanimitas, virtus-e ez? vagy egy magános vakmerőség? Mi emberek olyanok vagyunk, hogy gyakorta az magunk gondolkodásit fegyverrel is oltalmazzuk s inkább akarjuk azt szépítvén s magunknak hizelkedvén, mentegetni szivesen, mint azokat eltávoztatni. Ne báuja az én uram ez mázolásomat, melylyel, te tudod isten, nem kívánok praeceptorkodni, hanem mint igaz és hív szolga akartam s tartoztam uagam gondolkodásit így kiábrázolnom. Istenért könyörgök Ngdnak, kérem alázatosan és adjurálom romlott hazám és csaknem utolsó gyalázatra jutott nemzetem képében Ngdat, változtassa meg resolútióját és legyen követője az olasz ily beszédjének: *chi have â tempo, have â vita*, hagyjon üdőt az dolgoknak, conserválja maga személyét, mert az mi legnagyobb momentumunk, ime sok és jó hadak mennek, az monasteriumi püspök is jön, ma margraff von Baden, graff Fucker, Valdek és mások is itt lesznek, mindnyájan Ngdhoz mennek, hiszen ha ideig köllene is ennek az nagy bestiának mint egy hirtelen árviznek cedálni, nagyobb dücsőséggel isten Ngdnak visszaadja, istenért kérem Ngdat, ne rontsa el magát és ne praecepitalja azért az roszt helyért, mert sem isten, sem ez világ előtt nem adhat számot, ha elrontja magát és minket is, mivel sokáig fáradt az természet, az meddig alkottatta Ngdat ez pogány ebnek veszedelmére és az mi oltalmunkra. Az seregeknek ura és istene, kinek hatalmában vagyon egyedül az győzelem, áldja és erősitse Ngdat, hogy ellenségi ellen (mások henylő szemmel nézvén az Ngd veszedelemben létét) úgy triumphálhasson, hogy kényszeritessenek mindenek azt mondani, ő szent fölségének irgalmas Ngd személyén való gondviselése cselekedte

azokat, ezt tiszta szüübül kívánja Ngd holtig való alázatos bágyadt és beteg szolgálja.

Sopronii 21. jun. 1664.

425.

Keczer Andrásnak. Eleje nincs meg; Zeréinvár eleste után történt dolgok: hír svéd segélyről; Apaffy; Sopron, júl. 12. 1664.

. Írtam ez elmúlt héten Keczer Ambrus uramnak az táborban való létem felől, nem kétlem, közli Kgd del, az tovább való dolgokról is tartoztam valahány szóval irnom. Zriny-Ujvárat az németek valóban gyalázatosan érték az török kezében, mely miatt ugyan felesen meg is adóztak, de az mit használ minckünk, ha az ebeket mind levágták volna is. Birta az török egy hétig, azalatt az Rába mellé nagy rablást tétetett, kiknek eleiben akarván menni az magyarink, Montecuculitól kértek valahány száz lovasokat, de egyet sem adott és így impune mentenek vissza, szintén nyolczadik nap kimenvén az várból az török, porral vetette föl és az faépületeket meggyújtván, úgy égette el és pusztán hagyta. Az török megoszlott, egy része Kanisa felé ment, hihető az Szalavár alá vagy által az Szalán rablani mennek, mert igen sok cserényeket készítettek. Egy nevezetes rabot fogtanak az vár megvétele előtt, ki azt mondotta, az fővezérnek parancsolatja érkezett, az várat porral vettesse föl és maga Sziget táján vigyázzon az végekre, mert onneud belől segítséget nem küldhet neki és hogy igen fél az körösztyénektül. Muraközt alkalmasint elpusztiták az ő fölsége hadai és az ellenség ellen csak egyszer sem vonának fegyvert, csak az isten az én uramat oltalmazza személyében való szerencsétlenségétül, minden reménysége az imperialis és franczúz hadak, kik már mind alátaakaródnak ő Nga (így), az ő fölsége hadai pedig Győr felé szándékoznak visszajönni, mit ad azután isten, el köll várunk. Ezek tudom, sok embereknél idegen gondolkodásokat causálnak, de meg ne ütközzetek ezekben, mert soha nem volt oly szenvedés, az kinek az jó isten jó végét nem

adta volna, meghalljátok nem sokáig, megsegít isten bennünket. Itt hirdetnek olyat, az svecusok Erdélynek segítségére 15 ezer embert küldenek, ha igaz, ez is az mi segítségünknek előjárója, még isten többet ad, hogy mások segítsége által contingáljon oltalmunk, kérjétek az fejedelmet, hagyjon nekünk békét, ne bántson bennünket ellenségképen, mert máshonnan is elég sanyargatásunk vagyon, emlékezzék meg, hogy ő is magyar. Ti pedig az istenért az törökkel való barátkozásnak hagyjatok békét és higyjétek el, hogy az ki ördögnek szolgál, kinnal fizet meg neki. Ti mindhármán ¹⁾ eleget voltatok Pálfi Pál környül, jut-e eszetekben az franczúzok beszédje, ki azt mondja: az ki engemet egyszer megcsal, vigye el azt az ördög, ha másodszor, engemet, ha harmadszor, vigyen el ujjban mindkettőnket, valjon jut-e eszetekben ez beszéd? Az crocodilus mikor valakit meg akar ölni és esalni, sir és úgy csalja meg, istenért, jusson eszetekben az olasz beszédje: credere e ben, non credere e meglio és jóllehet et nulli credere et omnibus, utrumque vitium, mindazonáltal higyjétek, ha vagyon valaki oly, az ki meg nem csal benneteket. Sokat irhatuék, de ezek legyenek elegek; mi vége lett az kassai consultationak, adja értésemre Kgd, ugy azt is, mi reménysege lehet annak az földnek, Menyhárt sokáig késik, ha akar jönni, ne késsék, vagy maradjon otthon

Sopronii 12. jul. 1664.

426.

Borynak. Ugyanazon tárgyról s vegye rá a nádot, keressen a bajokra orvosságot; Sopron, jul. 12. 1664.

Írtam, ha jól jut eszemben 6. vagy 7. praesentis Kgd-nek az táborból való megjövelelem után bőségesen, ugy azt is, hogy ultima praeteriti gyalázatosan elveszték vagy

¹⁾ Innen következtetem, hogy Keczerék három testvér lévén, a levél Andráshoz volt írva, Ambrús és Menyhárt meg lévén a levélben külön s világosan említve.

eladták az németek magok derék kárával is Zriny-Ujvárt és magokat oly gyalázatosan viselték az török ellen, hogy az ő vitézségek előttük példabeszéddé és gyalázatossá lett s már nem is fél tüle, megvévén mindjárt rablani küldött, az holdult tájon sok falukat rablottak el és impune visszatértenek. Azouban Cuculi az mellette és alatta valókkal hivalkodó szemmel nézte az elfoglalt várat és Muraközt jámbor vitéz uram hüvséges szolgálatja jutalmáért valóban elraklatta és dülatta, az török az elmúlt hétfőn meggyújtotta az faépületét az várnak, és porral fölvetette, az török sok cserényeket készítettett és vagy Szalavár alá mennek, vagy rablani az Szalán által, az mi hadaink pedig Győr felé készülnek, midőn feladták és elrontatták az várat, fölprédálták Muraközt és semmi szolgálatot nem tettek. Ily állapotban mit várjunk már tőlök, ha ez aranyos alkalmatosságot elmulatták, ime ezennel mindnyájau vagy az német, vagy török prédája leszünk. Vagyon-e módja Kgdnek, az mint tudom vagyon is, istenre, hazája, nemzete megmaradása szeretetire és jó magyarságára adjuralom Kgdet, ne nézzük veszedelmünket öszvekulcsolt kézzel, hanem méltóságos palatinus uram ő Nga interpositiója által igyekezzék tehetsége szerint ez mi nyavalyáinkat megorvosolni, mert ha el nem veszttünk, bizony elveszttünk, igazán írom Kgdnek, az uramat félttem, úgy jár, mint Rakóczy, ki ha eltalál (kit isten oltalmazzon) veszui, bizony ha el nem veszttünk, elveszttünk

Sopronii 12. jul. 1664.

427.

Zrinyinek. A francziák Sopronba megérkeztek, Vitnyédy a tábornoknál Zrinyi nevében tisztelkedett; ők nem a fölség, hanem a magyar nemzet kedvéért jöttek; Sopron, jul. 12. 1664.

Kegyelmes uram, az franczuzok erre jövéen, eleikben mentem, generálisokat Ngd nevével köszöntöttem és az Ngd jövetelek felől való kívánságát megmondottam, quartélyában is udvarlottam neki, az ki Ngd köszöntését igen

nagy néven vette, náluk lévén ebéden senki egészségeért nem ittak az mi részünkön valók közül, egyedül Ngdért és nagy contestatiókat tettek nemzetünkhöz való kész szolgálatjokról, nyilván mondották az asztal felett, nem ő fölségeért, hanem miérettünk jöttek, az mint hogy Ngdhoz való szeretetének jeleül ez includált levelet adta, Ngdnak küldjem vagy vigyem, az melyet alázatos tartozásom szerint ime Ngdnak küldök, adja isten cselekedetek, ha nem késő, correspondéaljon beszédének. Ez mellett ime egy újabb irigységekre való materiát küldök Ngdnak, az melyből általláthatja könnyen Ngd, ott is emlékezetben vagyon, az hol nem is gondolná, csak ezek az imperialis és aliert (alliirt) hadak igazán akarják, az magyar és horvát hadakkal ugyan cselekedhetne derekas dolgot, az melyhez tiszta szívből szerencsét kívánok és Ngdnak holtig való alázatos szolgája maradok.

Sopronii 12. jul. 1664.

428.

Zrinyinek. Nádasdy Montecuculitól elvált; a németek segélyében bízni nem lehet; hír, a török és tatár Rumnál átkelt a Rábán; Zrinyinek német katonákat ígértek; Sopron jul. 23. 1664.

En elmentem vala Bottyany uramhoz Körmendre, megadván az Ngd levelét ő Ngának, valamivel tartoztam, miudent ő Ngának megmondottam, mosolyogva tagadta, semmi idegensége nincsen az asszonynyal, pirult is, azonban fogadta, választ ad Ngdnak, Nádasdyt várta ebédre az több urakkal, kik Montecuculitól elváltak, hogy az Rábát őrizék, mivel Nádasdy az több urakkal csak nyilván kimondotta, az németben semmit ne bizzunk, mert azok meg nem segítenek bennünk, csak véletlen úgy jöve nyaka szakadtában¹⁾, az hozta az hirt, Rumnál az török tatár általjött az Rábán és elfelejtették mind az ebédet, mind Bottyany uram az válaszadást, jóllehet az útban érttettem, megpus-

¹⁾ Kimaradt, mi más levélben olvasható: „egy katona.“

kázták őket és nem jöhettek által és így kelle visszajön-
nöm, ott valamikor kimentek ekkoraig, mindenütt szaladnak
az tatárok, ha volna több emberünk, tudnának félni. Ugy
látom resolutus az úr magát oltalmazni az meddig lehet,
talán nem ártana, írna Ngd ő Ngának, ne praecipitálna
magát, feleségét, fiát, küldené valahova és ne contemnálna
az dolgot, mert rosz vége is lehet. Botthyány Pál uram
katonái fogtak egy törököt, egrinek mondja magát, az nyil-
ván beszéli, általjön az török, egy várat vesz meg, vagy
(Német-) Ujvárra vagy Sárvárra magyarazzák, hihető Sár-
vár leszén, mert már ott az rablást próbálták is, ha Ngd
meg nem segít benniünket, félő, ez föld is meg ne romol-
jon. Nádasdy és az többi hadai felől, és az több dolgokrúl
is, ha kegyelmesen ugy tetszik Ngdnak, érthet ez levelet
megadó deakomtól. Én ugy gondolnám, ezt az földet viri-
tim kellene felvenni, ha az urak megengednék, lenne még
szép számú nép, magam mentem volna fel, de gyermeki-
met nem mertem itt hagynom, nem tudván, mi leszén ez
két nap, mit paranesol Ngd elvárja etc.

Sopronii 23. jul. 1664.

Utóirat. Ugy értem Ngdnak 5¹⁾ németet ígérték, any-
nyira való pénzt, az magyar és horvát hadakat, de ezek
elegék lesznek-e ez nagy szükségünkre, valjon az imperia-
lis és francúz hadakat nem adnak-e oda, azokkal ugy hin-
ném isten segítségével subsistálna Ngd mégis jobban.

429.

*Batthyányi Kristófnak. Zrínyi ötezer németet kap
és generalissimussá teszik; Sopron, jul. 23. 1664.*

. Bereghből nekem azt írják, uramnak ő Ngá-
nak ötezer németet adnak, annyi emberre való pénzt, az
magyar és horvát hadak generalissimusságát, hogy ezekkel
absolute operálhasson, ha ezelőtt valahány héttel lőtt volna,

¹⁾ A következő levél szerint kimaradt: „ezer.“

várhatnánk jó gyümölcsét, most jónak kell lenni, ha különben nem lehet

Sopronii 23. jul. 1664.

430.

Zrinyinek. Egervár feladatott; a török szándoka; Nádasdy serege; gyanús, hogy az udvar Zrinyit sokáig tartóztatja Bécsben; Sopron, jul. 30. 1664.

Kegyelmes uram, megjőve ma az táborból Sándor Péter sógor uram, megbeszéléste ő Kglne, mint adta fel Egervárat az törököknek, úgy azt is, minemű conferentiái voltanak velek, hogy az fővezérrel volt, az hiúságokat elhagyom, alázatos tartozásom szerint csak arrúl tudósítom Ngdat, az melyek Ngdat nézik. Úgy mondja ő Kglne esmerőjével beszélte, kiktől azt értette, az török Körmendnél fogja tentálni, általmehet-e az Rábán, ha általmehet minden bizonynyal Német-Ujvárat szállja meg s onnan, azt megvevén, Bécs alá megyen és meg nem nyugosznak, míg nem Ngd és Bottyáni urak fejét az fővezér eleiben nem viszik, ha pedig által nem mehetnek, egyenesen Muraközre mennek, Csáktornyát megvevén, onnend mind Styriát, mind Carinthiát, mind Tótországot fogják rabolni és pusztítani, azt is nyilván megmondották, az némethhez ne bizzanak (így), mert minket ők meg nem segítenek s ha Bottyáni azt cselekedné másokkal és annak az sárkánynak egy darab húst vetne szájában, békével lenne. Tudom, természete az ebnek, azzal is fenyegetődik, az mi lehetetlen, de az mint ekkoráig ab effectu látjuk, az jó intentióját, az mihez kezd, alkalmasint végben viszi, valjon nem jó volna-e ő Kglmét felhivatni, ha süketnek nem beszélene mesét, ha parancsolnak ő Kglmének, mindjárt felmegyen és teljes relatiót teszen, bizony ha most az Rábán túl meg nem akadályozzák az törököt, félek, disznós Geeci kirgrik és elszökik Bécsben assecláival.

P. S. Mondja azt is, az uj Herculesnek nem hiszi volna hatszáz embere, mind elszéledtek az fizetetlenség miatt, örömet látnám, kikkel mustrál, ki fizet hadainak,

vagyon oly kapitánya, az ki zászlót is társzekéren hordoztatja. Az udvar Ngd ennyi ideig való tartása Bécsben én előttem gyanús és az egyik jele, el kell hinnünk, igaz az török beszéde, hogy nem segít bennünket az német, ha javunkat kívánnák, nem tartoznak (igy) ottfenn Ngdat, én abban bizom, bonis omnia cooperantur in bonum. Az monasteriumi püspök elérkezvén Bécsben, attúl megtanulhatja, mi jót reménylhesünk, ha semmi nem . . . , talán jó volna megtanulnunk azt az régi verset: saepe premente deo fert deus alter opem

Sopronii 30. jul. 1664.

431.

Zrinyinek. A török át akart Körmendnél kelni a Rábán; egyenetlenség a táborban és rossz ellátás; két marquis elesett; Zrinyi jöjjön Bécsből haza; hely és kelet nélkül, de még jul. 30-kán lehetett írva.

Ma jövének vissza az vittembergi herczeg az táborban küldött emberei, kik referálják, az elmúlt hétfön erővel akart az török Körmendnél általmenni az Rábán, de impediálták, azután a török minden táborával elindult Szent-Gothard felé, Montecuculi az Rábán belől utána, ki hogy elment Hohenloe Badentül parolát nem akart venni, hanem mindenik magánosan adott alatta valójának, nagy confusio, egyenetlenség vagyon köztök, ugy fogyatkozás is mind kenyérből, borból s lehetetlennek mondják subsistálhassanak az hadak ily oeconomiával, az gyalogság élhel fog meghalni, egy szóval semmi jót nem beszélnek, két markiss veszett el az francziákban, ha böcsülettel lehet és jónak itéli Ngd, jöjjön alá és Péter úrral együtt az mi militiánk szívét teheti Ngd mert bizony elveszünk az németek miatt. Egy rabot fogtak, kit megcsigáztatván azt valotta, Német-Ujvárat megszállja és veszi az vezér, azután két város holdolt meg hozzá, ha tetszik Ngdnak, most hamar jöjjön Ngd, mert valahány nap után nem leszzen szükséges és hasznos.

432.

Dvornikovicsnak. Hír Zrinyiről, hogy fogságban tartják; Vitnyédy néhány lovasat akar tartani; a müncheni püspök minő erővel jö; hadi hírek; Sopron, aug. 3. 1664.

Én valóban nagy gondolkodásban vagyok, hogy az urat ő Ngát ily sokáig tartják Bécsben, közönségesen beszélék arestumban vagy on ő Nga, tudom hazugság, de mégis az roszak efélével koptatják nyelveket. Íme az magyar had elszéled, azokat akárminemű parancsolatok is az úr jelenléte kívül nem viszi az táborban. Boldog isten, hiszem nagy átok ez mi nemzetünkön, hogy ez idegen nemzet ha pusztító veszedelmünkre vannak is, ugyan itt vannak és mi elszéledve várjuk az veszedelmet. Lelkem uram, vagy on-e valaki, az ki ezeket érezné az mi nemzetünk közül, ha vagy on, segíték ez közönséges ügyünket, ne legyünk példabeszéde ez világnak, kiváltképen azoknak, kik az mi eleinknek emlékezetétül is regtek (rettegtek?). Mit mivel az úr, mivel biztatják, avagy inkább udvariasan tartóztatják, mi jót reményljünk, kérem tudósítson Kgd, avagy talan csak ez vagy on hátra: una salus victis nullam sperare salutem. Én pedig gyötrődöm az mi nyavalyáinkon, de nem használlok többet vele, hanem hogy magamat fogyatom, volnék olyan szándékban, ha az urat ő Ngát jól accommodáluák, egynehány lovasat tartanék, az kiknek egy kis zászlócska is kellenék, zászlót pedig nemes embernek emelni meg vagy on tiltva, valjon ha az udvarnál instantiát tennék, megengednék-e? kérem Kgdet, adja ez eránt maga tetszését. Itt oly hír vagy on, hogy az monasteriumi püspökkel ezer lovas, nyoleczszáz gyalog jönne, az kik ötven ágyút kísérnének, nem hallottam ugyan oly authenticus helytül, mit értett Kgd ez eránt, kérem tudósítson Montecuculi hadában contemnálják Zuza actióját, ök semmit nem cselekednek, mégis az más jó cselekedetit mocskolják. Közönséges beszéd, Zuza Esztergomot szállja meg, kihez segítke az szent isten, mondanak megint olyant is, sok török gyülekeznek Ujvárhoz, ha igaz, elfelejtik az esztergomiak

megszállását, mindezekben mit tud Kgd, tudósítsa kötelesen szolgáló fraterét.

Sopronii 3. aug. 1664.

433.

Zrinyinek. A szent-gothordi ütközet; kik estek el vagy sebesültek meg; fiát Sziléziába akarja küldeni; Sopron, aug. 5. 1664.

Kegyelmes uram, vettem az Ngd 3. praesentis irt méltóságos levelét, melyből értem, hogy az mi nyavalyáink megorvoslásának kevés reménységét látja Ngd, így kell lenni, ha különben nem lehet. Hogy Ngd az ármádához menjen semmi nélkül, azt nem javalhatom, az mint Ngd maga bölesen írja, ha basznát látja ottfenn maradásának, ahhoz regulálja magát, én igazán írom, semmit az udvarnál nem reménylek, mert ha mit akartak, előbb eselekedték vagy eselekedtették volna, míg nem nyavalyánk agonizálásra jutott volna, ottfenn létében ugyan tanul valamit Ngd olyat, az melyet azelőtt Ngd nem tudott, azonban talán Zriny Péter uram ő Nga is, embere megérkezvén, tudósítja Ngd. Én valahány napra eltávozom házamtúl, de nem késem, ha ottfenn létét érteném Ngdnak, megjövén, ottan Ngdhoz mennék, szólhatnék Ngddal, míg elmegyén innend, ha tudósít elmeneteléről s erre mi tájunkra Ngd nem jöne és így tetszenék Ngdnak, akár Ujhelyben menjek Ngdhoz. Ma megyén Kakuk Máthé embere Bécsben, tudom nagy aetaja vagyon, mert ő fölségének küldi egy pallosát Rákóczinak, kit most nyertek, és két aranyos dzsidát, mintha az ő hada nyerte volna, de mint énnekem egy sebes franczúz gróf, ki tegnap érkezett ide és nálam hált, azt mondja, se Máthénak, se Pedannak ¹⁾ ott nem volt hada (az grófnak neve Aegidius du Say Maueurier, ki Bécsben vagy Johan Andre Haysserer, vagy Horkin, vagy Hamich Prohler nevű árus embernél száll, ki Davaukurnak atyafia, ha meg akarja

¹⁾ Talán „pendant“ azaz, Nádasdy. a ki Montecuculi seregéhez csatolta volt a magát.

láttatni Ngd és levélben érteni), hanem az törökök az Hohenlo táborába az Rábán általútvén, egynehány ezeren sáncokat vettek mindjárt magoknak és dolgot is adtak német uraimnak, nem állhatván az törököket, küldött Colighnihoz, hogy lovasát segítségre küldje neki, négy svadront küldött, az gróf volt az első svadronban, reájok mentek az törökökre, nyolcz egész óráig harcoltak egymással s utóljára az mint az törökök megfutamodtak, annyi ember és ló esett le, megföldött egy, hogy az lovakon és testeken száraz lábbal mehettek volna által az Rábán, egy gondolja, vesztetett el magok közül négyszázan, egy kornétájokat nyerték el, nevezetes emberek veszttek el, ugymint Markess de Muly voluntarius, comes Philibilier capitaneus eques, dominus Rithard capitaneus eques ex legionibus Gransy, Seureve Epain, kiknek neveket nem tudja veszttek el, sebesítének meg markes de Villeroj filius ducis de Signia, markes de Canaplus, marches de Rosfeit, vannak azok között kapitányok is, mivel ezek mind voluntariusok, az kik megsebesítettének. Az franczúzok pedig nyertek feles lovakat, egy gyalog zászlókat (igy), tizenöt ágyút, tevét, öszvért, lovat, egy véli, vesztett az törökökben négyezer, ezeket Ngdnek az ő relatiójábúl írom, gondolnám igazat beszél, mert emberséges embernek látom és Ngdnek valóban jó akarójának. Ma vettem palatinus uram ő Nga és Bori levélét, mindketten csaknem azon tenorral írnak, az mit Bori uram ír, köztök uramnak (igy), melyet ime Ngdnek ugy volanter küldök, az mint nekem küldötte, biztatnak, csak haszontalan beszédek ne volnának. Én fiamat el akarom Silésiában küldenem, kiket (igy) az Ngd méltóságos passusával küldenék örömet, egy emberséges barátom is akar ugyan Silésiában és onned Lengyelországban menni, ki oda be nem leszen haszontalan szolgája Ngdnek, az is az Ngd méltóságos passusával járna, ha gratiát találtam Ngdnél, alázatosan kérem Ngdát, ha ellene valami gondolkodása Ngdnek nem leszen, mivel itt alatt megírtam, és Listius uramnak küldöttem, méltóztassék Ngd subscribálni és meg-

pecsételni, abeli Ngd kegyelmességeért holtig való aláza-
tosságja marad.

Sopronii 5. aug. 1664.

434.

*Brisah herczegnek. Lovat küld neki; Sopron, aug-
21. 1664.*

Obsidem reliquit filius meus apud celsitudinem tuam, sed non sufficientem, ne autem celsitudo tua de ipsius (si deus ipsi sanitatem et vitam concesserit, quam desidero) certo in Gallias et ad servitium celsitudinis vestrae (igy) adventu dubitare possit, nisi in auctionem majoris securitatis pro obside equum turcicum, est quidem sane adhuc rudis, sed juvenis et potest in schola exerceri, humillime supplico, dignetur celsitudo tua benigne accipere et de me credere, quod sim et velim tota vita mea permanere celsitudinis tuae.

Sopronii 21. aug. 1664.

435.

*Gytrich herczegnek. Lovat küld neki; Sopron,
aug. 21. 1664.*

Multum doleo, quod mei homines non revelaverint desiderium celsitudinis tuae ratione equi mei turcici, si mihi prius fuisset cognitum, cum gaudio celsitudini tuae obtulissen. Mitto itaque filium meum una cum equo ea conditione, si celsitudinem tuam Viennae offendet, eidem nomine meo, tanquam singulari meo et magno patrono offerat, supplico celsitudini tuae, velit a me humillimo servo suo obsequii et summae devotionis loco benigne acceptare, mei recordari et de me credere, quod sim et velim permanere tota vita mea celsitudinis tuae.

Sopronii 21. aug. 1664.

436.

Keczer Ambrusnak. A felföld személyes fölkelése elmaradt; jó volna a fölséghez s a német hercegekhez követeket küldeni; a németek Győrnél vannak, a nagyvezér átkelt a Dunán; Lőcsén és Késmárkon pestis kezd mutatkozni; Sopron, sept. 9. 1664.

Ugy jut eszemben, circa ultimam augusti avagy primam praesentis Kgdnek irt levelemben mostani Kgd nekem 23. augusti Árvábül irt levelében lévő postulatamira alkalmasint feleltem: mert ennekelőtte is ballottam, hogy az Kgtek personalis insurrectiója fejedelemasszony alkalmatlansági miatt elhaladott. Akkor is mindjárt általláthatta volna Kgtek, hogy sokféle halogatások miatt eddig szerencsénk nem lévén, hogy nevezetesen lehattünk volna mezőben, annál inkább most és azután, ideje táborozásnak elmulván, abban az országunk és nemzetünk mellett teendő intentióban előmenetelünk nem leszen. Ugy látom én, nem akarják azt, hogy mi lássunk, mennyien lehattunk még mezőben, azért is tartóztatnak, distrahálnak sokfelé bennünket, költetnek velünk és sokképen fogyatnak. Jól írja Kgd, hogy most jó volna Kgteknek ő fölségéhez küldeni, én is most itélem szükségesnek mind ő fölségéhez, mind imperiumbeli itt lévő hercegekhez, úgy mint az imperialis hadak directorihoz, monasteriumi püspök és Durlach hercegekhez követeket küldene Kgtek, az meglehetne moguntinus országunknak irt levele mellett, a ki assecurált bennünket, hogy se szabadságunkban, se pedig religióunkban semmi háborgatást nem tesznek, ez megtörtént az ő jelenlétekben, őket informálván ez illetlen szabadságunkkal ellenkező cselekedet felül és ő általok imperiumot, tudom, közönségesen használna Kgtek azzal országunknak A németek elmenének innét, csaknem hét hétig mulattak itt Sopron mellett, e tájat mind elpusztították, most Győr mellett feküsznek, tovább nem tudom merre fordulnak, mert az a hire itten, hogy a vezér egész hadaival általment volna az Dunán és Vágon is, félős egyenesen Posonnak ne menjen,

mig az mi segítségünkre küldött hadaink oda sétálnak Értem azt is, hogy Lőcsén és Késmárkon pestis kezd lenni: nem első nyavalyánk és nyomorúságunk, melylyel isten bennünket nyomorgat, mit tehetünk róla, isten irgalmazzon nekünk, jobb isten kezében esni, hogynem emberek hatalmában

Sopronii 9. sept. 1664.

437.

Zrínyi Péternek. Zrínyi Miklós Bécsben hasztalan időzött; pozsonyi tanácskozmány; a felföld személyes fölkelése; az erdélyi fejedelem, oláh és moldvai vajdák otthon maradhatnak; Sopron, sept. 10. 1664.

. Az én uram sokáig lakék Bécsben, eleget biztatták minden jóval, de utoljára minden satisfactio nélkül bocsátották el, az ha satisfactiója ő Ngának, hogy az franczúzok fejedelmekkel megismerkedett, az melyről elhittem Ngdat informálta ő Nga eddig. Mint lett az minapi ütközetje az törökkel az mi hadainknak, ime arról egy kis irást annectáltam. Most miben vagyon dolgunk, egy barátom levelének extractusából meglátja Ngd, mit végeztek Posomban, még nem hallottam, igen jól nem lehetnek dolgaink, mert az egész hadak, kiknek Komáromhoz kell vala menni, Mosonhoz szállottak és ott vannak, én azt itélem, Posont féltik, ha mi ujabbat értek, megírom Ngdnak. Az felföldön 16. augusti kell vala insurgálniok personaliter, de mivel az fejedelemasszony ellen (minekutána amicabiliter nem sopiálhatták palatinus és Rottal uramék ő Ngok) propter nonnullas in religione commissas violentias, törvényes executiót tettek és azt megint violenter reoccupálta, féltenek valami tumultustól az fejedelemasszony ellen, ad 3. praesentis differálták, de most sem várok semmit az insurrectióból. Az erdélyi fejedelemnek, és az moldvai s havasalföldi vajdának megengedte az fővezér, otthon maradjanak és jól vigyázzanak, onnend az idén nem kellene semmi hostilitástól félnünk

Sopronii 10. sept. 1664.

438.

Zrinyinek. Nem helyesli, hogy Zrinyi semmi hadat se tartson; hírlík, megbékélt a törökkel; Sopron, sept. 10. 1664.

. Az Ngd utóbbi gondolkodását vékony tehetőségem szerint igen consideráltam, de salvo aliorum iudicio, mint magyar úr Ngd semmi hadat ez közönséges hazánk szükségében nem tart, micsoda consequentiákat csinálnának az Ngd nem jó akarói, azért talán más alkalmatosságra hagyja abeli demonstrációját, melyet úgy kell cselekednünk, ne offendáljunk urunkat vagy ministerit, azon Ngd levelét senkinek se nem mutattam, se nem mutatom, hanem Ngd-dal isten szemben juttatván. ha parancsolja visszaadom.

Sopronii 10. sept. 1664.

P. S. Az lipsiai avisákból ime egy extractust küldök. Itt mi tájunkon igen kezdik hirdetni, Ngd az törökkel megbékélt és ki is trombitáltatta Ngd nagy comminatio alatt, valaki az törököt megbántja (?) és én ennek levelemmel az armadánál contradicáltattam, mivel tudom természet szerint való ellensége Ngtok az törököknek, nekem irt levelei Ngd-nak más resolutiót importálnak.

439.

Zrinyinek. Béke a törökkel; a magyar hadsereg elbocsátva, a német Csallóközben; Sopron, oct. 6. 1664.

Kegyelmes uram, én házamhoz érkezem, de az Ngd Posomban járó szolgálait sehol elől nem találtam, mivel Lében-Szent-Miklósról bocsátotta el Zichy uram, csak Rábaközön tértek vissza és így nem akadtunk öszve. Ugy gondolnám, mind érsek, mind Zichy uraimék ő Ngok megírták Ngd-nak, hogy békeséget csináltak az mieink az törökkel. én is ime azon dologról két Bécsből irt levélnek parját küldöm, nincsen mit örülnünk rajta. Bizonyosan beszélík, hogy mind az spanyol s mind az lengyel királyok megholtanak, hihető ezeknek halálok is accelerálta az mi kárunk-

kal való békeségünket. Az magyar hadakat elbocsátották az táborból, az idegen hadak pedig Csallóközben mentenek be, mi végre, nem tudom, azt sem, meddig maradnak ott. Volt oly hír, az Montecucoli hadát Styriában adják, az többit pedig Morvában, Silesiában és Csehországban accommodálják, de ezután hova fogják őket vinni, az idő megmutatja. Nádasdi uram is az több urakkal eloszlott az táborból és Potendorfön vagyon

Sopronii 6. oct. 1664.

440.

Dvornikovicsnak. Béke a törökkel; Zrinyi hadserege elszéledve; Vitnyédyre harag az udvarnál; Sopron, oct. 10. 1664.

Régen nem láttam semmi levelét Kgdnek, az melynek talán az én hallgatásom oka. Nem írhattam, mert nem voltam házamnál. Csáktornyán tudakoztam magától urunktól, igaz-e, hogy az törökkel békeséget csinált, azt felelte, az békeségesinálásnak valami bizonyos jele kívántatnék, az két félnek vagy személyek szerint való egybenlételek, vagy követek által, ennek egyik sem lévén, békeségrül való tracta nem lehetett. Megtiltotta ő Nga az csatát, mert militiája elveszvé, elprédáltatván elszéledett és annyira jutott, hogy ott száz embere nincsen, azokkal mint irritalhatta volna az ellenséget. Ez tilalom alkalmatosságával akarta militiáját redintegrálni és midőn elegendő ereje lett volna, ugy kezdett volna operatióihoz, és Kgd, ha hol említik ez dolgot, ez szerint mentse urunkat. Mi békeséget értsek hogy csinálának az németek, ugy hallom, gyűlést akarnak hirdetni, valjon édes jó akaró uram örül-e az mi nemzetünk ezeknek és szabadságink oltalmára lesznek-e? Én reán, ugy hallom, igen haragusznak udvarnál és az táborban, azal vádoltak, hiszem, hogy én az végre ittam volna leányom lakadalmán, adj isten az francziai király legyen urunk. Részeg nem voltam, meg sem bolondultam, hogy azt cselekedtem volna, hanem ha az volna, az mely ebet agyon akarnak verni, dühös nevét költik. Én pedig bizom az ür-

ban és azt mondom, conscientia secura et innocentia ubique est tuta, hiszem istent, eljön az üdö, meglátszik az én ártatlanságom, ha ezekben mit értett és szabad tudnom, személyem assecuratiójáért tudósítson Kgd. Az én fiam¹⁾ halom igen szorgalmatos eszköz volt ezekben, de megfizet mind neki, mind másnak az minden ártatlanságnak oltalmazó igaz istene. Ezek után etc.

Sopronii 10. oct. 1664.

441.

A kalocsai érseknek. Mentegetőzik a mainzi választófejedelemnek és a holsteini herczegnek írt levelek ügyében; Sopron, oct. 14. 1664.

Régen tanultam, hogy non petita excusatio est manifesta incusatio, én is hogy minden okadás nélkül írok, látatnék írásom, mintha mentség volna. Hallottam, sokat gloszálják némelyek levelemnek parjait, melyeket írtam moguntinus electornak és az holsteini herczegnek, az melyeket judex curiae uram ő Nga nem hozzá illendő módon kapott el, nem vagyok pedig bizonyos abban, ha azon leveleim parját látta és olvasta Ngd, az melyekben az ki impassionate megolvassa, nem talál semmit olyat, az melylyel vagy kegyelmes koronás király uram ő fölségének tartozó hűségem ellen, vagy hazám és nemzetem ellen valamit vétettem volna, hanem inkább javát és az pogány kézből való szabadulását kerestem: ime azért azon paroknak parjait Ngdnek alázatosan küldöm az végre, tudja ezen méltatlan vádlást voltaképen Ngd és ítélje meg, ha jó magyartúl megérdemli-e az ilyetén idegen glossát, mert én mivel magyar vagyok, minden tehetséggel, még életem fogyásával is, kivánnék hazámnak és nemzetemnek szolgálnom és ha érdemesnek ítéli Ngd, vegye méltóságos protectiója alá jó magyar holtig való alázatos szolgálját.

Sopronii 14. oct. 1664.

¹⁾ Bizonyosan János.

442.

Zichynek. Az esztergomi érsek tiltakozni akar a vasvári béke ellen; hely és év nélkül.

. Ugy hallom, érsek uram contradicálni akar az békeségnek, az istenért ne eselekedje, mert ahoz fegyver kell s az nekünk nincsen, bizony akkor teszen rabbá bennünk, patientia.

443.

Schwartz tübingai tanárnak. A szent-gottthardi ütközet; a német s francia katonaság magaviselete; védelem rádak ellen; Sopron, oct. 18. 1664.

Literas perillustris atque excellentissimae dominationis vestrae sub dato ^{19/29.} augusti Stuttgartii emanatas recte accepi, quarum desiderio utut jam in praecedentibus non pridem ad excellentissimam dominationem vestram exaratis, in terminis generalibus satisfecerim, non tamen committere potui, quin etiam ad praesentes, citra omne partium studium et affectum, breviter responderem. Quantum igitur attinet ad conflictum, quem excellentissimi domini Zerini assistentia feliciorum fieri potuisse cogitat: longe consultius fuit domino comiti Zerini ab eodem abesse: siquidem commune bonum, qui licet tota vita sua sincere nimis ac quantum suarum virium fuerat, omni studio et conatu, ad extremum pro patria etiam gloriose moriturus, solam illius defensionem cum notabili turcarum ruina semper promovit, propter partium studia, invidiam et ambitionem, non satis candide tractari animadvertit; imo durante adhuc Zrinianae arcis obsidione, omnium christianorum militum, tunc ad omnes hostiles actiones adhuc instructissimorum, integroque numero existentium intuitu (quod quidem non omnibus imputandum) non saltem arce sua, quae revera pernicioosa fuit turcis, orbatus; sed et deplorandam insulae devastationem in suimet ruinam susceptam intueri coactus fuit. Accedit denique et hoc, quod ab enervatorum militum suorum

contra hostem aliquid tentandi impossibilitate, ut et insulam suam tuendi necessitate impeditus, ipse vero tunc temporis ad defendendam et evincendam suam innocentiam et rerum ibidem gestarum veram relationem Viennae fuerit moratus. Atque sic (ut paucis multa comprehendam) talis fuit in removendis et depellendis malorum principiis prima patriam defendendi intentio et studium, quo potius consilia actionesque alterius fuerunt eversae, quam bonum publicum ab aliquibus observatum. Quantum ad querelas: non possum satis demirari tam impudentem (cujuscunque tandem) audaciam mentiendi. Nam incredibile dictu, quanto cum gaudio primum ad nos venientem suscepimus militem, cui per certos ab uno atque altero comitatu destinatos commissarios cum provisione commeatum fuit obvium; nobis iisdem interea, quorum et religionem, et amicitiam, et vicinitatem consideravimus, multam felicitatem adprecantibus exitumque nescio quam felicem, ut et de illis spem non vulgarem super victoriis reportandis firmiter imaginantibus, quasi omnia jam pro victoria nostra stare viderentur. Sed eventus mox sub initium eversa arce Zriniana spes nostras turpiter elusit. Quippe occasione capillata, qua hostem adoriri, operire et commode profligare potuissent, nihil hostilitatis unanimi voto exercitum est; postea vero milites nostri, astutia hostis et inconstantia hinc inde turpiter vexati ac defatigati, pugnandi desiderio in dies minus tenebantur. Taceo alia illorum fatigia, quae imperiales toto abhinc itinere, nescio quorum superiorum dispositione per multas ambages ad aliquot milliaria extra omnem necessitatem divagando, usque dum ad comitem Zriny pervenissent, suscipere coacti sunt. Hinc in dies apud illos, quos turca, confinia flamma ferroque vastando, ad fluvium usque Rába regredi coegit, impune grassandi licentia invaluit, adeoque odia quotidianis suis spoliis, quae ex nobilitaribus curiis violenta manu et temerario ausu superatis reportarunt, aliisque nocivis actionibus in gentem nostram exercendo, etiam imperitiosam ac timidam plebem expilando, omnibus vivendi mediis spoliarunt; alii ad certam pecuniae summam sibi pensandam nonnulla oppida et pagos taxare coeperunt;

alii item hominibus alicubi prae metu tantarum insolentiarum non domi repertis fenestras, mensas, januas, fornaces, scamna et pincernas perfregerunt, imo etiam domos vel studio, vel ubi in quarteriis fuerant, suamet incuria incendio vastarunt; nonnulli vero feminas in aliquibus locis ad fatendum et pecuniae et frumenti in terram reconditi locum ad torturam trahentes, etiam sacrarum aedium fores et sacra (heu crassam impietatem!) absque ullo divinae ultionis metu effringere, resque ibidem absconditas auferre, alias vero sibi nulli usui iuservientes, solo ex nocendi ardore, annihilando, summa imis confundere minime sunt veriti. Praeterea in campo non contenti pabulo pro equis accepto, etiam frumentum vel equitatione sua conculcando, aut metendo et triturando, levissimo pretio non divendiderunt, sed dilapidarunt, aut quod divendere non poterant, antequam alicui pauperi gratuito contulissent, in terram vel aquam profuderunt. Verbo, jam praeter solitudinem nihil restat ac fere impossibile videtur, illorum vestigia, quae certe in terra hostili majorem inimici ferociam prae se ferre non possent, tam cito aboleri posse: adeo nostri habita fuit ratio! Ausim scribere, si saltem frugibus terrae pepercissent et a depopulationibus, in quantum fieri potuisset, abstinuissent, milites biennium hac annona, servata bona oeconomia, interteneri potuisse. Certe si gallorum actiones intueamur, non tanta secum trahunt incommoda, quippe suam compatiendam erga miseram plebem comprobantes, neque in illam, neque in terram vel domos tantopere saevierunt. Porro si de conflictu et insperata illa victoria aliquid dicendum: siquidem antea nihil hostilitatis intercessit cum turca, successu vero temporis tum fame, tum aegritudine magna illorum parte intereunte, milites demum hostem adoriri impares videbantur, certe occasione hostilis tunc per fluvium factae irruptionis (ni dei singulare auxilium et gallorum gloriosa virtus, quae aliis exemplo est, omnique laude dignissima, intervenissent) illis turpiter perire fuisset necessum. Nos vero omnes improbo hosti in praedam cedere potuissemus. Ergo non mirum, quod non solum abalienetur coelestis favor, tot tantosque milites variis modis perire

sinat, sed etiam si animos quorundam nostratium et rusticorum post longam patientiam exacerbatos nonnullis, ceu malis fortunae suae fabris, experiri contingat, vel etiam ex illis aliqui occidantur, quod quidem rarissime accidit, neque id absque ausa data, qua rusticos sua tyrannide ad impatientiam compulerunt, atque sic studio quasi odium in se incenderunt. Quod autem nostrates germanos tam inhumane tractent, ut etiam communis aeris usum quodammodo denegare videantur; item, quod morbidi valetudinarii hospitio non excipiantur (pace perillustris atque excellentissimae dominationis vestrae) ipsissimum est mendacium. Quia quotidiana experientia testatur, illos quidquid rerum in quarteriis inveniunt, potiri ac omnia pro suo lubitu disponere. Aegrotantium vero potior cura suos potissimum officiales concerneret, ut illis de quarteriis et vivendi mediis vel pecunia (quod adeo rarissime a quibusdam observatum) provideant. Et dato hoc, sed non concesso, illos aegrotantes quandoque non recipi; neque sic quispiam merito succensere posset ideo, quod in desolatis pagis, ubi etiam hominibus praeter animam et corpus nihil reliquum est, vel etiam ob contagiosum quorundam morbum non recipiantur, quod quidem rustici, etsi illos a suis domibus arcere vellent voluissentque, id tamen tentare minime fuissent ausi. Neque hoc christiano homine dignum esset, si demortuos (cujus itidem ex mero odio nos incusant) honeste, ubi fieri potest, modo sepelirentur (így); aliud est in vastis et desolatis locis, vel etiam remotis campis, quod etiam ipsa impossibilitas excusat, vel etiam a propriis commilitonibus et loco et tempore sepulturam admittentibus, fuit neglectum. Quantum ad nostram civitatem, summopere in . . . demortuos vel adhuc aegrotantes inspectione hominum christianorum animadvertitur ac terrae pro personae ejusque dignitatis exigentia mandantur. Atque sic ex praecedentibus perillustris atque excellentissima dominatio vestra colligere potest, quantopere delatores illi veracitati studuerint nosque in hac optima forma recommendare voluerint, quae quidem deo, reliqua vero sapienti excellentissimae dominationis vestrae iudicio pensitanda committo. Hoc addo, si unquam princi-

pibus christianis illorumque officialibus prudentia concordiaque pro defendendo cum honore, tum omnium nostrum utilitate opus fuit, inprimis hoc tempore, quo fere in praedam turcicae potentiae ac dedecorosam servitutem incidimus, indiguerunt. Sed quia abfuit concordia, adeoque quorundam animi ad partium studia inducti, tantum gloriae importarunt, ut qui antehac sua fortitudine asiatico hosti formidabiles fuerant, nunc ab eodem contemptui habeantur illorumque gloria abolescere incipiat. Et haec fuerunt, quae perillustri atque excellentissimae dominationi vestrae ad amicissimam ejus requisitionem, quasi juramento adstrictus, in summa confidentia sincere perscribere debui voluique. Nullus dubito eandem excellentissimam dominationem vestram uti antea, sic et in posterum partes afflictæ nostrae patriae (uti etiam in literis promittit) tuituram ac defensuram. Pro qua excellentiae vestrae magna benevolentia et nationis nostrae famae patrocinio non solum gratias immortales ago sed etiam permaneo. Pauciora scripsi, quam quae scribere debebam, praesertim si recentes insolentias, quae ad stuporem honestas aures compellere possunt, annectere debuissen.

Sopronii 18. oct. 1664.

444.

*Coligninak. Választ kér és szolgálátát ajánlja;
Sopron, oct. 18. 1664.*

Quamvis nuper excellentissimae dominationi vestrae scripserim, quibus etiam excellentissimi domini comitis Zerini fuerunt adjunctae inque eum finem ad excellentiam vestram exaratae, ut siquidem ad praecedentes ipsius excellentiae literas nullum expedivit responsum, saltem ad ultimas, ita etiam meas dignaretur responsorias scribere: hac tamen iterum ad manus mihi data occasione non saltem domino Montehii vestrae excellentiae tradendas assignare volui; verum etiam supplicare, nostris petitionibus velit satisfacere, si placet. Ceterum quodsi excellentia vestra ratione domini Malerbe quidpiam committere dignabitur, aut equos pro illo domino devehendo expedire, saltem ad me excel-

lentia vestra dirigere velit, omne inserviendi et benefaciendi studium, quo gloriosae nationi gallicae cupio esse obligatissimus, erga illum comprobare volo.

Sopronii 18. oct. 1664.

Utóirat. Multum doleo, quod gloriosi vos galli tam cito discedatis et non potuerimus vobis juxta meritum nostrum (igy) servire, memoria vestra apud nos erit perpetua.

445.

Filiadasnak. Sajnálja, hogy leánya lakadalmán nem volt jelen s fiát, ha Franciaországban utazni fog, pártfogásába ajánlja; Sopron oct. 18. 1664.

Quamvis magnam ceperim tristitiam ex intellectu, brevique instituendo gloriosae gentis gallicae, jamjam nobis valedicturae, itinere in suam patriam, majori tamen poenitudine afficior, quod inter alia vota ad excellentiae tuae servitia humillime directa (quae quidem omni occasione, modo res cum facultatibus meis correspondere potuissent, semper fuissent contestata) illo tempore, quo gratiosa quorundam heroum praesentia filiae adornaverant nuptias, ob excusationem vestrae excellentiae, necessitatem officii sui praetendentis, gloriosam suam praesentiam ejusque heroicam virtutem singulari aliqua propensione humillime colere et venerari non potuerim. Quia vero excellentia vestra tempore tunc serviendum esse decreverat bonae intentioni meae (qua si unquam, certe illa occasione me ejus heroicae virtutis cultorem et servum humillimum demonstraturus fuissen) optatum promptitudinis effectum adjicere non potueram: ob hoc humillime excellentiae vestrae supplicandum duxi, siquidem aliquod singulare meum hoc tempore non intercessit servitium, saltem memoriam servi sui humillimi sibi commendatam habere filioque meo, aliquando in nobilissimam regionem gallicam venturo, intellecta ejusdem ibidem locorum peregrinantis fama, patrocinium et gratiam suam aliquando humillime imploraturum promittere non dedignetur.

Hanc excellentiae vestrae gratiam humillima gratitudiue agnoscam et maneo etc.

Sopronii 18. oct. 1664.

446.

Pisio marquisnak. Bucsúzik töle és a francziáktól; Sopron, oct. 18. 1664.

Magno animi cum dolore intellexi celsitudinem tuam ut et gloriosam nationem gallicam ex patria nostra abitum jam moliri nobisque brevi valedicturos. Fateor, me hucusque infelicem fuisse, quod juxta votum et sinceram intentionem meam, qua me cum ob laudabilem totius gloriosae nationis gallicae virtutem, pariter et amorem, tum nostri causa in se susceptam afflictissimae nostrae patriae a nobis nondum satis demeritam defensionem, tota vita mea vestris dominationibus omnibus et singulis obstrictum agnosco, tantae erga nos benevolentiae, ac praecipue in me contestato favori, pari amoris et gratitudinis studio non respondere potuerim. Quia tamen eo ipso, quod promptissima mea voluntas non quovis comprobari potuerit affectu, non spero me in victoriosam vestram virtutem peccasse. Ideirco confidens tuae celsitudinis et reliquorum dominorum favori, humillime supplico, voluntatem meam (cujus in magnis et voluisse sat est) pro facto agnoscere dignentur. De cetero offero mea humillima et semper paratissima tam celsitudini tuae, quam victoriosae ejus nationi, quoadusque vixero, semper duratura servitia, cum felicissimi itineris et reditus in suam patriam devota appreciatione manendo etc.

Sopronii 18. oct. 1664.

447.

Malerbenek. Zrinyi néhány sebesült francziának némi dolgokat küld; Sopron, oct. 19. 1664.

Postquam excellentissimi domini comitis de Zrin ad me venisset servitor, retulit mihi suam excellentiam in dominorum vulneratorum promotionem et necessitatum quarun-

dam sublevationem aliquas res misisse easque etiam tibi, reliquis jam ibidem non existentibus in Szalonok, utpote duos equos, cum apparatusis, duos pileos pro dominis Sevan et Sevil, 12. indusia, 24. strophiola, in argento 30. imperiales, item pro culina aves, lingvas bovinas et alia fideliter assignasse. Quare proficiscitur ad te dominus Montecii, frater domini Cereuil cum suo servitore, ut siquidem dominus comes Zrini non saltem tibi, sed in communi etiam reliquis dominis emisit, reliquorum trium vulneratorum portionem a te recipiat. Commendo igitur dominum Montecii tibi cumque vobis emissarum rerum participem reddere velis. Neque etiam diffido portionem trium vulneratorum sis fideliter assignaturus. His tuam dominationem bene valere desiderat servitor paratissimus.

Sopronii 19. oct. 1664.

448.

Dvornikovicsnak. Elfogott levél; Sopron, oct. 23. 1664.

Értem az Kgd levelébül, hogy levelem miatt alkalmazásága láttatnék következni, az melyet az sztraszpurgi postán kaptak el. Ne féljen Kgd, mert árnyéka sincs levelemben, hogy Kgd levelére adtam volna választ, nem is ott kapták el, hanem Nádasdiné asszonyom ő Nga hoffmesternéje Heveniesiné asszonyomtól küldöttem Kgdnek és Szente uramot kértem, ő küldje meg Kgdnek és latrul felnyitotta, innend mesterkednek és nyughatatlankodnak, hogy pedig Kgd tudja, mi voltak az levelekben, ime parját Kgdnek küldöm, ha szükség, jobb tudni continentiaját és ligyje el felőlem, nem akarok jó akaróim confidentiajával abutálnom. Ezek után etc.

Sopronii 23. oct. 1664.

449.

Dvornikovicsnak. Tököljnek árvai főispánsága; Sopron, oct. 27. 1664.

Íme Radics uram felmegyen, hogy azt az sokszor solicitált, sokszor megígért és vásárlott árvai főispánságot jam

taudem aliquando Tököly uramnak expediáltassa, az mely felől én igen Tamás vagyok, mindazonáltal biztat, hogy néha jó órák szoktanak lenni és egyszer szerencsésbek, mint máskor. Ha ugyan expedióra menne, vagy decretálásaig occurrálván difficultások, az melyek igen könnyen megtörténnek, commendálok Kgdnek in bona sinceritate és kérem Kgdet nagy szeretettel, segítse tehetsége szerint Kgd, juthasson már expedióban és ha arra jut, expediáltassa ugy, hogy valamely nyughatatlan elméjű ember az kákán jövődöben ne keressen csomót, köszönhessük meg az Kgd jó akaratját és azt jutalmazhassuk is meg érdemesen, az mely az mint esmeri Kgd az urat, megleszen, én is megszolgálom ez aránt érettem mutatandó sinceritását. Ugy azt is, ha utolbi levelemben való inclusára és az intercipiálás módjára maga tetszését megírná. Addig persecuáljuk egymást, hogy noha elvesztünk, de ennél is jobban elvesztünk és már egyedül isten, az ki minket megsegíthet, majd mind religiónknak, mind regiiónknak, ugy szabadságunknak elvesz emlékezeti.

Sopronii 27. oct. 1664.

TARTALOM.

	Lap.
246. Zrinyinek. A 241. levélben említett tábornokügy további folyama; Zrinyi a neki ajánlott lovat (243. lev.) nem fogadta el; Liszti ügye; Bécsben harag a kancellárra; Zemplén azt határozta, kiveri a németeket; Szathmár és Ung hasonlóan; a török Erdélyben; Medgyes elfoglalva; Zrinyi fia és neje; Bécs, jan. 2. 1663.	20
247. Zrinyinek. Követek a törökhöz, de sem Ali pasa, sem Apaffy nem akarja elfogadni; a szathmári kapitány a ref. templomot elfoglalta, Gyulaffy Lászlót üldözi; Liszti; Zrinyi Bécsbe ne menjen; markok kenése; külföldi hírek; Bécs, jan. 20. 1663.	24
248. Zrinyi Péternek. A 242. levélben megírt ügy további folyama; Bécs, jan. 20. 1663.	27
249. Zrinyinek. Követeléseiből a török mitsem akar engedni; a felföldiek fejedelmválasztó gyűlést hirdetnek; nagy habozás Bécsben, kit kelljen oda küldeni; Zrinyi is szóba jött, de Vitnyédy lebeszéli; a tábornokügy további folyama; Bécs, jan. 23. 1663.	—
250. Mednyánszky Jónásnak. A 245. levélben előfordult titkos ügy; Bécs, jan. 24. 1663.	28
251. Zrinyinek. Az ország állapotának sötét képe; Sopron, jan. 27. 1663.	30
252. Káldy Györgynek. Zrinyinét Vitnyédy zenével akarja fogadni; tizenkét hajdú hét törököt fogott el; Sopron, febr. 6. 1663.	—
253. Keczer Ambrusnak. Zrinyiné fogadtatása Bécsből hazajöttek; Sopron, febr. 5. 1663.	31
254. Keczer Andrásnak. Gyulaffy ügye; Draskovich Miklós három prédáló németet kivégeztetett; a felföldi gyűlés (249. lev.) kósza hír volt; a békeügy; hír a felföld iránti szándékról; Sopron, febr. 5. 1663.	32
255. Barnának. A közügyek mibenléte; Sopron, febr. 5. 1663.	33
256. Zrinyinek. Nürnbergből Zrinyinek megvétele végzett fegy-	

	Lap.
vereket kínálnak, de Vitnyédy gyanúsnak tartja az ajánlót; Sopron, febr. 12. 1663.	34
257. Gyulaffy Lászlónak. Gyulaffy ügye; két vármegyében pusztaság; Lippay érsek jó hazafi; Bécs, febr. 14. 1663.	35
258. Farkas Lászlónak. Zrinyiné fogadtatása; előterjesztvény a német birodalmi gyűlésre; Bécs, febr. 14. 1663.	36
259. Mednyánszkyknak. Erdélyi hírek; a felföld követeket küld Bécsbe; Bécs, febr. 16. 1663.	—
260. Lippicsnek és Sándor Györgynek. Az 1662-ki törvény-czikkek kihirdetése; Sopron, febr. 17. 1663.	37
261. Zrinyinek. Igazságszolgáltatás; a felföld visszaküldi a mult évi törvényczikkeket; a békeügy; hir Erdélyről; Zrinyi leánya türkist akar küldeni Spanyolországba; a tábornok-ügy; Sopron, febr. 18. 1663.	—
262. Schwartz tübingai tanárnak. A hazai ügyek mivolta; akadémiai növendékeinek pénzt küld; Sopron, febr. 19. 1663.	41
263. Farkas Lászlónak. A közügyek mibenvolta; Gyulaffy üldöztetése; jó volna-e, ha Zrinyi kassai tábornoknak vagy biztosnak kinevezetnék? Pozsony, febr. 20. 1663.	42
264. Keczer Menyhértnek. Zrinyi kassai generalissága vagy biztosul kiküldetése; a békeügy; Szepessy; Pozsony, febr. 20. 1663.	43
265. Borynak. A tábornokügy további folyama; Pozsony, febr. 22. 1663.	44
266. Jakabfalvainak. A mult évi törvényczikkek; Pozsony, febr. 22. 1663.	—
267. Keczer Ambrusnak. Tököly és Keczer néha sok bort isznak; az utóbbi küldjön Zrinyinek három sápost; Sopron, febr. 24. 1663.	45
268. Szepessy Pálnak. Látogassa meg Vitnyédyt, vagy ha azt nem teheti, Bécsben hova szálljon; Sopron, febr. 28. 1663.	46
269. Zrinyinek. A felföldi követ talán el sem jö; az ottani német katonáknak pénzért sem adnak valamit; Draskovics a három német katona kivégeztetéseért megidézttetet; Zrinyi fia egészséges; Bécs, mart. 10. 1663.	—
270. Zrinyinek. Szepessynek nem engedték meg Bécsben megjelenie; Kaisersteint Apaffy nem is fogadta; helyébe Kásonit küldötték; a német katonák pénzért sem kapnak valamit; a kancellár muraközi fiatal baraczkfákat kér; a békeügy; harag Draskovicsra; Pozsonyban tanácskozmány fog tartatni; Sopron, mart. 18. 1663	47
271. Zrinyi Péternek. A békeügy; Szepessy; a német katonák pénzért sem kapnak valamit; Sopron, mart. 18. 1663.	49
272. Keczernek. Bory nem jó hazafi; Szepessy; a békeügy;	

	Lap
Vitnyédyre felügyelnek; a pozsonyi tanácskozmány; Sopron, mart. 19. 1663.	47
273. Tökölynek. Hírek a török felől; Kaiserstein és Kászoni; a pozsonyi tanácskozmány; német birodalmi segély; a felföldi német katonák; Sopron, mart. 19. 1663.	50
274. Székely Andrásnak. Önmérsékletre inti, mert reá is harag vagon; a mult évi törvényczikkek; Szepessy; pozsonyi tanácskozmány; Sopron, mart. 19. 1663.	52
275. Jakabffalvynak. Rosz napok; német birodalmi segély; békeügy; Apaffy, Haller; mult évi törvényczikkek; a törökök Zrinyi ellen készülnek; Sopron, mart. 19. 1663.	53
276. Féjának. Az evangélikusok üldöztetése; Sopron, mart. 19. 1663.	54
277. Schwartz tübingai tanárnak. Az uralkodó hercegnek és fiának szánt lovakért értelmes embert bármikor lehet küldeni; a hazai közügyek; Sopron, mart. 28. 1663.	55
278. Dvornikovicznak. A pozsonyi tanácskozmány april 1-jére elnapolva; Zrinyit nem hitták meg; az országbiró közvényben fekszik; Sopron, mart. 28. 1663.	57
279. Zrinyinek. A pozsonyi tanácskozmány april 1-jére elhalasztva; kik vannak meghíva; Zrinyi is meghívatott; Zerinvár; német katonák; Szepessy; Sibrik Kata; Sopron, mart. 30. 1663.	58
280. Tenturicsnak. Zrinyi nem kapta meg a pozsonyi tanácskozmányra meghívó levelet; Sopron, mart. 30.	59
281. Zrinyinek. A nádor a felföldre ment; a tábornokügy; Draskovics; hírek; Sopron, april 18. 1663.	60
282. Tökölynek. A békeügy; a pozsonyi tanácskozmány; Sopron, april 25. 1663.	62
283. Szepessy Pálnak. Az ő követsége; a nádor a felföldre megy; a német birodalmi segély; Sopron, april 25. 1663.	—
284. Farkas Lászlónak. Kassát oltalmazni kell; april 25. 1663.	63
285. Keczer Andrásnak. Zrinyi katonái egy templomot égettek el, 31 ráczot elfogtak, feleset levágtak; Bálintffy és Draskovics Miklós; april 25. 1663.	64
286. Radics Andrásnak. Szepessy követsége; Bálintffy; april 25. 1663.	65
287. Partingernek. Mosonymegyében gyűlés lesz, valószínűleg hogy fogadja be a német katonákat, ezt meg kellene akadályozni; Sopron, maj. 2. 1663.	—
288. Radosicsnak. Sopronmegyei gyűlés; a kulpamelléki katonaság nem akarta elfogadni, csekélysege miatt, a fizetést; rosz hírek a portáról; katonai tanácskozmány; Sopron, maj. 7. 1663.	66

	Lap
289. Dvornikovicznak. Rosz hír a portáról; katonai tanácskozmány; a Kulpamelléki katonák; Sopron, maj. 7. 1663.	67
290. Dvornikovicznak. Rejtelmes dolgok Zrinyiről; Sopron, maj. 11. 1663.	—
291. Zrinyinek. A nagy veszély közeledik s mivel a kormányra támaszkodni nem lehet, Zrinyi tegyen, a mit tehet; Sopron, maj. 12. 1663.	68
292. Zrinyinek. A hadi tanácskozmány véleménye; a nagy vezér Belgrádba érkezett már; a tatár khán; a bécsiek már szaladni kezdettek; Apaffy; a hajdúkkal végezett már a török, de Bakos küldetett hozzájuk; mindenki csak Zrinyiben bizik; Auersperg; a német birodalmi segély; Zichy; kik vettek részt a hadi tanácskozmányban; Bécs, jun. 4. 1663.	69
293. Fodornak. Személyes fölkelés van kihirdetve, azért, hogy a helyett adózzanak a magyarok, de Vitnyédy inkább a táborba megy; a városoknak jó tanács és correspondentia nem ártana; az értékes dolgokat jó lesz biztos helyre vinni; Sopron, jun. 10. 1663.	71
294. Keczer Ambrusnak. Rosz hírek Erdélyből s Apaffyról; a hadi tanácskozmány pontjai; Székely András; Zrinyi katonái mit hoztak Kostanieza alól; a felföldi megyék mentik magokat a kancellár útján; Sopron, jun. 11. 1663.	—
295. Tökölynek. Aggódik a haza sorsa miatt; Sopron, jun. 11. 1663.	75
296. Dvornikovicznak. A megyei fölkelő hadak mustráit az országbiróra bízták; Sopron, jun. 11. 1663.	76
297. Zrinyinek. A hadi tanácskozmány véleményére adott válasz; a török szándéka Erdélylyel és Apaffyval; kereskedés bőr- és gyapjúval; salétrom; a megyei mustrák Nádasdyra bízattak; Sopron, jun. 12. 1663.	77
298. Zrinyi Péternek. Ha volna is üres hely, Zrinyi Pétert semmi hivatalra sem alkalmaznák; Sopron, jun. 12. 1663.	79
299. Franchich Ádámnak. Vitnyédy gyermekei számára Bathyányi Kristóftól Borostyánkőben szállást kér; Sopron, jun. 12. 1663.	—
300. Vitnyédy Pálnak. Az ő számára 12, Kecskésére 4 lovast fogadjon; kelet nélkül, de 13. vagy 14. juniusról 1663.	—
301. Zrinyinek. A nádor beiktatása a kassai generalisságba, de a kassaiak aligha bebocsátják; Apaffy, Haller; Sopron, jun. 15. 1663.	80
302. Keczer Ambrusnak. Apaffy és Haller; Vitnyédy két pusztát, gyermekeinek Árvában szállást kér; Sopron, jun. 17. 1663.	—

	Lap.
303. Jakabfalvainak. Zrinyi készül a török ellen; Sopron, jun. 17. 1663.	81
304. Sárkány Istvánnak. Sopronmegye mustrára készül; a király himlőzik, Károly herczeg nagy beteg; Sopron, jun. 26. 1663.	—
305. Pethő Lászlónak. Sátort és paripát kér tőle; a nádor beiktatása a kassai generalisságba; Batthyányiak csatára mentek; Sopron, jun. 26. 1663.	82
306. Zrinyinek. Török részről ajánlott békepontok; személyes fölkelés a felföldön is kihirdetve; Stroczy beteg; Tököly engedélyt kér, sógora temetésére Huszt várába mehessen; Vitnyédy ajánlkozik, elmegy a felföldre; a porta Erdélyt nem akarja elfoglalni; a nagyvezér Eszék felé szándékozik, bizonyosan Zrinyi és Zerinvár ellen; jó volna a szomszéd megyéket segélyadásra felszólítani, az eszéki hidat pedig elrontani; Nádasdy beteg; jel az égen; Sopron, jun. 30. 1663.	—
307. Csúthly Benedeknek. A nagyvezér Eszék felé megy; Tököly néhány száz gyalogot küldjön, Vitnyédy gyermekeinek Árvában szállást adjon; magának paripát, két csatlózt, Zrinyinek nyíri saposokat kér; Sopron, jul. 1. 1663.	85
308. Fajgelnek. Batthyányiak csatája; Sopron, jul. 1. 1663.	87
309. Pethő Lászlónak. A kért sátort és lovat minélelőbb küldje el, mert Sopronmegye mustrálni fog; Sopron, jul. 3. 1663.	—
310. Rabbynak. Beteges volta miatt Vitnyédy a mustrára nem, de a táborba elmegy; Sopron, jul. 6. 1663.	—
311. Zrinyinek. A német birodalmi segély; Zrinyinek lovasok fogadására pénz és segélyül német katonák vannak ígérve; a bécsiek szaladnak; Sopron, jul. 7. 1663.	88
312. Pethőnek. A paripa és sátor; a bécsiek félelme; a német birodalmi segély; Sopron, jul. 7. 1663.	89
313. Sárkány Istvánnak. Nézet, kiktől kell inkább félni; Sopron, jul. 7. 1663.	—
314. Réceynének. A fölkelésről szóló törvény értelme; Sopron, jul. 8. 1663.	90
315. Rabbynak. Hír a török, Zrinyi felől; a 62 éves Ebner maga helyett lovast állít; a sopronvárosi armalisták külön zászlót csináltattak magoknak; Sopron, jul. 8. 1663.	91
316. Tököly Istvánnak. A német birodalmi segély; az udvar és a felség Linzbe készülnek; a törökök egy része Eszék-nél átjött; Apaffy kiindult; Sopron, jul. 9. 1663.	93
317. Rabbynak. Borbolya csekély község két gyalogot állít ki; Sopron, jul. 9. 1663	94
318. Batthyányi Kristófnak. Hír a törökről; a sopronmegye i	

	Lap
mustra; Montecuculi Budát szándékozik megszállani; Sopron, jul. 11. 1663.	94
319. Zrinyinek. Jó volna az országbiróságért folyamodni; hír a törökről; rémület Bécsben; Sopron, jul. 13. 1663.	95
320. Zrinyinek. Hírek a tatárokról; Sopron, jul. 15. 1663	96
321. Keeskésnek. A pozsony- és sopronmegyei mustrák; Sopron, jul. 15. 1663.	—
322. Partingernek. Zrinyi beteges; a török nem Zerinvár felé fordult; Zrinyinek nem engedték meg Eszékbe beszállani; 35 ezernyi hadát haza bocsátotta; kegyetlenkedés a soproni s az ezen városhoz tartozó falusi lutheránusokon; Sopron, jul. 30. 1663.	97
323. Partingernek. Hangulat Zrinyi iránt; a közügyek folyama; Sopron, aug. 2. 1663.	99
324. Vásárhelyi Geigelynek. Zrinyi beteges; a török ellen működnie nem engedtetvén meg, seregét haza bocsátotta; Sopron, aug. 5. 1663.	100
325. Schwartz tübingai tanárnak. Eszék elfoglalásától Zrinyi eltiltított, pedig 50 ezernyi seregével megállította volna a török nagyvezért, a ki emigy Budáig jött, a bécsiek e miatt futnak; a nagyított számú török ellen nem volna a német birodalmi segélyre szükségünk; 16 magyar lovas a török táborba ront, néhány ellent levág, két foglyot hoz; törökül tudó 8 hajdú törököknek öltözve 8 napig a török táborban kémekül időz; seregét Zrinyi haza bocsátotta; Pozsonyban vagy Semptén tanácskozmány fog tartatni; a varasdi tábornok elfutott; év és hely nélkül, de 1663-ki aug. 5-ke után kellett kelnie.	101
326. Zrinyinek. A pozsonyi vagy somptei tanácskozmány; sejtett tárgya Zrinyinek dunántúli fővezérré kineveztetése; Zrinyinek nagyobb a külföldön, mint hazájában a becsülete; Batthyányi Kristóf táborba száll mint tábornok; Sopron, aug. 1663.	103
327. Partingernek. Forgách Ádám párkányi csatavesztése; Sopron, aug. 13. 1663.	104
328. Zrinyinek. Némi ügy az oláhországi vajdával; Forgách Ádám csatavesztése; Zrinyinek sietnie kellene Érsekujvár oltalmazására; Nádasdy ki akar Vitnyédyvel békélni; Sopron, aug. 14. 1663.	106
329. Rottalnak. Pusztá bízattatás helyett adjanak segílyt a Zerinvár ellen ment törökök ellen, kik közül ötszáznál már több, köztük egy basa is, veszett el; Sopron, aug. 19. 1663.	108
330. A nádornak. Ugyanazon ügyben; Sopron, aug. 19. 1663.	110
331. Schwartz tübingai tanárnak. Nyitramegye pusztítottatik; Galgócz fölperzseltetett; Érsekujvár ostromzároltatik; Mon-	

tecuculi a lovassággal Sempte felé tart, a gyalogságot Pozsonynál hagyva; a német birodalmi segély lassan érkezik; a törökök Zerinvárt aug. 13-án megtámadták, de visszaverettek; Leslie magaviselete; tatárok jövetele; Sopron, aug. 25. 1663.	111
332. Zrinyinek. Kéri, siessen Érsekujvár oltalmazására; kibéküljön-e Nádasdyval? a fölség Zrinyiért nyilvánosan ívott; Sopron, aug. 26. 1663.	113
333. Zrinyinek. Hangulat a dunánimeni események folytán; Sopron, aug. 29. 1663	114
334. Zrinyinek. A nádor és Rottal Sopronba érkeztek, Zrinyivel értekezni akarnak, jöjön tehát fel; Sopron, sept. 2. 1663.	115
335. Keczer Ambrusnak. A soproni tanácskozmány Zrinyit megnyerni törekszik, mi ha megtörténik, Érsekujvár vagy Buda alá menend, Vitnyédy pedig, legalább az iroda igazgatása végett, vele megy, ez okból lovat, két árvai jó pusztát, nyíri síposokat kér; Sopron, sept. 1. 1663.	116
336. Keczer András- és Menyhértnek. A 328. levélben tárgyalt ügy; Zrinyi Sopron felé jő; a nagyvezér Pozsonyba országgyűlést készül hirdetni; Vitnyédy lovat kér; Sopron, sept. 6. 1663.	118
337. Farkas Lászlónak. Az oláhországi vajdával való ügy; a nádor és Rottal Rohoncra mennek Zrinyihez, kit ha fővezérnek megnyernek, ő 20 ezer embert hoz magával, Murától a Dunáig 25 ezer kiállítható, Ausztria, Morva és Silesia 20 ezeret adnak, a cs. német katonaság is leszen 15 ezerig, ily hadsereggel Zrinyi vezénylete alatt győzelmet reménylhetni s jövő évben lehet majd a vajdával alkudozni; a nagyvezér Pozsony felé nyomul, oda országgyűlést hirdetendő; Sopron, sept. 6. 1663.	119
338. Zrinyinek. A német katonák Mosonmegyében a gabonát felpredálták; minő föltételek alatt fogadja el a generalissimusságot; 300 magyar lovas Pozsonytól Zrinyihez akar menni; a soproniak, ha ágyúkat nem vontatnak, minden háztól egy embert adni kötelesek; Liszti vára; a nagyvezér tán Nagyszombatba hirdet országgyűlést; Galgócznál németek és horvátok veszték el; az urak fizetett szolgálói magok helyett lovast állítsanak; Sopron, sept. 9. 1663.	121
339. Vitnyédy Pálnak. A tanácskozmány Kőszegen, nem Rohoncra tartatott meg; miben állapodtak meg; Vitnyédy táborban akar lenni; Sopron, sept. 9. 1663.	122
340. Zrinyinek. Sopronmegye végzése a fölkelés tárgyában; Pálffy Miklóst a dunáninneniek tábornoknak nem akarják; Zrinyi egy középpécsetet csináltasson; Sopron, sept. 10. 1663	123

	Lap
341. Liszti úrfinak. Vitnyédy számára kérjen Zrinyitől sátert, lovat; Vitnyédy vigyen-e magával kocsit, társzekeret, papirost s egyéb szükségesekeket? trombitásokat küldj; Sopron, sept. 17. 1663.	124
342. Zichynek. Némelyek mesterkedése Zrinyi ellen; generalissimusságában ő fölsége megerősítette; Sopron, sept. 16. 1663.	125
343. Tökölynek. Hírek Zrinyiről; csatája a tatárokkal; a trencsúni protestans pap feleségét a tatárok elrabolták; Sopron, jan. 1. 1664.	137
344. Keczer Ambrusnak. Kérjen Vitnyédy számára Tökölytől lovat, mert ő Pál fiával együtt a táborban lesz, viszonzásul ő is Tökölynek egypár puskával kedveskedik; a nyíri síposokat küldje el; Sopron, jan. 1. 1664.	138
345. Keczer Andrásnak. Vitnyédy részt vett a mult évi táborozásban; Keczert inti, ne hódoljanak meg, miként az eperjesi tanácskozmányban megállapodtak, a töröknek; Zrinyi elébe a tepliczei tanácskozmányban más tétetett; a kottorii csata után Zrinyi nem csatázott; maga számára lovat kér; Goes megjött fogságából; Sopron, jan. 1. 1664.	139
346. Zichynek. Roszalja a tepliczei tanácskozmány végzéseit; Sopron, jan. 1. 1664.	142
347. Fajgelnek. A tepliczei tanácskozmány végzése; Sopron, jan. 1. 1664.	144
348. Zirezi apátnak. Hírek a tatárok-, törökök- és Batthyányiakról; Sopron, jan. 1. 1664.	—
349. Dvornikovicsnak. A nádor a tepliczei tanácskozmányban Nádasdyt tette a soproninak elnökévé; Sopron, jan. 1. 1664.	145
350. Batthyányi Kristófnak. Török és tatár rablások; Székelyhídből kirekesztették a parancsnokot; Sopron, jan. 1. 1664.	—
351. Zrinyinek. A soproni tanácskozmányra Zrinyi Péter tán eljöhethne; a felföld hódolni készül; Bécsből két láda puska érkezett; Sopron, jan. 1. 1664.	146
352. Vásárhelyinek. Alaptalan a hír, hogy Vasvárnál gyűlt össze a török és tatár, mert Zrinyi a hódoltságot pusztítja s ezáltal önvédelemre kényszeríti az ellenséget; a kanizsai pajtákból elégetett ötven vagy hatvanig valót; Sopron, jan. 3. 1664.	147
353. Auernek. Rabok ügye; Sopron, jan. 4. 1664.	—
354. Batthyányi Kristófnak. Adja értenie, mikor indul Zrinyihez, hogy ő is vele indulhasson s addig összeszedhesse elbocsátott katonáit; Palocsay Regensburgba megy; Sopron, jan. 5. 1664.	149
355. Zichynek. Zichy Tepliczén nem volt; Zrinyinek ottani degradáltatása; a soproni tanácskozmányra nem jó, a helyett	

	Lap
máshol szolgál hazájának; fontos szándéka; Zichy köszvényes; Sopron, jan. 6. 1664.	149
356. Partingernek. A német birodalomba követeket küldeni nem szabad; a soproni tanácskozmány; Zrinyi vállalata Hohenlohéval; Sopron, jan. 6. 1664.	150
357. Farkas Andrásnak. Zrinyi Hohenlohéval s más urakkal a kiskomáromi mezőn egyesülve indul; Sopron, jan. 10. 1664.	151
358. Tökölynek. Ugyanarról; a felföld Késmárkon gyűlést volt tartandó; Sopron, jan. 11. 1664.	—
359. Zrinyinek. Vitnyédy elmaradt a tábortól; Zichy és a tepliczei tanácskozmány; írjon-e a nádornak? a német birodalomból pénztalvány; Szentgyörgyvára, jan. 14. 1664. .	152
360. Rottalnak. Hat heti hadjárat eredménye; Sopron, febr. 17. 1664.	153
361. Keczer Ambrusnak. A nádor eszélytelen magaviselete; az eszéki hídig tett hadjárat; gyermekeit Vitnyédy, halála esetében, Tököly gondviselésébe ajánlja; Sopron, febr. 20. 1664.	155
362. Farkas Lászlónak. Zrinyi hadjárata; a felföld ne hódoljon be a töröknek; Sopron, febr. 25. 1664.	157
263. Borynak. Zrinyi hadjárata; Souches a felföldre, négy ezer lovasnak csak egy havi fizetés küldve; a mainzi választófejedelem ajánlata; a szent-miklósi tanácskozmány; Zrinyi hogyan működhetnék foganatosabban; őszinteség; Sopron, febr. 25. 1664.	158
364. A nádornak. A tepliczei tanácskozmány elhibázott végzése; Sopron, febr. 25. 1664.	161
365. Rottalnak. Fajgelt, ha kell, elküldi a felföldre; Zrinyi inkább tesz, mint ír; az esztergomi érsek érzülete Zrinyi iránt jobbra változott; Sopron, febr. 25. 1664.	163
366. Zrinyinek. Zichy fiát Zrinyi szolgálatába ajánlja; Sopron, febr. 26. 1664.	165
367. Zrinyinek. Bory Regensburgban volt; Vitnyédy, ha kell, elmegy a felföldre, hogy lebeszélje a meghódolásról; a nádor el akarja jószágait adni s azoknak árán katonát fogadni; a segélyre küldött franczia hadsereg csakis Zrinyihez van adva; a német birodalmi országgyűlés; Zrinyi Péter állítólag varasdi tábornokká neveztetett ki; Zrinyivel Vitnyédy is esatára megy; Pethő László ügye; Sopron, mart. 1. 1664.	—
368. Enselnek. Zsákmányban Vitnyédy török könyveket kapott.	168
369. Zichynek. Rosz intézkedések; Sopron, mart. 6. 1664.	169
370. Zrinyinek. Nádasdy fondorkodása; Sopron, mart. 6. 1664.	—
371. Kecskésnek. A nagyvezér, Zrinyi hadjárata után, hogyan	

	Lap
büntetett meg néhány előkelő törököt; Sopron, mart. 13. 1664.	171
372. Borynak. Zrinyi hadjáratát fitymálják; újabb készülése; Sopron, mart. 14. 1664.	—
373. Dvornikovicsnak. Lassú készülések az önvédelemhez; Sopron, mart. 14. 1664.	172
374. Zrinyinek. Nádasdy 800, Eszterházy Pál 600 lovasfogadásra pénzt kapott, illetőleg kapna; Eszterházy Zrinyi mellett ohajt maradni; a törökök Zrinyi ellen készülnek; 6000 francia gyalog hozzá van küldve; hírek a készülétekről; Sopron, mart. 24. 1664.	—
375. Dvornikovicsnak. Fondorlatok, melyek Zrinyit elkedvetleníthetik; bepanaszlása végett Hohenlohe Regensburgba ment; Sopron, mart. 24. 1664.	174
376. Katona Mihálynak. Rabok kiváltása; Sopron, mart. 27. 1664.	176
377. Kecskésnek. Zrinyi Kanizsát készül megszállani; Sopron, mart. 28. 1664.	—
378. Pethő Lászlónak. Törökök megveretése Baar táján; Sopron, mart. 29. 1664.	—
379. Zichynek. Viszálykodás; Zrinyi és Batthyányiak szándéka; Pozsony megyének hazafiatlan ajánlata, holott Vitnyédy legalább 200, önköltségén fogadott katonával akar részt venni a csatákban; Sopron, mart. 29. 1664.	177
380. Zrinyinek. Miként vél Vitnyédy a városi nemesek közül minél többet a háborúnak megnyerni; hírek; Sopron, april 3. 1664.	178
381. A községi tanácsnak. Zrinyi számára segélyt s Feketét tábori papnak kéri; Sopron, april 3. 1664.	181
382. Fekete Istvánnak. Jöjön tábori papnak s készítsen egy szép imát; Sopron, april 3. 1664.	—
~83. Zichynek. Fonák intézkedések; Zrinyi Kanizsát april 8-án szállja meg; Ali basa megfojtatott, néhány aga lefejeztett; az új tábornok nem is mutatkozik; Sopron, april 3. 1664.	182
384. A nádornak. A szent-miklósi tanácskozmányba Vitnyédy nem megy; a basa s agák megbüntetése; Zrinyi Kanizsát szállja meg; Pécsből a törökök kiköltöztek; Sopron, apr. 3. 1664.	184
385. Zrinyinek. A munitio felől jól intézkedjék; a megyék fölkelése elkésik; Soprontól személyenkénti fölkelés kívántatik; Sopron, april 4. 1664.	185
386. Nádasdy Ferencznek a megelőző levélben említett levele Zrinyihez; Bécs, april 2. 1664.	—

	Lap.
387. Dvornikovicsnak. Zrinyi, irigyeinek akadályozása daczára, Kanizsát megszállja; Vitnyédy két tábori malmot rendel meg; Sopron, april 6. 1664.	186
388. Zrinyinek. A soproniak nem tudják, mivel segíthetik őt legjobban; a községiek gyalogokat gyűjtenek; Eszterházy Pál indulása; sopronmegyei gyűlés; Zrinyi Péter s Hohenlohe; német ujság; hir Kanizsa megszállásának elhalasztásáról.	187
389. Zrinyinek. Nádasdy rábirta a fölséget, hogy egyetemes fölkelés helyett részletes legyen; ennek hátrányai; a veszprémi s győri püspökök, Kéry Ferencz, Széchy Péter kihez hajlanak; egy értekezés; Sopron, april 10. 1664.	188
390. Pethő Lászlónak. Fok alatt veszteség; Kanizsa megszállása elhalasztva; Pethő szerencséje; Sopron, apr. 11. 1664.	189
391. Eszterházy Pálnak. Miért halasztatott el Kanizsa megszállása? a sopronmegyei alispán nem akar tisztében megmaradni; Sopron, april 14. 1664.	190
392. Zrinyinek. Ovatosságot ajánl neki, mert a kanizsai megszállásra a kormány segíteni nem fogja, irigyei pedig, mivel magok nem veszthetik el, a török által akarják megrontani; Sopron, april 15. 1664.	191
393. Zichynek. Hazafiúi elkeseredett kifakadás; Ocskay, hogy száz katonát fogadjon, száz tallért kapott; Sopron, april 15. 1664.	193
394. Batthyányi Kristófnak. Kanizsa meg lesz szállva; Sopron, april 19. 1664.	194
395. Szvetichnek. Kanizsa april 27-kén meg lesz szállva; a községiek és Fekete készüljenek; Sopron, april 19. 1664.	195
396. Dvornikovicsnak. A kormány Kanizsa megszállására segílyt akar adni; Zrinyi Péter holt híre; Sopron, april 21. 1664.	—
397. Zichynek. Katonái elküldését Kanizsához Zrinyi bizonyosan jó néven veendi.	196
398. Zrinyinek. Vitnyédy Kanizsa alá betegsége miatt nem mehet; Nádasdy tilalma; Óvárnál máj. 15-kén katonaság pontosítottatik össze; pusztá igéreték.	—
399. Zichy Istvánnak. Nádasdy jellemzése; Sopron, april 23. 1664.	197
400. Zrinyinek. Fondorlatok, hogy serege ne nagyobbodhassék; Zrinyi Péter; a felföldi követ eredménytelen útja; Sopron, maj. 4. 1664.	198
401. Fabricius akadémiai növeltjének. Üdvözli őt mint „mester“-t; Pál fiát, ki egy török rabnőtől törökül írni s olvasni megtanult, külföldi egyetemekre nem küldi; Gerard-	

	Lap.
nak egy török könyvet küld; Kanizsa megszállása; maj. 23. 1664.	200
402. Zrinyinek. A svéd korona nyilatkozata; Montecuculi Köszeg tájára akar szállni; Souches győzelme; mérges golyók; Zrinyi nadrágja átlövetett; ne szerencséltesse személyét; Sopron, maj. 30. 1664.	201
403. Zrinyi Péternek. Ifjakat küld szolgálatába; jó volna a Dráva és Száva mellékére betörnne, hogy elvonatván a szigeti törökök, Kanizsa ostromát ne akadályozhassák; fia taníttatása Sopronban mennyibe kerülne; Sopron, maj. 30. 1664.	203
404. Zrinyinek. Nem Köszeghez, hanem Kanizsa alá száll a sereg; elfogott török levelek tartalma szerint Kanizsa megadja magát; Zrinyinek a pápa nagy ajándékot, a spanyol király aranygyapjas rendet ad; Apaffy Magyarország ellen jő; Sopron, maj. 31. 1664.	204
405. Zrinyi udvari papjának. Zrinyi-családról írt munka; hely és kelet nélkül	205
406. Spolarics Istvánnak. Negyvenezer török Berzenczét megvette, Strozzy és Hohenlohe Kanizsa alól elmentek, utánok Zrinyi is; maj. 31. 1664.	—
407. Dvornikovicsnak. Miként fogattak el a török követek és levelek; nézet a teendőkről.	206
408. Dvornikovicsnak. Strozzy elmenetele Kanizsa alól; a Dunamellék katonák nélkül hagyatik; Sopron, jun. 3. 1664.	207
409. Zrinyinek. Strozzy helyett más segély megy Kanizsa alá; Sopron, jun. 4. 1664.	208
410. Keczer Ambrusnak. A kanizsai megszállás; fölkelés; Tükköly főkapitánysága; Apaffy; Sopron, jun. 7. 1664.	—
411. Dvornikovicsnak. Kanizsa alól előbb a német katonaság szaladt el; Nádasdy letörpült működése; Sopron, jun. 8. 1664.	210
412. Zrinyinek. Igaz-e Kanizsa odahagyása és Zerinvár megszállása? Spar a kopházi réteken; ijedség a németek közt egy asszonytól; Rohan herczeg a táborban; Sopron, jun. 9. 1664.	—
413. Dvornikovicsnak. Zerinvár nincs megszállva, ellenkezően a török megveretett; hely és kelet nélkül	212
414. Pothó Lászlónak. Tudósítsa, ki oka a kanizsai megszállás abbanhagyásának? igaz-e, hogy Zerinvárt megszállta a török és Zrinyi megverte az ellenséget? Sopron, jun. 10. 1664.	213
415. Borynak. Souches hadműködése; Nádasdy-, Batthyányié szintén; új tanácskozmány a felföldön, melyre Rottal Vitnyédyt is hívja; Sopron, jun. 12. 1664.	—

	Lap.
416. Zichynek. Oltalom helyett pusztítás; Kanizsa és Zerinvár megszállása; Sopron, jun. 12. 1664.	215
417. Keczer Ambrusnak. Hadak gyülekezése; Sopron, jun. 16. 1664.	216
418. Zrinyinek. Miben van Zerinvár ostroma?; Sopron, jun. 16. 1664.	—
419. Zrinyinek. Zerinvár ostroma; a német birodalmi segélyhadak Óvárhoz gyűlnek; Sopron, jun. 16. 1664.	217
420. Pater Tamaskovicsnak. A német katonák fosztogatása miatt utazni nem bátorságos; hely és kelet nélkül.	—
421. Zrinyinek. A német birodalmi hadakat kellene Zerinvár alá kérni; személyét a várral ne veszélyeztesse; Sopron, jun. 18. 1664.	218
422. Spolaricsnak. Az ügyek mibenlétéről körülményes tudósítást kér; Sopron, jun. 18. 1664.	219
423. Káldy Györgynek. Ugyanazon tárgyban; Sopron, jun. 18. 1664.	—
424. Zrinyinek. Zrinyi később meghalni, mint Zerinvárt átadni; Vitnyédy Istenért kéri, álljon el e föltételétől; Sopron, jun. 21. 1664.	220
425. Keczer Andrásnak. Eleje nincs meg; Zerinvár eleste után történt dolgok; hír svéd segélyről; Apaffy; Sopron, jul. 12. 1664.	222
426. Borynak. Ugyanazon tárgyról s vegye rá a nádort, keresen a bajokra orvosságot; Sopron, jul. 12. 1664.	223
427. Zrinyinek. A francziák Sopronba megérkeztek, Vitnyédy a tábornoknál Zrinyi nevében tisztelkedett; ők nem a fölség, hanem a magyar nemzet kedvéért jöttek; Sopron, jul. 12. 1664.	224
428. Zrinyinek. Nádasdy Montecuculitól elvált; a németek segélyében bizni nem lehet; hír, a török és tatár Rumnál átkelt a Rábán; Zrinyinek német katonákat ígértek; Sopron, jul. 23. 1664.	225
429. Batthyányi Kristófnak. Zrinyi ötezer németet kap és generalissimussá tesz; Sopron, jul. 23. 1664.	226
430. Zrinyinek. Egervár feladatott; a török szándoka; Nádasdy serege; gyanús, hogy az udvar Zrinyit sokáig tartóztatja Bécsben; Sopron, jul. 30. 1664.	227
431. Zrinyinek. A török át akart Körmendnél kelni a Rábán; egyenetlenség a táborban és rossz ellátás; két marquis elesett; Zrinyi jön Bécsből haza; hely és kelet nélkül;	228
432. Dvornikovicsnak. Hír Zrinyiről, hogy fogságban tartják; Vitnyédy néhány lovas akar tartani; a münsteri püspök minő erővel jó; hadi hírek; Sopron, aug. 3. 1664.	229
433. Zrinyinek. A szent-gothardi ütközet; kik estek el vagy	

	Lap.
sebesültek meg; fiát Sziléziába akarja küldeni; Sopron, aug. 5. 1664.	230
434. Brisah hercegnak. Lovat küld neki; Sopron, aug. 21. 1664.	232
435. Gytrich hercegnak. Lovat küld neki; Sopron, aug. 21. 1664.	—
436. Keczer Ambrusnak. A felföld személyes fölkelése elmaradt; jó volna a folséghez s a német hercegekhez köve- teket küldeni; a németek Győrnél vannak, a nagyvezér átkelt a Dunán; Lócsén és Késmárkon pestis kezd mutat- kozni; Sopron, sept. 9. 1664.	233
437. Zrinyi Péternek. Zrinyi Miklós Bécsben hasztalan időzött; pozsonyi tanácskozmány; a felföld személyes fölkelése; az erdélyi fejedelem, oláh és moldvai vajdák otthon ma- radhatnak; Sopron, sept. 10. 1664.	234
438. Zrinyinek. Nem helyesli, hogy Zrinyi semmi hadat se tart- son; hírlik, megbékélt a törökkel; Sopron, sept. 10. 1664.	235
439. Zrinyinek. Béke a törökkel; a magyar hadsereg elbo- csátva; a német Csallóközben; Sopron, oct. 6. 1664.	—
440. Dvornikovicsnak. Béke a törökkel; Zrinyi hadserege el- széledve; Vitnyédyre harag az udvarnál; Sopron, oct. 10.	236
441. A kalocsai érseknek. Mentegetőzik a mainzi választófeje- delemnek és a holsteini hercegnak írt levelek ügyében; Sopron, oct. 14. 1664.	237
442. Zichynek. Az esztergomi érsek tiltakozni akar a vasvári béke ellen; hely és év nélkül.	238
443. Schwartz tübingai tanárnak. A szent-gotthardi ütközet; a német s francia katonaság magaviselete; védelem vádak ellen; Sopron, oct. 18. 1664.	—
444. Coligninak. Választ kér és szolgálatát ajánlja; Sopron, oct. 18. 1664.	242
445. Filiadasnak. Sajnálja, hogy leánya lakadalmán nem volt jelen s fiát, ha Franciaországban utazni fog, pártfogásába ajánlja; Sopron, oct. 18. 1664.	243
446. Pisis marquisnak. Bucsúzik tőle és a francziáktól; Sop- ron, oct. 18. 1664.	244
447. Malerbenek. Zrinyi néhány sebesült francziának némi dol- gokat küld; Sopron, oct. 19. 1664.	—
448. Dvornikovicsnak. Elfogott levél; Sopron, oct. 23. 1664.	245
449. Dvornikovicsnak. Tökölynek árvai főispánsága; Sopron, oct. 27. 1664.	—

TÁRGYMUTATÓ.

I. KÖTET.

A.

Apaffy. Háborúhoz készül 195., 197., helyébe Hallert akarják megválasztani 231., 233., 235., 236., új ajándékot kapott a portától 244. l.

Auersperg hg. Zrinyinek jóakarója 139. l.

B.

Barcsay. A részeket Rákóczy ellen izgatta 136., Szathmárig üzte 140. l.

Barkóczyak. A német katonákra ütöttek 189. l.

Batthyányi Kristóf. Zrinyi segítségére ment 159., az országgyűlésre ne menjen 203. l.

Borkivitel, 169., 171. l.

E.

Erdély. Mit tett a tatár rabságba esettekért 121. l.

Eszterházy László. Halálára Zrinyi költeményt írt 59. l.

Eszterházy Pál. Sopronmegye főispánjának kineveztetni kéri 23., 25., fejéregyházi jobbágysai és Vitnyédy irányában önkénykedik 27. l.

F.

Fáy Gábor. A tatárok megverték, Rákóczy felakasztatta 112. l.

Ferdinánd. Meghalt 53., halála folytán változások, pártüzelmek Bécsben 55., 58. l.

H.

Hajdúk. Roszúl viselik magokat 244. l.

Haller Gábor. Apaffy helyébe fejedelemnek akarják az erdélyiek megválasztani 231., 233., 235., 236. l.

K.

Kemény János. Erdélyi fejedelemségre vágyik 152., a török elleni 163., 176. l.

L.

Lengyelek. Betörték a Krajnára 64., 69., a segítségökre küldött osztrák had nem kedves nekik 119., ottani helyzete 124., 140. l.
Listhi László. Sok rossz tetteért jószágát elvesztette 166., elfogták 172. l.

M.

Mednyánszky Jónás. Közbenjárt, hogy Rákóczy György Zrinyiékkel szövetségbe Olaszországba ökörkereskedést kezdjen 34., 91., fiának ez ügyben tett erdélyi úti költsége meg volna térítendő 56. l.

Megyery Zsigmond. Nemes juhái 93., meghalt 153. l.

Montecuculi. Hadseregének magaviselete 163. l.

N.

Nádasdy Ferencz. A bécsi kormány eljárása ellen tiltakozni hajlandó 101., Zrinyinek nem legjobb barátja 112. l.

Német katonaság. Szomorító hírek felüle 164., 168., inkább kárára van az országnak 179., 213., 255., Barkóczyak ráütöttek 189., mi végre hozatott az országba 197., Pozsonyhoz gyülekeznek 203., vitessék ki az országból 229., 230., 237., a felföldről a nádor elhozza 239., 246., 251., Szuhay ráütött 241., 242., 243., 244. l.

O.

Országgyűlés 1662-ben. Csekély érdekeltég iránta 196., 198., követválasztási szándékok 200., szállások kiosztása 201., további folyama 209., 211., 214., 215., 217., 219., a protestánsok oda hagyják 220., 221., 222., azutáni események 223., 224., 225., 226., végnapjai 228., felföldi hangulat a követek haza menetele után 229., törvénycikkeit nem kell elfogadni 246. l.

P.

Pestis. Sopronban, Kanizsán 29., felföldön 208., 230., 245., 255. l.

Pozsonyi tanácskozmány 156. l.

Protestánsok. Némely urak üldöznek 147., 151., az országgyűlésen mit tegyenek 207., az országgyűlést oda hagyják 220., 221., 222., a király kielégitené őket 241., 243. l.

R.

Rákóczy György. Lengyelország ellen indul 38., bemegy 41., ottani tetteiről hírek 48., 54., 56., 96., 98., 100., 104., 105., 107., 15—20 ezrenyi osztrák had menend ellene 59., 100., megveretésének híre 60., 64., a szultán tatárokat küld ellene 64., 70., a svédekkel összeveszett 70., 122., kész a békére 71., a lengyelekkel Ecseden megbékélt volna 73., megveretésének oka 73., 114., ferde előterjesztvényei az országgyűlésen 76

Fáy Gábort felakasztatta 112., hadjárata után mit kellene tennie 114., 119., 121., 123., 125., 126., a rabságba esett erdélyieket a töröknek eladott Jenő árán szándék kiváltani 128., Baresay elől Szathmárig vonult 140., ütközete a törökkel 143., a csatát elvesztette 145., 146., halála 149., 152., megsebesülésének körülményei 153., lengyel hadjáratának utóhatása 188. l.

Rhédey Ferencz. Vetélytárs az erdélyi fejedelemségre 152. l.

S.

Síkkey Miklós török rabságban 33. l.

Sopron. A harminczadosok zsarolása 45., 94. l.

Sz.

Szántóházyné boszorkányságért kegyelmet kapott 48. l.

T.

Tököly. Imre fia született 77., váradi kapitánysága 96., tartózkodjék jószágaiban 109., örökös főispán szeretne lenni vagy fiát, Imrét, főispánná kineveztetni 132., 141., Vitnyédyre haragszik 190., jobb volna az országgyűlésen meg nem jelennie 203., 205. l.

Törökök. Kanizsán pestisben nagyon halnak 31., ütközet velök 72., tőlök nyert zsákmány 73., a velenceiek megverték 113., Váradot megszállni készülnek 149., 152., békefeltételeik 176., 229., 240., 255., Zerinvárezt Zrinyi megbüntethetésére a szultán Leopoldtól engedélyt kér 181., tizenhárom vármegye Alynak meg akar hódolni 234., 235., 236., Aly Koppánba érkezett 248. l.

V.

Várad. A törökök megszállni készülnek 149., 152., veszélyben forog 154. l.

Vesselényi. Ferdinandtól százezer frtot kapott., halála híre 54. l.

Vitnyédy István. Egy, Liptóban kifosztott jezsuitát pártfogásába vesz 66., 68., 71., Mikulics jószágát akarja kérni 74., Rákóczy helyett Tökölynek ír 75., 76., János fia Vittenbergben tanul 80., hol két, Eperjesen egy növendéke van 81., Rákóczy lengyel hadjáratát nem javasolja 92., 95., egy imperiumbéli herczeg háttas mén vásárlásával bizta őt meg 106., Vesselényi és neje neheztelnek rá 111., Rózsahegyét szeretné megvenni s lakását oda vagy Eperjesre áttenni 141., 173., 180., bőrökkel kereskedik 142., személyét féltve Tökölytől két puskást kér 144., egy lengyel adósaért más lengyelek borait lefoglalja 147., 150., Biner ev. papnak nemességet szerez 148., Zrinyi egy munkájának kinyomatására ajánlkozik 155., Tisza-Füred bir-

tokosa 160., Zrinyihez ragaszkodása 175., Tököly haragszik rá 190., Zrinyitől kávét kér 191., tüzezeket keres 193., török rabja van 193., 201., 202., protestans sérelmeket küld 205., az országgyűlési követek Pozsonyba híják 206., elmegy 208., 213., 217., Zrinyiné hozzá száll 237., István fia meghal 248. l.

Vitnyédy Pál. Hadnagy 44. l.

Z.

Zrinyi Miklós. Leánya született 28., a törökkel való békét felbontotta 36., mit némelyek helyesolnek, mások rosszallnak 37., Keresztúrott puskákat akar csináltatni 44., Varasdót, Csáktornyát élelemmel látja el 46., Kulpán túl csatára ment 53., 54., 81., a török ellen résen áll^{55.}, a tenger melléki passusokat vizsgálta 57., 60., 96., 103., Eszterházy László halálára költeményt írt 59., Csáktornyát erősíti 65., Rákóczy ellen vezérré fogna választatni, ezt Vitnyédy nem ajánlja 110., sőt gátolja 112., feszült viszony közte és Nádasdy közt 116., 122., munkái 120., 121., 155., csatája 124., vízen 137., a tenger mellett s Velenczében jár 151., csatározásai a törökkel 157., 189., 193., Zerinvárt építteti 157., 158., 160., 162., 164., 166., 167., 168., 169., 170., 171., 173., 175., 181., 201., 209., a szultán engedélyt kér Leopoldtól, hogy Zerinvárra üthessen 181., ennél nagy sánczot ásott a török ellen 195., mezei hadát elbocsátotta 199., országgyűlésre ment 206., oda hagyta 220., magyar katonákat akar fogadni 221., Styria és az udvar hálátlanok iránta 226., 228., Babocsát fölégette, 300 törököt elfogott 227., 232., 233., 235., 236., e csatáját rosz néven vették 230., Zerinvárt le akarják, de nem fog lerontatni 233., 235., 236., 241., Aly ellene készül 238., 244., fia született 247., 248. l.

Zrinyi Péter. Szerencsés beütése Boszniába 181., kassai főkapitányságra vágyik 229. l.

II. KÖTET.

A.

Apaffy. A bécsi követet el nem fogadta 25., 33., 47., vetélytársa Haller 54., Vitnyédyt szolgálatába hitta 59., hadat gyűjt 61., a török neki Erdély helyett más országot készül adni 71., 78. l.

B.

Bathhányi Kristóf dunántúli kapitány 123. l.

D.

Draskovich Miklós. Három prédáló német katonát kivégeztet s Horvátországba menekül 32., megidézteszik 47., 48., óvári birto-

kában ezer német katonát akarnak vele szálláson tartatni
60., 64. l.

E.

Egervár feladatott 227. l.

F.

Felföld. Eperjesen elhatározta, hogy a töröknek meghódol 139.,
145., 146., 157., 166., Souches van oda küldve 159. l.

Forgách Adám. Párkánynál csatát vesz 104., 107. l.

Fölkelés, 185., 188., 197., 198., 199., 209., 214., 233., 234. l.

Francia segítség csakis Zrinyihez van adva 167., 173., Sopronba
érkezett s nem Leopold, hanem a magyar nemzet kedvéért
jött 224., két marquis elesett 228., kik estek el vagy sebe-
sültek meg a szent-gotthardi ütközetben 230., 231., magavise-
lete 240., néhány sebesültnek Zrinyi némi dolgokat küld
245. l.

G.

Goes elfogatott 39., 43., kiszabadult 142. l.

Gy.

Gyulaffy László. A szathmári kapitány üldözi 25., 32., 35., 42. l.

H.

Háború 1663-ban. Személyes fölkelés kihirdetve 71., 74., 83., a föl-
kelők megmustrálása Nádasdyra bízott 76., 78., a mustrák
81., 83., 87., 89., 91., 93., 96., Sopronmegye a fölkelést roszul
magyarázta 123. l.

Hajdúk. A török megtelepítette őket 70. l.

Haller. Apaffy vetélytársa 54. l.

K.

Kaiserstein. Fogva van 43., Apaffy nem is fogadta 47., 50., ered-
ménytelenül tért vissza 51. l.

Kászoni követ Apaffyhoz 47., 51. l.

Katonai tanácskozmány 66., 67., véleménye 69., 74. l.

L.

Lippay György jó magyar 35. l.

Lishti. Az udvar elégtelen vele 23. l.

M.

Montecuculi. Budát szándékozik megszállani 94., a török előtt hát-
rál 111., Kőszeg tájára akar szállni 201., de Kanizsa alá
száll 204., a magyarokat nem segíti 222., Zerinvár bevételét a
török által hivalkodva nézte 224. l.

N.

Nádasdy Ferencz. A fölkelő hadak megmustrálása reá bízott 76., 78., beteg 85., 95., Vitnyédyvel ki akar békélni 108., 114., Zrínyi helyébe Vesselényi őt tette generalissimussá 141., 142., a soproni tanácskozmány elnöke 145., Zrínyi ellen fondorkodik 169., 198., jellemzése 197., kétes működése 210., 214., Montecuculitól elvált 225. l.

Német Birodalom segélye 52., 70., 88., 89., 93., 102., 111. l.

Német katonaság. Inkább kárára mint hasznára vált az országnak 41., pénzért sem adtak neki valamit 47., 48., 49., 52., Lengyelországba szállittatik 59., Mosonmegye ne fogadja be 65., a gabonát ott felpredálta 121., Kanizsa alól első szaladt el 210., a török ellen megy 213., fosztogatása miatt utazni nem bátorságos 218., Zerinvárban gyalázatosan viselte magát 224., azután is 240. l.

O.

Országgyűlés 1662-ben. Törvénycikkeit a felföld visszaküldi 37., 39., 41., 45., 56., több dunántúli megye nem hirdette ki 53., némelyek elfogadták 54., a felföldi megyék mentik magokat 75. l.

P.

Palfy Miklós dunáninneni kapitány 123., a dunáninneniek idegenkednek tőle 124. l.

Pestis. Lőcsén és Késmárkon 234. l.

Pozsonyi tanácskozmány 47., 50., 52., 53., olnapolva 57., 58., eredménye 62., újabb tanácskozmány 234. l.

Pozsonymegye hazafiatlansága 177. l.

Protestánsok üldöztetése 54., 55., 98. l.

S.

Soproni tanácskozmány 145., 150. l.

Sz.

Szathmármegye a német katonákat, ha bemennek a megyébe, kiverni határozta 23. l.

Székelly András Nádasdytól jószágot fogadott el 75. l.

Szelepcsényi. Bécsben nagy reá a harag 23. l.

Szent-gothárdi ütközet, kik estek el vagy sebesültek meg 230. l.

Szentgyörgyi elfogatott 39., 43. l.

Szent-Miklósi tanácskozmány 160. l.

Szepesy Pál. A felföld nevében visszaviszi az 1662-ki tezikkeket 37., 39., 43., 46., de nem engedték meg Bécsben megjelennie 47., 49., 50., visszament 53., ezt jól tette 62., 65., a nádor vele rosszul bánt 155. l.

T.

Tepliczei tanácskozmány 141., 142., 144., 145., 149., 152., 161. l.

Toköly István. Néha sok bort iszik 45., engedélyt kér, hogy sógora temetésére mehessen 83., Zrinyinek küldjön néhány száz gyalogot 86., árvai főispánsága 245. l.

Törökök. Békeföltételeik 27., 39., 49., 59., 51., 56., 62., 83. Magyarország ellen indulnak 50., Zrinyi ellen készülnek 54., nagy veszélylyel fenyegetik a hazát 68., a nagyvezér Belgrádba érkezett 69., Erdélyt elfoglalni, Apaffyt pedig Magyarországból kárpótolni szándékoznak 71., 78., 83., Eszék felé s valószínűleg Zerinvár ellen tartandnak 84., 85., egy részök Eszék-nél átkelt 91., 93., 95., Budáig jött 101., táborukban 17 magyar lovas és 8 hajdú mit tett 102., Párkánynál csatát nyertek 104., 107., Zerinvár alatt is török had, de visszavetett 109., 110., Nyitramegyét pusztítja, Galgóczot fölperzselte, Érsekujvárt ostromzárolja 111., a nagyvezér Pozsonyba országgyűlést készül hirdetni 118., 120., 122., Galgócznál németeket s horvátokat vágott le 122., új fenyegetések 142., készüllet Zrinyi ellen 173., Baar táján megveretnek 176., Zerinvárt víják 216., beveszik s felgyújtják 222., 223., Rumnál 225., Körmendnél át akarnak kelni a Rábán 228., béke 235. l.

U.

Ungmegye a német katonákat, ha bemennek a megyébe, kiverni határozta 23. l.

V.

Veszelényi Ferencz. A felföldön hitelét elvesztette 60., beiktatása a kassai kapitányságba 80., 82., Zrinyi helyébe Nádasdy Ferenczet tette generalissimussá 141., 142., jószágait el akarja adni s azok árán hadat fogadni 167. l.

Vitnyédy István. Zrinyinek lóval kedveskedik 23., ügyelnek rá 50., János fia a külföldi egyetemeken rosziul viselte magát 55., Apaffy szolgálatába hitta 59., adózás helyett inkább a csatákra megy 71., e végre 12 lovasat fogadtat 79., sátort, két csatlóst és paripát kér 82., 86., 87., 89., Zrinyivel újból táborba menend, lovat, két puskást, siposokat kér 117., 118., 123., 124., 138., 142., a felföldnek nem ajánlja, hogy meghódoljon a töröknek 140., Zrinyi hadjáratában részt vesz 152., 153., 155., 157., 159., a felföldre, hogy lebeszélje a töröknek meghódolásról, elmenni kész 166., Zrinyivel új csatán volt 168., önköltségén fogadott 200 katonával akar a hadjáratban részt venni 177., két francia hercegnek lovakat küld 232., harag reá az udvarnál 236. l.

Z.

Zemplénmegye a német katonákat, ha bemennek a megyébe, kiverni határozta 23. l.

Zrinyi Miklós. A törökök ellene készülnek 54., a pozsonyi tanácskozmányba meghívatott 58., Zerinvár kárpótlás mellett le fogna rontatni 59., katonái ráczokkal csatáztak 64., törökök ellen készül 81., lovasok fogadására pénz, azonkívül német katonák vannak neki ígérve 88., Eszékbe nem engedték meg beszállania 97., 101., hadát haza bocsátotta 98., 100., 102., dunántúli fővezérnek van kiszemelve 103., Zerinvár alatt a törököt megveri 109., 110., 111., generalísimussággal lett megkínálva 113., a király nyilvánosan ivott egészségeért 114., a nádor és Rottal Sopronba jönnek vele értekezni 115., 116., 119., minő föltételek alatt volna a generalísimusság elfogadandó 121., elfogadta 123., a király megerősítette 125., csatája a tatárokkal 137., Vesselényi helyébe generalísimussá Nádasdy Ferenczet tette 141., 142., 149., a hódoltságot pusztítja 147., a török ellen indul 151., hat heti hadjárata 153., 155., 157., 159., ezt fitymálják 171., 10 ezer tallérjába került 174., új csatája 169., újabb készülése 171., fondorlatok ellene 174., Kanizsát akarja megszállani 177., 183., 184., 186., 189., 192., 194., 195., 196., 204., 205., 206., 207., 208., 209., ehhez készültek a megyék- és városokban 180., 187., 188., a pápa Zrinyinek nagy ajándékot, a spanyol király aranygyapjas rendet ad 204., a törököt megveri 212., a megszállt Kanizsa alól elvonul 215., 216., Zerinvárt a török vője 216., beveszi s felgyújtja 222., 223., Zrinyit az udvar sokáig tartóztatja Bécsben 228., 229., hadserege elszéledve 236., a szent-gotthardi ütközetben nem volt jelen 238., 239., sebesült francziáknak némi dolgokat küld 245. l.

Zrinyi Pétert semminemű hivatalba nem alkalmazzák 79. l.